

קובץ גליונות

פרשת לך-לך

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

רשכבה"ג מרן הגרי"ג אדלשטיין משוהח בטלפון עם הגרי"ב שרייבר והגר"ד דיסקין שיורו על "חיוב גמור" של כלל בני הישיבות והאברכים להשתתף בכינוס "האספו"

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב שלוחה לידידינו החשוב
הרה"ג רבי אהרן דרייזין שליט"א
ממונטריאל קנדה
לרגל שמחת הנישואין של בתו
הכלה רבקה תחי'
עב"ג החתן אברהם שמואל פיליפסון
זכות הלימוד בקובץ מוקדש להצלחת
הזוג הצעיר ברוח ובגשם
ושיוכו לכל הברכות הכתובות בתורה
בברכה
מערכת "קובץ גליונות"

זמני השבת

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:12	5:24	6:03
בני ברק	4:26	5:25	5:59
קרית ספר	4:20	5:24	6:02
בית שמש	4:11	5:25	6:02
אופקים	4:21	5:27	6:02
חיפה	4:18	5:24	5:59

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לבחור החשוב

גרשון יהודה קצנלבוגן

עורך הגליון החשוב "ועד ליל שבת"

לרגל שמחת נישואיו בשעטו"מ. יהי רצון שהזיווג
יעלה יפה ויזכה להקים בית נאמן בישראל

לעילוי נשמת

הרבנית מרת **רחל רוז**

בת הרה"ג ר' ישראל יצחק **שקול** זצ"ל

נלב"ע י"ג חשון

תנצב"ה

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

י"ח חשון וירא	כח טבת וארא	ג' ניסן ויקרא	ז' סיון חג	י"א אב ואתחנן
כ"ה חשון חיי	ו' שבט בא	חג הפסח	השבועות נשא	ב' אלול שופטים
שרה	יג שבט בשלח	כ"ד ניסן שמניי	י"ד סיון בהעלתך	ט' אלול כי תצא
ב' כסלו תולדות	כ' שבט יתרו	א' אייר תזריע	כ"א סיון שלח	ט"ז אלול כי תבא
ט' כסלו ויצא	כ"ז שבט	מצורע	כ"ח סיון קרח	כ"ג אלול נצבים
ט"ז כסלו וישלח	משפטים	ח' אייר אחרי	ה' תמוז חקת	וילך
כ"ג כסלו וישב	ד' אדר תרומה	קדושים	י"ב תמוז בלק	א' תשרי ר"ה
ל' כסלו מקץ	י"א אדר תצוה	ט"ו אייר אמור	י"ט תמוז פינחס	ויו"כ
ז' טבת ויגש	י"ח אדר כי תשא	כ"ב אייר בהר	כ"ו תמוז מטות	חג הסוכות
י"ד טבת ויחי	כ"ה אדר ויקהל	בחוקותי	מסעי	
כ"א טבת שמות	פקודי	כ"ט אייר במדבר	ד' אב דברים	

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

חדש: דעת חיים ומוסר

מתורת מורינו המשגיח רבי חיים וואלקין שליט"א
על פרשיות השבוע (בראשית שמות) והמועדים

”והגה נתעוררנו כולנו בחודש הרהמים, ובפרט לענין
עסק התורה בשמחת תורה, ואיך לא נמשיך בהתעוררות הזאת.
והלא התפללנו וביקשנו למענך אלקים חיים,
ואיך לא נמלא אחר בקשתנו”

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מכון ישראלי 17 // יומיו פתח ברנדייס // נומת בר איסן 1 // נבעת שאול 28 // בית ון הפסנה 50 // בית הדפוס 32 חדשנו גוה יעקב: פנני 1 פית פרדס • מודיעין: עילית-קריית ספר: אבני נר 26 // שדי חמד 1 // חדשנו מרסניד 1 • ברנסלד: רבי יהודה הנשיא 11 • בית שמש: חפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמזה • א-תל שורק 31 מעל שוק מהדרין • בני ברק: רבי עקיבא 130 // אהרונביץ 19 מול מרכז רמזים // ברסנווא 3 // רבי עקיבא 43 // עזרא 45 חדשנו המכבים 63 פרדס • אשדוד: ענק הספרים - יוסי בן חפצא 10 רובע ד • פתח תקוה: קהילות יעקב 4 נגי הדר // התסתדרות 2 פית ווסשיד • אנעד: רבי יהודה הנשיא 90 • חדשנו • נוד: הרב אישיב 8 שכונת נגי איסן • קריית גת: חלמוני מחב"ד פית נתבות שום ובני קרעסשניף • רכסים: סבין 39 (בנה ביתך) • נתיבות הארץ 86 • אופקים: חפץ חיים מול בית הכנסת אוהל משה • חדשנו • סבירא: שפע חיים 4

1-599-581-581 // YEFE.CO.IL // משלוחים בכל רחבי הארץ

ניתן להשיג את הקובץ מודפס במקומות הבאים:

מבצע מיוחד

זה קורה מדי שבוע...
מגיעים למוקד ההפצה
ובדיוק הכיס/הארנק ריק
או שיש רק כסף גדול
ואין עודף,
ולפעמים מכשירי האשראי
לא פעילים...

**מהיום חוסכים את כל הבלגן!
משלמים מראש סך 200 ש"ח
בלבד**

(ניתן לחלק לכמה תשלומים)
**וע"י כך הנך זכאי לקבלת
קובץ אחד מדי שבוע, מאחד
המוקדים ברחבי הארץ.**

ללא צורך
בחיפוש אחר התשלום
וללא צורך
לקחת בהקפה ואחרי זה
לשכוח לשלם ואז להסתפק
כמה חייבים וכו'...

הזכות לקבלת קובץ
היא מיום התשלום
עד לחג הסוכות תשפ"ד

בברכה מרובה
מערכת 'קובץ גליונות'

הצטרף גם אתה להפצת הקובץ בעיר מגוריך 053-3145900

גיליון מס' 492 פרשת לך לך
תשפ"ג שנה אחת עשרה

להקדשות:

053-3145900

בברכת שבת שלום

יצחק גולדשטון

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

"זמן תפילה" (ב)

בהמשך למש"כ בגיליון שעבר אודות הזמן בו היה נכנס רבינו זי"ע"א לבית הכנסת לתפילת שחרית בשבת, ומנינו ב' טעמים, אם בגלל שיש ענין לאחר, אם בגלל שלא רצה להתעטף בטלית לפני הזמן, העיר הגר"ש ויסברג שליט"א שא"כ יש לנו בזה ג' טעמים שהטעם השני נחלק לשניים, האחד שלא רצה להתעטף לפני הזמן בגלל שיטת הרא"ש, והשני בגלל שרצה לקיים דברי הזוהר לצאת עם טלית מביתו, וכ"ז שאינו מברך עליה אינו נחשב בגדר 'אין הוא מורא' שכתב הזוהר, ונאים הדברים.

והנה לרבינו זצ"ל הייתה הנהגה מופלאה נוספת, שהיה נמנע מלבוש לבית הכנסת לאמירת קבלת שבת, אלא היה אומרה במרפסת ביתו הפונה לצד מערב, ואומרה בכובד ראש במלבוש עליון מתוך סידור כמו בביהכ"נ, ובס' אלא (רפכ"ט) כבר עמד בזה וכתב: פעם אחת שאלתיו על כך, והשיב שקשה לו לומר בציבור מפני חולשתו, וגם שהוא טרוד אותה שעה לקרוא שמו"ת, וזה עדיף אצלו על פני ה'קבלת שבת' ברוב עם, (ויש מי שביאר שטעמו שמקבל שבת מיד בתחילת קבלת שבת וממילא צריך 'שומר' לומר קבלת שבת מתוך הסידור וזה קשה לו בביהכ"נ).

והנה הטעם הראשון 'מפני חולשתו' נוגע רק לזמן האחרון, אבל לא זכור שהיה משתתף בזה כלל [זולת כשהיה יא"צ בשבת והיה מגיע לקבלת שבת ואומר הקדיש שלאחריו], גם לא ידוע על כזה 'שיקול' אצל רבינו ז"ל. גם הטעם השני ש'טרוד בשמו"ת' רחוק מהדעת שבשביל זה יוותר לשמוע קדיש, והטעם השלישי שמקבל שבת ולכן צריך שומר לשמא יטה, ג"כ אינו נכון שהרי כשיש אור בחוץ א"צ שומר, ובפרט בדברים שבסידור שכבר כתב המ"ב (סי' ער"ה סק"ח) שא"צ שומר לדבר השגור בפיו.

ונראה שמנהג רבינו זצוק"ל מפורש במ"ב (סי' רס"ב סק"י) שהרי העתיק תחילה המנהג שיוצאים מבית הכנסת לעזרה שזהו עיקר הדין, ואח"כ הביא שהזוהר והמקובלים האריכו במעלת היציאה לחוץ ממש, ולכאורה זה היה מנהג רבינו שהיה אומרה בכניסה לביתו, במקום שה' מקבל קהל בשנים קדמוניות במעלה המדרגות, [ולאחר שנחלש שינה לאומרו במרפסת ביתו שהיא בצד מערב], ויתכן שלא רצה רבינו לגלות טעם זה לשואלים כדי שלא יתרופף ענין אמירת קבלת שבת כמו שנעשה בזמנינו בער"ה.

אמנם בן רבינו הגר"ש שליט"א כתב ע"ז: **מסתמא הטעם האמיתי כי אחרי קבלת שבת רבינו לומד שמו"ת לאור היום (כדי שלא יצטרך שומר) וזה הוא לא יכול לעשות בביהכ"ס.**

והנה רבי שמעון ברעכער זצ"ל (שיום היא"צ שלו יחול ביום א' הקרוב, י"ב חשוון) שאל על כך את רבינו זצלה"ה (מתוך ס' שמענו כן ראינו ח"ב העומד לראות אור בקרוב) בעל פה וזה לשונו: שאלה: שמעתי שהטעם שהרב אומר קבלת שבת בביתו, כיון שפעמים שמתאחרים לאומרה בבהכ"נ אחר השקיעה ואין תוספת שבת. איך יש לנהוג כשמתפלל בבהכ"נ שאומרים קבלת שבת דוקא לאחר השקיעה. תשובה: **יקבל שבת בעצמו, ויאמר הריני מקבל תוספת שבת. כמדומה הרבה עושים כן.** שאלה: האם א"ז מעלה לומר המזמורים של שבת עם מנין? תשובה: **כן המנהג, אבל אם מאוחר, אין מחוייב להמתין.** שאלה: אבל המנהג שהם נוהגים הוא קשה לכאורה. תשובה: **מנהג עמי ארצות.** שאלה: האם צריך אני למחות על זה? תשובה: **הם לא עושים איסור.** שאלה: האם יש להעיר בלחישה ליראי ה' שבמנין? תשובה: **לכה"פ יאמרו קבלת שבת. עכ"ל.**

אגב, בבית הכנסת לדרמן בעבר היו אומרים קבלת שבת מאוחר, וכנהוג ברוב המקומות, אכן בשנים האחרונות תיקנו ע"פ הוראת רבינו [בהשתדלות ר"מ ויספיש זצ"ל] לאומרה עשר דקות קודם השקיעה, ובס' שואלין ודורשין (ח"ז עמ' תע"ו) שאל לרבינו ז"ל: האם יש מקום לכך שאברכים בני תורה אינם מגיעים לביהכ"ס לקבלת שבת רק למעריב, מה שלא ראינו כן בישיבות הק' שהכל היו מגיעים למנחה ולקבלת שבת. והשיב רבינו: **הכל כמנהג המדינה.**

מדור זה מוקדש לע"נ הרבנית ברכה רבקה ב"ר שלמה אריה רוזנברג הכ"מ

להזמנת הספרים שיח שידוך, חיי תורה, להדבק, החובות, אלא, שבענו מטוביך, שגדל בתורה, ומתוק האור, ניתן להזמין במערכת הפצת הספרים שע"י "קובץ גליונות" במס' 053-3145900 משלוח חינם בכפוף למוקדי ההפצה ברחבי הארץ

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

פרשת וירא - הגאון רבי ראובן כץ ראב"ד פתח תקוה ובעל דגל ראובן (י"ז חשוון)

פרשת חיי שרה - הגאון רבי נתן צבי ב"ר מרדכי שולמן (י"ח חשוון)

פרשת תולדות - הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג בעל 'ציץ אליעזר' (כ"ט חשוון)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

מרן הגאון רבי דוב בעריש ווינפפלד זצ"ל גאב"ד טשעבין

את פי הגאון מטשעבין לדעתו.

העובדא המלאה

וכך סיפר: בחצר של אבא היה עץ תפוז, וכאשר הזקין החל לצמוח ממנו למטה סמוך לאדמה ענפים חדשים, וכאמור ברמב"ם לעיל, דינם כאילן חדש ויש למנות לו ג' שנות ערלה חדשים.

אבל הנה - כעבור זמן הרימו את העפר שכיסה את שורשי האילן והתברר שהענפים התחברו במשך הזמן עם שורשי האילן, ונראים כיצאים ממנו וכגזע אחד, והתעוררה שאלה גדולה האם יהיה דינם כעת כדין האמור בגמרא (סוטה מ"ג): 'ילדה שסיבכה בזקינה, בטלה ילדה בזקינה, ואין בה דין ערלה'.

והסתייפלר היה מסופק בזה, הוא ביקש ממני שאסע לירושלים אל הגאון מטשעבין, וביקש שלא אומר את שמי, שלא להטריח אותו לכתוב לאבא מכתב אלא יענה בקיצור, כשהגעתי אליו עם השאלה, הוא ביקש להתיישב בדבר,

ושאל לשמי כדי שיידע להחזיק לי תשובה, והייתי מוכרח לומר לו.

כששמע הגאון את השם, נענה, אוי וי, 'צריך לעשות קבלת פנים'... ואחרי זה שלח מכתב לאבא שהוא חושב להחמיר, אבל אבא לא היה מרוצה ושלח לו שוב תשובה על זה. [מחוסר מקום לא הועתקו כאן המכתבים המלאים]

מכתבו של גאב"ד טשעבין זצ"ל אל רבינו

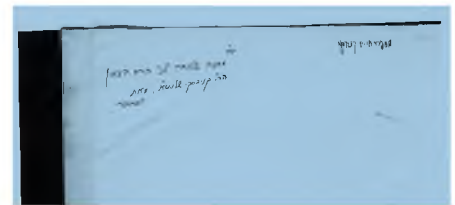
דין ערלה בתפוזים

פעם שוחח רבינו עם הגאון דטשעבין אודות חיוב מצות פיאה בתפוזים, וראה בדרך אמונה פ"ב ממתנות עניים ס"ק י"ט שמביא בשם החזון איש להלכה, שפטורין מפיאה (מהגר"ש שטינמן).

ברכת ברוך שחלק

העיד רבינו שכאשר ראה את הגאון מטשעבין בירך עליו בהוראת אביו את ברכת 'ברוך שחלק מחכמתו ליראיו'

מרן הגאון רבי דוב בעריש ווינפפלד זצ"ל גאב"ד טשעבין, ובערוב ימיו כשעלה לירושלים ייסד את ישיבתו 'כוכב מיעקב' על שמו של אביו, היתה לו היכרות עם מרן הקהילות יעקב זצ"ל מאז שעלה לירושלים, וראה בספר קריינא דאגרתא, כמה חילופי אגרות ומכתבים בין השנים. ופעם התבטא רבינו זצ"ל באומרו "אבא החזיק מאוד מהטשבינער רב".

הקדשה על ספר דובר מישרים בכתב ידו של המחבר, אל מרן הקהילות יעקב זצ"ל, והועבר אח"כ אל בנו רבינו, שאף רשם מימין את שמו

בבני ברק נמצא בחור

סיפר נכדו של הגאון מטשעבין, שבשנה אחת ישבו כמה מבני ביתו של הגאון ושוחחו אודות גדולי התורה הצעירים שבבני ברק, ודיברו על גדלותם. לפתע ננער הגאון זצ"ל והגיב, בבני ברק יושב בחור, קוראים לו חיים קניבסקי, הוא יהיה מגדולי הדור! (מפי ר"מ וינטרוב בני ברק, מבעל המעשה).

הקפאת מים והפשרתן בשבת

רבינו היה רגיל לציין שהגאון מטשעבין זצ"ל סובר (דובר מישרים ח"א סימן נ"ה) שאסור להכניס מים למקפיא בשבת, וכן לשתות מים שהופשרו מקרח בשבת משום איסור 'נולד'. אבל רבינו העיר על כך, ואמר שאיסור נולד שייך בדבר שתחילת ברייתו היה כך והוא הופך אותו למצב חדש זהו איסור נולד, אבל דבר שהיה מים והוא מקפיא אותו שיהי' קרח לא נחשב לנולד כי לא התבטל כאן המעשה הקודם וגם דבר קפוי ראוי למאכל עכ"ד. ואף הוסיף לומר, ששמע ממרן החזון איש להתייר, ואמר שאצלם ב'קוסבא' היה המנהג פשוט שאם רצו להקפיא דבר היו שמים על החלון מול הכפור והיה קופא (ונאריך עוד בעז"ה במקומו).

גאב"ד טשעבין זצ"ל בערוב ימיו

ערלה בענפים שיוצאים משורשי אילן

כתב הרמב"ם בפרק י' מהלכות מעשר שני הלכה י"ט, אילן היוצא מן הגזע פטור מן הערלה. מן השורשים חייב. וכתב בדרך אמונה שם ס"ק ק"ל: חייב בערלה - דנחשב אילן חדש, ומכל מקום אם יתחבר אחר כך עם האילן ולא יהיה ניכר, מכל מקום כבר נאסר. ואמר רבינו שהלכה זו היתה בביתם למעשה. ואביו שלחו לשאול

1 להרחבת השאלה ראה בקובץ הליכות שדה גליון 61.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

חובת השעה כבוד שמים

בשבוע הבא יהיו הבחירות לכנסת בארץ הקודש, וצריכים לדעת את המצב, שיש שרוצים למנוע חינוך ילדי ישראל, למנוע את החינוך התורני, ולהפריע לחינוך התורני על ידי גזירות, שלא יהיה כסף. וגם רוצים לגזור על כשרות המאכלים, שלא יהיה כשרות על המאכלים. ורוצים גם למנוע עסק התורה, שבחורי ישיבה ואברכים לא יוכלו ללמוד, ולמנוע את התקציבים לזה. זו המציאות היום כאן במדינה, שרוצים לגזור גזירות כאלה. וגם רוצים להתיר עוד איסורים חמורים שאינני רוצה לפרט כעת.

ומי שמצביע ג' לנציגי יהדות התורה והשבת, בזה הוא מכריז שהשם הוא האלוקים ויש תורה מן השמים, כי הנציגים בכנסת כפופים לתורה מן השמים וזו הפעילות שלהם, וכל הצבעה ג' היא הכרזה שהשם הוא האלוקים.

ובסוף פרקי אבות אמרו כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. כל הבריאה וכל מה שיש בעולם, שמים וארץ וכוכבים, וכל מה שקורה בעולם, המטרה בזה היא כבוד שמים, שיהיה כבוד שמים, ולכן העולם קיים. יש תורה מן השמים, ויש את אלו שעוסקים בתורה ומקיימים את התורה, שבו יש כבוד שמים, וזוהי המטרה של כל הבריאה, לכבוד שמים!

ועכשיו הכבוד שמים הוא להצביע ג', וזה רצונו של מלך מלכי המלכים שיהיה כבוד שמים, ומי שנמנע ולא מצביע, הרי הוא מכריז: אני לא עוסק בכבוד שמים ולא אכפת לי מכבוד שמים.

לא לפרוש מן הציבור!

מי שלא מצביע הוא פורש מן הציבור העוסקים בכבוד שמים ואינו משתתף בכבוד שמים, ורבינו יונה בשערי תשובה שער ג' אות קס"ח מביא מדברי הגמרא (ר"ה ז, א) על אלו שפורשים מדרכי ציבור, שאין להם חלק לעולם הבא ויורדים לגיהנום, אין להם עולם הבא, אבל הנפש קיימת ויש משהו, ואם לא עולם הבא, אזי מהו ההיפך? גיהנום!

ומה נקרא פורש מדרכי ציבור? רבינו יונה כותב שם: "בהתאסף ראשי עם וקהילות הקודש לעבוד את השם יתברך, ומסכימים הסכמות להעמיד להם מצוות, הנה הם מקדשים את השם יתגדל ויתקדש וכו', והאיש הפורש מדרכי ציבור הנה הוא כמקטרג על הסכמת עבודת השם, וכיוצא מכלל המקדשים את השם, ומראה עצמו כי לא יחפץ להיות בסודם ולהיכתב בכתבם, והנה הוא מחלל את העבודה, והוא בכלל הכיתות שזכרנו שהם בוזים דבר השם ואין להם חלק לעולם הבא", ע"כ.

והיינו אם יש ציבור שעוסקים במצוה ומקדשים את השם, שיודעים מה היא המצוה ומי הוא המצוה עליה, זה כבוד שמים וקידוש השם, ומי שאינו משתתף במצוה שכולם עוסקים, מראה שלא אכפת לו ואינו רוצה לעסוק בכבוד שמים, והוא מזלזל בגלוי בכבוד שמים שאינו משתתף איתם, ועל זה נאמר כי הפורש מדרכי ציבור אין לו חלק לעולם הבא, ומה יש לו? לא עולם הבא, אבל הנפש היא נצחית, ויורדת לגיהנום, רח"ל.

לכן לקדש שם שמים זה זמיות עצומה, ומי שמצביע ג' מכריז שהשם הוא האלוקים ומקדש שם שמים. זהו מה שנוגע לבחירות.

מצות היראה – לדעת שיש עונשים

ויש עוד ענין, שיש מצות עשה של יראת שמים (דברים י, כ) את השם אלוקיך תירא, וזה מוזכר הרבה פעמים בתורה, כגון (שם י, יב) מה השם שואל מעמד כי אם ליראה, וכן (שם יד, כג) למען תלמד ליראה את השם אלוקיך, ועוד רבות. ומה היא יראת שמים? לדעת שעל חטא יש גיהנום, וגם בעולם הזה יש עונשים, והגיהנום בעולם הבא הוא יותר גרוע.

והצדיקים נענשים על החטאים שלהם כאן בעולם הזה, לכפרת עוונות, ומקבלים שכר המצוות בשלמות בעולם הבא. ומהו העולם הבא? תענוגים שאין לנו מושג מה הם, כמו שנאמר (ישעיה סד, ג) עין לא ראתה אלוקים וזולתך, ואמרו על זה בגמרא (ברכות לד, ב) שאפילו הנביאים לא היה להם מושג מהו העולם הבא, שהם תענוגים שעין לא ראתה וזולתך – רק הקב"ה, ואין שום אדם בעולם הזה יכול להשיג מה הם התענוגים הללו.

וכך גם אין לנו מושג מהו הגיהנום, ואמרו בגמרא (ברכות נז, ב) שהאש של גיהנום היא פי ששים מהאש שלנו, והאש שלנו אנו מבינים מה היא, אבל פי ששים זה לא רק יותר בכמות, אלא איכות אחרת לגמרי, כמו דבר שבטל בששים, זהו האש של גיהנום, והנפש קיימת (וזה דבר ידוע שהנפש קיימת גם אחרי שאדם נפטר, ואף אחד לא יכול להכחיש זאת, כמו שידוע גם ממעשים שהיו, שבאו בתלום לאחר מיתתו), והנפש קיימת וסובלת את ייסורי הגיהנום.

וזהו יראת שמים, לדעת שיש עונשים ויש גיהנום, ויש גם עונשים בעולם הזה, אבל הגיהנום הוא יותר גרוע, בעולם הבא, והצדיקים נענשים בעולם

הזה לכפרת עוונות, ונשאר להם שכר המצוות לעולם הבא, שעין לא ראתה אלוקים וזולתך, אבל ברשעים כתוב (דברים ז, י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, ופירש בתרגום וכן רש"י שם, שהקב"ה משלם לרשעים שכר המצוות בעולם הזה כדי שיהיה להם אחר כך גיהנום ויאבדו מן העולם הבא.

ויראת שמים היא שמפחדים מהחטא, ומהעונשים, בעולם הזה ובגיהנום, ואפילו על ביטול תורה בשב ואל תעשה יש גיהנום, ואמרו חז"ל (במשנה ריש פאה) שתלמוד תורה כנגד כולם וכך גם להיפך אמרו שביטול תורה כנגד כולם (עיין ספרי פרשת עקב), כי כל מצוה ששכרה גדול, גם העונש יותר גדול למו שמבטל אותה (שע"ת ש"ג יד-טז), ולכן על ביטול תורה, למרות שהוא חטא בשב ואל תעשה, שאינו עושה כלום, העונש על זה חמור מאד, וכל שכן אם עושה חטא בקום ועשה בודאי עונשו חמור מאד.

וזהו התועלת שיש ביראת שמים, מלבד מה שהיראה היא מצוה בפני עצמה, מצות יראת שמים, שהיראה עצמה היא מצוה, זה גם תועלת שלא לעבור עבירות, ולקיים את כל המצוות.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ש"א יא, יז, כ, וש"ג טו, יז) כתב שיש הרבה מדרגות ביראת שמים, וחייבים תמיד להוסיף ולהוסיף יראה.

והרמב"ם כתב (הלכות תשובה י, א) שיראת העונש היא מדרגה נמוכה מאד, ששייכת לנשים ולעמי הארץ, אבל ידוע כבר מרבי ישראל סלנטר שאמר כי זה היה בזמנו של הרמב"ם, אבל בזמננו זה לא כך, ובזמננו גם יראת העונש היא מדרגה, שלא לכל אחד יש יראת העונש, וצריכים לעסוק בזה וללמוד שערי תשובה, ללמוד וללמוד! לדעת שיש עונשי העולם הזה וגיהנום.

זוהי העצה, לעסוק ביראת שמים ולהוסיף יראה על ידי לימוד ספרי היראה, ובשערי תשובה מדבר הרבה על יראת שמים, וכן במסילת ישרים, ובחובות הלבבות גם כן מדבר הרבה על כל החשבונות של חשבון הנפש.

יראת שמים נותנת חיים נעימים

ויש כאלה שמפחדים שהיראת שמים תזיק להם לבריאות, על ידי הפחד שיקבלו מזה. אבל זה לא נכון, וזו טעות גמורה, כי יראת שמים אינה מזיקה לבריאות, ואדרבה כתוב (משלי י, כז) יראת השם תוסיף ימים, יראת שמים רק נותנת חיים טובים ומאשרים! ומי שעוסק בספרי המוסר, שערי תשובה, חובות הלבבות, וכל ספרי המוסר, שכולם מדברים על יראה, יותר או פחות, זה לא מזיק לבריאות אלא להיפך, זה נותן חיים נעימים, ומי שיש לו יראת שמים ולומד ספרי מוסר חי חיים מסודרים ונעימים.

וכבר דיברנו הרבה פעמים על זה, וסיפרנו מעשים שהיו, שאדם בעל משפחה התחיל ללמוד בקביעות בכל יום קצת ספרי מוסר, ושאלו אותו מה קרה, שהוא נהיה כאדם אחר, וגם בבית נהיה אווירה יותר נעימה, על ידי יראת שמים! שהוא חי חיים מסודרים עם חשבון, וזה חיים מאד נעימים.

והרי אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראת יצר הרע בראתו לו תורה תבלין, ויתבלין היינו כמו תבלין שנותן טעם באוכל, כך בתורה יש טעם, שהלימוד מאד מעניין, ודברי תורה מתוקים מדבש, ויש כל מיני טעמים בתורה שנמשלה לדבש וחלב וליון ועוד טעמים, וזהו התורה תבלין, שעסק התורה מועיל נגד היצר הרע – והוא גם מאד נעים.

וכבר כתב במשנה ברורה סימן א' שיש תורה תבלין יותר מסתם תורה, ללמוד את תורת היראה שבספרי המוסר, כי יראת שמים מועילה ישר נגד היצר הרע, ואין זה רק 'סגולה', וכל לימוד תורה הוא סגולה נגד היצר הרע, אבל תורה של יראת שמים מועיל במשך באופן ישר נגד היצר הרע, וזה גם כן כמו 'יתבלין' ונותן חיים מאד נעימים.

אשרינו מה טוב חלקנו שיש לנו עצה לחיות חיים מאושרים, כל אחד ואחד בעצמו, וגם שכל המשפחה תהיה מאושרת, על ידי עסק התורה ועסק של יראת שמים, והקביעות היום יומית בספרי היראה זה דבר בדוק ומנוסה, שכל מי שינסה יראה את זה, שזה מאד נעים ונותן חיים מאד מאושרים.

ומן השמים ירחמו על כל כלל ישראל שיהיה להם החיים המאושרים האלה שיש לעוסקי התורה ולעוסקים ביראה, צריכים רחמי שמים על כלל ישראל שיוזכו לחיים המאושרים האלה! יש רבים מאחינו בני ישראל הרחוקים שאינם אשמים, יש הם לא קיבלו חינוך, ילדי ישראל, ילדים, נשמות קדושות, לא מקבלים את החינוך של החיים המאושרים של חיי תורה ומצוות, ומה אפשר לעשות? צריכים רחמי שמים ותפילה! ומבקשים בתפילה השיבו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך, הכל בלשון רבים, על כל אחד ואחד מכלל ישראל, ומן השמים ירחמו שנוכה לסייעתא דשמיא, ותעיקר שמן השמים יתנו חיים מאושרים לכל אחד ואחד מכלל ישראל.

זעקת רבינו שליט"א בכנס ראשי הישיבות הגדולות:

כפי שידוע לי עכשיו לפני הבחירות יש אדישות בציבור על הצורך להצביע, ולמשל אחד יושב ולומד וטוען שזה ביטול תורה ללכת להצביע, תירוץ של ביטול תורה... ועוד כל מיני תירוצים, ויש שבאים בטענות על הנציגים, טענות כלליות ופרטיות. אבל החיוב להצביע ג' זה **חיוב של קידוש השם**! כי מה הפעילות של הנציגים של ג' בכנסת? למנוע חילול השם! לעשות כבוד שמים!

אם היה לי כוח הייתי חייב ללכת ממקום למקום לעורר את הציבור בכל מקום להצביע ג', כי זה רצונו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שנעשה כבוד שמים! ומי שנמנע מלהצביע ולא משנה מה הסיבה זה **חטא חמור מאד**.

יש עכשיו זמן של חיוב קידוש שם שמים, ומי שנמנע מכבוד שמים זה חטא חמור מאד, לכן זו זכות גדולה מאד וחיוב גדול מאד על כל מי שיכול להצביע בעצמו וגם להשפיע על אחרים, רבינו יונה כותב בשערי תשובה (ג, יט) שעבד נאמן דואג שגם אחרים יעשו את מה שהאדון צריך, וחס ושלום לא להימנע מזה, כל אחד יעשה את כל מה שאפשר לעשות עם כל האפשרויות להשפיע על אחרים, ולהשפיע גם על אחרים שישיעו, זה חיוב גדול מאד וזכות גדולה מאד, וגם חטא חמור מאד אם לא עושים את זה.

ויש חיוב גם על כל ראש ישיבה להשפיע על התלמידים של הישיבה שיצביעו ג', וגם על הבוגרים שכבר יצאו מהישיבה, אפשר להשפיע עליהם, ראש ישיבה יכול להשפיע, וזו זכות גדולה מאד וחיוב גדול להשפיע שיצביעו ג'.

מתוך שאלות למעשה שעלו במשך השבוע:

השואל: יש יהודי שטוען שאחד הנציגים עשה עוול גדול לו ולמשפחתו, ואינו מסוגל להצביע עבורו...

רבינו שליט"א: הוא לא מצביע עבור הנציג, הוא מצביע לקדש שם שמים. זה לא הצבעה לטובתו של חבר הכנסת, אלא לכבוד שמים! כי מה המטרה שלנו? שיהיה על פי התורה, אין שום סיבה אחרת, לא לכסף ולא לכבוד, אלא בשביל חינוך, כשרות, טהרת המשפחה, לקדש שם שמים.

השואל: אבל הוא אומר איך נציג כזה יכול לייצג אותי?

רבינו שליט"א: כי הוא עושה כבוד שמים, הנציג הזה בכנסת עושה כבוד שמים, שהוא כפוף לגדולי התורה, ועושה מה שגדולי התורה אומרים, הכל על פי התורה.

השואל: מנהלי מוסדות שנוסעים לחוץ לארץ לאסוף כסף ויוצא להם שביום הבחירות הם יהיו בחוץ לארץ, האם הם צריכים לחזור או שלא לצאת?

רבינו שליט"א: צריכים להיות בארץ ולהצביע, זה כבוד שמים. שייסעו יותר מאוחר.

השואל: ומי שכבר נמצא בחוץ לארץ וזה כרוך בכרטיס טיסה יותר יקר?

רבינו שליט"א: אבל זה כבוד שמים, כבוד שמים זה חיי העולם הבא!

השואל: אבדך או בחור מתמיד, שלא מחפש סתם להשתמט, אבל הוא אומר אני יושב ולומד כי זה רצון השם שאני לא אפסיק מהלימוד לרגע אחד...

רבינו שליט"א: רצון השם שיעשה כבוד שמים, ובודאי צריך ללכת להצביע.

השואל: והאם צריך גם לנסוע מעיר לעיר?

רבינו שליט"א: כן. אם הוא לא עושה את זה הוא נמנע מכבוד שמים.

השואל: יש יהודי שאומר שכל השנים הוא לא הצביע, ובשנים האחרונות הוא הצביע כי מרן רבי חיים קניבסקי זצ"ל נתן לו ברכה וזה התקיים, ובגלל רבי חיים הוא הצביע, אבל עכשיו רבי חיים כבר לא חי...

רבינו שליט"א: רבי חיים לא חזר בו, גם עכשיו הוא רוצה את זה, וכי רבי חיים לא חי? הוא חי בגן עדן, הנשמה קיימת, והוא רוצה שיצביעו ג'!

*

השואל: יש אחד שלא קיבלו את בנו לחידוד, וטוען שהנציגים לא מספיק נלחמו עבורו...

רבינו שליט"א: לא תמיד יש לנציגים זמן לטפל בזה.

השואל: אבל יש לו מרמור...

רבינו שליט"א: אבל מה זה שייך לקידוש שם שמים, ההצבעה היא לא דבר אישי לטובת הנציגים, זה לא הצבעה פרטית, אלא הצבעה לקידוש שם שמים, כי השם רוצה את זה.

השואל: איך אפשר להסביר לאלו שלא מבינים, למה פה זה קידוש שם שמים ולא הצבעה לנציגים כמו שמקובל בעולם?

רבינו שליט"א: כי המציאות היא שיש כאלה פה בארץ שרוצים לגזור גזירות נגד התורה, נגד החינוך, נגד כשרות, נגד טהרת המשפחה, נגד גירות, ורוצים לקלקל את עם ישראל בכל הארץ, וכבר הייתה ממשלה כזו שרצו לגזור גזירות, והיה נס שלא הצליחו, והנציגים בכנסת עושים פעילות למנוע את הגזירות. אנו לא מצביעים בשביל טובתו של הנציג, אלא בשביל הפעילות שהוא עושה, והוא עושה כבוד שמים.

מי שלא מצביע הוא מזלזל בכבוד השם, מלך מלכי המלכים דורש כבוד שמים והוא נמנע מכבוד שמים, זה זלזול בכבוד המלך, זלזול במלך מלכי המלכים, ונקרא מורד במלכות! כהאי גוונא במלך בשר ודם אם אחד לא מכבד את המלך הוא מורד במלכות, והמלך יעניש אותו.

מתוך דברים בכינוס לנציגי בני הישיבות

רבינו שליט"א: הבחירות ביום שלישי הבא, עוד פחות משבוע, לכן צריך כבר עכשיו להתחיל מיד לטפל, להשפיע על המשפחה ועל כל אחד ואחד, על כל מי ששייך להשפיע שיצביעו ג', לקדש שם שמים, זה מצווה גדולה של קידוש השם, זה כבוד שמים וזה מה שהשם דורש מאיתנו.

שאלה: עכשיו מתחיל הזמן וזה יכול להיות קצת גם על חשבון הלימוד...

רבינו שליט"א: זה קידוש השם, הלימוד מחייב את זה, התורה מחייבת!

שאלה: רוצים ברכה לשידוכים למי שעוסק בזה.

רבינו שליט"א: בעזרת השם מי שצריך שידוך יזכה לשידוך טוב בקרוב, זה זכות גדולה מאד לשידוכים טובים, שידוכים טובים אמיתיים, בגשמיות וברוחניות, דורות ישרים מבורכים.

תשובות והדרכה לפעילי ארגוני הקירוב

שאלה: האם נכון שהפעילים של הקירוב ילכו עכשיו לעבוד לבחירות, או שיש לחשוש שיגידו להם, אתם תמיד מתעסקים רק באידישקייט ובחינוך, ופתאום באתם לעשות פוליטיקה...?

רבינו שליט"א: זה גם חינוך, הנציגים בכנסת דואגים לחינוך.

השואל: ולא צריכים לחשוש שזה יזיק לפעילות של הקירוב?

רבינו שליט"א: זה לא יזיק, שלוחי מצוה אינם ניזוקים, יש סייעתא דשמיא.

השואל: עד כמה לעשות את זה בפרהסיא, או שעדיף בצנעא?

רבינו שליט"א: בדרך כלל דבר שעושים בצנעא יותר מצליח. אבל הכל לפי הצורך, ואם זה מוסיף תועלת – יש לעשות בפרהסיא.

השואל: יכול להיות שזה מוסיף תועלת לג', השאלה היא אם צריך לחשוש שזה יוריד תועלת מהקירוב?

רבינו שליט"א: אין חשש. עכשיו צריכים ג', ובקירוב יעסקו יותר מאוחר.

השואל: אבל יגידו להם אתם ארגון של פוליטיקה ולא של קירוב...

רבינו שליט"א: זה לא פוליטיקה, אנחנו עושים קידוש השם! צריך להסביר להם שזה קידוש שם שמים, אפשר להסביר, הפעילות של הנציגים בכנסת היא שהכל יתנהג על פי התורה, לפי מה שהתורה מחייבת, ומה שהתורה מחייבת זה לא פוליטיקה, אנחנו חייבים לקיים את מה שהתורה מחייבת. כמו שמתפללים, ולומדים, ושוברים שבת, זה אותו הדבר.

השואל: שאלנו על הצד ההפוך, אבל יש מקרים ידועים לנו שאחרי שאדם הצביע בפתק למפלגה חרדית ג', זה היה חלק מהתהליך של ההתחזקות שלו, כי הוא גרשיש שהוא שותף בזה.

רבינו שליט"א: זה סייעתא דשמיא, זה הזכות, הבא ליטהר מסייעין אותו, ומצוה גוררת מצוה.

השואל: פעיל שעוסק כל שבוע בקירוב, לדבר עם משפחות וללמוד עם ילדים, האם נכון שעכשיו במקום ללמוד הוא ילך להשפיע לבחירות?

רבינו שליט"א: כן, בודאי, זה חובת השעה, זה קידוש שם שמים.

הודעה משמחת! לרגל תחילת לימוד מסכת יבמות בישיבות רבות בזמן הבעל"ט, הופיע ויצא לאור כרך חדש מספרי "הערות וביאורים" – כתבי רבינו שליט"א על מסכת יבמות, וכן כרך חדש מסדרת "ממגד גרש ירחים" – שיעורי רבינו שליט"א על מסכת יבמות

ניתן להשיג בישיבת פוניב' ובמוקד המכירות בכניסה לבית רבינו שליט"א. להזמנות: הערות וביאורים – 0556785132 ממגד גרש ירחים – 0527197855

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת יהודית יטל יפה ע"ה
בת הר"ר אברהם דב הכהן זצ"ל
נלב"ע י' חשוון תשע"ח – תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת לאה דרורי ע"ה
ב"ר יהודה אריה לייב ליטשיץ זצ"ל
נלב"ע ה' חשוון תשס"ו – תנצב"ה

לע"נ המשיגה הגאון הצדיק
רבי יהודה יעקב גוטמן זצ"ל
בן רבי חיים אלעזר זצ"ל
נלב"ע ח' חשוון תשפ"א – תנצב"ה

הלכות והנהגות

ממין סוסק הדוד רבי משה שטרנבוך שליט"א

ענייני שבת קודש - חלק א'

זהירות ממכשולות המצויים בהכנת בצל וביציים לסעודת שבת ודברי התעוררות ללימוד הלכות שבת

(מתוך ספר ביאורים והנהגות פרשת ויקהל)

הנה בעוונותינו הרבים, ישנם רבים שנכשלים במלאכות שבת ואפילו במלאכות דאורייתא החמורות שבאיסור סקילה ואינם מרגישים בדבר, ולדוגמא בעשיית בצל וביציים לסעודת שבת יכולים להיכשל בעשרה איסורים, ורבים נכשלים בזה, וכמו שיבואר:

ה' כשנותן הרבה מלח יש לאסור מפני שאסור למלוח בצלים בשבת **שנראה ככובש כבשים**, (עי' במ"ב שכ"א ס"ק י"ג), וצריך לשפוך שמן לתוך הבצל קודם שיתן המלח שאז מחליש כח המלח, או תיכף אחר המליחה.

ו' בביצה שכתוב על קליפתה אותיות ושובר הקליפה במקום הכתוב, יש לחשוש משום איסור **מוחק**.

ז' אם הביצה חמה בשיעור שהיד סולדת בו, אסור לערב בה מלח ושמן ובצל משום **מבשל**. [שדבר גוש מבשל גם בכלי שני].

ח' נתערב קצת קליפה בתערובות, אסור להוציאה לבדה משום **בורר**, וצריך ליקח בכף עוד ביציים יחד עם הקליפה.

ט' הקליפות הם מוקצה מחמת גופו, ואסור לאספם ולטלטלם אלא אם מעיקרא

מלשכת המזית

מתנדב הצלה שקיבל קריאה דחופה בין קידוש לסעודה

נשאל רבינו מיהודי המתנדב בחברת 'הצלה', שקיבל קריאה דחופה בין קידוש לסעודה לצאת להצלת נפש מישראל, ועזב את בני ביתו המסובים על שולחנו לאחר הקידוש, וחזר לביתו לאחר פחות משעה, והסתפק אם מותר לו ליטול ידיו לסעודה, או שצריך לקדש פעם שניה כיון שהיה הפסק גמור בין קידוש לסעודה ואין כאן 'קידוש במקום סעודה', וכמו שכתב המ"ב (סי' רע"ג ס"ק י"ג) שאם אירע אונס אחר הקידוש ויצא ממקומו, דעת כמה אחרונים שצריך לחזור ולקדש, ושאל מה עליו לעשות להלכה למעשה.

והשיב לו רבינו שאין לו לקדש פעם שניה משני טעמים, ראשית עפ"י הה שחידש הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל (מובא בספר "שו"ת רבינו יוסף מס' ווצק" סימן ז') דכשם שלענין ברכות הנהנין אם הניח חברים במקור מים וחזר אצלם אין נחשב להפסק, כך גם לקידוש במקום סעודה אם הפסיק אבל הניח חברים לא נחשב להפסק עכ"פ בדיעבד, וא"כ כאן שהניח את בני ביתו לא חשיב 'הפסק'.

ושנית, דבשעה"צ (שם ס"ק י"ג) כתב דלא ברירא ליה דין זה שצריך לחזור ולקדש ביצא חוץ למקומו ונאנס בשהייה, ובטעם הדבר ביאר בביתו אי נמא דיסוד דין 'קידוש במקום סעודה' אינו מצד הלכות 'קידוש' אלא הוא מצד הלכות ה'סעודה' - להחשיב את הסעודה שיהא ניכר עליה שזהו סעודת שבת, וא"כ י"ל דאם בשעת קידוש היה דעתו לאכול מיד, ורק אח"כ אירע אונס שהיה מוכרח להשתהות אך לא הסיח דעתו, א"כ הסעודה הוא המשך לקידוש, ונמצא שעדיין הקידוש מחשיב את הסעודה ויש כאן 'קידוש במקום סעודה'.

א' כשמקלף הביצים צריך לקלף רק סמוך לסעודה, (ולדעת החזו"א זצ"ל היינו בתוך חצי שעה, ולדעת המשנ"ב מזמן שיצאו מבית הכנסת וראויים לבוא), ואם הקדים עבר על מלאכת **בורר**.

ב' כשחותך את הבצל לחתיכות קטנות מאוד, עלול ליכשל במלאכת **טוחן**, וצריך לחותכם לחתיכות גדולות מעט. (ולא נתבאר השיעור המדויק מה נחשב לקטן ומה נחשב לגדול מעט, וי"א שאם חתך חתיכות קטנות שצריכים עוד לאחריהם לעיסה בשיניים חשיב גדולות מעט ולא חשיב טוחן, אך העיקר נראה שאין מספיק בזה אלא צריך לחתוך חתיכות יותר גדולות ממה שרגיל בחול).

ג' כשנותן השמן ומערב היטב יש בזה חשש **לש**, וצריך לשנות שהשמן יהיה בקערה קודם ואח"כ יתן לתוכו הבצל

מערכי תורה

לך לך

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'שכר הרבה מאוד'

אחר שחזר אברהם ממלחמתו עם חמשת המלכים כתוב (ט"ו, א') 'אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם אנוכי מגן לך שכר הרבה מאוד'. ופירש רש"י, אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר, שמא קיבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום, אל תירא אברם שכר הרבה מאוד. וצריך ביאור מה הכוונה 'שכר הרבה מאוד', מהו ריבוי השכר שהובטח לו, ועל איזה שכר מדובר בזה. עוד צריך ביאור דאם כל מה שאמר לו הקב"ה הוא שלא נגרע שכרו, א"כ היה צריך לומר לו 'שכר שלם', שמשמעו שלא נגרע לו משכרו, ולמה אמר לו 'שכר הרבה מאוד'.

ונראה לבאר בזה, על פי דברי הרמב"ם בהלכות מלכים סוף פרק ז' דמדבר שם על אותם היוצאים למלחמה שאין להם לירא ולפחד מהמלחמה, וכתב וזה לשונו ומאחר שיכנס אדם בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל ייחוד ה' הוא עושה מלחמה וכו', וכל הנלחם בכל ליבו בלא פחד, ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק, ולא תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו עד עולם, ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' נלחם ורעה לא תמצא בך מימך, והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלוך.

הנה מבואר בדברי הרמב"ם דהנלחם מלחמת ה', מובטח לו שכר מיוחד שלא ימצא נזק, ולא תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו, ויזכה לחיי העולם הבא, וכל זה נדרש מן הכתוב שהובטח לדוד המלך, ותלה הכתוב טעם הזכיה בכל אלו, בזה שהמלחמות שנלחם היו מלחמות ה'. והנה איתא בחז"ל (מדרש רבה מ"ג, ב'), שבצאתו למלחמה אמר אברהם אבינו לחניכיו 'אצא ואפול על קידוש שמו של מקום', ומבואר מדברי המדרש דהמלחמה נגד המלכים הייתה מלחמה על קידוש השם, וכשאברהם יצא להלחם עמם, היה זה בשביל להלחם מלחמה על קידוש שמו של מקום.

מלחמת המלכים - מלחמה על קידוש השם

וביאור הדבר שהמלחמה עם המלכים הייתה מלחמה על קידוש שמו של מקום, והרי לכאורה היה זה מלחמה בשביל להציל את לוט, ומה ענין הצלת לוט מיד המלכים שייך לקידוש שמו של מקום.

אכן הביאור בזה הוא כמו ששמעתי מאאמור"ר הגאון זצ"ל דהנה להלן (י"ד, י"ב) כשהמלכים תפסו את לוט כתוב 'ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו', ומבואר מזה שכל עיקר המלחמה של כדלעומר היה כדי לתפוס את לוט, והמטרה בתפיסת לוט הוא בשביל לכופו להודות בע"ז, וכיון שהיה קלסתר פניו של לוט דומה לשל אברהם וכמו שכתב רש"י (י"ג, ח'), יוכלו לומר שאברהם אבינו חזר בו והודה להם לכפירתם ח"ו, וזה הוא גם הטעם שאברהם אבינו חגר עצמו למלחמה להציל את לוט, כדי שלא יוכלו לומר שאברהם אבינו חזר בו והודה להם, ונמצא לפי זה שאברהם אבינו נכנס למלחמה זו היה זה למנוע חילול ה', ולמנוע מהכופרים את כפירתם, ואם כן מבואר היטב שמלחמה זו נחשבת למלחמה על קידוש שמו של מקום. וכיון דנמצא דמלחמה זו הייתה מלחמה על קידוש שמו של מקום, והייתה זו מלחמת השם, א"כ כיון שנלחם מלחמה זו, ממילא ראוי הוא אברהם אבינו לזכות לכל הדברים שהובטחו למי שנלחם מלחמת ה'.

ולפי זה יש לומר דזהו הביאור בהבטחה שהובטח 'שכר הרבה מאוד', דהכונה היא לכל אותן הדברים שמנה הרמב"ם שזוכה מי שנלחם מלחמת השם, והובטח אברהם אבינו שיטול שכר הלוחם מלחמות ה'. ולפי זה מבואר עוד טעם, למה הבטחה זו לאברהם אבינו נסמכה למלחמה, דרק משום שנלחם במלחמה הוא שזוכה להבטחה זו של 'שכר הרבה מאוד'.

העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה

וכמו כן מצאנו בענין מלחמתה של תורה, דהנה במשנה באבות פ"ז תנן, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה. הנה נקט התנא דהעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא פירש מה הם אותם דברים הרבה שהוא זוכה להם. [ועיין שם ברוח חיים שפירש, ד'דברים הרבה', היינו שזו זכיה נוספת מלבד מה שזוכה את כל מה שזכר שם בהמשך המשנה, שהעוסק בתורה זוכה לזה, שמלבד זאת זוכה לעוד דברים הרבה].

ונראה לבאר בזה, דהנה העוסק בתורה, הרי הוא נחשב לוחם מלחמת השם, כמו שכתוב בפרשת חוקת 'על כן יאמר בספר מלחמות השם', וברש"י בקידושין דף ל' כתב דהפסוק נדרש, ספר מלחמות, מלחמה שעל ידי ספר, וכן איתא שם בקידושין דדרשין מהכתוב 'כי ידברו את אויבים בשער', שאפילו אב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, הרי מבואר דעסק התורה הוא בגדר של מלחמה והתנצחות בין אויבים, ועסק המלחמה הוא מלחמה על אמיתה של תורה, והוא מלחמת השם, כמו שכתוב בפסוק 'ספר מלחמות השם'. וכיון דעסק התורה הוא בכלל

מלחמת ה', ממילא מי שנלחם מלחמת ה', הרי גם הוא ראוי וזכאי לאותם ההבטחות שכתב הרמב"ם שהובטחו לנלחם מלחמות ה'. מעתה יש לבאר דזהו כוונת התנא דהעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, דה' דברים הרבה, היינו אותם הדברים שכתב הרמב"ם שהובטחו לנלחם מלחמות השם, שגם הלומד תורה זוכה להם. ויש לבאר דקדוק לשון התנא שזוכה לדברים הרבה, שהוא מיוסד על לשון הפסוק שכתוב כאן אצל אברהם אבינו שקראו הכתוב שכר הרבה כמו שכתוב 'שכרך הרבה מאוד', הרי ששכר זה נקרא שכר רב, וכלשון התנא. ויש להוסיף עוד, דהנה התנא תלה הדבר במי שעוסק בתורה לשמה דוקא. ויש לומר דזה הוא כמו שכתב הרמב"ם דרך אם תהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, הוא זוכה לדברים הללו, ועל כן צריך שיהא עסקו בתורה לשמה דוקא, שכונתו לקדש את השם בלבד. והביאור בזה הוא, דהרי זכיינו הוא משום שהוא נלחם מלחמות ה' וכמו שכתוב בפסוק 'כי מלחמות ה' הוא נלחם' הרי תלה הכתוב שכרו במה שהוא נלחם מלחמות ה', ובשביל שיהא נחשב מלחמת ה' צריך שתהיה כוונתו לקדש את השם, שרק באופן כזה נחשב מלחמת ה', אבל אם כונתו אינה לקדש את השם, אלא לתועלת עצמו הרי זו מלחמת עצמו ולא מלחמת ה'.

וילך אתו לוט

כתוב (י"ב, ד' ה') 'וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו וגו'. צריך ביאור למה כפל הכתוב דבריו שכתב וילך אתו לוט, וחוזר ואומר ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו. והנה בגמ' בהוריות דף י' ע"ב מבואר דבגלל שנפרד לוט מאברהם אבינו לכן נאסרו עמוני ומאובי לבא בקהל ה'. ומבואר דמה שכאן נפרד לוט מאברהם אבינו אינו רק פרידה לאותה שעה, ואינה רק פרידה במציאות שאינם דרים עוד ביחד, אלא היה זה פרידה לעולם ופרידה שלא יהיה ביניהם שום חיבור כלל, ובכלל פרידה זו נכלל שלא יהיה יכולים לבא בקהל ה'. וצריך להבין למה באיסור גזילה של רועיו, יהיה נגזר עליו פרידה נצחית וגמורה. עוד צריך להבין דהנה להלן כשהיה הריב בין רועי מקנה אברהם לרועי מקנה לוט כתוב שאברהם אבינו אמר לו 'הפרד נא מעלי', והנה רש"י שם כתב דענין המריבה היה כי רועיו של לוט היו רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברהם הוכיחו אותם על הגזל. ולפי זה צריך להבין מהו הענין שיפרדו, ומה תועלת יש בפרידה זו, וכי ע"ז זה יפסקו רועי לוט לגזול. ונראה לבאר הענין דהנה באמת צריך ביאור איך לקח אברהם אבינו את לוט עמו, והרי נצטווה לך לך מבית אביך, ולוט הוא מכלל בית אביו, ואיך לקחו עמו. והביאור בזה הוא, כי ענין הציווי להפרד מבית אביו היה משום שהם רשעים ועובדי עבודה זרה, ועל כן צריך להפרד מהם וללכת מהם, ועל כן לוט שרצה להדבק בדת האמת ולהחזיק בדרכו של אברהם, יצא מכלל הציווי ללכת ולהתרחק ממנו, והיה ראוי להיות עם אברהם ולכן לקחו עמו. וזהו ביאור הענין שאברהם אמר לו 'הפרד נא מעלי' כי בזה שרועיו רשעים הרי הוא מפקיע עצמו מלהיות מחזיק בדרכו של אברהם, וממילא חזר להיות נכלל בכלל הציווי של לך לך מבית אביך, ולכן אמר לו אברהם שיפרד מעליו, כי עליו להתרחק ממנו ולהפרד ממנו. ובזה מבואר למה נכלל בפרידה זו שלא יהיה שום חיבור עמו עוד לעולם, כי הפקיע עצמו מלהיות מחזיק בדרכו של אברהם, והחזיר עצמו לציווי של לך לך. ובזה יש לבאר כפילות הכתוב, דבתחילה כתוב 'וילך אתו לוט', ר"ל דלוט הלך בדרכו של אברהם, וכיון שהחזיק בדרכו של אברהם שוב יכול היה אברהם אבינו לקחת אותו עמו, וחזר הכתוב ואמר 'ויקח אברם את לוט בן אחיו'.

אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף

ברש"י על הפסוק (י"ב, י"ד) 'ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה וגו', כתב שהטמין אותה בתיבה, וע"ז שיתבעו את המכס פתחו וראו אותה. והנה מעשה זה שהכניס אברהם את שרה לתיבה, היה מעשה של מסירות נפש, וכדאיתא בחז"ל שהכבידו עליו המכס, והסכים ליתן מכס של בגדים ושל זהב ושל אבנים טובות ומרגליות, ואף על פי כן הכריחוהו לפתוח התיבה. ויש להתבונן דלכאורה בפועל לא הועילה המסירות נפש מידי, שהרי לבסוף הוכרח לפתוח את התיבה, ונלקחה שרה לבית פרעה, ונמצא לכאורה שכל השתדלותו והמסירות נפש הייתה לשוא בלא שום תועלת. אבל באמת אינו כן, שהנה הרי הצלת שרה, הייתה בדרך נס, על ידי שהקב"ה הביא נגעים גדולים על פרעה, והיה זה שמירה מיוחדת מאת השם שלא כדרך הטבע. וי"ל דכל מה שזכה לאותה שמירה מיוחדת, הוא רק משום שעשה ההשתדלות הנצרכת על פי הדין, שהסיק בדעתו לנהוג במסירות נפש מיוחדת, ומכאן זה זכה שנהג עמו ה' בהשגחה ושמירה מיוחדת. וכן הוא באמת דרך עם ישראל, לנהוג תמיד לעשות השתדלות הנצרכת במסירות נפש, ועל ידי שעושים ההשתדלות הנצרכת ומקיימים רצון השם, ועל ידי זה זוכים לישועת ה' בדרך נס ופלא. וכיוצא בזה היה בקריעת ים סוף, שאחר שקפץ נחשון לים במסירות נפש, אז נקרע הים לבני ישראל.

עוד י"ל דאהני מעשיו של אברהם אבינו לבניו אחריו, שרק מכאן זה שמסר נפשו, היו בניו אחריו גדורין בעריות בתוך מצרים, דאע"פ שמצרים היא ערות הארץ, ועליהם צויה תורה כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, מ"מ היו ישראל גדורין בעריות, וי"ל דכל זה הוא מכאן המסירות נפש של אברהם על ענין זה. ויסוד זה שמכאן המסירות נפש של אברהם זכו בניו לילך בדרכו, מבואר בחז"ל שדרשו הפסוק בשיר השירים 'אחות לנו קטנה וגו' מה נעשה לאחותינו ביום וגו' אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף, ד'אחות לנו קטנה', זה אברהם אבינו שאיחה את כל באי עולם, 'מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה', ביום שגזר עליו נמרוד לירד לתוך כבשן האש, 'אם חומה היא נבנה עליה', אם מעמיד דברים כחומה יבנה עליה, ומבואר דעל ידי שהעמיד דברים כחומה במסירות נפש אצל נמרוד, זכה לבנות את עם ישראל.

כשבא לסורא ראה שכבר הקדימו אחר ונצטער מאד שלא יהיה לו חלק בדבר המקודש ביותר בישיבה, ושח צערו לרבי סעדיה גאון, ואמר לו, דע לך שיש לנו תורה שבכתב ותורה שבע"פ, תורה שבכתב היא בארון הקודש תורה שבע"פ יש לה גם ארון הקודש משלה והוא כל מקום שנמצא בן תורה ולומד שם, הספסל, הסטנדר, הכל יש לו דין של ארון הקודש לתורה שבע"פ, לך וזכה בזה וטול שכר של ארון הקודש, וגם שמענו ממו"ר הגר"ה זקס זצ"ל שאחד פגע בסטנדר ורבי"ב בעל הברכה שמואל הזדעזע כולו שהרי פגע בקדושת ארון הקודש של תושבע"פ. אז כעת, כשפותחים את "עולם" הישיבות, כל הסטנדרים מתנערים ממקומם בהתרגשות... איזו שמחה גדולה זה בשמים...
אומר הרב מפוניבז' - כעת זה זמן לבקש!!! היום היום היום, המנחה והמערב צריך להיות בברעין! שערי שמים נפתחים כעת...

ונשמח ונעלו בדברי תורתך!!!

אנחנו יודעים שעכשיו זה באמת ההמשך של זמן שמחתנו, כי אין שמחה לעם ישראל אלא רק בתורה.
ידוע שפעם שאלו את מרן הרב אלישיב, מהו מ'שנכנס אדר מרבין בשמחה' - מה הכוונה? ואמר, אצל יהודי שמחה זה רק ע"י תורה, ונשמח בדברי תורתך.

פעם סיפרנו שהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל רצה לעבוד על משהו מסוים, והוא לא רצה שאנשים יבואו אליו, אז הוא נסע לבני ברק, ובשביל שגם פה לא ישימו לב אליו, הוא הלך לישיבה ספרדית 'משכן שמעון' שהיתה בראשות הגר"ש ברזילי זצ"ל והוא היה שם במקום, שאלו אותו אם לארגן לו מנין בנוסח אשכנז, והוא לא רצה, כדי שלא יידעו שהוא נמצא שם. אולי לפחות סידור בנוסח אשכנז... אך לא. אמר ר' שלמה זלמן, תביאו סידור ספרדי כמו כולם...
לאחר תפילת מעריב - אמר רבי שלמה זלמן לרה"י ר' שמריהו ברזילי, הכל היה שווה... איזה אוצרות ראית... איזה אוצרות ראית... מה הרב ראה... התפלאו. אמר רבי שלמה זלמן, אנחנו (באשכנז) אומרים במעריב "ונשמח בדברי תורתך", אצל הספרדים יש עוד מילה "ונשמח ונעלו בדברי תורתך" על המילה הזאת לבד היה שווה להגיע מירושלים... ונעלו...
שמחה של תורה, היום זה המשך של זמן שמחתנו, זו שמחה אמיתית.

אנחנו לא מבינים חשבונות שמים

כעת נדע:

אנחנו מלווים בברכה של המועדים שהסתיימו ב"וזאת הברכה" וכמו שהבאנו כבר בשם הר"ן.

ואם נשים לב, אין ברכה אחת השווה לכולם, היום - כאשר באים לקבל ברכה, כולם מקבלים פחות או יותר את אותה ברכה. מי בקצרה ומי בארוכה... אבל הנוסח הזה לכולם. אך בפרשת "וזאת הברכה" - כל שבט קיבל ברכה אחרת מהשבט השני... למה?... כי כל אחד מקבל ברכה לפי הכלים שלו, ולפי התפקיד שיש לו, מה שלאחד זו ברכה - ייתכן ולשני זה אפילו קללה... זה לא טוב לו בכלל... כל אחד לפי תפקידו ולפי הכלים שיש לו - הוא מקבל את הברכה שלו.

כעת נראה דבר מאד מעניין בחומש, עם קין והבל:
[ונקדים: לנו נראה תמיד שהבל הוא מסכן... הוא רצה לעשות דברים טובים, ולבסוף הרגו אותו... ולא רק זה, הבל גם עשה חסד עם קין; כתוב שבתחילה הבל התגבר על קין, וקין התחנן על נפשו, ומשהרפה הבל - קם עליו קין והרגו.]

אז לנו זה מצטייר שהבל הוא מסכן... עשה דברים טובים, ולבסוף מת... אבל יש פה ידיעה חשובה שהאור החיים מביא: 'על דרך אומרם ז"ל (זוהר בראשית נד, א) כי קין הוא בחינת הרע, והבל הוא בחינת הטוב, והוא נפשו של משה רבינו ע"ה. והנה באמצעות הפלגות הפצעים שפצע קין בהבל עד שהרגו, כאומרם ז"ל בסנהדרין (לז, ב) שלא היה יודע מקום הנפש, (ולכן הוא עשה לו חבורות בכל הגוף) ובזה הסיר חלק הרע ממנו, והוכר הטוב מוחלט. והוא אומר "קניתי איש את ה'", פירוש באמצעות זה קניתי איש שהוא משה את ה', שלא השיג מציאות זה להיות עם ה' כמשה ע"ה אלא באמצעות יסורין שעשה לו קין, עכ"ל.

"והשיאנו את ברכת מועדיך"...

אנחנו נמצאים כעת לאחר שסיימנו את סדר המועדים, גלגל המועדים שהתחיל בחג הפסח, המשיך דרך חג השבועות וחג הסוכות והסתיים בשמחת תורה ובשמיני עצרת. והוא מלווה אותנו הלאה להמשך השנה.

קראנו בשמיני עצרת את פרשת "וזאת הברכה", כולנו מבינים בפשטות למה קורין "וזאת הברכה" - כיון שסיימנו את התורה, אבל לפי זה, למבואר בירושלמי שבארץ ישראל היו מסיימים את התורה רק פעם בשלש שנים, אז לא היו קורין "וזאת הברכה".
אבל הבאנו שהרה"ק ר' שלמה אלשטיין (חתן מורינו הגר"י אדלשטיין שליט"א) הראה שהר"ן במגילה (כח, ב מדפי הר"ף) אומר סיבה אחרת למה קורין וזאת הברכה, כיון שכעת יוצאים מגלגל המועדים, אז ברכת המועדים מלווה אותנו וכעת זה "וזאת הברכה", מתלולים עם הברכה של המועדים...

רבי יצחק הוטנר היה מאד מתמרמר על כך שאנשים אומרים 'החג עבר...' 'היום טוב עבר...' וכי היום טוב עבר?! היום טוב התווסף לרכוש הרוחני, רכוש רב ערך שיש בבית גנזינו... שלשה ימים טובים כאלו גדולים... זה ממשיך ומלווה אותנו הלאה להמשך הדרך!

השמחה הגדולה בפתיחת הזמן!!!

התחלת הזמן - זהו המשך ישיר לזמן שמחתנו...
צריך להבין, שכשמתחילים ללמוד בישיבות - זה עולם אחר!
מרן פוה"ד רבי ניסים קרליץ זצ"ל אמר פעם, שכתוב בחז"ל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. ומה היה בט"ו באב?... אי הסיבות הכתובות בגמ' (בסוף תענית), שפסקו מלכרות עצים למערכה, כיון שמט"ו באב ואילך תש כוחה של חמה, והעצים מתחילים להתלוע.

אז על מה השמחה הגדולה?... אומרים הראשונים (רבינו גרשום ב"ב קכא), דמעתה, כל אותם האנשים שהתעסקו בכריתת העצים - יכולים לשבת וללמוד.

אמר רבי ניסים: בואו נעשה חשבון: כמה אנשים התעסקו בעצים מאה? מאתיים?... הגזמנו... ואעפ"כ כתוב בחז"ל שכל עם ישראל שמח! ואף בנות ישראל היו יוצאות וחולות בכרמים... מה הם שייכות לדף גמרא?... אלא זהו כלל ישראל! כאשר מתווספים לכלל ישראל עוד מאה מאתיים איש שיושבים ולומדים זה מצב אחר של כלל ישראל, וזו שמחה של כל כלל ישראל! אז כולם שמחו בזה...

אנחנו יכולים להבין מה זה כשמתחיל זמן וכל עולם הישיבות מתחיל ללמוד, איזו שמחה זו בשמים!...

היה פעם בחור חדש שהגיע לישיבת קמניץ, אז רבי ברוך בער ליבוביץ' - ראש הישיבה - אמר שכל הישיבה תצא לקבל אותו!!! בחור נוסף שמגיע ללמוד בישיבה - זה שמחה של כל העולם, של כלל ישראל!...

בחור אחד... ואם יש עוד כמה שלומדים זה כלל ישראל אחר!!! וכל שכן, כאשר כל עולם הישיבות פותח שערים...

בלוח (הלכות ומנהגים) מביא מהתשובות והנהגות (ח"ג דף צ"ה) שמנהג פרנקפורט שבברכת החדש בשבת מברכין של חדשים חשון ושל אייר היו אומרים את ה"יחדשהו" בניגון של גמרא... הישיבות מתחילות ללמוד... כל העולם שמח, זה עולם אחר בכלל!...

כעת זה עת רצון בשמים!

ידוע בשם הרב מפוניבז', והרה"ק רבי יוסף זלצברג הביא כן משמיה דהבני יששכר (בתחילת חודש אייר) שכמו שכאשר פותחים את ארון הקודש להוצאת הס"ת אומרים 'ברוך שמה', ולמה? כי כאשר נפתח הארון קודש זוהי עת רצון ואפשר לפעול הרבה! אז אותו הדבר **בראש חודש חשון ובר"ח אייר - כאשר פותחים את שערי הישיבה - שהיא הרי ארון הקודש של התורה שבעל פה - אפשר לפעול הרבה הרבה, זו עת רצון!...**

והנה בס' חידושי רבי שלמה היימן זצ"ל שהו"ל מרן ראש הישיבה הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל (מובא באמרות קצרות בסופו) כשרבינו סעדיה גאון עבר ממצרים לסורא לעמוד בראש הישיבה, שלח למצרים שישיעו לו בבניה, וגביר אחד במצרים רצה לבנות את ארון הקודש והפריש לזה סכום גדול.

אנחנו לא מבינים בקבלה. אבל כתוב לנו פה בדיוק להיפך... אבל לא היה מסכן... היסורים הללו זיכרו אותו ועל ידי זה הוא נהיה נפשו של משה רבינו!

וזה ידיעה מאד חשובה לנו. הרבה פעמים שואלים כל מיני שאלות למה צדיק ורע לו רשע וטוב לו... אנחנו לא מבינים כלום ולא יודעים כלום...

הגר"א אמר, משפטי ה' - אמת, צדק, בשביל לראות את החדש והצדקה שבכל דבר צריך "יחידיו". לראות תמונה שלמה, כשאתה רואה רק חצאי תמונות אתה לא יכול להבין בדיוק כל מה שמסובב בזה... וכי משהו העלה על דעתו שהכל הוא נשמתו של משה! שבס"ה זו היתה היכי תמצוי לעשותו וזך ונקי!... אנחנו לא מבינים את הדברים האלו, אבל זה סתם הרגשה כללית.

כעת נלמד דבר נוסף שנוגע לנו: למה קין רצה להרוג את הבל?... כולנו מבינים, משום שהוא קינא בו.

אבל גם ברמב"ן וגם באור החיים כתוב לא כך... האור החיים אומר, הרי הקדוש ברוך הוא קיבל את מנחתו של הבל ולא את מנחתו של קין. מה חשב קין לעצמו? אני כן בסדר, אבל הבל הוא יותר טוב ממני, והוא סיבה להשפלתו, כי באמצעותו הוכר אופלו. וחשב כי כשלא יהיה הבל במציאות - יתרצה ה' בקין, כי אין עוד אחר לבחור בו, וחשב להורגו.

אם יש בחור טוב בישיבה, שיש לו מעמד גבוה ושם טוב, בא בחור אחר יותר טוב ממנו. מה חושב לעצמו הבחור הראשון?... אם ההוא לא יהיה פה - אז אני אהיה הכי טוב! הוא ממש חושב כמו קין...

הרמב"ן כותב עוד יותר... (ד, ח) יועל דעתי, שהוא דבק עם ויהי בהיותם בשדה, כי אמר לו נצא השדה והרג אותו שם בסתר. **ויתכן שנתכוון בהריגתו שיבנה העולם ממנו, כי חשב שלא יהיה לאביו זרע אחר עוד, גם פחד שלא יהיה עיקר בנינו של עולם מאחיו שנתקבלה מנחתו.**

קין רצה כל הזמן להיות מספר אחד!... הוא רצה שממנו ייבנה כל העולם, אבל הבל הפריע לו באמצע הדרך, הוא החליט לסלק אותו, ואז הוא יהיה מספר אחד! אך מה היה בסוף?... הכל התהפך... בסוף הכל היה בדיוק הפוך... מקין - לא יצא כלום, נע ונד תהיה בארץ. לא בנית כלום, ולא עשית כלום, רק כמה רשעים יצאו ממך... מהבל שהרגת - יצא משה רבינו. שהוא היה נשמתו של כל כלל ישראל. ועם החששות שלך על קיום העולם - מיד לאחר מכן נולד שת, שממנו נבנה העולם. וממילא לא הרוחת שום דבר...

אדם תמיד חושב מחשבות ומתכנן תכניות. שמעתי פעם שדיבר הגר"א עמית מקריית מלאכי, באים אליו בחורים ומתאוננים, אני הייתי הבחור הכי טוב בישיבה, למדתי כ"כ בהתמדה, ופתאום בא בחור פלוני... מי צריך אותו בכלל... אם הוא לא היה פה - אני הייתי הבחור הכי טוב! אמר הרב עמית, מה זאת אומרת, וכי הוא בא במקרה!... הקב"ה שלח אותו בשביל שהוא יתיישב לידך בשיעור, וישאל את כל מה שהוא שואל. הקב"ה שלח אותו אליך!

ובסלבדוקא - לימד אותנו המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל - שיש על זה ספורנו ורמב"ן... **הספורנו אומר, "למה חרה לך ולמה נפלו פניך"...** **כי כשיש לקלקול איזו תקנה - אין ראוי להצטער על מה שעבר, אבל ראוי להשתדל להשיג תיקון לעתיד!**... אם יש דבר שנושבר ואין לו אפשרות תיקון - אני מצטער עליו, אבל דבר שאני יכול לתקן - עדיף לתקן!

אבל הרמב"ן אומר עוד יותר... "הלא אם תיטיב שאת" - אם תיטיב יהיה לך יתר שאת על אחיך כי אתה הבכור! וזה טעם למה חרה לך, כי בבשתו מאחיו נפלו פניו ובקנאתו ממנו - הרגו. [והנה אמר לו למה חרה לך על אחיך, ולמה נפלו פניך ממנו, הלא אם תיטיב יהיה לך יתר שאת על אחיך, ואם לא תיטיב - לא עמו בלבד תבואך רעה, כי לפתח ביתך - חטאתך רובץ להכשילך בכל דרכיך].

הקב"ה לפעמים שולח אליך משהו בשביל שתהיה לך ממנו קנאת סופרים, נכון... כך תלמד יותר טוב! וכמו שאמר לנו המשגיח רבי מאיר, אל תעצור באמצע הדרך! אמנם אתה מרגיש כעת נחות, יש לידך משהו שהוא יותר טוב ממך, נכון... אבל תעבוד יותר קשה ותגיע! ותהיה אפילו יותר טוב ממנו, אל תיעצר באמצע הדרך!... כך לימדנו רבי מאיר חדש, וכך סלבדוקא לימדה אותנו...

הדרך לבנות בנין של קיום

הנה כעת בונים לישיבה בנין חדש ב"ה.

כאשר בונים בנין - יש בהתחלה אדריכל. אשר תפקידו הוא לשרטט את כל התכניות של הבנין. לאחמ"כ יש מהנדס, הוא כותב כמה כמויות ברזלים צריך, וכמה כמות הלבנים, ואח"כ יש את הקבלן והבנאים שבונים בפועל.

אלול, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, וימי סוכות ובין הזמנים, כל הימים האלו היינו אדריכלים. תכננו לנו את כל היזמן חורף של יבמות. כל התכניות הושלמו. וכעת הגענו לשלב הקשה... בנאים. אל תקרי בניך אלא בוניך - ת"ח נקראים בנאים... כעת הולכים לבנות את הבנין.

בואו נראה איך בונים: אחרי כל הקבלות והתוכניות הגיע השלב המעשי והמכריע - הביצוע וההמשך התמיד.

הזכרנו שהחפץ חיים היה אומר, אנו אומרים באהבה רבה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות - **ולקיים**. אמר הרב זייעיק ששמע מהחפץ חיים - מהו "ולקיים"? שיהיה לזה קיום! עם מה אנחנו יוצאים לדרך?... וכן היה אומר הגר"ל חסמן זצ"ל כתוב מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו, ואמר לעלות - על הרבה, העבודה והחכמה להמשיך לימי יקום במקום קדשו, שיהיה לזה המשך וקיום.

יש וורט נפלא של רבי אלימלך בידרמן שליט"א: באו לבית דין של מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל עם שאלה מעניינת: היתה מעלית שהיה כתוב שם - אסור ליכנס יותר מארבעה אנשים.

יום אחד היו כבר ארבעה במעלית, ואח"כ נדחפו עוד שנים נוספים - ואח"כ המעלית נתקעה... מי צריך לשלם את עלות התיקון?...

החל ויכוח על מי מוטל חובת התשלומים, היו שציידו לומר שהשנים האחרונים חייבים, הרי ראיתם שכתוב שאסור לכם להיכנס... והיו כאלו שאמרו, שכולם חייבים כי היה עליהם לצאת כשהם ראו שנכנסים עוד אנשים למעלה מהמותר... [ויסוד הדין נמצא בגמ' בב"ק (י, ב) עם חמשה אנשים שישבו על הספסל ובא האחרון ונשבר הספסל]. כאשר נכנס מרן רבי נסים, שאלו אותו מה דעתו! אמר רבי נסים, לא הם חייבים, אלא מי שלחץ על המעלית שתעלה למעלה, הוא זה שחייב!... [בלשוננו דער ווס הוט גיקוועשט] הלחיצה קובעת והיא עושה הכל. ליכנס - יכלו גם להיכנס עשרה אנשים אבל המעלית לא היתה עולה... זה שלחץ על המעלית שתעלה למעלה - הוא זה שישלם, הוא גרם לכל הנזק!

אמר על זה המגיד ר' אלימלך: אנחנו כבר הכנסנו את הכל למעלית. במשך כל הימים נוראים הכנסנו. כעת בר"ח חשון צריך ללחוץ על המתג, זה מה שקובע וזה עושה הכל, ואז הכל עולה איתנו ביחד.

איך לוחצים על הכפתור, איך עולים!...

ואיזה כח מסור בידנו לגבור על מכשולים וקשיים שודאי יגיעו.

ההתפעלות מיופי הבריאה

אנחנו בחומש בראשית בתחילתו מתבוננים על הבריאה. "השמים מספרים כבוד קל ומעשה ידי מגיד הרקיע"... מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית... התומר דבורה אומר - מה רבו מעשיך מלשון רב וחשוב, "רב על ביתו". רואים את כל הבריאה את כל מרחבי הארץ, אי אפשר לתאר בכלל... כמה ימים, ונהרות, ואגמים, ויבשות, והרים, וגבעות. ועצי פירות, וירקות, וצמחים, ואנשים, וילדים, ודגים, חיות, בהמות, ועופות, וכ"א מינים וסוגים שונים, והרבה בריות לאין תכלית. אומרים שהחזון אי"ש התבונן פעם על צמח אחד במשך זמן מה, וכחלוף כמה דקות הוא אמר, אני נשרף... תקחו אותי מפה... להתבונן על כל הנפלאות איך מזרע שנרקב באדמה גדל עצים כ"כ משובחים... ולמעשה כתוב כבר ברמב"ם שבשביל להגיע לאהבת ה' יש להתבונן על נפלאות הבריאה, ועל התורה!!! ושמעתי מהדוד הגר"א זצ"ל ר"י כפר חסידי שלכן תמיד לפני קרי"ש בוקר וערב, אומרים ברכה ראשונה על הבריאה והשניה על תורה, שהיא המכשיר להגיע ל'ואהבת'.

אנחנו אוהבים לספר את הסיפור עם מרן הרב שך, שפעם בא אליו ראש ישיבה של ישיבה קטנה, הוא מספר לו, שהוא עבר ליד נחל הירקון, והוא ראה שם פתאום שמסודר שם שולחן ענק ערוך לתפארה עם מפות יפהפיות, ועליו יש סכו"מ ווקרתי מסט נדיר ויקר, ועל ידו כסאות יפות ומרהיבות, הוא שאל שם משהו, איזה אירוע הולכים לערוך פה?... ואמר לו אותו אחד - לא הולכים לעשות פה כלום.

הלה תמה, אז מה כל זה עושה פה?... אמר לו - אה... שום דבר... היתה פה רוח חזקה מאד, ויש פה חנויות מסביב, הרוח העיפה לפה שולחן ענק, ועליו היא לקחת מפות יפות מחנות המפות ופרשה עליו... ואח"כ היא העיפה לפה גם כסאות וסכו"מ וכו', הכל עשה הרוח... (כנראה הוא היה חולה רוח...)

שאל הרב שך את אותו ראש ישיבה, מה הייתם אומרים לכוה בן אדם?... אמר לו - משוגע (משוגע). אמר הרב שך, אני גם את זה לא הייתי אומר, אני הייתי בורח משם מיד... עם כזה מח עקום - מי יודע מה הוא מסוגל לעשות לי...

ראיתי שהמשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל מביא את הרס"ג באמונות ודעות, שאומר, אם אתה רואה עשן - אתה צריך להיות 'בעל אמונה' בשביל להבין שיש פה אש!... אין עשן בלי אש. ואם לא היתה פה אש - לא היה עשן.

אם אתה הולך ברחוב, ושומע שמהבית הסמוך יש צעקות - אתה מבין שיש שם בני אדם, כי אתה שומע קול בני אדם. לא צריך להיות בשביל זה בדרגה גבוהה של אמונה.

כאשר אתה רואה את הבריא - אתה רואה בורא עולם! איך אפשר כל זאת בלי הבורא עולם?!!... וכן כשרואים עומק חכמת התורה שיש 'נותן התורה' ואינה חכמה אנושית.

סיפרנו פעם על ראש הישיבה שלנו, הג"ר יעקב ניימן זצ"ל (ר"י אור ישראל הקטנה), שבזמנו, היתה החללית הראשונה והשנייה שטסה לירח, קראו לזה "ספוטניק" ברוסית. היו שני אנשים א' בכל חללית, אחד אמריקאי ואחד רוסי, כאשר האמריקאי הגיע למעלה הוא הוציא ספר תהילים וקרא כי אראה שמיד גוגי השמים מספרים כבוד קל וגוגי, הרוסי אמר - שהוא מחפש את האלוקים בשמים והוא לא מוצא אותו... והרב ניימן היה מתלהב, אני לא מבין אותו... אם הוא מחפש את האלוקים לא צריך לעלות לשמים... וכי הוא לא רואה אותו פה בארץ?!!... הרי הארץ מלאה! אלא מה, הוא עיוור... אז למה הוא חושב שבשמים הוא כן יראה אותו?... וכך היה הרב ניימן חוזר בהתלהבות.

אומר הרס"ג, אתה צריך ראיות שיש רבוננו של עולם?!! אתה רואה כמה חכמה טמונה בבריאה, היכול להיות שאין רבוננו של עולם?!!... אומר ר' יחזקאל, אתה רואה כזו תורה עמוקה, שיש בה כ"כ עומק, ובכל דיוק ורמז חכמה עצומה, גם כמה זמן עיבורו של נחש למדו חז"ל מדיוק ורמז... וכי יתכן שהתורה היא לא חכמה אלוהית?!!... והרי הכל נמצא בו.

הקב"ה שומע אותנו, בכל מקום ובכל עת!! והנה, ממה אנחנו מתפעלים! מהגדלות של הבורא עולם, נכון, ולגדולתו אין חקר... אך יש דבר נוסף שאנחנו צריכים להתפעל ממנו, וזה נוגע לנו... אם אני רוצה להגיע היום למישהו מכובד ובעל משרה בכירה, צריך לקבוע תורות מראש, ויעשו לי טובה עד שיקבעו לי זמן מאוחר... וכי' וכו'.

הרבוננו של עולם שהוא כל כך גדול וכל כך ענק - - - וכל תינוק קטן יכול לדבר איתו מה שהוא רוצה! אין מזכירים, ואין שעות קבלה, פשוט עשרים וארבע שעות בלי סוף!! הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל! מתי שאתה רק רוצה - תדבר איתו. הרגע! השניה! ואדבר, תפילה בעת צרה - זה דאורייתא! "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראינו אליו". אומר רבי שמשון פינקוס, הילד הקטן מבקש צעצוע, הגדול יותר מבקש ממתקים, בחור רוצה חליפה יפה או עניבה מפוארת, וגם בבית חולים עומד אדם שנוטה למות ומבקש על החיים שלו... והקדוש ברוך הוא בבת אחת שומע את כולם, ולכולם הוא עוזר! אם זה רק לטובתם...

יוצאים כעת לדרך עם כזו הרגשה מרוממת... יש לי כתובת!! יש לי בורא עולם! כשקשה לי - יש לי עם מי לדבר! יש בורא עולם! אבא שאוהב אותי, אבא שרוצה אותי, אבא שמעוניין לשמוע... הקב"ה מתאווה לתפילתן של צדיקים.

מהו השפיץ של כל חג הסוכות?... כתוב בכתבי האר"י ז"ל (בשער הכוונות סוכות שער ד') "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני" - מהו וימינו תחבקני? יד ימין - זה סוכה, למה, שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. כי יש לבן אדם ג' פרקים בזרועו הימנית... שתיים כהלכתן ושלישית בגודל של טפח... סוכות זה חבוקה ודבוקה בד. אנחנו נשארים דבוקים בקב"ה! הרבי מסלונים מביא מדרש: כתוב בשיר השירים אחותי, רעיתי, יונתי, תמתי, מהו תמתי?... ובמדרש שה"ש (פ"ה, אות ג') פ"י תאומתי. (וברשי"י בסוכה לב, א מביא כן על תיומת של הלולב שנקראת תיומת לפי שמדובקים כתאומים) אומר המדרש (שם) "ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי, תאומתי, מה התאומים הללו אם חושש אחד מהן בראשו חברו מרגיש, כך כביכול אמר הקב"ה עמו אנוכי בצרה". [היום זה ידוע בעולם בתור 'תאומים סיאמיים']. ככה עמו אנוכי בצרה, כאשר יהודי כואב לו - מיד הקב"ה מרגיש את זה. הקב"ה כל כך נמצא איתנו ומרגיש אותנו. וכמו התיומת - שזה עלה המורכב משנים מחוברים. וכל סדק קטן מוריד בהידור שלו.

אנחנו והקדוש ברוך הוא... איזה חיבור זה! והקב"ה עוד קורא לכל אחד מאיתנו, בא, תתפלל אני רוצה לעזור לך! אם יש לך משהו על הלב - בא תדבר עם הקדוש ברוך הוא, תשוחח איתו, הוא רוצה לעזור לך!...

בדף היומי כתוב (כתובות קד, א) שאמרו כל האומר שרבי מת - ידקר בחרב, ולמה?... אומר השיטה מקובצת שתפילה יכולה גם להחיות מתים, רק שאסור לכתחילה להתפלל על מת שיחיה, אז אם עדיין לא יודעים - הם ימשיכו להתפלל, ואף אם הוא מת - בכוחה של תפילה גם להחיות מתים. אבל אם כבר יודעים שהוא נפטר - כבר לא יכולים להתפלל, ואז הוא באמת ימות!

הכח של תפילה הוא כח אדיר!!! ויש סיפור כזה עם המשגיח ר' יחזקאל, שאמרו לו על ר' אנשיל וינהז שהוא כבר נוטה למות ברגעים האחרונים, והוא אמר "רפואה שלמה" וכך הוה!

אנחנו יוצאים כעת לדרך, לזמן חדש, חבוקה ודבוקה בד. תאומתי... הקב"ה מרגיש שכואב לך, והוא מחכה לך!!! וכשתרגיש קושי תתפלל עליו והוא יעזור לך להצליח.

כל הקושי הוא רק בהתחלה... בכלל צריך לדעת שיש ויכוח בין בעלי המוסר להג"ר משה שמואל שפירא זצ"ל ר"י באר יעקב:

ישנה שאלה מעניינת: רואים בחוש שללמוד דף גמרא - לומדים, אך סדר מוסר - פחות הולך... למה?... התיורץ שכולם אומרים, שהיצר הרע יודע איפה להשקיע, מוסר זה עיקר הבנין של בן אדם, החוק במוסר אל תרף נצרה כי היא חידק... לכן יש שם יותר צר הרע... כך אומרים בעלי המוסר. רבי משה שמואל שפירא חולק על זה... אין ראייה מכאן, אלא מה, יש הבטחה, חז"ל דורשים כל ההתחלות קשות - מכאן ואילך יערב לכם. ההבטחה הזו נאמרה על תורה ולא על מוסר, ולכן בלימוד התורה והגמרא - אתה עובר את השלב של ההתחלה, ובאמת מכאן ואילך יערב לכם! אבל במוסר שלא נאמר הדבר הזה - תמיד נשאר קשה, ולכן יותר קשה ללמוד מוסר...

על כל פנים, בין כך ובין כך הכל מודים שבתורה - כל ההתחלות קשות ומכאן ואילך יערב לכם, כל הקושי הוא רק בהתחלה, צריך להשקיע, ומכאן ולהבא - הכל יהיה מתוק ויותר רך.

השביל להיות שותף - צריכים להשקיע... סיפר הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א, (הוא היה גר בשכונת לרביה ר' שלומיקה מזועהל). פעם, מיד לאחר הקידוש, אמר הגבאי ר' אליהו ראטה (שהיה אדם גדול בפנ"ע) לרבי מזועהל, שבעת היטלר הרשע הודיע שהוא הולך לשחוט את כל היהודים ה"י, אמר לו הרבי, חבל שלא אמרת לי את זה לפני הקידוש... ותמה, מה ההבדל?... אמר לו הרבי, כתוב שכל האומר "ויכולו" - נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שותף יש לו דעה, והוא יכול גם כן להגיד אותה.

והיה כזה מעשה דומה - אצל מרן הרה"י זע"א. שאל אותו אחד הנכדים, אז למה צריך להגיד לאדם גדול! הרי כל אחד שאומר ויכולו נהיה שותף, אז גם אני נהיה שותף...! אמר לו הרה"י, תשמע... אין כזה דבר להיות שותף בלי להשקיע. אם אני אבוא כעת למלונר ואומר לו אני רוצה להיות שותף שלך, הוא יגיד לי תלך הביתה!... מה אתה משקיע... אם אתה משקיע - אני עושה אותך שותף.

כשיהודי משקיע אצל הקב"ה, משקיע במעשה בראשית, הבריאה בנויה על תורה ועל יראת שמים, ויהודי משקיע בכך - - - או אז הקב"ה עושה אותו שותף, ואז גם יש לו דעה, אבל מי שכלל לא משקיע ורוצה להגיד דעות - סתם להגיד דעות - לא מקבלים!... צריכים להשקיע. צריכים להשקיע...

ריבוי הטוב בעולם - משפיע הטבה על העולם אני רוצה לומר לכם: כתוב בחז"ל "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", יש דורשים אותו לשבח, אילו היה בדורו של אברהם כ"ש שהיה צדיק תמים, ויש דורשים אותו לגנאי, בדורותיו - היה צדיק, אבל אילו היה בדורו של אברהם - לא היה נחשב לכולם.

ויש כאלו ששואלים: אם אפשר לדרוש לשבח, למה לדרוש לגנאי?... ועכ"פ אומר לכם, שתיים זה לשבח!... ואומר לכם עפ"י מה שקיבלנו ממרן רה"י זע"א, באופן כללי - והדברים ברורים.

יש שתי סיבות להצלחה: הסיבה הראשונה (היא מעט ארוכה, ונאמרה בקצרה) אם נכנס בעל תשובה למקום שבו כולם חילונים, יש לו סייעתא דשמיא גדולה הרבה יותר ממישהו אחר...

אברהם אבינו שהלך והכיר את הבורא עולם לבד, והגיע לדרגות שלו לבד - הוא קיבל סייעתא דשמיא הרבה יותר ממה שמישהו אחר היה מקבל... וגם נח אותו הדבר.

וישנו גם דבר הפוך שהוא גם סיבה להצלחה: כאשר יש בבריאה כולה הרבה טוב - זה משפיע. וכן להיפך, כתוב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, למה?... כי הבני אדם היו מושחתים, וזה השפיע על כל הבריאה! מרן הרב שך היה תמיד מסביר, למה 'יום כיפור' אפילו החילונים הכי גדולים - שומרים עליו?... כיון שאצלנו יום כיפור זה יותר חשוב!

וכן ידוע בשם ר' ישראל סלנטר, שכאשר בן תורה בארץ מזלזל בהלכה קטנה זה משפיע עד כדי שהסטודנט בפריז ממיר את דתו...! ה"י. כשיש בעולם אוירה של טהרה - אז טהרה מתרבה בעולם, אבל אם יש אוירה של טומאה בעולם - אז הטומאה מתגברת בעולם.

ואלו הם שתי הסיבות לגדול. והשאלה היא איך נח גדל, מה היתה הסיבה לכך?... שעי' הדגישה התורה "בדורותיו".

יש מי שאומר **שבדורו** הוא היה צדיק, אבל בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם - נכון, כיון שאברהם בנה דור של בעלי תשובות, וחיוק את האמונה בעולם ונח לעומתו לא היה נחשב לכולם. אבל כעת בדורו, הוא קיבל את הכוחות שהוא יוכל להתמודד לבד מול כולם, כשכולם לועגים לו וצוחקים עליו מאה ועשרים שנה - הוא קיבל את הסייעתא דשמיא הגדולה והיה נחשב צדיק תמים.

ויש אומרים הפוך, בזמן אברהם כבר היתה רוח טהרה בעולם, אז נח היה נחשב עוד יותר צדיק.

דברים בחובת השעה!!!

אין שום היתר להשתמש מהמערכה...!!!

צריך לדעת שזה נוגע לנו: כל בחור יש לפניו את שני הדברים, אורה של ישיבה - ודאי משפיעה המון טהרה, אך מאידך גיסא, יש לכל בחור את הנסיונות שלו, והרבה פעמים יש לו תחושה שהוא לבד...

זו סיבה נוספת לגדול. והרבה יש להאריך בזה, ומהאי ומהאי תסתייע שמעתא - אבל בואו נדבר כעת על הבחירות:

כפי שאנחנו יודעים יש היום בעולם רוח טומאה, אתמול היתה אסיפה של גדולי ישראל. שם אמרו שכל ראש ישיבה צריך לדבר על זה בישיבה שלו, אם הרוח טומאה שיש בעולם תמשיך - אין לנו מושג לאן זה עלול להגיע... למעשה זה כמו הבל וקין, כתוב שקין היה שורש הרע והוא עשה חבורות בהבל בכל גופו כיון שלא ידע מאיפה יוצאת הנשמה...

הם לא יודעים איך פוגעים בתורה ובבני ישיבה ובני תורה, הם מנסים בכל הצורות... בחילול שבת, בטהרת היחס, לגזור גזירות כלכליות ועוד ועוד... הם עשו הרבה חבורות, אבל בלב לא הולך להם... הלב עוד נשאר שלם... מול הדף גמרא אין להם כח איך להתמודד.

אך רואים את הרוח טומאה שיש בעולם, וכשהיא תתפשט - זו סכנת חיים...! וכמו שדיבר אתמול ר"י סלבודקא, סכנת חיים גשמית ורוחנית. אני רוצה להעביר לכם דבר שקיבלתי ממרן רה"י זיע"א:

באו אלי בעבר כמה בחורים מהישיבה בשאלה, אנחנו מאד רוצים להצביע, וכמו שהרה"י אומר, אבל אבא שלי מאד מקפיד עלי. מה לעשות?... שאלתי את הרה"י, והוא אמר לי, אם אבא שלו יגיד לו לחלל שבת - מותר לו לשמוע?...! זה אותו הדבר.

צריך לדעת - אנחנו מדברים רק מה שקבלנו מרבותינו. והיום, כפי שכולם יודעים זה דבר שנוגע לציפור נפשנו! לכל עולם של תורה, לחיים של תורה, לשבת, כשרות, וייחוס העם היהודי, הכל נמצא על כף המאזניים, ואין שום היתר להשתמש! כך הורו גדולי ישראל.

ועדיין מהדדים באוזנינו זעקת לבו של מרן הרב שך זצ"ל כאשר יהודים חרדים, לא שעו לבקשת גדו"י והמרו את פיהם, בנשואי הבחירות והממשלה. היה זמן באלול שנת תשכ"ג בחצר - בית היתומים הלפרין, והוא הביא את הגמ' בגיטין (נו, א) בהני ברינו שגרמו לחורבן ביהמ"ק, וכאשר רבי יוחנן עשה עצמו למת בארון - והבינו שיתכן וזה התחכמות כנגדם, ויפסידו את כל המערכה, ורצו לנסות לדקרו וא"ל יאמרו רבם דקרו, ואח"כ לכה"פ לדחפו, וא"ל יאמרו רבם דחפו, ונמנעו ולא עשו לו כלום, וזה הבריוני שהם מחריבי הבית, **אבל לגעת בגדולי ישראל פחדו ונמנעו בכל מחיר שישלמו על זה בתוכניות שלהם, וכי יש לך רבם דקרו ודחפו יותר גדול מזה, גדו"י מוסרים נפשם ומורים ברורות - וללכת ולהמרות פיהם - נורא... רבם דקרו... רבם דחפו... ה' ישמרנו.**

צריך להרבות את כח הקדושה!!

אבל אני רוצה לומר לכם עוד חידוש: יש הרבה כאלו שבים הבחירות לפניו ולאחריו, הם מתעסקים עם כל הסקרים, וההשערות כמה כל אחד יקבל, ומה כעת הולכים לבנות, וכ"א משמיע את ירחב דעתו, ולא מובן למה בכלל לא מתחשבים בזה...

צריך לדעת ככה: אין לנו שום אפשרות בעולם שהבחירות יצליחו בלי שנרבה רוח קדושה בעולם, אין שום היתר בעולם קצת להתבטל. ואני רוצה לספר לכם:

בשבת שעברה, היה פה בבני ברק הג"ר שמחה שיינברג (ר"י תורה אור ובנו של הגר"ח זצ"ל) והוא אמר דרשה בבית הכנסת. אחד מהסיפורים שהוא סיפר, שהוא למד בליקווד לפני שישים שנה, והיה בחור שבא לשאול את רבי אהרן קוטלר אם לנסוע לחתונה ולקיים מצות שמחת חתן וכלה, או שעדיף ללמוד באותו הזמן?...

אמר לו רבי אהרן קוטלר: אם תיקח את השכר של כל החתונות שהיו מששת ימי בראשית ועד היום, ותכניס את כולם לכף מאזניים אחת, ובכף השנה יהיה ערב אחד שאתה יושב ולומד - זה מכריע את הכף!...

נהיה רעש גדול... זה סתם גוזמא... הרי הכנסת כלה זו מצווה כ"כ גדולה... וכו'... מספר רבי שמחה, באתי הביתה ואמרתי לאבא מה שאמר רבי אהרן קוטלר, ואף סיפרתי שאף אחד לא מבין את זה... עד כדי כך?!

אמר לו רבי חיים פנחס: שניכם צודקים, לגופו של דבר - פשיטא שרבי אהרן צודק אין ספק בכך! ואלו שלא מבינים אותו - ודאי שלא, כי צריכים להיות 'מבין', ואתם לא 'מבינים'...

צריך לדעת: אם רוצים שבאמת הבחירות יצליחו - זה לא עם ההשערות ולא עם הדיבורים. (ועיין ימלא פי תהילתך למרן רה"י זיע"א חלק עניני ציבור עמוד רצ"ז).

אם יש תועלת ספציפית אמתית ביום הבחירות עצמו לעזור - שכל א' ישאל את רבותיו. אבל לבזבז זמן - אין שום תועלת, וזה מה שמביא את רוח הטומאה חלילה.

צריך להרבות קדושה. להרבות קדושה זה עם תורה ותפילה! ומי שאין לו באמת מה לעזור, צריך כמה שיותר התמדה, כמה שיותר תפילה, וכמה שיותר להרבות רוח של קדושה.

היום זו מלחמה של כוחות הטומאה עם כוחות הקדושה! רואים את זה! זה מלחמה על כל היידישקייט!

מי שהיה אתמול באסיפה של מרן ראש הישיבה וכל גדולי ישראל, שמע דברים ברורים! זה להילחם על ציפור נפשנו! על כל החיים הרוחניים שלנו. וממילא צריכים להרבות רק בתוספת הקדושה. מצביעים, ומיד ויחזור לתלמוד!

מי שצריך לעזור ובאמת יש לו מה לעזור - זה הלכות אחרות, אבל צריכים הרבה הרבה קדושה.

[ואספר לכם סוד גדול שגילה אותו הגאון הגדול ר' חיים שאול קרליץ: הוא אמר, למה הקלפי חשאי, ואף אחד לא רואה מה אתה מצביע?... אמר רבי חיים שאול, כי אין הברכה שורה אלא בדבר חסמוי מן העין. המלאכים למטה מסדרים את הפתקאות לפי מה שנגזר... זה לא משנה מה שההוא שם או מה שההוא שם... לכן צריך שיהי' סמוי מן העין].

אם אנחנו נרבה קדושה, נרבה תפילה, ונרבה התמדה - נזכה לראות בישועתן של ישראל, ובריבוי כבוד שמים!!! אמנ.

לרפואת

האשה הצדקנית

יונה בת מרים

בתוך שאר חולי ישראל

לעיין

מרת לולו בת

שאול וכתון אצלאן ע"ה

נלב"ע ל' תשרי

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמז"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלווחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרז בשיח"ק

עסק התורה, ועונש המתבטל כתוצאה ממעשיו

התורה היא 'עסקו'. הוא יכול להיות בעל מלאכה ולצאת להתפרנס, אך כל עוד שהתורה היא אומנותו ובכל שעה הוא מחזר עליה, הוא נכלל בכלל 'תלמיד חכם' דלא בעי נטירותא, ולא עוד אלא שתורתו מגינה על כל יושבי עירו.

וראה בענין זה את לשונו הנודעת של הט"ז (או"ח סי' מ"ז) על לשון הברכה 'אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לעסוק בדברי תורה'; "שעיקר מעלת עוסקים בתורה דוקא דרך טורח ויגיעה, ואל זה כונו בברכה לעסוק בדברי תורה", והיינו שמעלת התורה מתבטאת בעיקר באלו שהופכים אותה ל'עסק' שלהם, שבתוכה ראשם מונח, ובה הם משקיעים את מיטב כוחם.

אם כן עולה מדברים אלו שיכול להיות עולם הפוך: יהיו כאלו שישבו כל היום בבית המדרש בלי לצאת החוצה אף לא לרגע, אבל בתוכו פנימה הם ילמדו דרך ארעי כפי איך שבא בידם, והם לא יקראו 'תלמידי חכמים' שיש להם כח של תורה. לעומתם יהיו בעלי מלאכה שייצאו שעה אחת ביום לשיעור דף היומי, אבל הם ייחשבו ל'תורתן' אומנותן - שהתורה היא העסק המרכזי שלהם, מאחר והם מקפידים עליה בקביעות יומיומית בלי לבטל אף לא פעם אחת.

הכל תלוי בגישה של האדם אל התורה, האם הוא מתייחס אליה כ'עסק' המרכזי של החיים שתופס את הראש, וכל השאר משני וטפל, או שמא יש לו דברים אחרים, שלצידם יש את התורה. וכך היא לשון האדר"נ (הובא בריו"ג לעיל א', ט"ו); "כל העושה תורתו עיקר ומלאכתו טפלה עושין אותו עיקר לעולם הבא, וכל העושה תורתו טפלה ומלאכתו עיקר עושין אותו טפלה לעולם הבא", הרי שהכל תלוי כמה התורה היא 'עיקר' אצל האדם.

יתכן בחור ישיבה שיומו יהיה מורכב מג' סדרים, שביניהם יש גם את בין הסדרים. ויתכן בחור ישיבה שיומו יהיה מורכב מד' בין הסדרים, שביניהם יש גם ג' סדרים... אין זה תלוי דוקא בשעות הלימוד או במידת ההתמדה, אלא היכן האדם מונח, ומה הם החיים האמיתיים אצלו.

וכבר הבאנו בעבר בענין זה מדברי הקהילות יעקב, שפירש את דברי הגמ' שלעתידי יראו 'עליונים למטה ותחתונים למעלה', שבמה דברים אמורים בעוסקי התורה, שיתכן אדם שייחשב לתלמיד חכם גדול היושב ולומד, אולם בעולם האמת יהיה למטה, מכיון שלא עסק בתורה כפי כוחו ולא נתן עליה את כל חייו, מה שאין כן אותו בעל בית שלא למד באותה כמות יהיה למעלה - במקרה שהשקיע בתורה את כל הכוחות שהיו לו ולא ביטל ממנה כלום.

על פי כל הדברים האמורים יעלה לנו עומק נוסף בדברי המשנה 'הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה' - לא למעט רק בכמות הזמן המופנית לדברים אחרים ולהקדישה לתורה, אלא למעט ביחס לעסקי העולם, שלא לראות בהם דבר חשוב ובעל ערך כי אם 'לעסוק בתורה' - להעמיד את התורה במרכז החיים ולהפוך אותה לעסק האמיתי של האדם.

וכל זה אכניס בלשון רבינו יונה שכתב: 'הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה' - שתעשה מלאכתך עראי ותורתך קבע', כלומר להתחבר לתורה בצורה של קבע ואילו במלאכה לעסוק בדרך עראי.

ב. 'ואם עמלת בתורה יש לו שכר הרבה ליתן לך':

הדבר השלישי שנמנה בדברי ר"מ הוא 'ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך', ועל פי פשוטו נראה שמי שמתבטל מן התורה מבטלים ממנו את מה שהיה אמור לקבל בשכרו, אך לפי זה הדבר

פרק ד' משנה י' "רבי מאיר אומר הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה, והוי שפל רוח בפני כל אדם, ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך, ואם עמלת בתורה יש לו שכר הרבה ליתן לך".

א. 'הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה':

במושכל הראשון נראה כי רבי מאיר מונה כאן במשנתנו ארבעה דברים שונים שאינם שייכים זה אל זה, אולם האמת היא שיש חוט המקשר בין ארבעת חלקי המשנה וכולן מכוונים ליסוד אחד.

הדבר הראשון במשנה הוא: 'הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה'. ועל פי פשוטו המובן הוא, שמדובר באדם כזה שמקדיש זמן זמנים לעסקיו, והמשנה מצווה עליו למעט בעסקיו ככל הניתן ולפנות את הזמן לתורה. וכמובן שאין הדברים אמורים דוקא בעסק מלאכה ממש, אלא בכל התעסקות המבטלת את האדם מלהגות בתורתו, כמו דברים בטלים או שאר מרעין בישין.

אולם האמת היא שבדברים אלו טמון יסוד עמוק יותר המלמד את המבט הנכון על לימוד התורה.

בגמ' בפ"ק דב"ב (ז', ב') אמר ר"ל שתלמידי החכמים פטורים מלהשתתף בצורכי הקמת החומה של העיר, משום דתלמידי חכמים לא בעו נטירותא. ועל פניו דברי הגמ' תמוהים, וכי משום שתלמידי החכמים עצמם לא צריכים שמירה לכן הם פטורים מלהגן על שאר תושבי העיר.

הגע עצמך, אם למשל יש צורך משותף לתושבי העיר להקים תלמוד תורה לתינוקות של בית רבן, כלום יכולים זקני העדה להפטר מההוצאות משום שכבר אין להם ילדים בגיל חינוך? וכן כיוצא בזה בכל צורך אחר של בני העיר, האם מישוה שאינו מעוניין באותו צורך יפטר מהשתלשולים הכללי? הלא ודאי שהדין הוא שכולם צריכים לשלם בלי יוצא מן הכלל, כיון שזוהי דרך ההנהגה של ציבור ושל חיים משותפים, שכולם משתתפים ביחד בצרכים הכלליים של כולם, בלי לרדת לפתרטים ולחלק במדויק מי זקוק יותר ומי פחות.

ואם כן נשאלת השאלה, מדוע העובדה שתלמידי חכמים עצמם אינם נצרכים לשמירה פוטרת אותם מהצורך לשמור על שאר כל יושבי העיר שאין להם את זכות התורה.

ועל כרחק הביאור הוא, שסיבת הפטור אינה משום שאינם צריכים שמירה, אלא משום שהם עצמם משתתפים בהגנה על העיר. 'אני חומה ושדי כמגדלות', כפי שמובא שם בגמ' מן הפסוק, והחכמים הם הנטורי קרתא שמגנים על העיר בזכות תורתם. זוהי כוחה של התורה, שאינה מגינה רק על לומדיה אלא משפיעה על כל אנשי המקום, וכולם נשמרים מעתה בזכות החכמים.

ומה גדרם של 'תלמידי חכמים' דלא בעו נטירותא? יעויין ברא"ש שם (ס' כ"ו) שהעלה מן הסוגיא בשם הר"י מיגאש "דכל מיני מיסין ותשחורות המוטלין על הצבור בין קבועין ובין שאין קבועין אין ת"ח חייבין לסייע בהן את הצבור, ודוקא תלמידי חכמים שתורתן אומנותן, אבל אין תורתן אומנותן חייבין, והכי קאמרי רבנן ז"ל".

ועל כך כתב הרא"ש ז"ל: "ונראה שת"ח שיש לו אומנות או קצת משא ומתן להתפרנס כדי חייו ולא להתעשר, ובכל שעה שהוא פנוי מעסקו מחזר על דברי תורה ולומד דברי תורה, הוא הנקרא תורתו אומנותו".

מבואר אפוא בדברי הרא"ש שגדרו של 'תלמיד חכם' לגבי שמירה אינו תלוי בסך שעות הלימוד או בכמות התורה שלמד, אלא כמה

צ"ב מאי קמ"ל מתניתין, הלא פשוט שמי שיעבור על עשה ד'ולמדתם אותם' יבוא על גמולו, וכעין שלמדנו כבר במשנתנו הקודמת שכל המבטל את התורה מעוני סופו לבטלה מעושר.

וכיוצא בזה יש להבין את המשך דברי המשנה 'ואם עמלת בתורה יש לו שכר הרבה ליתן לך', מה פירושו של ענין, אחרי דכבר קיי"ל דאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, וגם על זה כבר אמרנו שכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר.

ויעויין ברבינו יונה שפירש ש"הקב"ה בעצמו ובכבודו נותן שכר לעוסקי תורתו לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח, ובזה הוא מבטיח לכל באי עולם כי הפורענות מביא ע"י שולחיו להקל הדבר וכו', משל למלך וכו', כך הקב"ה ית' במדת הטובה על ידו רוצה ליתן להגדיל השכר ולהאדיר.

והמבואר לנו בזה שיש חילוק בין קבלת השכר לבין קבלת העונש, שנתנית השכר נעשית ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו ולא ע"י שליח, ואילו מתן הפורענות נשלח באמצעות שולחיו של מקום. והנפקותא היוצאת מן החילוק הוא שהשכר הוא בנדיבות בלי גבול ומידה, ואילו העונש מצומצם לפי מידת השליח.

ויש לבאר את הדברים, הלא ודאי שהקב"ה מדקדק עם כל אדם כפי מידתו, ואף כאשר הוא שולח את שליחיו לייסר את האדם הם נפרעים ממנו עד תכלית העונש וכפי שאומר להם הקב"ה (ע"י ע"ז נ"ה, א'), ואם כן מהיכן החילוק בינם לבין השכר.

אכן הביאור הוא כפי שכבר נאמר, שהשכר והעונש אינם תגמול לאדם תמורת מעשיו אלא הם מציאות. כאשר האדם מקיים מצוות הוא מתחבר למציאות הטובה שטמונה ברצונו ית', והיא משפיעה עליו שפע טובה וברכה. וכאשר האדם חוטא הוא לוקח את הכח הרע של הבריאה ומגדיל אותה, וממילא הוא ממעיט בטובתו של מקום.

מעתה, אף שודאי הקב"ה מודד לאדם בכל מידה ומידה לפי מעשיו, מ"מ הטובה עצמה והרע עצמו אינם נמדדים לפי המעשים אלא לפי המציאות שקבע הקב"ה בבריאה, ועל כך כתב רבינו יונה, שטובתו של הקב"ה אינה מוגבלת בשום גבול ומידה והאדם יכול לשאוב ממנה אף בלי קשר למעשיו, משום שכעת הוא מתחבר לרצונו של הבורא שהינו אין סופי בלי תכלית וקצבה. הרי תכלית העולם היא להטיב, ועצם צורת הבריאה עשויה בדרך של הטבה.

מה שאין כן כח הרע הוא כח מוגבל שאינו מטבע הבריאה, ואותו יצר הקב"ה בצורה מצומצמת כביכול שסותרת את טבע הטוב להטיב, וממילא אין בכך שייכות לקב"ה בעצמו אלא רק לשולחיו, שהם מוגבלים לשלם לאדם רק כפי המידה שהגביל הקב"ה.

ג. 'ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך':

יעויין ברבינו יונה על אתר שהביא את דברי האדר"ן; "אלו הרשעים הדובים והארייות הבטלים ממלאכה שהם שבט מוכיה, ובהם הקב"ה נפרע מן הבטלים בתלמוד תורה, כי לא בידו רוצה לשלם אך על ידי אחרים במדת הפורענות".

לפי דברי רבינו יונה יש להבין את פשט המילים, מהו לשון המשנה 'יש לך בטלים הרבה נגדך', ובמה הדובים והארייות נקראים 'בטלים ממלאכה'. הרי כל בעל חי אינו בעל מלאכה מסוימת, וגם לחתול ועכבר אין משהו יוצא דופן לעשות מלבד לאכול ולישון, ואם כן מדוע דוקא הדובים והארייות שנשלחים להפרע מן האדם נקראים בתואר 'בטלים'.

וביאור הדברים נראה על פי היסוד האמור, כי הנה מסתבר שכל אחד ראה אי פעם ציור או תמונה של חיות טרף ביער שדורסות ואוכלות, וכל לב מרגיש מיד שואל את עצמו: האם זהו טבעם של החיות הדורסות? לטרוף ולהרוג באכזריות שאין כדוגמתה בלי שום מניעה שתעצור אותם שלא לאבד חיים אחרים?

ואכן ברמב"ן בפרשת בחוקותי הביא שלעתיד לבוא יבוא הארי ויאכל תבן, ולא יהיה לו כבר את הטבע לטרוף חיות אחרות בלי רחמים, וביאר הרמב"ן שמצד טבע הבריאה לא אמור להיות שיהיה רע בעולם, וכל הרע שיש בבהמות ובחיות נובע מהקלקול שעשו בני האדם, שעל ידי השפעת ההשחתה שהרבו בבריאה השחית כל בשר את דרכו על הארץ.

מעתה כאשר האדם חוטא, אין זה שהעונש מגיע אליו בתורת גמול על מה שעשה, אלא אותו כח של רע שיצר בעצמו פורע ממנו את קיומו עד שהוא מתכלה על ידי הפורענות, והפורענות בעצמה היא מכלה את הרע שאין לו מקום בבריאה.

ואלו הם דברי המשנה שהדובים והארייות מכונים בשם 'בטלים', כיון שכוחם בא מאותה בטלה של האדם וממנה הם יונקים את קיומם, ואותם בטלים רבים הם נפרעים מהאדם הבטל מן התורה.

וגדולה מזו מצינו באבות דר"נ שכתב שכאשר בני האדם חוטאים הקב"ה משלם להם באותה טובה שהיתה אמורה לבוא עליהם, והטובה עצמה מתהפכת לרעה.

ובתורת כהנים פרשת בחוקותי (פר' ד') הביא את הפסוק 'מידכם היתה זאת לכם', שהקב"ה אינו נפרע בעצמו אלא מביא את אותה רעה שהאדם יצר בעצמו, יע"ש, ויש להבין מאי כולי האי.

וביאר שם בעל הח"ח בפירושו על התו"כ על פי משל לשעון מטוטלת שהיה נד אנה ואנה, ובא אדם והכניס את ראשו מותחת המטוטלת המטלטלת עד שהוכה ונפצע, ישאל השואל, האם השעון הוא טוב או רע? מצד אחד יש בו תועלת - להורות את הבריות מהי השעה, ומצד שני יש בו קלקול - הרי הוא יכול לרצוץ את מוחן של בני האדם...

אך התשובה היא, אומר החפץ חיים, שהשעון הוא דבר טוב. אם כן מדוע האדם נפצע ממנו? משום שהוא מצידו לא השתמש בשעון למטרה הנכונה. על שעון אמורים להסתכל מרחוק, לא לעמוד מתחת...

וכך הוא בכל דבר מעניי הבריאה, האם המים לדוגמא הם דבר טוב או רע? מצד אחד הם מזרימים חיים לכל העולם, ומצד שני היו בני אדם שטבעו בתוכם. וגם כאן התשובה שהמים הם דבר טוב, כל השאלה היא איך משתמשים בהם.

זוהי דרך הנהגת הבורא עם בראיו. את הכל עשה יפה בעיתו, ומפי עליון לא תצא הרעות. אלא מאי, שעל האדם לתת את דעתו שלא ייצא ויקלקל את עולמו. כאשר הוא חוטא ומשפיע את כח הרע על הבריאה, הוא לוקח את אותו דבר עצמו והופך אותו למקולקל, והטובה גופה מתהפכת עליו לרעה.

ואלו הם עומק הדברים האמורים, שכאשר האדם בטל מן התורה הוא מרבה בטלים כנגדו, עד שאפילו אותם דברים שמיסודם הם טובים וראויים, מתהפכים על האדם לרע לשוב על פניו להאבידו.

ידועים דברי הגמ' (שבת ל"ג, ב') על רשב"י ורבי אלעזר בנו, שכשיצאו מן המערה לאחר י"ב שנה ראו בריות החורשות זורעות ואמרו 'מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה', עד שכל מקום שהיו נותנים בו עיניהם היה מיד נשרף, ורק לאחר תריסר ירחי שתא כשיצאו שוב מהמערה ראו את ההוא סבא שרץ ושני הדסים ביזו. שאלוהו בעבור מה ההדסים, והוא השיב להם שלכבוד שבת, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, וכששמע זאת רבי שמעון התיישבה דעתו.

ונשאלת השאלה הפשוטה, מה היה גדול כל כך במעשהו של ההוא סבא עד שבזה התיישבה דעתו של רבי שמעון מהטענה 'מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה'.

וביאר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דהלא הא ודאי שמותר לאנשים לחרוש ולזרוע מדין 'ואספת דגן', ואין בזה משום ביטול תורה. אך מדוע הקפיד עליהם רבי שמעון, מפני שבתחילה היה נראה לו שזהו העסק המרכזי של הבריות - כל היום הם רק מתעסקים בעבודת הקרקע, ונדמה שזהו עיקר חייהם. על כך אמר רשב"י 'מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה'. אך לבסוף, כשראה את היהודי רץ בחביבות של מצוה וביזו שני הדסים, דבר שלא נאמר בשום מקום אלא נעשה רק מצד החיבור הפנימי אל התורה והמצוות, הבין רבי שמעון שלא, יתכן שעדיין החיים האמיתיים אצל העולם הם חיי התורה, ורק מן הצד הם עוסקים באדמה כדי מחייתם...

ואכן הדבר מסור לליבו של כל אחד ואחד, להחליט ולקבוע בנפשו להיכן הוא שייך, אם לכאן או לכאן, להפוך את התורה לעסק הגדול והמרוויח ביותר עלי אדמות ולזכות לאותו שכר רב שיש לקב"ה ליתן לו, הוא ולא שליח בכבודו ובעצמו.

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכדו"ב,
וא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת לך לך

להתנתק מהסביבה בזמן הלימוד

"ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראיך" (י"ב - א').

בכל תחילת זמן חורף ראש ישיבת גייטסעד הגאון רבי לייב גורביץ זצ"ל היה שואל, הרי הסדר צריך להיות הפוך, קודם אדם יוצא מביתו, אח"כ הוא מתרחק ממולדתו, עד שבסוף הוא יוצא מארצו, והיה צריך להיות כתוב "לך לך מבית אביך וממולדתך ומארצך".

ותירץ, שהכוונה כאן לא הייתה על הגוף, כי הגוף באמת יוצא קודם מהבית ואח"כ ממקום מולדתו ולבסוף מארצו, אבל הלב של האדם אינו כך, כשהאדם יוצא לארץ אחרת, בתחילה הוא מתנתק מהדברים שיותר רחוקים מהסביבה שלו, אבל מהדברים שקרובים אליו לוקח יותר זמן עד שהוא מתנתק מהם, והקב"ה אמר לאברהם שיעקור במחשבה כל הדברים שהיו קשורים אליו בעבר, ובזה הסדר הוא קודם "מארצך" שזה פחות קרוב לליבו, ואח"כ "ממולדתך", ובסוף "מבית אביך" שזה הכי קרוב אליו. והיה מביא את

המדרש כאן שמביא על זה את הפסוק בתהילים "ושכחי עמך ובית אביך", שזה הולך על הנשמה על הרוחניות. והיה מוסיף, שזה התפקיד של בחור שמגיע בתחילת הזמן לישיבה, צריך לשכוח מכל מה שחוץ לכותלי בית המדרש, להיות שקוע רק בלימוד, וכך אברך שיוצא ללמוד בכולל צריך שיחיה מנותק מכל הסביבה, וכך מצליחים בלימוד.

לפני כמה שנים היה באיזה עיר קבוצה של אברכים שלמדו חלק מסוים בשו"ע ולאחר זמן היה מבחן רציני, הבטיחו מילגה בהתאם לגובה הציון, וסיפר לי ידידי הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א אב"ד דקריית ספר, שראו דבר מעניין מאד, האברכים היו צריכים לרשום את פרטיהם על המבחן, וראו שאלו שהציון שלהם היה מעל שבעים אחוז לא החזיקו פלאפון כלל. והרי ברור שהלימוד של אברכים כאלו הוא הרבה יותר איכותי, הריכוז שלהם הרבה יותר טוב, ויש להם שקיעות בלימוד ברמה אחרת, כי הם מנותקים מהסביבה בשעת הלימוד.

כעין זה, יהודי אמר לי שכשהוא הולך להתפלל, הוא משאיר את הפלאפון בבית כי הוא רוצה להיות מרוכז בתפילה ולכוון כמו שצריך, והסיבה שאינו לוקח את הפלאפון ומכבה אותו לפני כניסתו לבית הכנסת היא שאם זה יהיה בכיסו אפילו מכובה הוא עלול לחשוב מידי פעם שאולי ברגע זה יש מישהו שמנסה להשיג אותו באותו העת.

ויש בזה בעיני דיומא, שחשבוץ היה בחירות בארץ ישראל, פעלו כמה שיותר עבור רשימת 'ההדות התורה' שסימנה ג' כפי שמרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א אמר, והכל כדי להוסיף כמה שיותר כבוד שמים, והחכמה היא ליזכור את מה שכתב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה פרק ג' וזה לשונו "היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו", ועכשיו שאנו

כבר לאחר הבחירות יש לנו חובה של 'ויחזור לתלמודו' וכך נזכה לשכר תלמוד תורה גם עבור אותו זמן שפעלנו כדי שיהיה קידוש שם שמים.

סיפר לי הנכד של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שבתקופת הבחירות לעיריית ירושלים מרן הגרי"ש טרח הרבה מאוד בענין, במוצאי הבחירות בשנים לפנות בוקר הגרי"ש קם ללימודו הקבוע, ובאמצע הלימוד הגיעו התוצאות על ההצלחה הגדולה, ומישהו רצה לספר לו על ההצלחה בבחירות אחרי שהוא כ"כ טרח בזה, אבל הרב אלישיב מאד כעס על שהפריעו לו בזה, והוא הסביר, שמה שהיה צריך לעשות עשו, אבל יותר מזה אין שום היתר להפריע בלימוד תורה.

.....

כח התפילה

"ויעתק משם ההרה ויבן שם מזבח לה'..." (י"ב - ח').

פירש רש"י, נתנבא שעתידין בניו להיכשל שם על עון עכן והתפלל שם עליהם.

כתוב בגמ' סנהדרין (דף מ"ד ע"ב), אמר ר"א לעולם יקדים אדם תפילה לצרה שאלמלא לא הקדים אברהם אבינו תפילה לצרה בין בית אל ובין העי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, ר"ל אמר המאמץ עצמו בתפילה מלמטה אין לו צרים מלמעלה (ופירש רש"י שם, יכולים להסטינו מלמעלה), רבי יוחנן אמר לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצים את כוחו ואל יהיו לו צרים מלמעלה (ורש"י פירש שם, שייסייעוהו מלאכי השרת לבקש רחמים, ושלא יהיו לו מסטינים מלמעלה... ושהכל יהו במאמצי כחך).

רואים מכאן עד כמה גדול כח התפילה, הרי עבר מאות שנים, ומה שעזר לכלל ישראל זה התפילה של אברהם אבינו, שהתפלל מאות שנים קודם, ובזה הוא הגין עליהם שלא ימותו הרבה מישראל.

.....

לקבל כל צרה באהבה

"ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה ויגר שם כי כבד הרעב בארץ" (י"ב - י').

כתב רש"י, לנסותו אם ירהר אחריו של הקב"ה שאמר לו ללכת לארץ כנען ועכשיו משיאו לצאת ממנה.

מבואר מדברי רש"י שאברהם אבינו הצליח בנסיון במה שירד מהארץ למצרים, שלא הרהר אחר הקב"ה שאומר לו ללכת לארץ כנען, ואז מביא עליו רעב וגורם לו לצאת ממנה, אלא קיבל הכל באמונה.

מאיך, הרמב"ן כאן כתב שאברהם אבינו חטא במה שירד מארץ כנען למצרים מפני הרעב, שלא היה לו לירד כי הקב"ה יכול לפדותו אף ברעב.

ועכ"פ מרש"י רואים יסוד גדול, שאפילו אם אדם מקבל לפעמים איזה צרה צריך לדעת לקבלו באהבה, ולא להרהר אחרי הקב"ה ולשאול 'למה זה קורה דוקא לי?', ואדרבה אדם צריך לומר 'תודה רבה' להקב"ה שמביא לו את זה, שהרי הקב"ה הוא אבא של כולנו, כפי שאמרנו בימים נוראים 'כי אנו עמך ואתה אלוהינו, אנו בניך ואתה אבינו', ומה שאבא עושה הכל לטובה, ואם

הקב"ה עושה את זה, כנראה שזה הכי טוב עבורנו. עלינו לחיות באמונה ולהודות בכל המצבים.

ידוע שאחרי השואה הגיע יהודי לאחד מגדולי ישראל ואמר שהוא לא מבין איך הקב"ה שתק בשואה על מה שעשו ליהודים, ושאל 'איפה הקב"ה היה בזמן השואה? למה הוא לא עשה כלום?'. אמר לו אותו גדול, וכי אתה חושב שהקב"ה עמד מהצד ושתק?, לא ולא, הוא לא שתק, אלא יותר מזה, הוא בעצמו עשה את זה, הכל ממנו יתברך.

כשיהודי חי עם כזאת אמונה הוא מקבל את הכל מאהבה, ואדרבה הוא מתקרב להקב"ה.

פעם שמעתי בדרך דרוש להסביר את הפסוק "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד", שאם יש ערב, דהיינו צרה, וע"ז מתקרב להקב"ה שהוא אחד, אז 'ויהי בוקר', ממילא מגיע הטוב.

.....

אברהם קיים את כל התורה

"וירד אברם מצרימה ויגר שם" (שם).

יש להקשות, הנה אברהם אבינו קיים את כל התורה, איך מסבירים שהוא ירד למצרים, והרי יש לאו בתורה לא ללכת למצרים.

(ואולי משום פיקוח נפש שהיה מפני הרעב אברהם אבינו ירד).

אפשר לומר שהאיסור הוא "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים י"ז - ט"ז), והיינו שלא לחזור בדרך שהלכו יוצאי מצרים, וא"כ כל זמן שלא יצאו ממצרים לא שייך 'חזרה' בדרך הזאת, ולא שייך לעבור על זה, שחסר בכל החפצא של האיסור.

עוד יש להעיר על דבר זה, שבהמשך הפרשה (י"ד - י"ז) מבואר שאברהם אבינו הלך להילחם עם ארבעת המלכים להציל את לוט.

ויש לשאול, הרי הם היו ארבע מלכים אדירים שהצליחו לנצח את חמשת המלכים, ואיך היה מותר לאברהם אבינו לסכן את עצמו בזה שהלך להילחם, והכל כדי להציל את לוט? וזה היה בגדר של שכח הזיקא.

ואולי הקב"ה גילה לו מן השמים שינצח. שהרי באמת רואים לפי פירוש אחד ברש"י שהלך להילחם רק עם אליעזר, ואיך חשב שינצח, אא"כ באמת ידע שינצח אותם.

.....

אין דבר עומד לפני הרצון

"ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי" (י"ד - י"ג).

פירש רש"י, שבא מעבר הנהר.

חז"ל דורשים עוד מה שכתוב אברם העברי, שכל העולם מצד אחד והוא מהעבר השני, שהוא לבדו האמין בה' נגד כל העולם.

האדמו"ר הקדוש רבי יואל מסטאמור זצ"ל שאל, למה דוקא כאן התורה מביאה תואר זה של אברהם אבינו שהיה נגד כל העולם, הרי כ"כ הרבה פעמים אברהם אבינו מוזכר בתורה, ולמה דוקא כאן רימזו את זה.

וביאר, שהרי רש"י כאן מפרש שהסיבה שעוג סיפר לאברהם אבינו שלוש נשבה היה בשביל שיצא להילחם איתם וייהרג והוא יקח את שרה. ולכאורה לא מובן, מה חשב עוג, וכי למה שאברהם אבינו יצא להילחם עם ארבעת המלכים שהיו חזקים כ"כ שהצליחו לנצח את כל חמשת המלכים. והתשובה היא שעוג ידע שאברהם אבינו היה לו מידה זו שהוא לא מתפעל מכלום, כל העולם מעבר אחד וכו', וכל מה שחשב שצריך לעשות לא היה מה שעמד נגדו, ואפילו כשאין סכוי. ולכן עוד ידע שאברהם אבינו יצא להילחם איתם. ולכן דוקא כאן התורה רימזה את המידה הזו של אברהם.

ומי שיש לו מידה זו של כח הרצון יכול להשיג דברים גבוהים, נגד כל הסיכויים.

וידוע שהאדמו"ר מצאנז זצ"ל אמר שבשואה הגרמנים ימ"ש הכריחו אותם לסחוב משאות של טונות ומי שלא סחב היו הורגים אותו, וזה משאות שאדם לא מסוגל לסחוב אותם, ומזה למד שאין מושג כזה 'לא יכול', אולי יש מושג 'לא רוצה', אבל כשרוצים יכולים.

וכך אצל מרן הרב מפוניבז' זצ"ל כשפתח את הישיבה באמצע ימי השואה האיומה, אנשים אמרו לו 'מה אתה אוסף כסף? הרי אנשים נמצאים בין חיים למות, ומי אמר שבכלל יהיה בחורים שאתה בונה בשבילם ישיבה?'.

וכך היה כשהרב מפוניבז' בנה את הבנין הגדול של מאות מקומות, באותה תקופה היה רק כמה עשרות בחורים בישיבה, אנשים חשבו שהוא השתגע, אבל הוא לא התחשב ואמר 'פה תהיה ישיבה גדולה'. היום רואים את הפירות בלעה"ר, מי שיש לו כח הרצון הוא מצליח מעל ומעבר לצפוי, כי 'אין דבר העומד בפני הרצון'.

וכע"ז בבני ברק יש את מרכז רפואי מעייני הישועה שבנה הרב ד"ר משה רוטשילד ז"ל לפני שנים רבות, כשהתחיל לבנות אנשים לא רצו לעזור לו, בזמנו הוא פנה לאחד מהחבר כנסת שיעזור לו לקבל רישיונות, הח"כ סירב והסביר לו בטוב טעם שהוא מתבייש לבקש זאת במשרדים הרלוונטיים, כי זה חסר סיכוי ולא מעשי. ר' משה הלך למרן הסטייפלער זצ"ל שיבקש מאותו ח"כ שיעזור לו בענין, וכך הוה. וסיפר לי בנו ידידי הרב נתן רוטשילד שליט"א שהוא זוכר איך אביו היה עומד בפתח בהכנ"ס איצקוביץ והיה אוסף כסף כדי שיוכל לבנות את המרכז הרפואי, אז הוא היה צריך מיליונים, ואעפ"כ הוא עמד ואסף פרוטה ועוד פרוטה, ולא התפעל מהמלעיגים עליו.

היום רואים איך שהמרכז הרפואי מקפיד בכבוד כלל החולים [כולל גיל הזהב]. עוד רואים איך שמקפידים על שמירת השבת במקום, צניעות, טהרת כהנים ועוד, וכל זה הגיע בזכות כח הרצון של הרב משה רוטשילד ז"ל שלא הסתכל על מלעיגים עליו [וב"ה כל החיזוקים הנ"ל מתחילים להשפיע על שאר בתי החולים בארץ, דברים שלא חלמו עליהם בעבר].

וצריך להתחזק בזה, שכל אחד במקומו עם כח הרצון שיש לו, לזכור שאין דבר העומד נגדו, ועל ידי זה כל אחד יוכל להשיג דברים גדולים מאד.

.....

רק בעל חיוב מילה יכול למול

"וכל אנשי ביתו נימולו איתו" (י"ז כ"ז).

כתב הרמב"ן (פסוק כ"ו) שקודם מל את האחרים ואח"כ את עצמו, שאם היה תחילה מל את עצמו לא היה לו כח למול אחרים כי הוא יהיה חולה.

מאידך האור החיים הקדוש כותב שתחילה מל את עצמו ואח"כ את בני ביתו, שהרי כתוב (פסוק י"ג) 'הימול ימול', שרק מי שנימול יכול למול אחרים, וכמו שדרשו בגמ' עבודה זרה (דף כ"ז ע"א), אבל הרמב"ן סובר שכיון שקיבל על עצמו ליכנס לברית הוא נחשב שהוא בגדר מהול, וכמו שאמרו שם בגמ' שישאל בן ברית שמתו אחיו מחמת מילה חשוב מהול, וכיון שאברהם קיבל על עצמו למול עצמו הוא נחשב מהול.

והחתם סופר בשו"ת (י"ד סי' ש') מיישב עפ"ז מה שיש להקשות למה חזרה התורה כאן ואמרה "וכל אנשי ביתו נימולו איתו", והרי כבר למעלה בפסוק כ"ג כתוב "ויקח אברהם את ישמעאל בנו ואת כל ילידי ביתו...". אלא דבאמת כבר מתחילה מל אותם, וכמש"כ הרמב"ן שמל אותם לפני שמל את עצמו, אבל עדיין המילה שלהם הייתה תלויה ועומדת אם אברהם אבינו ימול את עצמו או לא, שאם ח"ו היה חוזר בו ולא נכנס בברית היה מתברר שהם נימולו על ידי מי שלא קיבל עליו את הברית, ומה שעשה אינו נחשב מילה, ורק אחרי שמל את עצמו התברר ש"כל אנשי ביתו נימולו איתו".

קעת שאנו עומדים לאחר קידוש שם שמים, עלינו להמשיך בזה ע"י לימוד תורה, ויהי רצון שנזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורינו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א
בדין הזכרת טל ומטר בימות הגשמים

בס"ד

גליון מס'

183

א חשוון תשפ"ג

פרשת נח

(ע"פ מ"ב סי' ס"ק נב). וטוב יותר שיחזור ויאמר ותן טל ומטר וימשיך כסדר. אם נזכר לאחר שאמר 'ברוך אתה ד', לא יאמר 'למדני חוקיך' אלא יאמר בשומע תפילה.

מקור: עפ"י משנה ברורה סי' קיז ס"ק טו. טעם הדין שלא יאמר 'למדני חוקיך' – כיוון שיכול לומר בשומע תפילה ממילא דינו כדין דברים שאינם מעכבים שלא אומרים 'למדני חוקיך' משום הפסק, ואף שיש לדון בזה דבעצם הוי דבר המעכב, דעיקר מטבע 'ותן טל ומטר' הוא בברכת השנים ורק יש עצה לתקן בשומע תפילה, מכל מקום נראה כנ"ל, שיאמר בשומע תפילה.

שכח 'ותן טל ומטר' ועדיין לא סיים תפילתו, אך במקום לחזור לברכת 'ברך עלינו' חזר לשמע קולנו', האם יצא

יש להסתפק אם יצא ידי חובה, ולמעשה נראה שיצא ידי חובה.

מקור: עפ"י שו"ע או"ח סי' קיז.

השובח 'ותן טל ומטר' וסיים את התפילה שעליו לחזור לראש, כיצד ינהג אם עבר זמן תפילה

אם עבר זמן התפילה כגון ששכח במנחה וכבר עבר זמן תפילת מנחה – יתפלל פעמיים ערבית, הראשונה לשם ערבית והשנייה לשם תשלומין של מנחה.

מקור: ע"פ שו"ע או"ח סי' קיז וסי' קח

האם בשבת מותר לומר 90 פעמים '...ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה' כדי שלא יצטרך לחזור במקרה שיסתפק, או שהדבר אסור משום הכנה משבת לחול

נראה שמותר כי כל מה שמצינו שכתב המ"ב (סי' רצ ס"ק ד) שאסור לומר שהולך לישון בשבת כדי שיהיה לו כח לעשות במוצ"ש מלאכה, הוא דוקא כשאומר שעושה הכנה לצורך מלאכה שהיא אסורה בשבת, אך תפילה שאינה אסורה בשבת (אף שהיא תפילת חול) – מותר לעשות הכנה בדיבור לצורכה בשבת.

ואף אם נאמר שאף לדבר שאינו מלאכה אסור להכין בדיבור (כגון שאומר שהולך לישון בשבת כדי שיהיה לו כח להשאר ער בליל שבועות החל במוצ"ש, ראה אזמרה לשמך 50), בכל אופן כאן כיון שהתועלת היא מיידית (אף

שכח להזכיר במעריב של מוצ"ש 'ותן טל ומטר' האם כשחוזר צריך לומר שוב 'אתה חוננתנו'

אין צריך לומר כיון שאמר בתפילה הראשונה והיא חשובה תפילה (וראה להלן), ואע"פ ששכח לשאול גשמים.

ביצד ינהג השובח להזכיר 'ותן טל ומטר'

שכח לומר 'ותן טל ומטר' בברכת 'ברך עלינו' – יכול לאומרה בברכת 'שמע קולנו' לפני 'כי אתה שומע...'. אם אמר ברוך אתה ד' של שומע תפילה ונזכר, יסיים 'למדני חוקיך' ויחזור ויאמר 'ותן טל ומטר... כי אתה שומע וכו' (מ"ב סי' קיז ס"ק יט).

ואם שכח גם שם וסיים ברכת 'שמע קולנו', אם עדיין לא התחיל 'רצה' – יאמר במקומו 'ותן טל ומטר' וימשיך לברכת 'רצה', ואם לא נזכר עד לאחר שהתחיל ברכת 'רצה' – יחזור לברכת 'ברך עלינו'. דין זה תקף עד שסיים את יהיו לרצון האחרון שלפני עושה שלום או לחילופין שעדיין לא סיים את התחנונים שלאחר יהיו לרצון. אמנם אם סיים את תפילתו ותחנוניו, אפילו עדיין לא פסע – עליו לחזור לראש התפילה.

מקור: שו"ע או"ח סי' קיז.

השובח 'ותן טל ומטר' וסיים ברכת 'ברך עלינו', האם יכול מיד לומר 'ותן טל ומטר'

יש להמתין ולומר בברכת 'שמע קולנו', ורק אם שכח גם ב'שמע קולנו' – יכול לומר לפני 'רצה', בין הברכות. אמנם אם חושש שלא יזכור לומר ב'שמע קולנו' – יכול לומר לפני שמתחיל 'תקע בשופר'.

מקור: ע"פ שו"ע או"ח סי' קיד סע' ד' ובה"ל ד"ה 'ואם סיים', וסי' קיז ותכב'. טעם הדין, מכיון שיכול להשלים בהמשך התפילה לא יפסיק ויאמר בין הברכות אלא יאמר בברכת 'שמע קולנו', מ"ב סי' קיז ס"ק טו.

מה הדין במי שנזכר לקראת סוף ברכת 'ברך עלינו' שלא אמר 'ותן טל ומטר לברכה'

אם נזכר באמצע הברכה – יאמר במקום שנזכר, ואם נזכר אחר שאמר 'כשנים הטובות' יאמר 'ותן טל ומטר.. וברך שנתינו כשנים הטובות..'. כדי שיהיה מעין חתימה סמוך לחתימה.

אם טעה ולא חזר ואמר 'וברך שנתינו כשנים הטובות' אין צריך לחזור כיון שאם לא אמר מעין החתימה אינו מעכב.

שאינן נפק"מ בדבר בשבת עצמה) - אין זה נחשב כהכנה לחול.

טעה ואמר 'ותן טל ומטר' לפני ז' חשון האם יצא ידי חובה

יצא, אמנם נכון לחזור ולהתפלל בתנאי שאם אינו חייב תהא התפילה נדבה.

מקור: מבואר בראשונים (תענית י, ע"י ח"י הריטב"א שם ובפירוש תלמיד הרמב"ן ובמאירי שם ובשלטי גיבורים) שבזמנינו שואלים על הגשמים מיד לאחר שמיני עצרת כיון שאין עולה רגלים בזמנינו, אולם לדעת הרי"ף והרמב"ם גם בזמנינו הדין הוא כדינא דגמרא להתחיל לשאול בז' בחשוון, וכן פסק השו"ע סי' קיז סע' א. אמנם בדיעבד אם הזכיר 'ותן טל ומטר' י"ל שאינו חוזר כי יש לסמוך על הראשונים הנ"ל. אמנם בסי' קיז בבה"ל העתיק דברי שו"ת מהרח"ש ורעק"א שאם שאל מטר בחו"ל לאחר ז' חשון לפני יום ס' לתקופה שאינו חוזר. ולכאורה משמע מדבריו שעד ז' חשון ודאי חוזר ואמנם דלפי טעמו שם יש לדון בזה, ע"י שע"ת סי' קח' ס"ק יז.

ולמעשה נראה שיחזור ויתנה שאם אינו חייב לחזור הרי תפילה זו נדבה. אך מן הדין נראה שאינו חייב לחזור.

יש לדון האם תפילה שלא הזכיר בה 'ותן טל ומטר' אינה נחשבת תפילה כלל, או שחשובה תפילה רק שחסר בה הזכרת 'טל ומטר', ויש בזה כמה נפק"מ, ונכתוב כאן חלק מהם -

- א. האם כשחוזר ומתפלל צריך להתפלל בציבור.
- ב. האם ברכות התפילה הראשונה היו לבטלה.
- ג. האם כשהתפללו תחילה במנין מצומצם של עשרה נחשבת תפילתם - תפילה בציבור.
- ד. האם מותר לעבור בד' אמות של חבריו המתפלל כששמע שהחבר שכח להזכיר בה 'טל ומטר'.
- ה. האם כשחוזר ומתפלל בשחרית צריך להניח שוב טלית ותפילין.
- ו. כששכח בערבית של מוצ"ש וחוזר האם צריך לומר שנית 'אתה חוננתנו'.
- ז. כששכח לומר 'ותן טל ומטר' האם יכול לצאת מהש"ץ או שצריך לחזור ולהתפלל בעצמו, כיון שבתפילה קיימא לן שאינו יכול לצאת מהש"ץ ורק בחסרון הזכרה יכול לצאת מהש"ץ.
- ח. כשחוזר לראש התפילה האם צריך לומר שוב 'ד' שפתי תפתח' או שלא.

ט. האם כששכח לומר 'ותן טל ומטר' במנחה של ער"ש וכבר נכנסה שבת - האם יתפלל ערבית של שבת שתיים. י. התפלל שחרית ללא אמירת ב"ש וישתבח (שהדין שלא משלים אמירתם אחרי התפילה), האם כששכח להזכיר 'ותן טל ומטר' וכעת חוזר ומתפלל - יוכל/יצטרך לומר לפני שחוזר ב"ש וישתבח.

יא. האם מותר להפסיק באמצע התפילה בדיבור כדי לתקן את חבריו ששכח להזכיר 'טל ומטר' (ויל"ד בזה). יב. ובנידון זה יש נפק"מ גם לגבי זימון - השוכח הזכרה בברכת המזון (כגון יעו"י ו'רצה') - האם צריך לחזור ולזמן. יג. וכן השוכח יעו"י בברכת המזון בליל הסדר וצריך לחזור ולברך - האם צריך לשתות שוב כוס שלישית של ברכת המזון.

יד. השוכח בראש חודש כסליו לומר 'ותן טל ומטר', אך הזכיר יעו"י, ובתפילה השניה שכח להיפך - הזכיר טל ומטר ושכח יעו"י - האם צריך לחזור בשלישית.

למעשה בכל הנ"ל יש לומר שהשוכח הזכרה תפילתו חשובה תפילה רק שחסר בה הזכרה.

מקור: עיין סי' קח' סע' יא', וסי' קכד' סע' י', והתבאר בהרחבה ב'אזמרה לשמך' מס' 70

החושש שמא יבא לידי ספק אם הזכיר 'ותן טל ומטר', האם יש עצה לזה

המסתפק תוך 30 יום מתחילת זמן שאלת גשמים אם אמר 'ותן טל ומטר' וסיים תפילתו עליו לחזור ולהתפלל (למעט כשהיה בדעתו לומר ונסתפק לאחר זמן) כיון שעד 90 תפילות אין לשונו שגורה בכך. העצה למי שחושש שישתפק היא לומר 90 פעמים את המילים - 'ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה' ומועיל כ-90 תפילות, ואחר כך אם יסתפק - אינו חוזר ומתפלל.

מקור: שו"ע או"ח סי' קיד סע' ט.

המשנ"ב שם ס"ק מא מביא שדעת החת"ס באו"ח תשובה כ לומר 101 פעמים, אך העיקר להלכה שדי 90 פעמים.

ויש מהפוסקים שחוששים לשיטת ר' פרץ שלא מהני 90 פעמים ולכן סוברים שאף שאם אמר כן 90 פעמים אינו חוזר וכמבואר בשו"ע (הנ"ל) שפסק כמהר"מ מרוטנבורג שאינו חוזר, מ"מ לכתחילה אין לעשות עצה זו, אך העיקר להלכה שאפשר לעשות עצה זו, וכן מבואר בח"י אדם (כלל כד, ט) שרצוי לעשות עצה זו. והבה"ל שם ד"ה 'אם' הביא שלמעשה דעת הגר"א והט"ז כר"פ ולא כהשו"ע, אך כתב הבה"ל שם ששאר כל האחרונים רובם וכמעט כולם העתיקו דברי השו"ע להלכה. וע"ע סי' קיז.

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 79

ספר בראשית מלמדנו – מה הם עונשי שמים?

מר חשוון תשפ"ג

חומר של פצצה, שבמפגש של גופרית ואש, נוצר הדף באויר, ועוצמת ההדף יכולה להעיף בתיים. [וזה מה שקיבלו אנשי סדום על העיר, פצצות של גופרית ואש, וכך נהרסו ונשרפו להם הבתים, וזה עדיין לא הספיק להשם, והוסיף להשמיד אותם, על ידי שלקח את הסלע שתחת הערים שלהם, והפך אותו על פניו, שצידו העליון יהיה למטה, וכך מחה את שמים וזכרם מעל פני האדמה, שרצון השם היה שלא יהיה שום זכר לערים הללו, ולכן גם הקרקע של העיר נכחדה מן העולם. וכל הפרשיות הללו בשביל מה הם נכתבו בתורה, ואם שני פסוקים של חסד נכתבו בתורה, כדי ללמדנו על מעלת מידת החסד, ואם כן הפרשיות הארוכות הללו, שנכתבו בתיאור מדויק ומפורט איך התרחש המבול, וכל שאר העונשים, בוודאי שזה נועד ללמד אותנו, בוא וראה מה זה עונשי שמים! כמה הקב"ה מעניש על עבירות! המאורעות הללו אומרות לאדם: תראה מה זה חטא! ומה העונשים שמקבלים עליהם!! וכך יגיע האדם למעלה של יראת העונש, ויפחד ויברר מעבירות, שלא כדאי להתקרב לעונשים נוראים כאלו.

מי יודע עוז אפיק!!

הבה נראה כמה צריך ללמוד מהמאורעות של העולם את יראת העונש, שבספר תהילים (מזמור ז') שנאמר ע"י משה רבינו, כמו שפיתח בו "תפילה למשה איש האלוקים" אומר שם משה רבינו "מי יודע עוז אפיק" מי יודע מה קורה כשהשם כועס!! והיינו האם יש מישהו שיכול לדעת ולהשיג את עומק הכעס של השם!! וכמו שאמר בספר דברים (ד, כד) "כי השם אלוקים אשר אוכלה הוא, קל קצא!!" וממשיך משה רבינו ואומר "כי אלף שנים בעיניך, כיום אתמול כי יעבור" אם נביט על הדורות הראשונים שחיו כאלף שנה, שהוא יומו של הקב"ה, הם אכן יכלו להשיג את עוז אפיק וכעסו של השם, שלאורך ימי חייהם נפגשו הרבה פעמים במאורעות, שמהם הכירו מה המשמעות והמחיר למי שעובר על רצון השם, והבינו מה זה עונשי שמים, אבל אנחנו "ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה" הרי ימי חיינו קצרים כשבעים או שמונים שנה, ואיך נוכל בחיים קצרים אלו, לדעת ולהכיר את עוז אפיק.

ואנו רואים מזה, כמה עלינו להתבונן במאורעות שמספרת לנו התורה, ללמוד מזה מה ההיקף של עונשי שמים, שבאים מחמת העבירות, ואיך השם לא מוותר לחוטאים, ועל הכל הוא מעניש. וכמו כן עלינו לשים לב למאורעות שקורים בעולם, שכל מה שמתרחש בעולם הוא עונש מכון על החטאים, ואחר כל ההתבוננות שלנו, עדיין אומר משה רבינו 'מי יודע עוז אפיק' אין לנו מושג ותפיסה - בעוז אפיק של השם, ולכן לא כדאי להתרחק ממנו! לא משתלם שהשם יעסע עלינו!

בספר איוב (יט, כט) נאמר "גורו לכם מפני חרב, כי חמה עוונות חרב, למען תדעו - שדך" והכוונה היא, שיש לכם לפחד מהחרב, כיון שאם עושים עוונות מביאים חמה וכעס של השם, ואז בא החרב, וכך תבינו ותדעו את סוד הפורענות הבאה על הרשעים, שמחמת העוונות יש דין בעולם, ולכן יש פורענות.

מצינו עוד בספר מלכים (א, ח) ששלמה המלך מתפלל להשם, בעת נוכחות הבית המקדש, ואומר "הן השמים ושמי השמים לא יכללך, ואף כי הבית הזה" ומבקש "ופנית אל תפילת עבדך, להיות עיניך פתוחות אל הבית הזה לילה ויום" והשם משיב לו (שם ט, ג) "שמעתי את תפילתך ואת תחינתך אשר התחננת לפני, והיו עיני וליבי שם כל הימים" הנה השם מבטיח לשלמה שישכון בבית המקדש שבנה, אבל מזהיר הקב"ה את שלמה ואומר, שזה רק אם תלך לפני כמו דוד אביך, ותעשה ככל אשר ציוויתך, אבל אם לא תשמר את מצוותי "והכרתי את ישראל מעל פני האדמה, ואת הבית אשר הקדשתי לשמי, אשלח מעל פני, והיה ישראל למשל ולשנינה בכל העמים".

איזה ביטויים חריפים נאמרו כאן!! להכרית את ישראל! לשלח את בית המקדש מעל פני! וכל זה למה?? מפני שעשו עבירות! ודומה לזה אנחנו רואים בפרשת ניצבים, אומרת התורה שאם יחטאו ישראל, יאמרו הגוים על ישראל "ויתשם השם מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול, וישליכם אל ארץ אחרת" כשבני ישראל חוטאים אז השם משליך אותם מארצו, אל ארץ אחרת. להשליך אומה שלימה מארצו הוא ביטוי משפיל ומזלזל, וכל זה מגיע לבני ישראל, ומדוע? מפני החטאים שלנו, שאז יש כעס, חמה, וקצף גדול. הרי לנו מזה כמה העבירות שלנו מכעיסים את השם, ומזה אנו צריכים להשריש בעצמינו יראת העונש, לפחד מהעבירה! לפחד מכעס של השם!

תחילת התורה וסופה – גמילות חסדים

דרש ר' שמלאי: תורה - תחילתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים; תחילתה גמילות חסדים, דכתיב: ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם; וסופה גמילות חסדים, דכתיב: ויקבר אותו בגיא (סוטה יד, א)

הנה בתחילת התורה רואים את החסד של הקב"ה עם בריותיו, שהלביש ערומים, שאדם וחווה היו ערומים, ולאחר החטא התביישו בזה, ועשה להם השם כתנות עור, לפי המידה שלהם, ורש"י (ג, כא) כתב לפירוש אחד, שעשה להם כתנות מעור של ארנבים, שיש לו פרווה, והוא רך וחם, אה! כמה טוב וחסד משפיע השם על בריותיו. ובסוף התורה גם התחסד השם עם בריותיו, והתעסק בעצמו בקבורת משה רבינו.

והעיר בזה החפץ חיים, למה אמרו שהתורה תחילתה וסופה חסד, והרי גם אמצע התורה הוא חסד, שהרבה פעמים בתורה הקב"ה עשה חסד עם בריותיו, וכמו שעשה ביקור חולים לאברהם אבינו, בשלישי למילתו, וכהנה רבות בתורה, שהשם מתחסד עם בריותיו, ולמה אמרו רק תחילתה וסופה חסד, ותיקן החפץ חיים, שבוודאי כל התורה מלאה בחסד השם, רק שהקפידה התורה לכתוב את מידת החסד של השם, בתחילת התורה ובסופה, ללמדנו שמעלת החסד גדולה מאד, ולכן ראוי לפתוח בה, ולסיים בה את התורה.

הלימוד מספר בראשית – יראת העונש

אני לומד מדברי רב שמלאי, יסוד חשוב לספר בראשית בפרט, ולכל התורה בכלל, כשהתורה מתארת את השתלשלות המאורעות מבריאת העולם, מה היה בכל דור, אין זה רק סיפור דברים, אלא הכל נועד ללמד אותנו לקח ומוסר לחיים, וכמו שרש"י שמלאי למד מ'שני פסוקים בתורה' את מעלת מידת החסד, וממה שסידרה אותם התורה בתחילת התורה ובסופה, למד שמעלת החסד גדולה מאד, קל וחומר שהמעשים המוזכרים בתורה בארוכה, יש ללמוד לקח ומוסר לחיינו, שאם המעשה מתואר בתורה בהרחבת דברים, בוודאי שהכל בא ללמד אותנו מסר לחיים.

ואם נשים לב נראה, שהפרשיות הראשונות בספר בראשית, מתארות לנו בהרחבה את ההיקף והעוצמה של עונשי שמים, ואיזה עונשים גדולים ונוראיים השם מביא, על מי שעושה עבירות.

בפרשת בראשית מובא העונש על חטאו של אדם הראשון, ראשית גורש מגן עדן, ולא יכל להיכנס לשם מפני הכרובים, ולחט החרב המתהפכת, עוד נענש, שביום אכלך ממנו מות תמות, ויומו של הקב"ה הוא אלף שנה, ואכן אדם הראשון מת בן 930 שנה בתוך יומו הראשון (וכמש"כ רש"י בתהילים צ) וכמו כן נענש בזיעת אפיק תאכל לחם, וגם חווה נענשה והנחש.

ובסוף פרשת בראשית אומרת התורה על דור המבול "כל יצר מחשבות האדם רק רע כל היום, וינחם השם כי עשה את האדם בארץ, ויאמר השם אמחה את כל האדם, כי ניחמתי כי עשיתים" הרי שהקב"ה התחרט כביכול על בריאת האדם, ורצה למחות את כל היקום, ולמה? מפני העבירות שעשו! ויש ללמוד מזה, שמי שעושה מעשים שמרגיז בהם את השם, חס ושלום, יכול הקב"ה לומר עליו 'ניחמתי כי עשיתיו' כביכול אני מתחרט על זה שהוא נברא!

ובפרשת נח מתארת התורה מה היה עונשם של דור המבול, שהשחית כל בשר את דרכו על הארץ, וחטאו בעריות ובגזל, והביא להם השם עונש נורא ואיום, שבבת אחת הוריד מים מן השמים, והבקיע את כל התהומות במעמקי האדמה, וכך הוצף כל העולם במים, והרי מים לא נותנים לנשום, ומיד האדם נחנק, וכך כל העולם בבת אחת נהרג במיתת חנק!! אדם בהמה ועופות, איזה עונש חמור זה!! למחות את כל העולם בחנק בבת אחת, וכל זה למה? בגלל עבירות!

לאחר מכן מתארת התורה את חטא דור הפלגה, שבלל השם את שפתם, והפיצם מעל כל פני האדמה. ובפרשת וירא מספרת התורה על סדום ועמורה, שהיו רעים וחטאים להשם מאד, והשם הפך את הערים האלו, ולא נשאר מהם זכר!

ונתאר לעצמינו מה היה שם בסדום ועמורה, בבוקר אחד עם עמוד השחר, השם המטיח עליהם גופרית ואש מהשמים, ומה זה גופרית? החומר שיש בגפרור, שהוא דליק מאד, ובקצת שפשוף הוא נדלק, וירד עליהם החומר של הגופרית מן השמים, יחד עם אש, וכשאש נוגעת בגופרית כולו מתלקח בבת אחת, ונוצר מזה הדף עצום [וזה

ויהיו שניהם ערומים - ולא התבוששו

אומרת התורה שקודם החטא של אדם וחוה, היו שניהם ערומים, ולא היתה להם בושה, ורק אחרי החטא ידעו כי ערומים הם, ויתפרו להם על תאנה, ועשו להם חגורות. וצריך להבין מה הטעם שקודם החטא לא התביישו בהיותם ערומים. אמנם הביאור הזה הוא פשוט, שהרי האדם לא מתבייש כשהראש או היד שלו מגולה, ולמה מהערוה האדם מתבייש? והרי הוא ככל האברים לכאור, ומה יש להתבייש בו ולהסתירו? והטעם בזה, כיון שאותו מקום מלא תאוה ויצר הרע, וכמו שהרמב"ן מתבטא שהוא 'רב המהומה' ועלול האדם להידרדר על ידו, וליפול לבאר שחת [והשם שונא זימה, ומקפיד מאד על איסורי עריות, ונאמר על זה, ולא תקיא הארץ אתכם] נמצא שמקום זה מגלה את הצד המגונה של האדם, שניכר ממנו לאיזה שפלות עלול להגיע, ולכן האדם מצניעו כדי להסתיר את הצד המגונה שבו.

ובזה מוסבר הטיב, שאדם הראשון קודם החטא, לא היה בו יצה"ר ותאוה, וכלפיו היה אותו מקום כמו ראשו וידו, ולא ראה שום גנאי להיות ערום, ולא התבייש בכך, ורק אחר שחטא, נתמלא בו יצה"ר ותאוה, והבין את הגנות שלו בהיותו ערום [ועיין כע"ז באוה"ח כאן]

אם כל הדורות מתו בעטיו של נחש

"כי ביום אכלך ממנו מות תמות" הנה מקובל בעולם, וכך זכורני שלימד אותי המלמד בחיידר, שגזירת מיתה שנגזרה על אדם הראשון, היתה גם על כל צאצאיו אחריו, שאם האדם יאכל מעץ הדעת, אז הוא ימות וגם הצאצאים שיצאו ממנו ימותו, עד סוף כל הדורות. ולפי ההבנה הזו, לולי החטא של אדם הראשון, היו כל בני האדם חיים לעולם, ורק מכח החטא המלחמה? נגזרה מיתה על כל העולם. אבל יש בזה דבר פלא, איך יתכן שבשביל חטא אחד שעשה אדם הראשון, נגזרה מיתה על כל הדורות כולם, הרי מיתה זה חורבן של הגוף, שהנשמה פורחת, והגוף נגמר ומתכלה, וחוזר להיות עפר, ואילו

מה הועילה בכל קנייניה - אם רעה היא בעיני אדוניה

הבין שמואל הנביא שהוא חכם, ככתוב בקהלת (ח, א) "חכמת אדם - תאיר פניו" וסבר שמואל שהוא ראוי למלוכה, ואמר לו השם, לא! הוא מאוס בעיניי! כיון שהוא כעסן, אני לא יכול לראות אותו! והנה השם לא הסתפק לומר, שאלויא לא ראוי למלוכה, אלא הוסיף: כי מאסתיהו! הוא מאוס עלי! ואני לא רוצה להסתכל עליו! ומכאן נלמד כמה מאוסה מידת הכעס על השם, וזכורני שכמה מבני הקהילה שם היו כעסנים, וכששמעו את הדברים, החזירו מבושה. אם האדם לא מתקן את עצמו במידות, הוא לא רצוי בעיני השם, ומה הועילה הנפש בכל קנייניה, אם רעה היא בעיני אדוניה! (שערי תשובה א, י) יכול להיות אדם חשוב, עם משרות מכובדות, ומחבר ספרים, אבל אם הוא לא רצוי להשם, מה יש לו בחיים? השם יעזרנו לעשות רצונו בלבב שלם.

כל דברינו ומקרינו - אין בהם טבע ומנהגו של עולם כלל

רבנן שיפשוט במעשיו, על מה בא לו ההפסד הזה [וכמו שאמר רבא שם (ה, א) הוואה שייסורים באים עליו יפשוט במעשיו, שנאמר "נחפשה דרכינו ונחקרה" וראוי לידע שרוב לא אמר דברי אנדנא, אלא הוא חובה גמורה, שבשעה שייסורים באים על האדם, צריך לבדוק במעשיו] ואמר להם רב הונא, וכי חשוד אני בעיניכם? ענו לו רבנן, וכי חשוד הקב"ה למיעבד דינא בלא דינא? ולבסוף תלה רב הונא את ההפסד שלו, במה שלא שילם שכרו לארסי ע"ש. והנה צריך להבין, הרי היה כאן סתירה, שמצד אחד ר"ה לא היה חשוד בשום עבירה, ומאיך הרי קוב"ה לא חשד לעשות דין בלא משפט, ולא היה יישוב לזה, עד שר"ה מצא במה הוא חטא, ולכאור הרי ניתן ליישב את הסתירה, ולומר, שזה נעשה במקרה, ולא באופן מכוון בכדי להעניש את רב הונא. ורואים מכאן, שאין מושג - שנעשה לאדם נזק באופן מקרי, וכל מה שנעשה לאדם הוא מכוון מאת השם, והכל מידה כנגד מידה, באופן מדויק מאת השם, וכמו שאומרים ב"ג עיקרים, שהוא יתברך עשה עושה ויעשה לכל המעשים, וכל ייסורים שבאים על האדם, הם כנגד איזה חטא ולכן אם יש לרב הונא הפסד, בהכרח שיש לו חטא, וכנגדו הוא קיבל את הייסורים הללו.

האוכל אורז ובורקס, האם חייב לברך נפשות על האורז

פסק השולחן ערוך אור"ח (רח, יג) שאם אדם אכל פירות משבעת המינים, ואכל עימם תפוחים, א"צ לברך על התפוחים בורא נפשות, מפני שגם הם בכלל ברכת פרי העץ. וביאור הדבר שברכת מעין שלוש שנתקנה על שבעת המינים, שייכת גם בכל הפירות, שהרי הוא מודה בהם על פרי העץ, רק שבשאר פירות חוץ משבעת המינים, לא חייבוהו חז"ל בברכה חשובה כזו, ולכן היכא שבידך מעין שלוש משום פירות שבעת המינים, פטר את כל הפירות. וכע"ז נראה לנבי אורז, באופן שאכל כזית מחמשת מיני דגן, ואכל עימו אורז, שמברך מעין שלוש על חמשת המינים ופטר את האורז, וביאור הדבר, שהרי יש מאן דאמר בגמרא (ברכות לו, א) שמברך עליו ברכת מעין שלוש, כיון שהוא מזין כמו ה' מיני דגן, ואמנם אנו קיי"ל שמברכין על אורז בורא נפשות, והטעם בזה נראה ברא"ש בברכות (פ"י סימן ח) שכלביע אורז נקרא מזון, מפני שהוא משביע וסועד הלב, ומה שלא חייבו אורז בברכת מעין שלוש, כיון שלא נתקנה ברכת מעין שלוש רק לשבעת המינים, ואורז אינו משבעת המינים. ולפי זה נראה שאף שלא חייבוהו בברכת מעין שלוש, מ"מ אם מברך על המחיה על ה' מיני דגן, הרי זה פוטר גם לאורז שאכל עימו, כיון שאורז הוא מזין ומשביע, ושייך לומר עליו על המחיה, רק שאינו חשוב מספיק לחייב עליו ברכת מעין שלוש, ולכן אף שלא נתחייב בברכת מעין שלוש, הרי הוא נפטר על ידו, כמו בשאר פירות. שוב נמצא כן בברכי יוסף (רח, ז) והביא כן בשם כמה פוסקים. וע"ע בשע"ת שם (רח, ה).

בעצם היום הזה

החיים מזמנים את המקרים שבהם אדם צריך לעשות את הדבר הטוב, ותחושת אי הנעימות מהסובב גורמת לו לעשות זאת במחשך, בחטף, ולוואי ולא יראני אדם. דווקא בגלל כך אברם מל בפרהסיא.

לרגל שמחת המילה של הרך הנולד יצחק אליהו נר"ו, בן ידידנו הרה"ג אביאל חיים חורי שליט"א

השאלה שלנו מופנית על הרציונל מאחורי הפעולות של דוד המבול, מה רצו להשיג ומה איכפת להם מהניסיון של נח להינצל. אלא מאי, עכשיו אתם מאמינים שירד מבול? תעשו תשובה ותיכנסו גם אתם לתוך התיבה. אם לא תרצו לשוב בתשובה, תבנו לעצמכם תיבה אחרת, תמצאו פתרונות, מה אתם רוצים מנח, עד שהקדוש ברוך הוא היה צריך להקיף את התיבה בדוכים ואריות (רש"י ז, מז עה"פ ויסגור ה' בעדו).

כך גם ההכרזות של המצריים בדבר עיכוב יציאת מצרים. שעות ספורות קודם לכן התחננתם שיצאו ממצרים, נתתם להם כלי כסף וכלי זהב במטרה שיצאו, הלבשתם אותם בשמלות ורוקנתם את אוצרותיכם, עכשיו אתם מתנגדים?

ואותה שאלה פשוטה, גם בפטירת משה רבינו. השמעתם מימיכם שאדם יאריך ימים ולא יראה מוות? הגיעה שעתו, בן מאה ועשרים שנה הוא באותו יום, בכוחכם למנוע מאדם למות?

אילו ראינוהו, לא הנחנוהו למול

אחד מעשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו – לדעת חלק מהראשונים – היה קיום המילה. אדם בגיל קרוב למאה, מסכן את גופו למען רצון ה', וזה ניסיון.

'לא נתיירא אברם לא מן הגוים, ולא מן הלצנים, ושלא יהיו אויביו ובני דורו אומרים אילו ראינוהו לא הנחנוהו למול ולקיים מצותו של מקום' (רש"י יז, כג). לא גוזמא הייתה פה, כי אם סכנה קרובה לבוא, סכנה מגויי הארצות שרוצים לעצמם את רכושו של אברם. ועכשיו יבואו הגוים ויפריעו.

אלא שנוסף פה עוד משפט – בני דורו היו אומרים, 'אילו ראינוהו, לא הנחנוהו למול ולקיים מצוות של מקום'. האמנם? אתם שממתנינים לנפילתו של אברם העברי, אתם תחששו כעת שהוא ימול עצמו, ותמנעו אותו מהמצווה, מה לכם ולחולשתו?

אברם מקיים את צו האלוקים, ובגיל תשעים ותשע מל את עצמו, את ישמעאל בנו ואת כל מקנת כספו, 'בעצם היום הזה'. בפשוטו של דבר, אברם לא הסתיר את קיום מעשה המילה. יכל לחשוש מאויבים ושונאים שינצלו את חולשתו, וחלף זה העדיף לקדש שמו ברבים ולהודיע על כך שמל את עצמו.

זו לא הפעם היחידה שבה תיארה התורה מעשה שנעשה 'בעצם היום הזה'. רש"י (דברים לב, מח) מונה שלושה מקרים כאלו, ומתעלם ממעשה המילה. הראשונה הייתה בעת שנח נכנס לתיבה ובני דורו ניסו למנוע זאת ממנו. הפעם השנייה בעת שישאל יצאו ממצרים, הכריזו המצריים שאם אנו מרגישים אתכם עומדים לצאת, אין אנו מניחין אתכם, והפעם השלישית כשמשה רבינו הסתלק ונפטר, 'שהיו ישראל אומרים, אם אנו מרגישים, אין אנו מניחין. אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד את המן וכו', אין אנו מניחין אותו למות. אמר הקדוש ברוך הוא, הריני מכניסו להר בעצם היום הזה'.

וזה פלא גדול.

אברם העברי היה אמור להיכנס לחששות נרחבים ממעשה המילה. מחולשת המילה. לכל הפחות יעשה זאת בסתר, תחת זאת הוא מל את עצמו ואת בנו 'בעצם היום', לעין כל. ורבותינו לא מונים זאת בכלל המקרים שהיה חשש לעיכוב מצד אנשים, ובכל זאת נעשה המעשה.

ויחי עוד לנצח

נתבונן לרגע בתלונות של דוד המבול, מה הם רוצים, מה חשבו להרוויח בכך שיצורו על התיבה וימנעו מנח לסגור את הדלת. הרי אתם לא מאמינים שירד מבול וימחה היקום, שכנעו אתכם במשך מאה ועשרים שנה ולעגתם, עד עכשיו אתם לוועגים, מה איכפת לכם שיש אדם מוזר אחד שכן רוצה להתכנס בתוך תיבה?

והתשובה היא, כי אילו אברם היה מת מחמת מילה, היה כאן קידוש ה' גדול לאין שיעור. שמו של הקדוש ברוך הוא היה מתעלה בעולם העשייה. הם טוענים שלא ייתכן אדם שיקדיש את חייו למען הבורא ויהיה מוכן למסור עצמו למיתתו. הנה לכם, אברם ידע שהוא מסתכן ועלול למות, ועם כל זאת עשה את רצונו של מקום, יש אהובים בעולמו!

ואת האמת הזו סירבו העממים להכיר ולשמוע. יעשו הכל שלא תבוא ראייה אחת כזו לידי מימוש, ימנעו ממנו מראש את המילה.

שלא ימול אברם

היו כמה מקרים של אנשים שמונעים. דור המבול ימנעו את נח מלהיכנס לתיבה, המצריים ימנעו מישאל לצאת מבית עבדים ודורו של משה ינסו למנוע את מותו. לכולם יש מכנה משותף להילחם כנגד רצון ה'.

המקרה של ברית המילה לא קשור לקבוצות הללו, שם נלחמו באברם, לא בקדוש ברוך הוא. נלחמו באישיות שנכנסה תחת עבדות ה', ואת זאת הם ביקשו לקעקע.

יושבים בני משפחתו של שרוג או פלג, אי שם בין ההרים והמערות, נודדים עם אהליהם אחר מקנה דשן לצאן ולבקר, ופתאום נזעקים - אברם העברי עומד להסיר מגופו את הערלה, אוי לנו.

מה איכפת לך איש העמים, שהעברי עושה ברית? מה לך ולו, שאתה נבעת מהמחשבה הזו?

בדמיך חיי

הוא אשר דיברנו. דורו של אברם חששו מ'איך יצטייר בעיני הבריות'. פתאום כולם יגלו שיש כוחות נפש ללכת אחרי כוח עליון ולזאת לא הסכינו, עבור זאת הם מוכנים להתאמץ ולמנוע ממנו את קיום המצוה.

ואברם עצמו, דווקא משום כך התאמץ לעשות מהמילה עסק הכי גדול עד הקצה האפשרי, להוכיח לכל באי עולם שהוא חובק את נפשו בכריתת הערלה עם כל המשתמע מכך, כי הוא כרת ברית עם מלך העולם!

יכל היה אברם לרפא את עצמו בנקל. הן אבן טובה הייתה תלויה לו על צווארו וכל הרואה אותה מיד היה מתרפא (ב"ב מז:): ולמה לא ירפא עצמו (ראה בחידושי אגדות למהרש"א מה שביאר

בוה, ובספר אפריון עה"ת). ולדרכנו ניהא, כי אם היה מרפא עצמו בדרך גם, היה מפקיע את כל החשיבות של המילה בעיני הבריות, יאמרו שרק הוא מסוגל לעשות זאת כי אבן טובה יש לו, ואילו לנו היה, גם אנו היינו מלים עצמנו.

יש אנשים הנרתעים מבכי התינוק בברית, מהדם הניגר, ואנו אומרים להיפך, בדמיך חיי. כאן מקדשים את שמו יתברך בעולם, לא נרתעים מאותו דם, עם כל הקושי ועם כל החשש.

והבחינה הזו באה לאדם לעתות תכופות. לא צריך למול את עצמו בגיל מאה, אבל בהחלט נדרש למצבים פחות נעימים. כולם מסכיבים מברכים ברכת המזון בעל פה, והוא רוצה את הריכוז ואת ההתבוננות. נבוך לבקש סידור או ברכון, מרגיש עצמו מתחסד ומצטרק.

אל תצטרק. קח את הסידור בפרהסיא הכי גדולה, שכולם יידעו שאתה מברך ברכת המזון כעומד לפני מלך, את הענווה וההסתרה תשאיר לדברים אחרים, תחצין את הניסיון הזה מלעג השאננים.

קורה שאדם נזכר בשעה מאוחרת ששכח לומר יעלה ויבוא, זה לא בלילות ראש חודש אלא בזמנים שבהם כן צריך לחזור ולהתפלל עמידה. אדם מתבייש, מחפש את הפינה מאחורי הספרייה, משתדל לקצר בכל מה שאפשר, שרק לא יראו בטעותו ועלבונו.

קורה והשקיעה מתקרבת ואדם נמצא בדרכים, נאלץ בעל כרחו להתפלל ביחידות. אולי מתבייש, אולי מחפש עצים סבוכים להסתתר מאחוריהם. אולי נמצא במקום נכבד ומעונב, מי יודע מה יחשבו עליי הבריות -

זאת אשר הוריש לנו אבינו אברהם; קח את כל העולם לעבר אחד ותתייחד עם עצמך בעבר השני, בפרהסיא ובאמיצות רוח, אתה תעמוד ותתפלל כמו שצריך.

ילעגו ויקניטו? מה בכך, כי לכך נוצרת.

כדי שתראה את עיניו של הלץ המזדמן ותאמר לו, 'אכן שכחתני, ועכשיו אני משלים'.

זכור נא את אברהם אביך, קח ממנו את כוחות נפשו.

לעילוי נשמת

מרן הג"ר יהודה צדקה זצוקללה"ה

ראש ישיבת פורת יוסף

ת.נ.צ.ב.ה.

יום היא"צ יב מרחשון

נדבת הר"ר עזרא כהן שליט"א

לעילוי נשמת

האשה הכבודה והצנועה

מרת שרה סרח שם טוב ע"ה

מעלותיה ומידותיה הטובות נודעות לכל מכירה

ולהצלחת בנה מר יוסי שם טוב ומשפחתו הי"ו

פרשת לך לך תשפ"ג

מישפטי התורה

כעת יש לדון מהו החיוב של המפיק המוזיקלי?

תשובה

א. מצד הדין המקח של קניית הדיסקים בטל, מאחר והמזמין לא קיבל מה שהזמין. וחייב המפיק המוזיקלי להחזיר לו את הארבעת אלפים שקלים שקיבל עבורם. 1

ב. גם אם לא היתה מתקבלת לבסוף התרומה בסך מאה אלף שקלים, מעיקר הדין - פטור המפיק המוזיקלי גם בדיני שמים מתשלום עבור עגמת הנפש שנגרמה מחמתו. וכן פטור גם בדיני שמים מתשלום החמישים אלף שקל שלא נתרמו בגלל הדיסק.

אמנם למרות האמור, היה ראוי לפני משורת הדין, שהמפיק יפצה את מארגן האירוע בסכום כספי מסוים עבור מניעת התרומות, ועגמת הנפש שנגרמה מחמתו, כפי שיראה לו לנכון. 2
ג. בנידון השאלה, מאחר והתברר לסוף, שדווקא בגלל הטעות שקרתה בדיסק, התקבלה התרומה בסך מאה אלף שקל. לפיכך ודאי שגם לפני משורת הדין פטור המפיק מלפצות על מניעת התרומות, שהרי מחמתו קיבלו המוסדות חמישים אלף שקל נוספים. ומסתבר שגם עבור העגמת נפש שנגרמה לאדמו"ר ולחסידי - מספיק שיכתוב להם מכתב התנצלות מכובד על התקלה שנגרמה מחמתו, אולם הוא פטור גם לפני משורת הדין מכל פיצוי כספי עבור כך. 3

מקורות

- מכיון ששני הצדדים מסכימים, שהוזמן דיסק שונה ממה שהתקבל, הרי שיש כאן מקח טעות. ולמרות שנעשה בשגגה חייב המפיק להחזיר למזמין את ארבעת אלפים השקלים שקיבל ממנו תמורתם.
- על פי הלכה, המזיק חייב לשלם ממון רק אם מפסיד ממון לניזק, ולא עבור גרימת עגמת נפש או ביוש בדברים, כמבואר בב"ק פ' החובל (צא), ובסמ"ע חו"מ (ס"א א"ק כב). אולם הגאונים תיקנו שהמבייש את חבריו בדברים מנדים אותו עד שיפייסו

הליכות חיים

בס"ד

טעות במכירה שגרמה רווח לקונה

שאלה

בחסידות מסוימת ערכו ערב התרומה להחזקת המוסדות. האחראי על ארגון האירוע, ביקש להשמיע במהלך הערב לקט הקלטות מדברי אדמו"רי החסידות, וקטעי שירה מסוימים, מתוך דיסק שגם יחולק כמזכרת למשתתפי האירוע. את הדיסקים הזמין אצל מפיק מוזיקלי, בעלות של ארבעת אלפים שקלים.

אולם מחמת טעות, שילב המפיק קטעי שירה של מקהלת ילדים המשתייכת לחוג מודרני. וכשהשמיעו במהלך האירוע בנוכחות האדמו"ר את הדיסק - נגרמה עגמת נפש מרובה למשתתפים, והרבה מהם שהביעו רצון לתרום למוסדות - נמנעו מכך.

למחרת האירוע התקשר האחראי למפיק המוזיקלי, ותבע ממנו את הארבעת אלפים שקלים ששילם לו. וכן תבע פיצוי כספי בסך חמישים אלף שקל, שלדבריו זהו ההפסד הודאי של התרומות שלא קיבל מחמת אכזבת התורמים מהדיסקים, וכן יש בכך פיצוי עבור העגמת נפש הרבה שפגעו ברגשות האדמו"ר של החסידות.

כעבור יומיים, להפתעת האחראי, התקבלה תרומה בסך מאה אלף שקל למוסדות החסידות מאחד ממשתתפי האירוע שאמר לו, שלפני כעשר שנים, הוא שכב חולה בבית חולים במצב רפואי ונפשי קשה ביותר, ומשפחתו ביקשה ממנהל מקהלת הילדים הנ"ל שיבואו לבית החולים לשמחו. ואכן הם הגיעו עם תזמורת בהתנדבות, ושרו ושימחו אותו במשך כשעתיים, והכניסו בו חיות ושמחה. ולאחר שהבריא, הוא עשה חיל בעסקיו. וכעת כשנזכר ע"י הדיסק במקהלת הילדים, החליט לתרום לזכותם מאה אלף שקל למוסדות החסידות.

כראוי לפי כבודו, או שבי"ד קונסים אותו בכסף כפי מה שנראה להם, כמבואר בשו"ע חו"מ (ס"א, א, ג, ובהרחבה בס"י תכ, לח), וע"ש גם בבאר הגולה (ס"ק ר).

אך תקנת הגאונים היתה רק כשבייש בכוונה את חבריו, אבל כשביישו בשגגה, אין שום חיוב ממוני על המבייש, ואפילו בדיני שמים פטור. ולכן מצד הדין פטור מפיק הדיסקים מלפצות כספית את מארגן האירוע וקהל המשתתפים על עגמת הנפש שנגרמה להם מהדיסקים.

אמנם למרות האמור לעיל, שאין בכח בי"ד לחייבו לפצותם כספית, אולם ראוי היה למפיק לפנים משורת הדין לפצות את המארגן ואנשי החסידות בסכום כספי מסוים. כי ישנה טענה כלפיו, שאם היה בודק היטב לפני העריכה הסופית של הדיסק, היה מגלה את הטעות שנעשתה. והיתה מצידו רשלנות בעבודתו, שמחמתה נגרם צער ועגמת נפש מרובה לאנשים רבים. כמו כן נמנע מהמוסדות תרומות בסך חמישים אלף שקלים מחמת רשלנותו.

ואע"פ שהמזיק בגרמא בשגגה פטור אפילו בדיני שמים, כמבואר במאירי בתחילת פ' הכונס, וזוהי גם שיטת הרמב"ם שם. ובנידון דנן הוא פטור גם בדיני שמים מטעם נוסף, כיון שע"י גרימתו לא נגרם למוסדות נזק לממון שכבר היה ברשותם, אלא נמנע מהם מלהרוויח כסף שעדיין לא היה ברשותם. למרות כן, עדיין כיון שהיתה כלפיו טענת יושר, ראוי לו לפנים משורת הדין לפצותם בסכום מסוים כפי שנראה לו עבור מניעת הרווח.

3. אולם בנידון זה מכיון שהתברר לבסוף, שדווקא הטעות שבדיסק גרמה לרווח ממוני נוסף של חמישים אלף שקלים, ודאי שאין מקום להורות על פיצוי כספי, ואפילו ע"פ היושר. וגם ביחס לעגמת נפש שנגרמה לאנשי החסידות בשגגה, ניתן ליישב את דעתם במכתב התנצלות שייכתב כראוי, אך אין שום מקום לחייבו לפצותם על כך בכסף.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

מהות ישמעאל ויוצאי חלציו לדורות עולם

"והוא יהיה פרא אדם, ידו בכל, ויד כל בו" (טז, יב)

כתוב בפרשה שמלאך ה' בישר להגר שהבן שיולד לה יהיה - פרא אדם. דהיינו, שמלסטם את הבריות, ולכן כולם

שונאים אותו, ונלחמים עמו, כפי' רש"י שם. וביאר החפץ חיים, שהיות והתורה היא נצחית, והיא קבעה שזוהי מהותו של ישמעאל, וכל יוצאי חלציו לדורות. נמצא, שאפילו אם יהיו אנשים מישמעאל שיכהנו במקצועות אקדמאיים כמו: רופאים, רוקחים, מדענים, מומחים למחשבים וכדומה, אולם מהותם תישאר - פרא אדם. כלומר, קודם כל הוא פרא אדם, אלא שבנוסף לכך אותו אדם גם מבין ברפואה או בתחומי מדע נוספים. ולכן לעולם אין לבטוח ולסמוך על שום דבר שאומר, ואפילו אם חתם על מסמך - אין הדבר מחייב אותו מאומה. ומתי שיחליט שלתועלתו או מסיבות שקשורות לדת שמאמין בה צריך להרוג, לגנוב או להפר מה שחתם - כך הוא יעשה, מבלי שתהיה לו נקיפת מצפון, כי זהו מהותו העצמית של כל מי שהתורה קראה לו "פרא אדם".

והנה תכונת הפרא - הינה התכונה של ישמעאל, אותה קיבל עם ביאתו לעולם. אולם בנוסף לכך לאחר לידתו, קיבל ישמעאל מאמו גם את מידת "כפיות הטובה" שהיא הגרועה ביותר מהמידות שקיימות אצל בני אדם, ויש לכך השלכות מעשיות גם בזמן הזה, כשמתעסקים עם יוצאי חלציו של ישמעאל בעסקים ובעבודות שונות, וכפי שיתבאר בס"ד להלן.

כפיות הטובה של הגר

כתוב בפרשה (טז, א) "ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית" וכו'. ופי' רש"י ע"פ מדרש רבה (מה, א) ששרה קירבה אותה והרבתה לשבחה שזכתה להדבק בגוף קדוש כמו אברהם. ומבואר שם במדרש (מה, ד) ששרה ביקשה מכל הנשים שבאו לבקרה, לדבר גם עם הגר ולשמחה, כדי שהגר שהיתה עד כה שפחה גלמודה, תקבל חשיבות עצמית. והנה במקום שהגר תודה לשרה שהפכה אותה משפחה מצרית שפלה - לאשת אברהם נשיא ארץ ישראל, וגרמה לה שכל הנשים מדברות עמה ומתעניינות בה, היא ניצלה את מעמדה לבזות ולהשפיל את שרה אמנו בעיניהן, ואמרה להן, שרק היא הצדיקה האמתית, והראיה לכך, כי התעברה מאברהם מיד. ולעומת זאת שרה רק נראית צדיקה כלפי חוץ, אך למרות שנשואה לאברהם עשרות שנים עדיין לא התעברה ממנו, על כרחך שהסיבה לכך כי הענישו את שרה משמים על מעשיה שאינם טובים.

מידת כפיות טובה הינה - הרעה שבמידות

והנה מלבד הטיפשות והרשעות שבדבר, אולם החמור מכל הוא - מידת כפיות הטובה שנהגה הגר כלפי שרה, למרות ששרה נהגה עמה רק טוב ולפנים משורת הדין. וכתב בספר חסידים (סי' תרסה) וז"ל: אין מידה רעה כמו - כפיות טובה. והתורה ציוותה, שאפילו כלפי בעל חי, ודומם - אסור להיות כפוי טובה. ומסיבה זו משה רבינו לא היכה את שלושת המכות הראשונות במצרים [דם, צפרדע, כינים] וע"ש בדבריו. וכך גם כתב רבינו הגר"א בפירושו על משלי (ל"ג) וז"ל וכפוי טובה - לפי שכלנו הוא - איש עוול, אשר כמוהו אין נמצא וכו' וע"ש. כמו כן האריך הרמב"ן בפ' האזינו (לב, ה) בגנות מידת כפיות טובה, על הפסוק "הלה' תגמלו זאת - עם נבל, ולא חכם" וכו'. וז"ל: ולפי דעתי, המשלם רעה למי שהטיב עמו יקרא - נבל.. ולכך אמרו על נבל הכרמלי בשמואל א (כה, כה) כשמו - כן הוא, נבל שמו, ונבלה עמו. כי דוד עשה עמו טובה גדולה ושמר על כל אשר לו, והוא הנבל לא רצה לשלם לו גמול וכו'. וגם עם ישראל, שהקב"ה עשה עמם טובות רבות, והם גמלו עמו רעה, נקראו לכן - עם נבל וכו'.

נמצאנו למדים, שהתכונה הגרועה ביותר שקיימת אצל בן אדם היא - כפוי טובה. ותכונה זו שאפיינה את הגר - הוריש לישמעאל בנה, וממנו זה עבר לכל יוצאי חלציו ונהפכה להיות חלק ממהותם, וזאת בנוסף לכל מה שקשור בגדרי פרא האדם שמאפיינת אותו.

לאור האמור עלינו להפנים שכל הטובות, המחוות, ושאר הנתינות שניתן לישמעאלים, ואפילו באותם המקרים שאין בהם איסור של "לא תחנם" [שמחמתו נאסר עלינו לתת לגוי מתנת חנם]. והותר לנו רק כשיש לכך הכרח או כשיש מזה תועלת מסוימת ליהודי] בכל זאת עלינו לדעת, שנתיות אלו לא יגרמו מצידם להכרת הטוב כלפי מטיבם, אלא כל ישמעאלי ישאר עם תכונת פרא האדם שבו, ועם מידת כפיות הטובה שירש מהגר אמו, שמוגדרת בתורה בשם "נבל", וימשיך לעשות מתי שירצה ככל העולה ברוחו, ויגמול רעה תחת טובה ללא שום נקיפת מצפון. וכפי שהוכח במקרים רבים בארץ ישראל, ובמקומות נוספים בעולם.

כמו כן אמר ריש לקיש במד"ר (בראשית מה, ט) שהמילה "כלבו" שבה הגדירה התורה את ישמעאל כתובה בתורה כמו - כלב.

דהיינו, כשם שהכלב לא מעריך ומחשיב את חייו ואת חי האויבים שלו, כך ישמעאל אינו חס על חייו, וחיי אויביו. ומוכן לכתחילה להתאבד למען כך. וכפי שאנו רואים זאת הן בארץ ישראל כלפי היהודים, והן בכל המקומות בעולם.

וגם באותם מקרים ספורים בהם ישמעאלים בודדים התנהגו כראוי, הדבר נבע משתי סיבות עיקריות, א. - יתכן שאותו אחד איננו כלל מזרע ישמעאל, אלא או שבא מאחת האומות שהישמעאלים כבשו בכח, והכריחו אותם להאמין בדת שבדו מעצמם. ולכן למרות היותו גוי - אולם איננו מזרע ישמעאל. או שנולד לאמא יהודיה. ב. - בגלל השגחה פרטית מהקב"ה, שרצה לעשות נס לא טבעי לאותו אדם מסיבות שונות. אלא שגילגלו מהשמים שהדבר יעשה ע"י ישמעאלי.

נבואת בלעם על תקופתנו

והנה על התקופה בה אנו נמצאים, רמז בלעם בנבואתו שהיתה ברוח הקודש בפ' בלק (כד, כג) "אוי - מי יחיה משומו אל". וביארו חז"ל בפרקי דרבי אליעזר (פ' ל) שכוונתו היא - אוי, מי יוכל לחיות כאשר האומה שהשם - "אל" נמצא בשמה. כלומר, בזמן שישמעאל ישלוט בעולם בכח חזק. וכך גם ביאר שם פסוק זה בתרגום יונתן ב"ע וע"ש.

שכר המילה שעושים הישמעאלים

מפורסמים דברי הזוהר הקדוש בפ' וארא [דף לב] אודות מילתם של בני ישמעאל, למרות שאיננה מושלמת, כי הם לא פורעים את עור המילה, אולם בגלל זכות זו נותנים להם מהשמים את הכח לשלוט בארץ ישראל, ולמנוע בכח מבני ישראל לשוב ולהתיישב בארץ ישראל בביטחה.

וידוע שהישמעאלים מאמינים בא-ל אחד שהוא בורא העולם, וללא כל שיתוף. ולפיכך כתב הרמב"ם באגרתו, שלמרות שמציאותם ומהותם היא - שהם גויים גמורים, רשעים ואכזריים במיוחד, אולם אין הם נחשבים עובדי עבודה זרה. כמו כן כלפי חוץ הם שומרים על גדר הצניעות במלבושי בנותיהן, ונשותיהן ברשות הרבים. ואע"פ שבביתם, ובכל מקום סתר ידוע - שהם עושים את כל התועבות שבעולם, אבל עכ"פ ברשות הרבים הם מקפידים שהנשים ילכו בבגדים צנועים.

וכתוב בספרים הקדושים, שגם זכות זו עומדת ומסייעת להם להצליח במעשיהם הנפשעים.

הדרך להמעיט את זכויות ישמעאל מלהצליח במזימותיו

לאור האמור, כדי שנוכל בס"ד להתגבר בהקדם על כוחו של ישמעאל שיונק את כוחו מהאמונה בקב"ה, עשיית ברית מילה חלקית, והליכת נשותיהם ברשות הרבים בבגדי צניעות. עלינו להתחזק במקביל בדברים אלו ביתר שאת, כדי להעביר זכויות אלו אלינו. וככל שכל אחד מאיתנו יתחזק ויקפיד יותר בדברים אלו - בכך הוא ימנע את העזר משמים שניתן לישמעאלים השפלים להצליח במעשי הרצח שלהם, ויקוימו בו דברי חז"ל: הבא להיטהר - מסייעים בידו מהשמים.

הליכות והלכות בדף היומי

נדרים יג:

נדר לאסור את לחמו - כפת גוי

שאלה

רופא משפחה אמר לאדם כבד משקל, שעליו להוריד ממשקלו. ולכן צריך להימנע בכל ימות השבוע מלאכול מוצרים מקמח כמו: לחם, ועוגות. המטופל שחשש שלא יעמוד בתנאי זה, נדר שאם יאכל מיום זה ואילך אפילו פעם אחת, לחם או עוגה - לחמו וכל מיני המאפה שברשותו, יהיו כפת גוי שאסור באכילה.

האם חל הנדר שנדר?

תשובה

כתוב במשנה בנדרים, בתחילת פרק שני (יג:) שאם אדם אסר על עצמו מאכל מסוים, והתנה שיהיה מאכל זה אסור עליו - כמו בשר חזיר, כשקצים, וכנבלות וכו' - הנדר לא חל, והמאכל מותר באכילה. והטעם מבואר בגמ' שם (יד.) שכתוב (במדבר ל, ג) "איש כי ידור נדר - לה". ודרשו חז"ל, עד שידור בדבר הנדור - ולא בדבר האסור. כלומר, שידמה את הדבר שרוצה לאסור על עצמו, שיהיה אסור עליו, כמו דבר אחר שנאסר עליו מחמת נדר שהוא נדר או שנדרו אנשים אחרים. אבל אם הדבר שמדמה אליו הנודר, הינו אסור ממילא מחמת איסורי התורה או תקנת חז"ל - אין הנדר חל. כי אדם אינו יכול להחיל

בדיבורו חומרת איסור על מאכל או על כל דבר אחר כמו החומרה שהתורה או חז"ל החלו על דבר שנאסר מחמתם.

לאור האמור, לכאורה גם בנידון השאלה דנן, שהמטופל אמר שאם יכשל ויאכל מיני מאפה מקמח, הם יהיו אסורים עליו מעתה כמו פת גוי שנאסרה ע"י חז"ל - אין שום תוקף לנדר שנדר, ויהיה מותר לנודר להמשיך ולאכול את המיני מאפה. וכך גם פסק בנידון דומה בשו"ת הרא"ש (כלל יב, ד), שהובא בטור (יו"ד סי' רה, ב), ובדעה השניה בשו"ע שם (סעיף ב). וזוהי גם דעת שו"ת הרשב"א (ח"ג, סי' שיד) שמעיקר הדין הנדר לא חל, ולכן לא צריך להתירו ע"י בי"ד.

אולם בשו"ת הריב"ש (ח"א, סי' תלב) בנידון דומה לנידון דנן כתב, שהנדר כן חל על הנודר. וטעמו הוא, כי כשם שבית דין רשאי לקנוס לפעמים על אדם מסוים יותר מהדין, ולאסור את יינו ופיתו של יהודי עבריין שיהיה כמו יין ופת גוי, כך רשאי כל אדם לקנוס את עצמו, כי כלפי עצמו נחשב האדם כמו בי"ד, ויכול לאסור על עצמו את מאכליו מדין קנס, ולעשותם כמו יין ופת הגוי.

ולדבריו, דברי המשנה בנדרים שאין אדם יכול לדמות את נדרו לדבר שאסור ע"י חז"ל, הם רק כשאנו רוצה לקנוס את עצמו, אלא רוצה להחיל בזה נדר על חפץ מסוים, שבמקרה זה אין תוקף לנדרו. אבל אם עושה את הנדר בתור קנס - הנדר חל, למרות שדימה אותו לאיסור תורה או לאיסור של חז"ל. דעת הריב"ש הובאה להלכה שם בשו"ע בדעה הראשונה.

מסקנת התשובה

והנה הרמ"א שם הכריע למעשה, כפי שסיים גם הרשב"א בתשובה שצויינה לעיל, שלמרות שמעיקר הדין הנדר לא חל, אולם למעשה אין להקל על עמי הארצות, כדי שלא יבואו להקל בנדרים - ולפיכך צריך הנודר לעשות התרת נדרים בפני בי"ד.

ומאחר והרשב"א שם כתב, שבזמן הזה כולנו נחשבים כעמי ארצות, וכך גם הכריע הרמ"א (יו"ד סי' רה, א), לפיכך גם בנידון השאלה דנן הכריע הרמ"א כדברי הרשב"א, שצריך המטופל לעשות התרת נדרים כדי שלא יבוא להקל בחומרת הנדרים, אע"פ שמעיקר הדין הנדר לא חל. ולהכרעה זו הסכימו שם גם הט"ז (ס"ק ה), הש"ך (ס"ק י), והגר"א (ס"ק ו) וע"ש.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

פרשת לך לך

מעייני החיזוק

לע"נ מו"ח הגאון הגדול ר' אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל

יבואר ג' קושיות בריש הפרשה

א. רבים מקשים על הנסיון של "ויאמר ה' אל משה לך לך מארצך" וכו', הרי אברהם אבינו היה בביתו של תרח שהיה עובד ע"ז וסבל רדיפות נוראות מתחילת לידתו כמו שמבואר במדרשים וברמב"ם פ"א מהל' ע"ז שנמרוד רצה להרוג אותו וההצלה הכי גדולה של אברהם זה לעזוב את בית אביו וארצו וכו' ומדוע זה נחשב לנסיון?

ב. מקשים שהסדר היה צריך להיות הפוך לך לך מבית אביו וממולדתך ומארצך ומדוע מתחילים מארצך וממולדתך ומבית אביו?

ג. ראיתי בספר חת"ס שמקשה דמבואר בכס"מ פ"א מהל' ע"ז שכל מה שאברהם אבינו שיבר צלמים זה רק בארץ בבל ולא בארץ כנען ובארץ כנען עסק באמונת היחוד וכו' ובזה מתרץ את קושית הראב"ד מדוע נתיחד אברהם אבינו יותר משם ועבר עיי"ש וקשה מדוע בארץ כנען לא עסק אברהם אבינו בשיבור צלמים של ע"ז כמו בבבל

ונראה לתרץ את כל ג' קושיות הנ"ל

ע"פ ששמענו מרבותינו ונאריך בזה טובא ע"פ דרכנו דבודאי ענין "לך לך מארצך" וכו' אי"ז כפשוטו שהנסיון זה לעזוב את בית אביו וארצו וכו' דהרי מבואר ברמב"ם בפ"א מהל' ע"ז דגם בארץ בבל היה צריך לברוח מפני הרדיפות שעבר ונעשה לו נס שברח לחרן ובודאי אין הדברים כפשוטו אלא ידוע שבתורה יש שני חלקים חלק אחד: זה סור מרע וחלק שני: זה עשה טוב וכשאברהם אבינו היה בבית אביו עיקר עיסוקו היה בסור מרע לעקור את שורש ע"ז ואמנם בארץ כנען עיקר עיסוקו של אברהם אבינו היה בעשה טוב כמו שמבואר בכס"מ שלימד אותו יחוד ה' דהיינו "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" וכיון שבארץ כנען עסק ב"עשה טוב" וראה את המשך הדרך של "עשה טוב" כמו שמבואר ברמב"ם הנ"ל וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה עד שהוסיף הרמב"ם והזכיר בדבריו את שבט לוי ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבים. ומזה חזק את הענין בודאי שכוונתו שגם בחטא העגל כתוב ויאספו אליו כל שבט דהיינו שבט לוי מחמת שקיעתם בלימוד לא עבדו ע"ז ומצד אחז זאת מעלה גדולה למורשת אברהם אבינו ומצד שני ראה אברהם אבינו מה שכתוב ששבט לוי לא יהיה להם חלק ונחלה עם בני ישראל וזה הנסיון של אברהם שראה מהלך חדש בארץ ישראלת כל

האברכים ובני התורה שקמים בבוקר לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועוסקים בתפילה ובתורה ואז יש כאן נסיון של מה נאכל ומה נשתה וזה עיקר הנסיון של אברהם אבינו בפרשת לך לך כשאברהם אבינו נמצא בבית אביו ועסק בשבירת ע"ז זה מדרגה של "סור מרע" דהיינו שב ואל תעשה אבל החלק השני שההצלחה של עם ישראל זה תלוי ב"ואם בחוקותי תלכו" שתהיו עמלים ונתתי גשמיכם שכל ההצלחה של עם ישראל לדורותיו זה תלוי בעמלות התורה ביושבי ביהמ"ד וזה מביא את כל הגשמיות כמו שאחז"ל שכל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני זה תלוי בארץ ישראל ששם עיקר המדרגה במועט המחזיק את המרובה כמו שאחז"ל שלא אמר אדם המקום צר לי וכן בדורו של רבי יהודה בר עילאי ששה מתכסים בטלית אחת וזה נסיון חדש שלא קיים בארץ אביו רק בארץ ישראל וידוע מה שכתבו בספרים מה שכתוב בפרשה על הפרשה "לך לך מארצך" וכו' ואעשך לגוי גדול כלומר שכאן אין אתה זוכה לבנות, ועוד כמה קושיות ולפי הנ"ל מבואר שאברהם אבינו כ"ז שהוא היה בבית אביו היה עקר ובדרך הטבע א"א לו להוליד בנים אבל כיון שנכנס לא"י ששם כל העולם חי מעל הטבע כמו שמבואר ברמב"ן בפרשת בא שאין לאדם חלק בתורת משה עד שיאמין שכל העולם כולו הוא מעל הטבע ושם מקבל ובמקום שאין טבע אז גם עקר יכול להוליד בנים וזה הביאור ושם אעשך לגוי גדול דהיינו שכל האפשרויות שואעשך לגוי גדול זה רק בא"י ששם עיקר המקום של עולם של מעל הטבע אבל בחו"ל אין אפשרות להוליד בנים משום שהאבות היו עקרים. ואעתיק דברים נפלאים שראיתי בספר משך חכמה: "בגודל הקדושה של א"י שכתב על הפסוק שא נא עינך וראה כי לך ולזרעך אתננה כתב המשך חכמה שא"י מקודשת מכל הארצות והיא תחת השגחת השם יתברך ואף שהיא תחת יד זרים בכל זאת לא בטלה ועוד כתב על הפסוק וירא ה' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח וכו' כתב המשך חכמה כי הנפש הוא משכיל רוחני משיג אמיתת השם יתברך מציאותו ומוראו וכבודו רק בשביל שהוא מלובש בחומר גס מסך ומבדיל חוץ בינו לבין אביו שבשמים נתן לנו התורה שהיא כלי המחזה (מיקראסקופ) לזכך החומר ולהסיר מלבושיו

הצואים עד כי ישוב כמו טרם הולדתו ובהמשך דבריו כתב כי אדם הראשון קודם החטא היה חומר זך ובהיר ולא חצץ מאמה בינו למראה כבוד ה' ולכן לא היה צריך לבוש גשמי וזה היה קודם חטא עץ הדעת ואחר החטא נתהפך לחומר גס ומובדל מאמיתת השגתו וחומר חוצץ בכוחות רעים מולידים התאוה והכעס נקימה דמיונות כוזבים ובסוף דבריו כתב כשבא אברהם לא"י אז כתוב בפסוק ז' "וירא ה' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן" וכו' שהיינו בא"י הזדכך אברהם אבינו ושב כאדם הראשון קודם החטא ועיי"ש דהאריך בגודל הענין שנצטוו על ברית מילה כנ"ל ומזה רואים בגודל השינוי שנהיה לאברהם אבינו בלך לך מארצך וממולדתך וכו' שע"י שנכנס לא"י קיבל עולם חדש של תורה ומצוות שנצרך כמו קודם החטא של אדם הראשון ובזה מיושב כל הקושיות בגודל הנסיון של לך לך וגם הקושיא למה נתעסק בעשה טוב בא"י ולא בסור מרע כי עיקר המטרה של כניסה לא"י לקבל את הענין של העשית הטוב כמו שאומרים בכל יום אחרי ברכת התורה אלו דברים שאין להם שיעור ומסיימים ותלמוד תורה כנגד כולם ומדויק היטב שכל ז' מצוות בני נח הם ענינים של סור מרע כמו שמבואר במסכת סנהדרין דף נ"ה עמ' ב' ובעמדנו ביום היארצייט הראשון של מו"ח זצוק"ל שיום היארצייט חל בדיוק בשבוע של פרשת לך לך מארצך וכו' שידוע שמו"ח נולד בשוויץ וכבר בצעירותו גילה בכוחו של סור מרע וגדל ועלה ונתעלה בבית אביו ובבית אמו שחינכה אותם לא לדבר לשון הרע וזה מונצח על קברה אבל ידע שתכליתו האמיתית היא להגיע לא"י שם נתדבק ברבותיו מן הגר"ז הלוי ובישיבת מיר ע"י ראשי הישיבות ולמד בחברותא עם מרן הגר"נ פרצוביץ זצ"ל והמשיך להדבק עם חבריו ובפרט עם ראש ישיבת קמניץ הגר"ש ליבוביץ זצ"ל ובזה המשיך את הברכה של הקב"ה לאברהם אבינו ואברהם מברך והוציא את ספרו ברכת אברהם שספריו מופצים ולמידים בכל העולם כולו ואין מג"ש שאינו מזכיר בספריו את החידושים שלו וידוע שסדר

יומו היה מדוקדק מאד ולמד בהתמדה עצומה ובפרט בסוף השבוע שעשה משמר בליל שישי ומיעט בשינה עד מוצ"ש בהשגות שאין ילוד אשה יכול לעמוד בזה ובפרט ביראתו שקודמת לחכמתו שדבק ביראת שמייים ובדקדוק ה' ונזהר בכל המצוות עד שנתעכב הרבה זמן בעיוכ"פ מחמת שלא רצה לעבור לפני המתפלל וגם נזהר מאד בעניני קדושה וצניעות ובעניני ממון בתכלית הדקדוק ותמיד שיחותיו היו על משאחז"ל מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב וזכה ללמוד וללמד גם בתורת הנגלה וגם בחכמת הנסתר כידוע. וגם ידוע כמה למד את מסכת הבטחון בהקב"ה ותמיד היה מספר בגודל השגתו של הקב"ה ע"י מידת הביטחון, יה"ר מלפני אבינו שבשמים שימליץ טוב עבור אשתו הצדקנית שצריכה רפואה שלימה מרים בת דינה ברענדל וליוצ"ח הצדיקים וימליץ טוב בעבור כל עם ישראל שנמצא במצב קשה מאד שלא היה כדוגמתו ברוחניות ובגשמיות וכל יום ויום רואים בחורי ישיבות נושרים עקב שחסר להם בערבות התורה ונזכה לגאולה שלמה ולתחית המתים במהרה בימינו אמן.

**לזכות ידידינו הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הם בזכות
ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו**

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 340
חשון תשפ"ג

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

לבדוק, ובכל זאת היה לא מעט דברים לבדוק. דבר ראשון יש צדדים אחרים לעיר שבהם הערבים אינם סמוכים, ושם יש חלקים שאין גדר אלא צורת הפתח מעמדי חשמל וכדומה. וגם באזורים שצמודים לעיר הפלסטינית, אחרי בדיקה מקרוב התברר שיש כארבעים מטרים שאין גדר מסודרת.

מעניינים בשאלות שהתעוררו בבדיקת העירובין

באותו מקום היתה גדר ישנה שהיו בה כמה קרעים, ועשו גדר חדשה קרובה יותר כבעשרה מטרים, אבל הגדר החדשה לא סגרה עד הסוף, והניחו שם סלילי תיל אבל תיל כזה אינו כשר למחיצה, כי אינו גבוה י' טפחים, וגם כשהניחו שני גלגולים אחד על השני, שיש גובה י', אך אין לבדוק בין הגלגולים, ואף אם בקטע קטן הם צפופים, בהמשך הם מרווחים. לכן לא היה אפשר לסמוך על הדבר הזה לעירוב, והרב הורה לעשות שם תיקון על פי אחת משתי ההצעות שאמרנו.

עמוד מוצמד לעמוד חשמל בגובה, וכשהאריכו את העמוד בצד במקום אחר שהיו צורות הפתח, אידע שינוי בכביש הבטחון העובר סמוך

קיש מוכר בגובה צמוד לעמוד חשמל

לקו העירוב, והיה כנראה חסר עמוד אחד, לכן האחראי העמיד קרש ארוך צמוד לעמוד החשמל, וקשר את הקרש לעמוד החשמל, ואת החוט על גביו. ראינו שהחוט נמצא מעל העמוד ונראה טוב, אך פתאום עורר אברך שהתלווה לבדיקה אחרי שלמד במסגרת השיעורים את הפרקטיקה ההלכתית, וידע לשים לב לשינוי קטן משמעותי מאוד. הקרש שהצמידו היה קרש בנין, שאינו ארוך במיוחד, וכין שהחוט עובר על כביש החצות, הרימו את הקרש וחברו אותו בגובה מעל חצי מטר מהקרע. יוצא שהעמוד אינו מתחיל מהקרע, אלא מעל ג' טפחים, והרי זה כמו מחיצה תלויה ואינו כשר, כמ"ש בשו"ע (סי' שס"ג ס"ז וס"י).

שאלו המשתתפים, כיון שהקרש צמוד לעמוד חשמל, וגם היה עוד קרש צמוד מאחוריו, נאמר שהם המשך של העמוד עד הקרע. והתשובה היא כפי שכבר הבאנו כמה פעמים בשם רבני זמנינו, שאי אפשר לומר המשך לעמוד אלא בדבר שממשיך מעל גביו של החלק התחתון, שאז המשקוף נחשב מעל העמוד שעל הקרע, אבל בדבר שממשיך מהצד של העמוד, הרי זה עדיין מן הצד, המשקוף אינו מעל העמוד שמתחיל בקרע, אלא על דבר שנמצא מצידו, וא"כ זה פסול [וגם למקילים בעמוד עקום, אך לא בשני עמודים זה בצד זה].

האריכה לעמוד שהעיר, ואם טבחו על העמוד

אותו דבר היה גם במקום אחר בעירוב, שהיה עמוד במורד ההר שהיו צריכים להאריך אותו כדי שהחוט יהיה יותר גבוה, והוסיפו קרש קטן בראש העמוד מהצד, וקשרו את החוט מעליו. הנה גם במקרה זה יש אותה בעיה, אלא שכאן יש מקרה שהוא יכול להיות כשר, אם החוט שיוצא מלמעלה עובר לכיוון העמוד הנמוך [כמו שהיה כאן], ובמקרה שהחוט מכוון כנגדו [כגון שהעמוד והקרש עומדים ישר], הרי החוט נחשב מעל גבי העמוד הנמוך, ולמרות שהוא עומד בגובה מעליו ורחוק מהעמוד, הרי זה כשר כמו כל לחי שאומרים כאילו הוא עולה עד החוט (משנ"ב סי' שס"ג ס"ק ט'). אבל זה לא קל שיהיה כל כך מדויק, וגם יכול להשתנות מהר, כי אם העמוד יתעקם מעט, או רק הקרש יתעקם מעט, כבר החוט לא יהיה מעל העמוד. לכן גם דבר זה צריכים לתקן מיד.

פתיחת הרישום למסגרת החדשה שרבים קיבלו

בימים אלו של תחילת זמן חורף הבע"ט, נערכים במוקד העירוב לפתיחת מחזורים חדשים ללימוד הלכות עירובין למעשה, במסגרת המוכרת והאהובה בציבור, עם השיעורים המיוחדים שמלמדים את ההלכות והפרקטיקה של עשיית העירובים בזמנינו.

בס"ד בסידורות אלו השתתפו כבר למעלה מאלף אברכים, שחלקם כיום עוסקים בעירובים, ומזכים את הרבים בעשרות מקומות ברחבי הארץ. אך לא רק אלו שעוסקים בעירובים נהנים מלימוד הפרקטיקה הנלמדת בשיעורים אלו, אלא גם כל לומדי מסכת עירובין בכולל, ולומדי ההלכה במסגרת מבחנים כלשהי, גם כן רואים בהצטרפות למסגרת השיעורים תועלת עצומה מאוד. הלימוד של המציאות הנעשית היום, נותנת אור חדש על שאר לימוד הסוגיות וההלכות ואינו דומה מי שלומד נושא שאין לו קשר למציאות, לבין מי שלומד נושא שיש לו קשר למציאות, וידוע איזה הלכה יוצאת מהסוגיא ומההלכה.

באמת יש קושי מיוחד לחבר את הלימוד לעירובין שבזמנינו בנושא העירובין יש באמת קושי מיוחד, שאפילו שאיסור הטלטול ומצות עירוב קיימים בזמנינו, וכל משפחה משתמשת בזה, וצריכה לדעת מה עירוב שהיא יכולה לסמוך, ומה אינה יכולה לסמוך, או שאין בכלל עירוב, בכל זאת קשה ללמוד את הענין מספרי הפוסקים, ואפילו המשנ"ב, כי יש כל כך הרבה הלכות שאינן שייכות למציאות שלנו היום, וקשה להבין מה כן שייך היום, מתבלבלים בין לחי וקורה לבין הלחיים של זמנינו, ומחפשים את ההגדרות של פתחי שימאי שבקושי מוזכרות במשנ"ב בשני מקומות בקצרה, ואת ההלכות של מקום ד' לפני העמוד, שבכלל אינן מפורשות בענין העמוד, אך בנוי על יסודות מפורשים בנושאים דומים, כך שרוב ההלכות המעשיות צריכות לימוד ושימוש מיוחד מעבר ללימוד בספרי הפוסקים.

לצורך זה הוקמה המסגרת של השיעורים של מוקד העירוב, שכל מי שלמד בה מעריך מאוד את ההבנה המיוחדת שמקבלים ממנה להבנת נושא העירוב, ולקיום ההלכה למעשה כל אחד בביתו ובשכונתו, או כשנוסע לעיר אחרת ולמושב כלשהו, שכידוע הדברים מצויים בדורינו.

מעלה מיוחדת ללומדי עיון ההלכה, ולכוללים שלומדים בעירובין יש לציון שבתקופה זו יש גם מאות אברכים שנבחרים על הלכות עירובין במסגרת המבחנים "עיון ההלכה" שע"י הארגון "עיון הפרשה", וקצת נמצאים בלימוד סי' שנ"ח עד סימן שס"ו, שהם הסימנים הנוגעים להלכה למעשה בזמנינו, ולהם בודאי חשוב מאוד להכיר כעת דווקא, את מלאכת העירובים בזמנינו, כדי שהלימוד יהיה באמת הלכה למעשה כראוי. בעקבות המעלה המיוחדת, תינתן הנחה מיוחדת לנבחני עיון ההלכה. נא לציון זאת לנציג בטלפון ההרשמה.

מהבעיות המצויות גם בישובי יו"ש הקרובים לערבים, וגדר תייל בשבוע זה יצאנו לבדוק אחת מהערים הגדולות באזור יו"ש, בעקבות בקשה של אחד מהתושבים, שהתעניין בהלכות, וביקש מרב העיר להזמין את מוקד העירוב לבדוק ולהמליץ על שיפורים שאפשר לעשות אותו תושב הכיר את מוקד העירוב מהעלונים שהוא ראה באיזה מקום, והדברים עוררו אותו לדאוג גם לו ולתושבי עירו.

לאחר תיאום הגענו אל הישוב, עכרנו יחד עם הרב ועם הבדוקים העוסקים במלאכה, ובמקומות שהיו שאלות, הצענו אותם לפניהם עם המקורות, שיראו אם ובמה מומלץ לשנות, ולתקן יותר טוב. בעיר זו יש הרבה חלקים עם גדר בטחוניות, כיון שהם צמודים לעיר של פלסטינים שיצאו ממנה כמה מחבלים. ולכאורה היה סביר שאין מה

בדוקים מהתושב את הגדר ההרשמה

זה הגיע מחוץ לתחום י"ב מיל דאורייתא, או רק תחום דרבנן, והאם זה נפק"מ מצד אמירה לנכרי באופן זה. ג. האם כשהתחום דרבנן נחשב שבות דשבות, או שיש גם את ענין הנסיעה של הגוי ברכב שהוא דאורייתא לצורך ישראל. ד. מה הדין בדיעבד אוכל שהגיע בשבת ע"י גוי. ה. ואחרי הכל האם אין כאן ענין של בשר שנתעלם מן העין, האם זה נחשב נמצא במקום שהניחו. ותן לחכם ויחכם, ויפלל בהלכה ללמוד על מנת לקיים.

בשורה משימתית לכוללים לומדי עירובין

לתועלת הכוללים שלומדים עירובין, הקצבנו כמות של חוברות וספרים שיחולקו חינם לכוללים, באופן שיעמדו לציבור לעיון ולימוד ההלכה למעשה.

עמוד על קיר, וקיר שישמש כעמוד

דבר נוסף שקשור לאותה הלכה אך בצורה אחרת, ומזה רואים כמה צריך ללמוד לפענח את ההלכות הבסיסיות הכתובות, ולהבין כמה מקרים שייכים לכל הלכה. בפתח של האוגדה המחוברת לעיר, שיש בה אנשי צבא והיא מוקפת גדר מסודרת, היה צורך לעשות צורת הפתח בכניסה, וקשרו את החוט מעל עמוד של סוף הגדר. כשהגענו לבדוק אותה, שמנו לב שהעמוד בעצם אינו מתחיל מהקרקע, כי הוא מחובר מעל קיר גבוה שני מטרים. שאלו הרבנים שהיו באותו מעמד, מה הבעיה שהעמוד יתחיל מעל הקיר, או לחילופין אולי הקיר יהיה העמוד. מוקד העירוב צריך להציג את המענה לכל השאלות, ולהביא את המקורות להלכות האקטואליות, שכאמור אינן כתובות מפורש בדוגמא כזו, אך רבני זמנינו לימדו אותנו כיצד הם דומים ושונים להלכות המפורשות. הנה אם העמוד על קיר [שאין עליו שטח ד' על ד' טפחים] פסול משום שאינו עומד על קרקע, והקרקע היא למטה, והוא גבוה ממנה יותר מג' טפחים, [ועי' חז"א סי' ע' ס"ק י"ח]. והקיר אינו יכול להיות לחי, כפי שכתב המגן אברהם (סי' שס"ג ס"ק כ"ח) להוכיח מהמשנה הראשונה בעירובין, שקיר שיש עליו קורה, אינו צורת הפתח, [כי הוא ארוך ואינו דומה למזוזות הפתח]. אמנם אם יעבירו את החוט שיהיה בסוף הקיר, ויצא מעובי הקיר מהצד הקצר, כיון שזו צלע קצרה, אפשר להחשיב את עובי הקיר ללחי.

בצעם אינו מתחיל מהקרקע, כי הוא מחובר מעל קיר גבוה שני מטרים. שאלו הרבנים שהיו באותו מעמד, מה הבעיה שהעמוד יתחיל מעל הקיר, או לחילופין אולי הקיר יהיה העמוד. מוקד העירוב צריך להציג את המענה לכל השאלות, ולהביא את המקורות להלכות האקטואליות, שכאמור אינן כתובות מפורש בדוגמא כזו, אך רבני זמנינו לימדו אותנו כיצד הם דומים ושונים להלכות המפורשות. הנה אם העמוד על קיר [שאין עליו שטח ד' על ד' טפחים] פסול משום שאינו עומד על קרקע, והקרקע היא למטה, והוא גבוה ממנה יותר מג' טפחים, [ועי' חז"א סי' ע' ס"ק י"ח]. והקיר אינו יכול להיות לחי, כפי שכתב המגן אברהם (סי' שס"ג ס"ק כ"ח) להוכיח מהמשנה הראשונה בעירובין, שקיר שיש עליו קורה, אינו צורת הפתח, [כי הוא ארוך ואינו דומה למזוזות הפתח]. אמנם אם יעבירו את החוט שיהיה בסוף הקיר, ויצא מעובי הקיר מהצד הקצר, כיון שזו צלע קצרה, אפשר להחשיב את עובי הקיר ללחי.

שאלה בקיטרינג שהביא

סעודה רבע שעה אחרי

השקיעה

לסיום נביא שאלה אחת מיוחדת מהשאלות שהגיעו למענה של מוקד העירוב, מעשה שהיה לפני שבועיים, במשפחה שנסעה עם הרבה זוגות לשבת בישוב בצפון, והזמינו קוטרניג שיביא את הסעודות מוכנות. המוביל התאחר, והגיע קרוב לשבת. לאחר שיצא ונסע כמה דקות, שם לב שארגז אחד של מאכלים נשאר ברכב, וזה סעודה שלימה. אבל הוא ראה שאם יסע בחזרה, לא יגיע שוב לביתו לפני שבת, לכן עצר בצד הדרך, הניח את הארגז שם, והזמין נהג גוי שיקח משם ויביא למשפחה. והודיע להם שזה נמצא במרחק שבע דקות מהם, ויגיע עם שלית.

למעשה הנהג הגיע עם האוכל 15 דקות אחרי שקיעת החמה, והתעוררה שאלה גדולה האם מותר לאכול את האוכל. א. האם זה הגיע מחוץ לתחום, או שמא התחום נקבע בסוף בין השמשות. ב. האם

חיפשת כבר שנתיים איך ללמוד עירובין בצורה מסודרת?

רצית לסייר וללמוד מה עושים היום בעירוב, ועל מה אתה סומך בשכונה?

זמן חורף ארוך! – הזדמנות להספיק עוד משהו

בנוסף לסדרים הקבועים

בעוד כמה ימים בע"ה, נפתח מסלול לימוד לאברכים רציניים

ללימוד הלכות עירובין מקיף ויסודי, הלכה למעשה

מדברי המשנ"ב והחז"א, ועד הוראות פוסקי זמנינו, כפי שהתקבלו

בעלונים המפורסמים "תיקוני עירובין" ו"פתח העירוב"

כל השיעורים יימסרו ע"י הרה"ג משה אנגלרד שליט"א, יו"ר "מוקד העירוב"

הידוע בשיעוריו הנפלאים ובמסירת ההלכות בצורה מעשית מקיפה וברורה,

בעל נסיון עשיר ובקיאות במגוון השיטות של רבני העירובים השכונתיים והעירוניים

לימוד עיוני + פרקטיקה מקצועית

הלימוד ערוך לפי סדר נושאים של הדינים

האקטואליים והשימושיים במערכת העירובים בזמנינו.

כולל: כל דיני מחיצות בצורה מעשית, תל המתלקט, פי תקרה, עומד מרובה, דיני פירצות, צורות הפתח, מגוון מקרים שנחשב "מן הצד", מתיחת החוטים, מעלות הלחיים עם 10 נושאי כשרותם, מומחיות באיתור תיקונים כשרים. שימת לב לתקלות המצויות. דיני הקרפפות בזמנינו, עירוב חצרות, שכירות מהמשרטה או חברת החשמל, ועוד.

השיעורים יימסרו מידי שבוע, בשעות הערב

בכל שיעור תהיה מצגת הכוללת תמונות מהשטח

מדברים שנמצאו בבדיקת העירובים במאות מקומות בארץ

כולל: מבחנים, דפי סיכומים,

וסיורי שטח בעירובים בשכונות ברחבי הארץ

תוספת מיוחדת - לימוד הטכניקה בהתקנת עירוב

כולל: סוגי חוטים, עובי העמוד וגבהו, יציאת בטון, צורת הקשירה, מדידת הבקבוק ובפלס, ועוד

בסיום הלימוד תיערך בחינה

למסיימים את המסלול בהצלחה, תינתן תעודה

בירושלים: בימי ראשון בסמור לישיבת מיר, בשעה 5:30 אה"צ

ובאזור צומת בר אילן - בשעה 8:00 בערב

בבני ברק: בימי שני בבנהכ"ס צעירים, בשעה 8:00 בערב

במודיעין עילית: בימי רביעי רח הסבא מסלבודקה, בשעה 8:00 בערב

בבית שמש: בימי חמישי רח הסבא מסלבודקה, בשעה 8:00 בערב

לפרטים ולהרשמה, בטלפון 055-678-3323

אם אין מענה, נא להתקשר שוב במועד אחר, או לסל 05484-83320

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה פרשת לך לך תשפ"ג ❖ גליון תק"ב

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ב. דינים והנהגות

הנה בספר דינים והנהגות (מהחזון איש, פ"ד אות כ"ה) אייתי עובדא שאדם בארץ ישראל לאחר שמחת תורה וקודם ז' חשוון, אמר ותן ברכה כדינו, ולאחר מכן טעה וסבר שצריך לומר ותן טל ומטר לברכה, וחזר באמצע שמונה עשרה לברכת השנים ואמר ותן טל ומטר.

ופסק החזון איש דצריך לחזור ולהתפלל. והנה אפשר לפרש דבריו בג' דרכים.

דרך א' - סימן קללה

דרך א'. משום דהזכיר סימן קללה, דהרי גשמים בימות החמה הוה סימן קללה, ובמזכיר סימן קללה בשמונה עשרה צריך לחזור ולהתפלל.

דרך ב' - עקר הברכה

דרך ב'. כשחזר לברכת השנים ואמר "ותן טל ומטר לברכה" עקר הברכה הראשונה שהיתה כדינה. וכך שמעתי דביאר הגאון דרך אמונה שליט"א [נצ"ל] והסמך לזה את שיטת הרמב"ן (מלחמות ברכות ו' ב' בדפי הריף) דיכול לחזור לקלקל. [שהרמב"ן ביאר ספיקא דהגמרא בברכות (י"ב א') דמספקין אם אמרין תוך כדי דיבור לבטל דבר מעליא].

דרך ג' - עביד בקיץ כמנהג החורף

דרך ג'. כל שכעין זה מהני בימות הגשמים, כהאי גוונא מקלקל בימות החמה. וכך שמעתי שביאר הגאון זכר טוב שליט"א דעביד בקיץ כמנהג החורף. [ולא מפאת שהזכיר סימן קללה או מפאת חזרה].

ג. לאור הנ"ל

הנה לאור ג' דרכים הנ"ל יש לדון בכמה נידונים:

א. שיטת הראב"ה

הנה שיטת הראב"ה שבשכח להזכיר באמצע הברכה, ואכתי לא התחיל הברכה דלאחריה, יכול להזכיר מיד לאחר הברכה.

מעתה יש לדון במי שהזכיר "ותן טל ומטר לברכה" לאחר שגמר ברכת השנים מכח שיטת הראב"ה, מכיון שטעה וחשב שצריכים להזכיר ותן טל ומטר.

ויש לדון דהכא אינו מקלקל, דדינא דהראב"ה היינו רק להקל ולא להחמיר, דהרי חזינו דמהני דוקא בדברים המעכבים, כגון יעלה ויבא דראש חודש בשחרית, משא"כ ביעלה ויבא דראש חודש בלילה לא מהני לומר לאחר הברכה, [נ"ה]. דאם אינו מעכב אם כן כבר גמר הברכה ומה שאומר לאחר הברכה אינו שייך להברכה, ואם כן היאך יקלקל.

אמנם היינו דוקא לדרך ב' הנ"ל, דהכא לא קלקל ברכת השנים בזה שאמר לאחריה ותן טל ומטר.

א. ותן טל ומטר

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' קי"ז סע' א') מתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפלת ערבית של יום ס' אחר תקופת תשרי, ובארץ ישראל מתחילין לשאול מליל ז' במרחשוון.

ויש לדון מהו בטעה והזכיר ותן טל ומטר לאחר שמיני עצרת אבל לפני זמנים הנ"ל:

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא יש לומר דאינו חוזר, דכיון דהארץ כבר צריכה לגשמים, אלא דלא אמרין ותן טל ומטר כדי שיבואו אחרון מעולי הרגלים לנהר פרת, אם כן אם בכל זאת הזכירו אינו חוזר. אמנם לאידך גיסא יש לומר דחוזר, דהרי תיקנו חכמים שיאמר רק בז' חשוון.

ב. אינו חוזר

הנה בגליון הגרע"א (או"ח סי' קי"ז סע' ג') מביא בשם תשובות מהר"ש (תורת חיים, ח"ג סי' ג') דבחוץ לארץ במקומות הצריכים לגשמים, אם שאל מטר לאחר החג אף אם קודם יום ס' דאחר התקופה, אינו חוזר. וכך כתב בתשובות רדב"ז (מובא בביאור הלכה סי' קי"ז סע' ב' ד"ה הצריכים).

ומתפרש האי דינא דמהר"ש, או מפאת דסמכין על תשובות הרא"ש (כלל ד' סי' י') דבארצות שצריכין לגשמים בחשוון היה ראוי שיינהגו בזה כבני ארץ ישראל לשאול בז' חשוון. או דהרי חזינו (נ"ה). עיין תשובות דברי יוסף, מהר"י שוורץ, סי' ד') דבארצות הסמוכות לארץ ישראל והאקלים שוה, נמי שואלים לכתחילה כבני ארץ ישראל. ואם כן הכי נמי בארצות הרחוקות לענין בדיעבד.

וכתב בביאור הלכה (שם) דיש לחזור ולהתנות בנדבה. [ובתהלה לדוד סי' קי"ז פסק דאינו חוזר].

ג. לאחר שמיני עצרת ולפני ז' חשוון

יש לעיין אם דבריהם דאינו חוזר, היינו רק לאחר ז' חשוון אבל קודם ס' לתקופה, מכיון דאז בארץ ישראל כבר מזכירים, או דילמא כונתם דגם לאחר שמיני עצרת, כל שמזכירים גבורות גשמים אינו חוזר.

והנה כתב בדינים והנהגות (מהחזון איש, פ"ד אות כ"ה) דבאמר ותן טל ומטר במוצאי שמחת תורה חוזר. [וכן איתא בספר מעשה איש דהחזון איש תורה דגם באמר ותן טל ומטר קודם ז' חשוון חוזר]. ולכאורה יפלא שהרי דעת מהר"ש ורדב"ז המובאים במשנה ברורה דאינו חוזר אלא מתנה בנדבה. אלא נימא דדברי מהר"ש ורדב"ז רק לאחר ז' חשוון ולפני ס' יום לתקופה.

[הנה בתשובות להורות נתן (ח"ז סי' ה') ביאר דדעת מהר"ש דאף קודם ז' חשוון אינו חוזר, אך דעת הרדב"ז ודעימיה דרק לאחר ז' חשוון, מעתה דברי הדינים והנהגות, הינם כדדייקין מהרדב"ז ודעימיה ודלא כמהר"ש. אך העירו דלאחר העיון בתשובות מהר"ש לא נוכל למילף מינה דהוא הדין קודם ז' חשוון אינו חוזר אלא יש לומר דדוקא בקודם לס' לתקופה אינו חוזר, וזה דלא כדברי להורות נתן. והנה דעת להורות נתן דלאחר ז' חשוון לא יחזור וקודם ז' חשוון יתנה בנדבה. ויש לשאול מדברי המשנה ברורה דסבירא ליה דלעולם חייב לחזור אלא שיתנה בנדבה].

אמנם לדרך א' הנ"ל באמת יחזור שהרי הזכיר סימן קללה, וכמו כן לדרך ג' הנ"ל יחזור, דכל שעולה לו מקלקל, והרי בהזכיר לאחר ברכת השנים מהני בימות הגשמים.

ב. שומע תפילה

תו יש לדון בכגון גוונא דהדינים והנהגות, אם אמר בימות החמה ותן ברכה כדינו, ולאחר מכן טעה וסבר שצריך לומר ותן טל ומטר לברכה, ואמר ותן טל ומטר בברכת שומע תפילה.

ולכאורה תליא בנידון הנ"ל, דלדרך ב' הנ"ל, הרי לא קלקל ברכת השנים, אמנם לדרך א' באמת יחזור שהרי הזכיר סימן קללה.

ולכאורה הכי נמי לדרך ג' יחזור, דכל שעולה לו מקלקל, והרי בהזכיר בשומע תפילה מהני בימות הגשמים.

אלא תליא בהא דיש לדון בהזכיר בימות החמה ותן טל ומטר בשומע תפילה ונתכוין לשם תפילה כללית, האם מקלקל השמונה עשרה, דנימא דדמי למי שהזכיר בברכת השנים בימות החמה. [אך בתשובות שבת הקהתי (ח"ו סי' פ"ח) כתב דבאמת שאני שומע תפילה].

והנה אם נימא דמקלקל, צריך עיון מה יעשה. דהרי לחזור לברכת השנים, לכאורה זה לא שייך שהרי אמרה כהלכתה. ולחזור לשומע תפילה ולא יאמר בה, לכאורה לא שייך זה לענין תיקון. והעירו שבאמת יחזור לברכת השנים אע"פ שאמרה מתחילה כדינה.

ג. יזכיר במודים

הנה לכאורה לפי דרך א' הנ"ל, אפילו אם יזכיר ותן טל ומטר במודים, גם כן יחזור, דהרי הזכיר סימן קללה באמצע השמונה עשרה. ואם כן להאמור יש לומר דבלא עקר רגליו יחזור לברכת השנים, אע"פ שכבר אמר ברכת השנים כהוגן.

אך אטו באמר "ותן טל ומטר" בחוץ הדעת ונזכר במודים, יחזור לברכת השנים. אך בזה נימא דגם כשאני חוזר הוה תיקון דהרי אמרה ברכת השנים כהוגן.

ד. אמר בך עלינו בשבת והזכיר מטר

הנה אם טעה בשבת בימות החמה והתפלל תפילה של חול, וטעה גם ואמר "ותן טל ומטר לברכה", דנו רבנן בתראי (באר היטב סי' קי"ז ס"ק ז'), בשם הלכות קטנות ח"ב סי' צ"א) דמאחר שהתחיל ברכת השנים חייב לגומרה כתיקונה, ואם כן בטעה ואמר "ותן טל ומטר" חוזר עד שיאמר ברכת השנים כתיקונה, ורק אחר כך יחזור להתפלל של שבת.

ולכאורה שמעינן מדבריו דהיינו רק מפאת דחיילא עליה תורת ברכה וחייב לאומרה כתיקונה, אך לא בגלל עצם הזכרת סימן קללה. חזינן דלא כדרך א' הנ"ל.

ד. ספק מעכב

הנה יש לדון בטעה ואמר "ותן טל ומטר" קודם ס' לתקופה, דלהאמור הוא ספק אם צריך לחזור, ונמצא עכשיו בברוך אתה ה', האם יגמור "למדני חוקיך" ויחזור לתחילת הברכה. או דילמא נימא שימשיך לברכה הבאה.

וכעין זה הנידון בכל הזכרה שספק אם מעכב, דבדיעבד שרי להמשיך השמונה עשרה משום ספק ברכות להקל, מהו אם נמצא בברוך אתה ה'.

הנה לכאורה לא מסתבר כלל שימשיך, שהרי מחייבין ליה לחזור ולהתפלל בנדבה, ולכן באמת יגמור למדני חוקיך.

אך כשגמר ברכת השנים ונמצא בתקע בשופר, בזה ודאי שימשיך הלאה, ואחר כך יתנה בנדבה.

וכעין זה אשכחן בשכח על הניסים בסעודת פורים בברכת המזון וגמר לברך, יצא בדיעבד מספק, אך בנמצא בברוך אתה ה' יאמר למדני חוקיך כמבואר בספר שלמי תודה על פורים.

ה. שכח במנחה בו' חשון

הנה יש לדון מהו באמר בו' חשון במנחה ותן טל ומטר לברכה, להסוברים דחוזר, ונמצא עכשיו במעריב דז' חשון, האם יצטרך להתפלל ב' פעמים.

ודן בספר צפוני דודי דדמי לכגון בשכח משיב הרוח בשחרית של יום הראשון של פסח ונזכר במנחה, דדן בספר החיים (למהרש"ק סי' ק"ח סעי' י"א, מובא בדעת תורה סי' קי"ד סעי' ו') דתליא בפלוגתא קמאי בשכח יעלה ויבא במנחה דראש חודש. ובזה קיימא לן (שו"ע סי' ק"ח סעי' י"א) דחוזר ומתפלל בנדבה.

אך לא דמי, דהתם יש צד שלא יתפלל שנית, דהרי חיובא להתפלל שנית משום שהחסיר, והרי גם עכשיו יחסיר, ועיקר השמונה עשרה כבר אמר מקודם, משא"כ הכא החיוב להתפלל שנית מפאת שהוסיף דבר שאינו בזמנו, ואם כן יש קלקול בעיקר השמונה עשרה.

ודבריו ברורים, שהרי מי שהתפלל במנחה בערב שבת תפילת שבת, דלא מהני השמונה עשרה, הרי חייב להתפלל במעריב ב' פעמים תפילות שבת. אע"פ שכבר התפלל של שבת.

ו. חוץ לארץ

הנה מי שבא לגור למקום אחר על מנת לחזור למקומו הראשון, ודינו לענין יום טוב שני כמקומו הראשון, יש לדון מהו לענין ותן טל ומטר לברכה, האם דינו כמקומו הראשון, או דילמא דינו כהמקום שנמצא שם עכשיו.

ובמשנה ברורה (שם ס"ק ה') מביא דעות האחרונים בזה. ובשם החזון איש (א"ה. עיין דינים והנהגות פ"ד אות כ"ו) דהכל כמו המקום שנמצא עכשיו. וכן מקובל בשם הדובב מישרים זצ"ל.

ויש לעיין אם בימים שלאחר ז' חשון ולפני ששים לתקופה, נסע מארץ ישראל לחול לארץ, והתפלל שחרית בארץ ישראל ושכח לומר ותן טל ומטר לברכה, ועכשיו נמצא בחוץ לארץ, האם יחזור להתפלל שנית.

א. כמאן דלא צלי

הנה זה דמי להנידון בשחרית ביום הראשון של פסח ושכח לומר משיב הרוח ומוריד הגשם, ונזכר אחר כך לאחר שכבר התפלל מוסף, שדינו לומר רק מוריד הטל, האם משלים השחרית, אע"פ שמה שחסר היינו רק משיב הרוח, וזה בלאו הכי לא ישלימו.

ועיין בספר החיים למהרש"ק (סי' ק"ח סעי' י"א, מובא בדעת תורה סי' קי"ד סעי' ו') דבחסר הזכרה חשבינן ליה כלא צלי נמצא דהשחרית אינה תפילה. ואם כן הכי נמי בהנ"ל דבלא ותן טל ומטר הוה כמאן דלא צלי וצריך להתפלל שנית.

ב. נוסע באוירון

תו יש לעיין בנסע באוירון לאחר ז' חשון ולפני ס' לתקופה, והתחיל להתפלל שמונה בהיותו בארץ ישראל, ושכח לומר ותן טל ומטר לברכה, ובהגיעו לשומע תפילה כבר היה בחוץ לארץ, האם יאמר "ותן טל ומטר" בשומע תפילה, מי אמרינן שלא יאמר, דמה יועיל באומרו בחוץ לארץ הרי שם אינו חייב לאומרו, או דילמא מכל מקום יאמר. [היינו להצד הנ"ל דאולינן בתר המקום שנמצא שם].

ויש לדון דדילמא אזלינן בתר תחילת התפילה וכיון שבתחילתה נתחייב אם כן נשאר בחיובו ואומרו בשומע תפילה. ואין נראה בעיני האי סברא.

ג. ארצות הסמוכים

אך באמת האי נידון דאוירון ליתא, לפי מה שמבואר בפוסקים (א"ה. עיין תשובות דברי יוסף, מהר"י שוורץ, סי' ד') דארצות הסמוכות לארץ ישראל ואקלים שוה, נמי שואלים לכתחילה כבני ארץ ישראל שמתחילים בז' חשון. ואם כן בתחילת הטיסה באוירון עדיין נמצא בארצות הסמוכות דמתחילים שם בז' חשון.

הלכות שבת - שהיה והטמנה - ענף א'

[בעזה"י נביא מדי שבוע בעניני שבת לפי הסדר של הלכות שבת של תוכנית קנין הלכה של דרשו]

סי' תמ"ו ס"ק ב' לענין המוציא חמץ באמצע הפסח, דאסור לבערו ביום טוב משום דהחמץ הוה מוקצה, ואיכא לקמאי דסברי דאיירי אף בלא בטלו, אע"פ דעובר על לא תעשה דבל יראה. חזין דהעמידו דבריהם אף היכא דעובר כל רגע בבל יראה.

ואין לומר מפאת דדעתו לבערו, וכדעת ר"י בתוספות (פסחים כ"ט ב' ד"ה רב אשי) דבכהאי גוונא אינו עובר על בל יראה, [א"ה. עיין מגן אברהם ריש סי' תמ"ו שמביא גם הא טעמא], דהתיינת ביום טוב ראשון אבל ביום טוב אחרון מאי איכא למימר, הא אם לא ישבית היום כבר לא יוכל להשבית.

ויש לעיין לדעת הר"י, במשבית בתוספת יום טוב לאחריה אם מנתק הלאו, להסוברים (תוספות בפסחים צ"ט ע"ב ד"ה עד שתחשך) דבתוספת איכא נמי כל דיני יום טוב ולא רק איסור מלאכה.

ולכאורה ינתק. אך חזין דאסור לבשל מיום טוב לתוספות יום טוב, כמו דחזין (ביצה ל"ז א') באותו ואת בנו שנפלו לבור ביום טוב, דאינו יכול להעלות שניהם, מכיון דאינו יכול לשחוט שניהם ביום טוב מצד איסור דאותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, ותיקשי דיעלה שניהם וישחוט אחד בתוספות יום טוב שלאחריה. אלא חזין דאין להעלות ביום טוב לצורך תוספת יום טוב. ואם כן הכי נמי נימא דתוספת יום טוב אינו מנתק.

אך יש לדחות דהתם אסירא מדין אותו ואת בנו, דמיחזי כחד יומא, וכמו דאסרינן מהאי טעמא לברך על ציצית אחר שקיבל שבת דמיחזי כליילה.

ז. תוכה או על גבה

הנה אמרינן בגמרא דדין שהיה שרינן אף בתוכו, אבל חזרה שרינן רק על גבה.

וכתב במשנה ברורה (סי' רנ"ג ס"ק נ"ז) דאם היה בתוכו אבל דפנות הקדירה נגמרו מעל דפנות הכירה, שפיר דמי וחשיבא על גבה.

ויש לעיין מהו בהיה מכסה על הקדירה והמכסה עודף, והקדירה עצמה אינה עודפת מהכירה.

ח. מקילין בסמיכה

מספקין בגמרא לענין סמיכה, וכתבו תוספות (נ"ד"ה מהו לסמוך) דהנידון לענין שהיה וחזרה בפחות כמאכל בן דרוסאי. ומסקינן לקולא.

והנה מתבאר בשולחן ערוך (סי' רנ"ג ס"ק א') דלענין שהיה מקילין לסמוך, והיינו אף בפחות מבן דרוסאי.

אך באמת בשולחן ערוך אייתי קולא הנ"ל דסמיכה בשהיה רק אליבא דשיטת הרמב"ם דסבירא ליה דלא מקילין להשהות באינה גרופה וקטומה רק בכל צורכו ודלא כחנניה, ובזה מקילין בסמיכה, ולא הוזכר לענין פחות מבן דרוסאי.

אך לכאורה הדין אמת דאם מקילין בגרופה וקטומה בפחות מבן דרוסאי הכי נמי לענין סמיכה. [א"ה. עיין בשו"ע הגר"ז סי' רנ"ג ס"ג דכתב להדיא דשרי להשהות בסמיכה אף בפחות מבן דרוסאי].

ט. סמיכה בפחות מבן דרוסאי

הנה הא דקיימא לן דמקילין בסמיכה בפחות ממאכל בן דרוסאי, יש לעיין אם היינו דוקא להפוסקים (דעת השולחן ערוך סי' רנ"ג ס"א) דבגרופה וקטומה מקילין בפחות מבן דרוסאי, ואם כן הכי נמי מקילין בסמיכה.

או דילמא היינו גם להמחמירים (כמו שהביא בביאור הלכה ס"א ד"ה אלא בשם הגר"י בגליון) בגרופה וקטומה בפחות מבן דרוסאי, דיש לומר דסמיכה קיל מגרופה וקטומה.

והנה כתב בחזון איש (סי' ל"ז ס"ק י') דמסמיכה שרי ליתן לגרופה וקטומה.

ולכאורה יש לדקדק מדברי החזון איש דסמיכה וגרופה וקטומה הוי

א. שליש בישול או חצי בישול

הנה איתא בגמרא שבת (ל"ז ב') דעת חנניא, דלהשהות שרי אפילו באינה גרופה וקטומה ואפילו בתוכה, ובלבד שיהא כמאכל בן דרוסאי.

ונחלקו קמאי אי מאכל בן דרוסאי הוי שליש בישול או חצי בישול. וכתב בחזון איש (סי' ל"ז ס"ק ו') דמנינן לאחר שהגיע ליד סולדת ולפי הזמן שצריך שיהא כל כל צורכו, ומחלקין הזמן, לרש"י מחלקים שליש ולרמב"ם למחצית.

וראיתי בקצור הלכות שבת שכתב בפשיטות דיש להקל במים ביד סולדת, דזה כמו הגיע לחצי בישול. אך למה שכתב בחזון איש דמנינן מיד סולדת בו ואילך, לית ליה האי היתרא. [א"ה. בחזון איש שם כתב להדיא גבי מים, דקודם יד סולדת אינו מהחשבון].

ב. בין השמשות

הנה יש לעיין לענין בין השמשות, ומתבאר מדברי החזון איש (שם ס"ק כ"ז ד"ה דינים העולים) דאם הגיע למאכל בן דרוסאי בצאת הכוכבים יש להקל, דהא כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו בין השמשות. [א"ה. בדברי החזון איש הנ"ל מבואר דרך בדיעבד היתר שלא במקום מצוה. וכנראה כוונת רבינו במקום מצוה לצורך שבת].

ג. לענין חזרה

הנה כל זה לענין שהיה, אך לענין חזרה, היינו דנהי שנלקח מהכירה אבל דעתו להחזיר ולא הניח על גבי קרקע, בזה נהי דשרי להחזיר, אבל דוקא בגרופה או קטומה או בקש ובגבבא.

והנה בזה אם יהא רק כמאכל בן דרוסאי, יהא אסור גם משום בישול, להסוברים דיש בישול מבן דרוסאי. [כמו דאיתא בשולחן ערוך סי' ש"ח ס"ד].

והא דמהני גרופה וקטומה וקש וגבבא היינו דוקא בחזרה, אבל היכא דלא הוה חזרה, כגון שהניח על גבי קרקע או שאין דעתו להחזיר, בזה אסירא בכל גוונא.

[וכן אם היה על קדירה מליאה על הכירה, דכיון דשרי להניח שם דלא הוה כירה, יהא אסור לחזיר ממנה לכירה אף בגרופה וקטומה. כך כתב בחזון איש (שם ס"ק כ"ז ד"ה היה מוטמן)].

ד. נתבשל מערב שבת

הנה לא אדע בדבר שנתבשל אלא שנצטן ורוצה לחממו בשהיה מערב שבת, אם בזה בעינן נמי שליש או מחצית החום מערב שבת, או דלא בעינן כלל כיון דהוי כבר מבושל.

והנה כתבו תוספות (ד"ה ובי"ה אומרים) דדינא דחזרה אף מערב שבת, דשרי להחזיר בערב שבת רק אם איכא שיעור זמן שיכול להרתחו לפני כניסת השבת. ולכאורה קשה הא חזין דסגי בבן דרוסאי להשהות. וצריך לומר דלהרתח הכונה לחממו. [א"ה. עיין ברא"ש פ"ג סי' ב' שכתב דאיירי דוקא בנתבשל כל צרכה].

אך אכתי אין מכאן ראיה לספיקן, דחזין רק דבשיעור שאי אפשר להרתח אסור למיעבד נתינה חדשה אף אם מבושל וחס.

[א"ה. הנה איתא בשולחן ערוך (סי' רנ"ד ס"א ד') פירות שנאכלין חיין, מותר ליתנם סביב הקדירה אף על פי שאי אפשר שיעלו קודם חשיכה, והטעם איתא שם בפוסקים דכיון דראויים לאכול חיים חשיבי כנתבשלו כמאכל בן דרוסאי, וכך כתב במגן אברהם (שם ס"ק כ"ו) גבי מים שראויים לשתות חיים עיין שם, מוכח דאף לחמם מים היה שרי, אי לאו שאינם ראויים כל כך חיים כמו מבושלים כמו שכתב במגן אברהם שם. וצריך עיון].

ה. נעשה בשבת כבן דרוסאי

הנה בהא דקיימא לן דפחות מבן דרוסאי אין משהין, אם היה פחות מבן דרוסאי ואחר כך נעשה בשבת בן דרוסאי, יש לומר דאכתי איכא באיסורא וצריך להסירו.

ו. נעשה מוקצה בשבת

הנה כתב בחזון איש (שם ס"ק כ"ז ד"ה דינים העולים) דבכל הני דיש איסור בשהיה או בחזרה או בנתינה, דנאסרו אף בדיעבד ונעשו מוקצה, מכל מקום יהא הדין דחייב להסירו כדי שלא יעבור על איסור דרבנן. וראיתי מקשים אהאי דינא, דהנה כתבו בפוסקים (עיין מגן אברהם

חד דינא, דאם סמיכה קיל מגרופה וקטומה, מנא לן להתיר ליתן מסמיכה לגרופה וקטומה.

וכעין זה כתב בשונה הלכות (סי' רנ"ג ס"ק י"א) דאם נימא כדעת הבית מאיר (מובא בשער הציון אות כ"א, וביאור הלכה ד"ה מותר לסמוך) דסמיכה מותר אף ליתן לכתחילה בשבת, לא יהא היתר ליתן ממנו לגרופה וקטומה. אך אינו מוכרח לענין נידון דידן, דאולי אף אם אסרינן בגרופה וקטומה להשהות פחות מבין דרוסאי ובסמיכה שרינן, מכל מקום יהא שרי ליתן מסמיכה לגרופה וקטומה, ורק בגוונא של שונה הלכות לא יתכן.

[א"ה. דכל שאסור ליתן לכתחילה בשבת, שפיר חשיב במונח על הכירה, אף דגבי שהיה

קיל טפי סמיכה מעל גבי גרופה וקטומה, ורק למאן דאמר דשרי לסמוך לכתחילה בשבת, דלא חשיב כלל כמונח על הכירה, בזה כתב בשונה הלכות דאין ליתן מסמיכה לגרופה וקטומה].

ומכל מקום פשיטא שאם השהה בסמיכה פחות מבין דרוסאי, יהא אסור להעביר ממנה בערב שבת לגרופה וקטומה, ולא דמי להא דשרי להעביר מגרופה וקטומה לגרופה וקטומה.

[א"ה. נראה כוונת רבינו דאף לדעת החזון איש הנ"ל, דשרי ליתן מסמיכה לגרופה וקטומה, היינו דוקא סמיכה המותרת, אך פחות מבין דרוסאי אם נימא שאסור להשהות, לדעת הפוסקים הנ"ל (כמו שהביא בביאור הלכה סעי' א' ד"ה אלא בשם הגרע"א בגליון) דאסור בגרופה וקטומה, בכהאי גוונא פשיטא שאסור להעביר מסמיכה לגרופה וקטומה, משום דכל הסמיכה נעשית באיסור. ומה שכתב רבינו להעביר "בערב שבת" צריך לומר דכוונתו סמוך שבת שאסור חזרה, כדעת תוס' והרמ"א סי' רנ"ג סעי' ב'.

ענינים שונים [א']

ב. האם ימשיך

השתא דאמרינן דלא יחזור, יש לדון אם ימשיך ויאמר מודים ושים שלום, אך זה יש לומר דלא מצי למיעבד, דהרי השתא אינו מרויח בהשמונה עשרה, ואם כן יפסיק באמצע.

אך נימא דימשיך להתפלל מספק, דהרי הוה פלוגתת קמאי אם החסיר רק יעלה ויבא אם יש תשלומין באופן שאינו משלים יעלה ויבא, והרי כתבו תוספות (ברכות ל"ד א' ד"ה אמצעיות) דמספק יכול להמשיך להתפלל. [כגון בספק אם ברכות האמצעיות יש להם סדר].

אך לכאורה אחר כך יצטרך להתפלל בשלישית ולהתנות בנדבה. [כמו דקיימא לן בשולחן ערוך סי' ק"ח סעי' י"א בענין פלוגתת קמאי הנ"ל]. ואם כן תיקשי דאם כן אף בלא התפלל מנחה לגמרי, ולא הזכיר יעלה ויבא בתשלומין, יתפלל בשלישית ויתנה בנדבה.

ג. חייל חובת תפילה

לכן יש לדון שלא יתפלל בשלישית, דהכא כיון שהיה עליו חיוב לחזור, חיילא עליו חובת תפילה, ושוב דינו ככל מעריב בראש חודש שאם שכח אינו חוזר, משא"כ אם מוצאי ראש חודש אינו ראש חודש לא חייל עליו שום חובת תפילה.

בדרך אחרת יש לבאר דתליא מה סיבת חזרתו, ולכן בשכח רק יעלה ויבא יתפלל שלישית, משא"כ בשכח הכל.

הערות קצרות [ב']

ב. עשה שליח ונשתטה

אך אם נימא דבעשה שליח ונשתטה, יכול השליח לעשות שליחותו, הכא נמי הכא, ודעת הקצות החושן (סי' קפ"ח ס"ק ב') דבזה נחלקו הרמב"ם והטור, דהרמב"ם (פ"ב מהל' גירושין הל' ט"ו) סבירא ליה דיכול לעשות שליחותו, אבל הטור (נאה"ע סי' קכ"א) סבירא ליה דבטל השליחות.

אך בחזון איש (נאה"ע סי' פ"ו ס"ק ד' ה"ז) כתב דלכולי עלמא לא מהני לאחר שנשתטה, ואם כן בנידון דידן לא יוכלו ליתן.

ג. חזר ונשתטה

אך בעת חלימותה, הנה תליא בעשה שליח ונשתטה וחזר ונשתטה אם יכול השליח לעשות שליחותו. [היינו להנ"ל דבעת שטותה בטל השליחות, אם כן הנידון מהו בעת חלימותה]. ועיין.

הערות קצרות [ג']

בחפץ על מנת להרויח ממנו, ואם כן כשהמזיק מסרו לאומן, הוה שומר שכר שמסר לשומר שכר, ואם כן המזיק ישלם כשאינו השני משלם.

אך יש לומר דהרי הניזק מסכים שימסרנו לאומן ואם כן האומן הוה כשומר שכר של הבעלים ואם כן המזיק פטור.

אך יש לומר דאינו כן, דהרי מסירת החפץ לאומן לא היה לבקשת הניזק ולטובתו רק לטובת המזיק ואם כן חייב המזיק.

יעלה ויבא בתשלומין

הנה יש לדון בשכח יעלה ויבא במנחה דראש חודש ולא התפלל שנית, ואם כן צריך להתפלל מעריב שנית משום תשלומין במוצאי ראש חודש שהוא גם כן ראש חודש ואומר יעלה ויבא בתשלומין.

מעתה יש לדון אם בהאי תשלומין שכח יעלה ויבא ונמצא במודים, האם חוזר לרצה, אע"פ דבמעריב לא חוזרים משום יעלה ויבא.

א. לא גרע מלא התפלל מנחה כלל

הנה בפשוטו חוזר משום חובו של מנחה שצריך לתקנו. אף לתוספות ריש פרק תפילת השחר (כ"ו ב' ד"ה טעה) דמצריך להתפלל זימנא אחריתי אע"פ שלא יחזור ויתפלל פעם שניה יותר מבראשונה. מכל מקום הרי הכא חיובו לתקן היעלה ויבא.

אך חזינן דבלא התפלל כלל מנחה בראש חודש ומתפלל לתשלומין מעריב שזה גם ראש חודש ושכח יעלה ויבא אינו חוזר, ואם כן היאך יתכן שאם החסיר רק יעלה ויבא במנחה אז בהתשלומין יחזור.

אלא צריך לומר דגם בנידון דידן לא יחזור לרצה, כי הסיבה שבמוצאי ראש חודש כשהוא ראש חודש מתפלל, מפאת שיכול לתקן, אבל חיובו רק כשל מעריב.

עתים חלים עתים שוטה

עובדא הוה באשה שקאמרה שיתנו מנכסיה לצדקה, מדי חודש בחדשו, ואחר כך נעשתה עתים חלים עתים שוטה. האם יוכלו ליתן מנכסיה לצדקה.

א. האם חל קנין

הנה בעת שטותה לכאורה לא יוכלו ליתן, וכמו האומר שיתנו לצדקה ומת.

והנה אם אמירה לצדקה עושה קנין, בזה שפיר חייל הקנין, אך הכא קאמרה שיתנו מפעם לפעם, וצריך עיון אם בכהאי גוונא חייל כאן קנין.

מסרו לתקן והאמן הזיקו

עובדא הוה באדם שהזיק לחבירו הזיק קל, והמזיק אמר לניזק שיתן החפץ לאומן לתקנו, והאומן הזיק נזק חמור על ידי שנאבד חלק מהחפץ, ואי אפשר לתבוע מהאומן, האם המזיק חייב.

הנה יש לחייב המזיק מדין שומר שכר, שהמזיק נחשב עכשיו שומר שכר כשמחזיק בהחפץ על מנת לתקנו ולהפטר, והוה כאומן המחזיק

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

הרחקת מכשיר ה'פלאפון' מכותלי ביהמ"ד

דברי חיזוק בעניין מאת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון [הדברים הובאו בחודש אדר תש"פ בעלון 'חומות מגדלי' וז"ל:

...מה שכתב לעורר בנושא של חיזוק שמירת מקדשי מעט, והביא מדברי רבותינו גדולי ראשי הישיבות, והוא דבר חשוב מאוד מאוד כאשר הלב מתפלץ לראות כאשר אפילו אברכים... מסוגלים לדבר בטלפון בתוך בית המדרש, ולא חלו ולא הרגישו כמה זילותא יש בזה לקדושת בית המדרש וקדושת בית הכנסת, ומבטלים לגמרי את צורת בתי המדרשות שהיו בכלל ישראל, כאשר לא היה בבית המדרש חוץ מעמל התורה ועבודת הבורא יתברך, ומלבד שיש בזה גם ביטול תורה ותפילה דריבם, יש בזה אחריות נוראה לפגוע בקדושת המקום שהם מקומות של השראת השכינה בישראל ומיוחדים לעבודת התורה והתפילה, ועון זה חמור למעלה ראש ועונשו חמור מאוד, ובודאי דבר גדול הוא מאוד לבוא ולעורר על ענין זה שאצל הרבה באים הדברים מתוך חסרון התבוננות ותשומת לב, ואינם מרגישים מה היא המשמעות של הדברים ומה היא חומרתם, והלוא יעלה חפץ ה' בידו ויזכה לעורר הלבבות ולחזק ידים כושלות לשמור על הצורה ועל המטבע של בתי מקדש מעט וצורת עבודת התורה והתפילה הראויה לבני תורה. הכו"ח למען כבוד שמים וכבוד התורה חתימת הרב שליט"א

וכתבו הפוסקים דבשעת חזרת הש"ץ אין לעיין אפילו בספר ואפילו יש עשרה בלעדו וכ"ש אם אין עשרה, וכ"ש בשעת קדיש שאפילו הרהור בדברי תורה אסור, וצריך על פי דין לענות אמן בקולו של הש"ץ, לא נמוך ממנו ולא גבוה כדיליף בגמרא מקרא ומבואר בשו"ע. גם יש לזהר לידע על מה עונים, וכמה החמירו חז"ל באמן יתומה וקטופה וחסופה כידוע, וכל שכן כשאין עונים כלל רחמנא לצלן, וכבר הביאו (בספר ווי העמודים מנן השל"ה סימן י' ועוד אחרונים) בשם הלבוש מעשה נורא מחסיד אחד שנגזר עליו לחתך אברים אברים רחמנא לצלן על שלא ענה אמן על ברכת תינוק אחד.

ביחורי הלכה

מגורים שעשו אחת הדירות לביהכ"נ מותר לשכב עליו, ומקורו מדברי מהרי"ו דכל חיליה דהאוסרים משום דדמי לגג ההיכל אבל בתוך בנין שודאי הדירה העליונה לא נתקדשה פשיטא דשרי. וקצ"ע דמהר"ם שאסר לשכב היינו אפילו אם נימא דדמי לגג העזרה מ"מ גנאי אסור וא"כ למה הרמ"א התיר באופן שבודאי לא נתקדש, ואפשר דס"ל דזה עדיף טפי דלאו כל כמיניה לאסור דירתו ע"י שימוש תחתיו של קודש, אמנם במג"א כתב באמת להחמיר אף באופן זה לא לשכב עליו ע"ש.

והנה הס"ז כתב דאף באופן זה יש להזהר שלא יהא טנוף גמור מעל הביהכ"נ גורם שלא תעלה התפילה ע"ש שנענש עבור זה, ובמשנ"ב כתב דעמא דבר להקל בזה, והיינו דלא חיישין לסברת הס"ז דהסיון מעכב התפילה לעלות אלא דכתב דאפשר דוקא בביהכ"נ לזמן, ולפי"ז לכאורה אין איסור לדור מעל ביהכ"נ דאף לפי הס"ז רשאי לדור אלא שדקדק שהדברים המטונפים לא יהיו על ביהכ"נ, ומ"מ במשנ"ב הביא דברי המג"א הנ"ל שבעל נפש יזהר אפילו בשכיבה וכו', וכ"ש שתשמיש מטונף בכלל דברי המג"א הנ"ל. ויש לדון דבקומה מפסיקה אין לאסור אפילו שכיבה.

דינים העולים:

א. גג בית הכנסת נסתפק מהר"ם אם יש בו קדושה או לא והביאו בשו"ע, והאחרונים הביאו תשובות הרמב"ם להקל בזה. אמנם גם להרמב"ם הגג מעל הארון-קודש יש בו קדושה כגג ההיכל, ולכאורה שם יש להקפיד על כל דיני קדושת בית הכנסת. וצ"ע מאין יצא המנהג שזרקין ההושענות מעל הארון-קודש ולכאורה ע"פ דין הרי קדושתו כקדושת היכל.

ב. אמנם במגילה כ"ח א' מבואר דאין שוטיחן פירות על גג בית הכנסת, ומזה הוכיחו האחרונים דגג פתוח חמור טפי.

ג. גם בגג פתוח בהכרח שאין קדושתו גמורה כקדושת בית הכנסת, דהרי

איסור שיחה בטילה בשעת התפילה ובבית-הכנסת

דברי חיזוק בעניין מ"אורחות יושר" (ענייני תפילה) מאת רשכבה"ג מרן שר-התורה רבי חיים קניבסקי זצוק"ל וז"ל:

ולדבר דברים בטלים בבית הכנסת (אם אינו צרכי מצוה) הוא אסור גמור, ומבואר בשולחן ערוך (סימן קנ"א ס"א), ועיין שם במשנה ברורה שהחמיר מאד בזה, ובפרט בשעת התפילה וחזרת הש"ץ (דאיתא בשו"ע סימן קכ"א דגדול עונו מנשוא) וקריאת התורה וקדיש ומקומות שמבואר בשו"ע שאסור בדבור שאין שום היתר בזה, וחלילה לזלזל בזה משום שהרבה אנשים מזלזלים בזה כי אף הם עתידים ליתן את הדין, ואמרו במסכת דרך ארץ (מבואר בבית יוסף אר"ח סימן קכ"ה) רבי חמא בר חנינא אשכח לאלהיו ועמיה גמלים טעונים, אמר ליה מה הגמלים הללו טעונים, אמר ליה אף ורוגז למי שמספר בין קדושה לקדושה, בין קדושה לברוך, בין יהא שמה רבא ליתברך ובין כל ברכה וברכה, כל המדבר בהם עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב, וכן הביאו הפוסקים בשם המדרש (מובא במשנ"ב סימן נ"ו סק"ח) שחכם אחד נתראה לתלמידו בחלום עם כתם במצחו, ואמר לו שזה עונש מפני שלא נזהר לדבר בשעת קדיש. גם הביאו שם מספר חסידים מעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחר במותו ופניו מוריקות, אמר לו למה פניך מוריקות, אמר לו מפני שהייתי מדבר בשעה שהש"ץ היה אומר ויכולו ובברכת מגן אבות וביתגדל, עכ"ל.

וכתבו הפוסקים דבשעת חזרת הש"ץ אין לעיין אפילו בספר ואפילו יש עשרה בלעדו וכ"ש אם אין עשרה, וכ"ש בשעת קדיש שאפילו הרהור בדברי תורה אסור, וצריך על פי דין לענות אמן בקולו של הש"ץ, לא נמוך ממנו ולא גבוה כדיליף בגמרא מקרא ומבואר בשו"ע. גם יש לזהר לידע על מה עונים, וכמה החמירו חז"ל באמן יתומה וקטופה וחסופה כידוע, וכל שכן כשאין עונים כלל רחמנא לצלן, וכבר הביאו (בספר ווי העמודים מנן השל"ה סימן י' ועוד אחרונים) בשם הלבוש מעשה נורא מחסיד אחד שנגזר עליו לחתך אברים אברים רחמנא לצלן על שלא ענה אמן על ברכת תינוק אחד.

הדברים נכתבו ע"י מו"ר הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א

קדושה בגגות בית הכנסת

נסתפק מהר"ם מרוטנבורג אם יש איסור להשתמש בעליות בית הכנסת דאפילו גגין ועליות של עזרה לא נתקדשו, ומהר"ק כתב בשם המרדכי דשמא דומה לעלית היכל, דמקדש מעט יש בו קדושה מעין קדושת היכל, והיינו שורש הספק האם לדמות ביהכ"נ לעזרה או להיכל לענין קדושת הגג, מיהו תשמיש קבוע כגון לשכב שם יש להזהר.

ובשו"ע ס' קנ"א פסק לדין זה תשמיש גנאי כגון שכיבה בקביעות ובשעה"צ כתב דה"ה שאר תשמישי גנאי אפילו דרך מקרה יש להזהר, ושאר תשמישים שאינם של גנאי יש להסתפק, ע"ש. והאחרונים הביאו תשובת הרמב"ם להקל בספק זה, ורק על גג ההיכל דהיינו מעל ארון הקודש יש לאסור, ע"ש במשנ"ב.

ובביאור הלכה הביא קושית האחרונים דמבואר בש"ס מגילה כ"ח דאין שוטיחן פירות בגג ביהכ"נ שחרב כ"ש בבנינו. והיה אפשר שזה מקור דין מהר"ם שתשמיש קבוע של בנ"א אסור.

אולם האחרונים מיאנו בתירוצו זה והיינו משום דסברו דשטיחת פירות אינו גנאי אלא זלזול, ומ"מ אסור בגג ביהכ"נ. ולכן כתבו לחלק דספק מהר"ם דוקא בעליה סגורה שהוא חדר בפני עצמו וגם לא מינכר לכל, משא"כ גג מגולה אסור שטיחת פירות וכדומה.

ויש לעיין לפי"ז אכילה ושתייה מהו בגג מגולה, וכן שיחת דברים בטלים, וי"ל דדוקא שטיחת פירות וכדומה הוי בזיון טפי, ואפשר דה"ה קביעת סעודת קלות ראש גמורה כגון לפתוח בית מרוח וכדומה אסור, אבל דיבור או אכילה שאין בה בזיון שרי.

וכתב הרמ"א דכל זה דוקא בביהכ"נ שנבנה לשם ביהכ"נ אבל בנין

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר יהודה אריה בן איטה, ראובן בן טלאת. ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל. ולע"נ הגאון רבי מנחם מנדל בהרה"ח רבי אריה זצ"ל

גגין ועליות לא נתקדשו וכל האיסור בשטחית פירות, ויש להסתפק מה נכלל באיסור שטחית פירות. ומסתבר דאכילה ושתייה מותר, ולענין קלות ראש צ"ע.

ד. תשמיש של גנאי כגון שכבה בקביעות או שאר תשמישי גנאי אפילו דרך מקרה אסור אפילו בגג סגור, אבל אכילה ושתייה מותר.

ה. בית הכנסת בבנין מגורים ויש מעליו דירה גמורה מבואר ברמ"א דבזה ודאי אין קדושה, היינו גם לדעת מהר"ם דבהכרח הגג לא נתקדש.

ו. אך דעת הט"ז דשימוש מטונף אין לעשות מעל בית הכנסת, ולכן שימוש של גנאי לא יהיה מעל בית הכנסת, והמשנ"ב כתב דעמא דבר להקל בזה (בביה"נ לזמן).

ולענין שכבה הרמ"א התיר וכתב המג"א דשומר נפשו ירחק מזה, והביאו המשנ"ב, ולפי"ז בעל נפש לא ישכור דירה מעל בית הכנסת.

ז. יש לצדד דבבנין מגורים ויש דירה מפסקת מותר לשכב שם, ועיין בביאור הגר"א [אך א"ז היתר לחומרת הט"ז דהיינו לענין טינוף וכיוצא בן].

קוראים כתבים

הצורך בשימת לב איפה הוא נמצא ומה קורה סביבו, וכמבואר בזוה"ק שהשח בביה"כ"נ ה"ז כופר באלקי ישראל, והוא כנ"ל וכ"ה במשנ"ב ריש סימן מ"ו וז"ל קודם בואו לביה"כ"נ בעוד שהוא עדין בחצר ביה"כ"נ יאמר 'בבית אלקים נהלך ברגש' וירתע עצמו בהכנסו לביה"כ"נ מרוב פחדו וכו' ע"ש. **הכלל העולה מכ"ז הוא גודל החיוב בשימת לב למה שהוא מתפלל ובמקום שהוא מתפלל**. וראיתי בספר מצות הבטחון לגאון רבי שמואל הומינר בעמ"ס עבד המלך שכתב שהיושב בביה"כ"נ באימה וביראה ולא ישוח דברים בטלים מקיים שתי מצות עשה של 'ומקדשי תיראו' שנכלל בתורה פעמיים בפר' קדושים ובפר' בהר, ועיין בפתיחה לח"ח עשין ז' ובבאמ"ח דדעתו כשיטת היראים דמצות עשה ד'מקדשי תיראו' קאי גם על מקדש מעט. וה' יזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות אמן. א.י.י. קולדצקי ב"ב

סיפור השבוע

"היה כתוב כך", אומר האיש שמעבר לים: שכתוב בזוהר הקדוש [תיקוני זוהר, תיקון י"ח דף לג עמוד ב] ששלושה ספרים נפתחים בראש השנה. ספרן של צדיקים, ספרן של בינוניים וספרן של רשעים. שואל רשב"י: מי המה האנשים הנכתבים בספר רשעים? והוא עונה: אותן המבזין כבוד השכינה ומדברים בשעת התפילה. רק תפילותיהן של צדיקים נכנסות להיכל, תפילותיהן של הבינוניים נשארות מחוץ להיכל, ואלו שמדברים בשעת התפילה נכתבים בספרן של רשעים, רחמנא ליצלן.

והמשיך אותו יהודי וסיפר: "בשעה שקראתי קטע זה התחלתי לבכות. חשבתי עלי ועל אשתי וילדי, שאנו שייכים לקטגוריה של ספר רשעים, ה' ישמור! אנחנו מתאמצים לעסוק בתורה ובמצוות כל השנה, ונדמה שאם אין צדיקים, לפחות בינוניים אנחנו... ופתאום מתברר, שבגלל שיחה בטלה בשעת התפילה אנחנו עלולים לאבד את הכל! אנחנו עלולים להיכתב בספרם של רשעים גמורים! מיד קיבלתי על עצמי בבכיות שלא לדבר בשעת התפילה, ומאז ועד היום, שבע שנים, שאיני מדבר.

כעת, ברצוני לספר לך גם על סיפור מופלא, שאירע עימי, ואני תולה אותו בזכות הזאת שלי שהיא גם זכות שלך, בחול המועד פסח נסעתי עם בני משפחתי. לפתע התרחשה תאונה, והרכב שלי פגע במכוניתו של גוי אחד ומחץ את הרכב שלו כליל. הגוי הצליח להיחלץ מהרכב ההרוס כמעט ללא פגע. כל בני משפחתי יצאו מהתאונה הקשה בשלום, לא אירע לאיש דבר. זו היתה סייעתא דשמיא אדירה.

לאברך היה בן, שסבל ממחלת עור קשה. כל העור התקלף, ואי אפשר לתאר את עוצם הייסורים. הטיפול בו הצריך זמן רב ומשאבים רבים, על אף כל המאמצים לא הייתה כמעט שום תועלת מהטיפול, וליבם של ההורים נשבר בראותם את ייסוריו של הילד, שבכה מכאבים בימים ובלילות.

נכנס אבי הילד אל האדמו"ר מסקולען זצוק"ל, ותינה בפניו את צרתו הגדולה, וביקש שיברכם. "האם יש לך כלים טמאים?" שאל האדמו"ר. "לי אין, ענה האיש, אבל לאשתי יש." הורה לו האדמו"ר מסקולען לזרוק מיד את המכשיר, ואח"כ הוסיף ושאל, **"האם אתה מדבר בתפילה?"**

שתק האיש, ולא ענה, אך האדמו"ר לא הרפה, וחזר על שאלתו שלוש פעמים. בסופו של דבר, סיפר האיש שהוא אינו נזהר מלדבר בתפילה, והורה לו האדמו"ר מסקולען שיקבל על עצמו להיזהר ביותר מלדבר בתפילה. תוך זמן קצר נרפא הילד ממחלתו הקשה.

הרב מאיר מיכאל גרינוואלד הגיע לבית כנסת במונסי לדרוש בגודל חומרת הדיבור בתפילה ובבית הכנסת. לאחר השיעור ניגש אליו בחור לא מוכר ואמר לו, "אתה לא יכול להאמין, כמה הכרת הטוב אני חייב לך!" "על מה ולמה?" תמה הרב גרינוואלד.

"אתה היית פעם בישיבה שלנו", אמר הבחור, "ודרשת והחתמת עשרות בחורים שלא לדבר בזמן התפילה. הבטחת שעם החתימות האלו אתה תיסע לקברו של בעל "תוספות יו"ט", שזכותו תגן על החותמים." "אכן, נסעתי ל"תוספות יו"ט" עם החתימות", העיר הרב, "והתפללתי שם על כל החותמים".

"אני", המשיך הבחור, "חתמתי שלא אדבר בשעת התפילה במשך 40 יום מתחילת חודש אלול ועד אחרי יום הכיפורים. היה לי מאד קשה, ולכן מיד כשנגמר ארבעים הימים, רציתי לומר 'ברוך שפטרני', אבל לפתע חשבתי לעצמי 'רגע, עבדתי כל כך קשה כדי לשלוט על עצמי, שלא לדבר בשעת התפילה. עכשיו אני אזורק את כל העבודה החשובה הזאת? ב"ה החלטתי להמשיך בקבלה שלי. כבר 3 שנים אני לא מדבר בשעת התפילה, ואני מרגיש אחרת לגמרי! זה בזכותך, ואני מודה לך מאד-מאד, שעוררת אותי לדבר החשוב הזה.

רגע, עדיין לא סיימתי, אני מתחיל, בעצם, סיפור קצר: בישיבה שלנו היה בחור, שהתגלתה אצלו המחלה הנוראה. הבחורים חיפשו קבלות טובות לקבל על עצמם לזכות. אמרתי להם, שיקבלו על עצמם בקבלה חזקה שלא לדבר בשעת התפילה. הראיתי להם בספרים את חומר העניין ואת החשיבות הגדולה שבשמירת כבוד בית הכנסת.

השתדלנות שלי נשאה פרי. 150 בחורים חתמו, שלא ידברו בזמן התפילה. לאחר זמן מה הבחור הבריא, וחזר לישיבה.

הרופאים אמרו, שאין להם הסבר רפואי לכך, הם לא מבינים איך זה יכול להיות. אנחנו כן מבינים. (כבוד בית ה' 2)

ביום בהיר אחד קיבל הרב גרינוואלד שיחת טלפון מיהודי שגר בחו"ל. "אתה לא מכיר אותי", פותח היהודי החוצניק ואומר, "אבל אני חייב לך הכרת הטוב גדולה! בזכותך כבר 7 שנים שאני לא מדבר בשעת התפילה! ובזכות זה גם זכיתי סייעתא דשמיא גדולה".

"איך בזכותי?" שואל הרב גרינוואלד, "האם שמעת אי פעם דרשה שלי?" "לא שמעתי אותך" משיב האיש, "אבל קראתי עלון שיצא לאור לאחר שדיברת בעניין זהירות מדיבור בבית הכנסת. ראיתי את העלון הזה בבית הכנסת בראש השנה לפני התקיעות והוא עשה עלי רושם גדול".

"מה היה כתוב שם, שכל כך עורר אותך?"

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל לתרומות ולהפצת העלון | 0527101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס: 15335792498 y0527176420@gmail.com

ברזמו של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון כ"ה

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

פרשיות
נח - לך לך
תשפ"ג

ברכת רוקע הארץ על המים

כי נחית לארעא, לימא ברוך רוקע הארץ על המים [ברכות ס:]

ברכות השחר
חלק ז'

ברזמו של עולם

הודעה חשובה

אחרי מלאת שנה לתחילת הגליון זכינו שנתקבל בחיבה בקרב עולם התורה. ונפתחו שערי התפילה לעיין ולהתעמק בהם, ולראות כמה חלקי העבודה תלויים בה.

ואחרי שנתפרסם הדבר, באנו בזה להודיע לרבים על המשך פרסום הגליון, למען קדושת וכבוד הגליון, בקרוב יופסקו הפצה כללית בבתי כנסיות.

ומכאן ולהבא ניתן להשיג בעז"ה בישיבת מיר ירושלים,

ומבקשים מכל מי שבידם להשיג משם לקחת כמה שצריך לחלק בשכונותיו.

ובעז"ה ממשיכים להופיע את הגליון

ב'אוסף גליונות' (שבוע א')

וב'קובץ גליונות' (שבוע ב')

וכל הרוצים לסדר המשך הפצה בשכונתם וגם כל מי שיוכל לעזור בהפצה באיזה אופן שהיא, נא להתקשר עם המערכת שיכולים לסדר הפצה באופן הראוי לכבוד התורה ולומדיה. וגם מבקשים מכל הלומדים להודיע לאחרים בכל אתר ואתר כדי שיוכלו לרשום לקבלת הגליון, וחברא חברא אית ליה!

ובעת הזאת נותנים לפניכם הזכות להקדיש אחד מגליונות הבאים ולזכות את קרוביהם בזכות חיזוק רוממות קרנה של התפילה בקרב אלפי ישראל!

לכל ענייני הגליון ולהרשמה:

02-6307929

BSO6307929@gmail.com

עומק התפילה

הקדמה לברכות אחרונות של ברכות השחר

הרב אוריאל שונברג שליט"א בעמח"ס אור הצפון

חלוקת סדר הברכות

בברכות השחר אנו מפרטים כמה חסדים שבזאת העולם עשה ועושה עבורנו. יש ברכות שהנוסח שלהן בלשון עבר, ויש מהן בלשון הווה. אלה שבלשון עבר באות להודות על דברים שנקבעו בנו מתחילת יצירתנו כמו אשר נתן לשכוי בינה שלא עשני גוי, ואלה שבלשון הווה כמו פוקח עורים וכו' באות להודות על הדברים שמתחדשים בכל יום.

שני סדרי הברכות

אמנם יש עוד חלוקה בברכות אלו (סידור הגר"א בנגלה ובנסתר), הברכות הראשונות - מברכת "אשר נתן לשכוי בינה" עד ברכת "זוקף כפופים" - שההדגשה היא על השלימויות שנקבעו בקומת האדם, ואח"כ מתחיל סידור חדשה - מ"רוקע הארץ על המים" עד "המעביר שינה", שענינם והמכוון הכללי של כולן הוא האפשרות והיכולת להשליט את צלם האלוקים של האדם על העולם. ענין זה נקבע באדם כאשר בורא העולם בירך אותו באומרו "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים וגו'". עיקר המכוון בברכה זו הוא שכל הנבראים יהיו משרתים לאדם השלם, ובזה נטפלים למעלת צלם האלקים, ונכללים בו.

רוקע הארץ על המים - היכן תבל לעדתו

והנה כל זמן שהארץ היתה מכוסה ע"י המים לא היה מקום לעבודת האדם. וע"י צמצום המים מתחת לארץ הוכן מקום לעבודת האדם עלי האדמות. ויסוד לזה מבואר בדברי חז"ל [ר"ה לא.] שקבעו השיר של יום שלישי 'אלקים נצב בעדת קל' - "על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו". הרי דביום זה של גילוי הארץ על המים, אז ניתן הכנה לעדתו להעיד על מציאות הבורא. פעולה זו נקראת רוקע הארץ על המים. ולכן יש לומר שהכוונה בברכת "רוקע הארץ" היא שהבורא יתברך צמצם את המים מתחת לארץ, ובזה הכין מקום לעבודת האדם לכבוש את העולם ולהחזירו לכבוד שמים.

ברכות שעשה לי כל צרכי והלאה

הברכה שלאחריה היא ברכת "שעשה לי כל צרכי" והיא בלשון עבר, ומבארים בשם הגר"א (אמרי נועם) שהטעם ללשון עבר בברכה זו היא מפני שכוונתנו להודות על הכח שניתן ונקבע באדם נבפסוק ומלאו את הארץ וכבשוה וכו' להשתמש בכל העולם לצורכו. כלומר שעשה לי כל צרכי פירושו שהכל נעשה לצרכי האדם. מה שתקנו חז"ל לברך ברכה זו על נעילת הסנדל הוא מפני שהנעליים מאפשרות לאדם לצאת לכבוש את העולם ולחרוש את השדה וכדומה נחשב ככיבוש העולם. ומבואר שם באמרי נועם שעצם המציאות של נעילת נעל עור, מבטא את מה שכתוב בפסוק "מלאו את הארץ וכבשוה, ורדו וגו'", ומה שכתוב "כל שתה תחת רגליו". זאת אומרת, שנעילת נעל של עור, מבטאת את התבטלות הנבראים לקומת האדם וכיצד הם נכללים בו. וכן ברכת 'המכין מצעדי גברי' היא המשך לענין הליכת האדם להשיג חפצו. ומזה ממשיכים נבברכת אזור ועוטר ישראל לברך על התגברות ורוממות בן ישראל על פחיתות שאר הנבראים, ומסיימים עם התחדשות הכוחות שניתן להאדם מחדש בכל יום לעבוד את הבורא ולהשליט על הרע. נזיתבאר כל אחד על מקומו בעזהש"ת.

ברכת רוקע הארץ שייך למעלות שנקבעו באדם

והנה נוסח הברכה "רוקע על הארץ על המים" נוסד על לשון הפסוק "לרוקע הארץ על המים, כי לעולם חסדו" (תהלים קלו), וא"כ יש להבין הטעם שתקנו בסדר דברכות השחר ברכה דוקא כנגד פסוק זה, ולא תקנו עוד ברכות על שאר גבורות כמו 'לעושה אורים גדולים'. אמנם, לפי הנ"ל מובן היטיב, שהנושא של ברכת השחר הוא מיוחד להמעלות שניתנו ונקבעו באדם, וזה מתבטא רק בהודאה על קיום הארץ למטה, וכמו דכתיב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם".

ביאורים והתעוררות על ברכת רוקע הארץ על המים

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמח"ס ברומו של עולם

ברכת רוקע הארץ על המים עלולה להאמר במצות אנשים מלומדה (ע' מ"ב ס"י ה' סק"א) יותר מכל הברכות, דהרי כולנו פוסעים על הארץ כל היום כולו, וקשה מאד לשים לב לכך שהארץ שכולנו דורכים עליו תמיד היא מתנת אלקים תמידית. והראיה דלפעמים קורה רעידת אדמה או "צונאמי", ואז נתבטל קיומם של בני אדם על פני האדמה ח"ו. ולכן הבה ונתחזק בהבנת הברכה וכוונתה.

הודאה על החסד תמידית שאין המים מתגברים על הארץ

א. כתב האבודרהם, רוקע הארץ על המים – פסוק הוא (תהילים קל"ו), ואנו מברכים על רקיעת הארץ מפני שהיא מצרכי בני אדם, שהבורא ית' נתן כח שטח הארץ על המים. ואע"פ שהמים גבוהים מן הארץ הקוה אותם אל מקום אחד ונראית היבשה להיות החיים הצמחים עליה, שאם לא כן לא היה להם מקום להתגדל בו, ע"כ.

והנה צוה הבורא ית', "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה" (בראשית א' ט), וביאר רבינו בחיי, הוצרך המאמר הקדוש לגזור שיקוו המים מתחת השמים, שהם גבוהים (נר' דר"ל דטבע המים להיות למעלה והאדמה למטה), אל מקום אחד שפל למטה ושיעלה העפר למעלה עד שתראה היבשה וכו' הפך מטבעם כי טבע העפר לרדת למטה והמים לעלות למעלה, ועתה גזר על המים וכו' שירדו למטה כטבעו של עפר, והעפר יעלה בטבע המים וכו'. וזהו שכתוב (תהילים ל"ו) "צדקתך כההרי קל משפטיך תהום רבה", כי בזה נגלה צדקת השי"ת כשנתן משפטיו בתהום רבה כדי שירדו המים היפך מטבעם כדי להושיע אדם ובהמה.

והרד"ק כתב (תהילים קל"ו ו') "לרוקע הארץ על המים", זכר בריאת הארץ מה שהוא חסד מוחלט מאתו, שביטל טבע המים וזה החסד הוא לעולם – הנה "כי לעולם חסדו", ע"כ. מבואר מדבריו שהגבהת הארץ מעל גובה המים הוא חסד תמיד של הקב"ה לכל הנבראים שחיים על היבשה. ולכן הלשון הוא "רוקע", ולא "רקע" לשון עבר, כי הוא חסד תמידית המתחדש תמיד נגד טבע הארץ לירד למטה מן המים. ובנוסף לזה, הרי ידוע שגלי הים גבוהים וחזקים מאד והם עלולים לשטוף את היבשה תדיר, אך הקב"ה ברוב רחמיו עשה שמיד שמגיעים לחול של היבשה הם נשברים ונחלשים, אלא א"כ ח"ו יש גזירה מן השמים לשטוף את יושבי תבל.

וכתב העץ יוסף (על סידור אוצה"ת) דלכן תקנו אנשי כנה"ג לברך בעת קום האדם בבוקר ותדרכנה כפות רגליו על הארץ, ברוך רוקע הארץ על המים, כי הוא צדקה וחסד ממנו ית' לבנין העולם כמ"ש, עולם חסד יבנה.

הקב"ה חקק חוק לחול להיות גבול לים - ע"י התורה

ב. ואיתא במדרש רבה (פי' בחקתי פי' ל"ה ס"י ד') חקים שבהם חקקתי שמים וארץ שנא' (ירמיה ל"ג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי וכו', חקות שבהן חקקתי את הים שנא' (משלי ח') בשומי לים חקו, חקות שבהן חקקתי את החול שנא' (ירמיה ב') אשר שמתי חול גבול לים, חקים שבהן חקקתי את התהום וכו'. ובמדרש תנחומא (בראשית ס"א א') שהתורה היתה אומנת (כלי אומנתו ית' כביכול לברא מעשה בראשתי וכל פרטיו) ובה חתם ים אוקינוס שלא יצא וישטוף את העולם וכו', ובה חתם את התהום שלא יציף את העולם. ופי' הע"י, שבתורה שנקראת חוקת כמ"ש אם בחוקתי תלכו, בה ברא הקב"ה כל אלה שנאמר בהם חוקה.

ולפי"ז יל"פ גם כוונת הברכה כך, שע"י התורה הקב"ה ממשיך בכל יום ובכל רגע לרוקע הארץ על המים.

הקב"ה גילה הארץ בשביל ישראל העוסקים בתורה

ג. אמנם עלינו עם ישראל מוטלת החובה להודות בברכה זו בכל לב ונפש, משום דאיתא במס' ר"ה (ל"א א') שהטעם שתקנו השיר של יום של יום שלישי, אלקים נצב בעדת קל, על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו, ופרש"י, שגילה ארץ, מקום מצב עדתו, שנא' ותראה היבשה, בשילישי נאמר. והוסיף רבינו חננאל, והכנינה לעדתו שקבלו משפטיו, כדכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, פי' אילולי ישראל שקבלו בריתי להגות בה יומם ולילה לא שמתי שמים וארץ.

מבואר, שכל הארצות שבעולם נעשו ברקיעת הארץ על המים ותהומות, אך ורק עבור ישראל, כי כולן נבראו ע"י התורה וכולן מתקיימות ע"י כלל ישראל שלומדים את התורה בארבע כנפות הארץ. (ע' תענית ג', רש"י ד"ה דלא ישראל) וכיון שהכל בשבילנו, יש לנו לברך ברכה זו בכוונה גדולה כל יום ויום של ימי חיינו בעה"ז.

מסורת התפילה

על מה נתקנה הברכה

כי נחית לארעא לימא ברוך רוקע הארץ על המים (ברכות ס ע"ב) וכ"כ הרמב"ם (תפילה פ"ז ה"ד) "כשמוזיד רגליו מן המטה ומניחם על גבי קרקע מברך רוקע הארץ על המים". ונראה דברכה זו משותפת עם הברכה שאח"כ, ויש בזה ב' מהלכים בהראשונים.

ברכה על צרכי בני אדם

א] הטור (סי' מ"ו) סידר אח"כ הברכה שעשה לי כל צרכי, וכן סידר תלמידו האבודרהם. ונראה דלדרכו אויל, דפירש ב' ברכות אלו על צרכי בני אדם, דכאן פירש שהברכה "היא מצרכי בני אדם וכו' לחיות החיים והצמחים עליה שאם לא כן לא היה להם מקום להתגדל בו". וכן ברכת שעשה לי היא ברכה על הנעלים ועי"ז כאילו נעשית כל צרכי. ולפי"ז האדמברך בשעה שמניח הרגל על הארץ, דבשעה זו מרגיש את שטח ארץ.

הודאה שניתן לבני אדם יכולת ההליכה

ב] החזקת פירש "רוקע הארץ על המים - כלומר להלך עליה בני אדם וכו' ונותן כח באשוריו [כפות רגליו] לדרוך על גבי קרקע, משום הכי מברך רוקע הארץ". ולדרכו אויל דסידר ברכת אשר הכין מצעדי גבר אח"כ שהוא ברכה ג"כ על הליכת האדם על הארץ. [וכן מצינו בנמו"י והרי"ד שגרסו "כי פשיט כרעיה לסגוי"].

ביאור מהלך הפרדת הים מהיבשה

הנה נוסח הברכה מיוסד על לישנא דקרא בהלל הגדול "לרוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו" (תהילים קל"ו ו'). והקשה הרמב"ן (בראשית א' ט') דמפסוק זה משמע דעלה הארץ על הים, והפסוק במעשה בראשית משמע להיפך, דהקב"ה צווה להמים להקות במקום אחד, ועי"ז ממילא 'תראה היבשה'.

וביאר הרמב"ן, דמתחילה היה התהום שהוא מים ועפר כעין המים העכורים, וגזר על המים שיקוו במקום אחד מסובב כל הפאות, ואח"כ גזר על העפר שיעלה עד שיראה על המים ויבש, ותהיה יבשה שטוחה ראויה לישוב. [ואמנם המים צריך להיות סמוך לארץ כדי ליתן בה ליחות, כמו שביאר רבינו מנוח (פ"ז ה"ד) לשון הברכה 'על המים' - "דאפילו אחר שנחלקה המים מן היבשה, הארץ צריך להמים המקיפים אותה ליתן לה ליחות ודביקות, ולולי זה היו כל חלקיה מתפרדים להפלט יבשה ולא הי' ראויה לעמידת הנבראים"].

אך מדברי רש"י לא משמע כן, שהרי כתב 'קווי המים' - "שהיו שטוחין על פני כל הארץ והקוים באוקינוס". משמע דהציווי של קווי המים קאי על המים שהיה על הארץ, ולא ענין ציווי על הפרדת המים מתוך העפר. וע' במעם לזעזע שכתב, דלפני ציווי השי"ת נתגבה הארץ ויבשה בלי שתהיה לה תערובת של מים, כדי שתהא ראוי להוציא פירות, כי אם היא מלוכלחת אינו ראוי למולם. ובעוד הארץ בתוך המים נתייבשה יפה כפי שהיא כהיום ולא הי' חסר דבר אלא שיקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה, וכן משמע מלשון הפסוק דכבר נעשה יבשה לפני שיקוו המים, והוא כדי לקיים צווי הבורא שעה אחת קודם, [וזהו מה שאמרנו חז"ל (בראשית רבה פרש' ה' ס"י ח') "ויקרא אלהים ליבשה ארץ, למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונו"], עכ"ד. ומבואר לפי"ז דפירש קווי המים הוא כמו רש"י, דלפני הציווי כבר נתחלק המים מהעפר.

ואולם קושיית הרמב"ן מתורצת שפיר לפי מש"כ הגר"א באדרת אליהו (א' ט') וז"ל "בפרקי דר"א (פ"ה) אמרו כשיצא הדיבור מפי הגבורה יקוו המים עלו מקצות הארץ ונעשו הרים וגבעות וכו' והוא מפני שכאשר הוכן כלי קבול בארץ לקבל המים ונעשה עמק גדול והיה ההכרחי לעלות הרים וגבעות במקום אחר כמ"ש יעלו הרים ידו בקעות". מבואר מדבריו דהאופן שנקוו המים הי' ע"י מה שעלו מקצת הארץ להיות הרים וגבעות ונעשה עמק גדול לקבל המים, ורק ע"י זה המים היו יכולים להקות למקום אחד. ולפי"ז לק"מ, דבאמת נקוו המים ע"י העלאת הארץ.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונר שליט"א
בעמ"ס נתיבות הברכה

ברכת רוקע הארץ על המים

איתא בברכות (ס:) "כי נחית לארעא, לימא ברוך רוקע הארץ על המים". ודעת הרמב"ם דכל הברכות אינו מברך א"כ נהנה. וכתב ר' אברהם בן הרמב"ם (שו"ת תפילה פ"ז ה"ד) שלפי דעת אביו "אינה חובה אלא על מי שהיה ישן על מטה". ועוד נפק"מ שלא יכול לברך כשהוא עדיין במטתו ולא הלך על הארץ. ושיטת הטור היא דיש ברכות שנתקנו על הנאות העולם, ויש שניתקנו על מנהגו של עולם. ורוקע הוא אחד מהברכות שנתקנו על סידור העולם והנהגתו, וא"כ אפילו לא הלך על הארץ לחייב לברך. וכתב הרמ"א דכן נוהגים².

הקדמה לברכות על הרים וימים

על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה מעשה בראשית (משנה ברכות נח). ואיתא בפרקי דר' אליעזר (פרק ה') "בשלישי היתה הארץ מישור כבקעה, והיו המים מכסים על פני כל הארץ. וכשיצא הדבור מפי הגבורה יקוו המים (בראשית א, ט), עלו מקצות הארץ ההרים והגבעות ונתפזרו על פני כל הארץ, ונעשים עמקים על תוכה של ארץ, ונתגלגלו המים ונקוו לעמקים, שנאמר (שם י) ולמקוה המים קרא ימים. מיד נתגאו המים ועלו לכסות הארץ כבתחלה, עד שגער בהם הקב"ה וכבשן ונתנן תחת כפות רגליו ומדדן בשעלו, שלא להוסיף ולא לגרע. ועשה חול גבול לים, כאדם שהוא עושה גדר לכרמו. וכשהן עולין ורואין את החול לפניהם חוזרין לאחוריהם, שנאמר (ירמיה ה, כב) האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים".

ביאור ברכת 'עושה מעשה בראשית'

והא"ר (הובא במ"ב סי' רכ"ח סק"א) הביא בשם האבודרהם פירוש הברכה עושה מעשה בראשית "כיון שיסדן מאז ושבחו של מקום הוא כשמכירין היום, דבר שאנו יודעין שהמקום בראו בששת ימי בראשית ועדיין הוא קיים, ק"ו לעושיהו שהוא קיים".

ברכת הרים גבוהים ומשונים

"תבור וחרמון בשמך ירננו" (תהלים פ"ט י"ג) "ואמר 'בשמך ירננו', כאילו הם מספרים ומרננים ומעידים כי אתה יוצרם, והרואה אותם נותן שבח והודאה לאל היוצר אותם, והרי הם כאילו הם ירננו" (רד"ק שם).

כתב השו"ע (סי' רכ"ח ס"א) "ולא על כל הרים וגבעות מברך, אלא דוקא על הרים וגבעות המשונים וניכרת גבורת הבורא בהם". וכתב הח"א (כלל כ"ג ס"ג) "ועל ההרים הגבוהין המפורסמים בעולם מחמת גבהם, מברך וכו'". אך הקצה"ש כתב שמברכים על כל הר משונה שניכרת בו גבורת הבורא. וכן הורה החזו"א³ שאפשר לברך על כל הר משונה אם מתפעלים מגובהו. ולענין ברכה על הר תבור, ע' בהערה⁴.

המשונים בגודלם (כמו הרי האלפים, או בארץ ישראל הר החרמון). וכן גבעות משונות כמו מכתשים או חלק ממדבר יהודה שהגבעות הם בצורה מיוחדת. ולפי"ז אין לברך על הר תבור בשם ומלכות שאפשר שאינו משונה כ"כ בגודלו. והרד"ק נשתבחו בהקדמה מפורש שיש לברך על הר תבור, וז"ל "וזכר תבור וחרמון כי הם הרים גדולים וההרים מן הברואים הנוראים אשר בארץ, וכן אמר (עמוס ד, יג) "יוצר הרים, כי הם הברואים הגדולים אשר בארץ". תבור, כמו שאמר (ירמיה מו, יח) כי כתבור בהרים, כלומר שהוא נודע בהרים לאורכו ולגובהו. וכן חרמון הוא שְׁנִיר, הר גבוה מאד עד שִׁמְצָא בו שלג אפילו בימות החמה, וכו' והרואה אותם נותן שבח והודאה לאל היוצר אותם, והרי הם כאילו הם ירננו". אכן בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ו אות ס"ב) כתב "על הרים גדולים, כגון הרי האלפים, מברך עושה מעשה בראשית, ובארץ ישראל יש לברך על הר חרמון בלבד". והנה בספר אורחות רבינו (ח"א עמ' צ"ד) הביא שבעל הקה"י זצ"ל כשראה בפעם הראשונה את ההרים שסביבות ירושלים בירך בשם ומלכות, נחמת שבזמן הברייתם היו הרים אלו משונים וגבוהים הרבה (במיוחד בנסיעה בקסטל), ואחר כמה חודשים שאל את החזו"א זצ"ל אם צריך לברך שוב מחמת שכבר אין לו התפעלות מהם. והשיב החזו"א דאם כבר לא עושים עליו רושם לא יברך. ובספר שער העין (עמ' תט"ז) כתב בשם הגר"ק זצ"ל דאין להביא ראיה מדברי החזו"א הנ"ל דכל ברכת הראיה תליא בהתפעלות, משום דעל הרים מבואר בשו"ע שצריך לברך רק על הרים משונים בגובהם וכיון שלא נקבע גדר ברור מה זה משונים בגובהם הדבר תלוי בהתפעלות הרואה, אבל יס וכיוצא"ב הוא דבר ברור, ולכן גם אם אינו מתפעל צריך לברך. עכ"ל. וכ"כ שם (עמ' תל"ד) בשם הגר"ק זצ"ל בזה"ל "הדברים שקבעו חז"ל שמתפעלים מהם יש לברך אע"פ שאין מרגיש עתה, אבל כמה שיעור גובה ההר לא קבעו לכן תלוי במתפעל".

1. ומבואר דלא מספיק מה שעכשיו הוא נהנה מהארץ, אלא צריך התחדשות הנאה מהיום האחרון, וכמבואר בדעת הרמב"ם לענין ברכת מליש ערומים שכתב דמי שהיה ישן עם בגדיו אינו מברך מליש ערומים בבוקר. ועוד נפק"מ לנוסע במטוס שאינו הולך על הארץ. נזיל"ע במי שהוא בתוך רכב הנוסע, דאולי סגי בזה שמרגיש את הארץ. והמג"א (סק"ד) כתב דלכתחילה טוב להביא עצמו לידי חיוב לצאת ידי שיטת הרמב"ם, [נוע' בא"ר סק"ב]. ולפי"ז יש לדקדק לכתחילה להמתין מלברך ברכה זו עד שירד מהמטוס, נאם לא שיעבור היום או שחושש שישכח מלברך. והנה מדברי המג"א נראה דקאי אכל הברכות, אולם מדברי השל"ה (חולין אות רמ"ה) שהביא המג"א נראה שהחמיר כן רק על הברכות שלדעת רוב ראשונים נתקנו על הנאה (מליש ערומים עוטר ישראל עשה לי כל צרכי). אבל ברכת רוקע הארץ כיון שדעת רוב הראשונים היא שנתקנה על סדר העולם והנהגתו, אין צריך לחוש לשיטת הרמב"ם שהיא שיטה יחידאה. וכן נראה להדיא מדברי הגר"ז (סי' מ"ו ס"ז) דחושש יותר לקיים דעת הרא"ש והטור דיש ברכות שנתקנו על הנאה כגון מליש ואזור ועטר וכו', ממה שהואל דעת הר"מ לחודה, ע"ש.

2. אלא דלכא' עיקר הדבר צ"ב, הא גם מי שהוא עדיין במטתו יש לו הנאה מה שהארץ מעמיד אותו. וצ"ל דהברכה נתקנה על התחדשות ההרגשה של האדם ברקיעת הארץ על המים, ורק כשקם ממיתתו על הארץ והוא הולך יציב, הרי הוא מרגיש את רקיעת הארץ, משא"כ כששוכב אינו מרגיש זאת. [נוע' במסורת התפילה משי"כ עוד בזה].

3. (ארחות רבינו ח"א עמ' צ"ד).

4. ויש לדון האם אפשר לברך על הר תבור, דאפשר שכיון שניכרת גבהותו מתוך המישור בו הוא נמצא יש לברך עליו, [נמשא"כ הר כרמל שאין ניכרת גבהותו משום שנמצא בתוך שרשרת הרים]. ומ"מ יש פוסקים שנוקטים שמברך דוקא על הרים

הוקדש לזכר נשמת הגאון הרב דוד זצ"ל בן הרב עמוס שליט"א ברונר
למלאת שנה להסתלקותו ביום שמחת תורה תשפ"ב

תפילה כהלכתה (המשך)

הברכה על ראיית ימים ונהרות

קתני במתני' (ברכות נד.) "על ההרים ועל הגבעות, ועל הימים, ועל הנהרות, ועל המדברות אומר: ברוך עושה בראשית. רבי יהודה אומר, הרואה את הים הגדול אומר, ברוך שעשה את הים הגדול, בזמן שרואהו לפרקים". וכן פסק הרמב"ם (הלכות ברכות פ"י הט"ו), והטור (סי' רכ"ח) תמה עליו "ואיני יודע למה פוסק כיחיד שר' יהודה הוא שקובע לו ברכה לעצמו ורבנן פליגי עליה". אמנם הב"י הביא בשו"ת הרא"ש שביאר דעת הר"מ דסובר דרבי יהודה לא בא לחלוק אלא לפרש, דעד כאן לא קאמר ת"ק דעל הימים מברך עושה מעשה בראשית אלא בשאר ימים, אבל בים הגדול מברך ברוך שעשה את הים הגדול.

הטעם שמברכין ברכת שעשה את הים הגדול

והטעם שמברכין ברבה מיוחדת על הים הגדול, פירוש רש"י "שמפני חשיבותו קבעו לו ברכה לעצמו".¹ ולפי"ז, כתב הביאור הלכה (שם), דביעבד אם בירך עליו עושה מעשה בראשית יצא שהוא דומיא דברכת שהכל דאם בירך על כולן שהכל יצא, ועוד שאפילו בין אם בירך עליו בפ"ע ג"כ יש הרבה מראשונים ואחרונים דס"ל דיצא בדיעבד דאף שלכתחלה מפני חשיבותו קבעו לו ברכה לעצמו, וכ"ש הכא דבכלל שאר מעשה בראשית הוא.

מה נקרא ים הגדול

והנה לדעת השו"ע על ראיית ים התיכון מברך עושה את הים הגדול,² ועל

ראיית האוקיינוס מברך עושה מעשה בראשית כמו שאר ימים. והרבה פוסקים חולקים על דעת השו"ע וסברי להיפך דעל ים התיכון מברך עושה מעשה בראשית, ועל האוקיינוס מברך עושה את הים הגדול.³ וכדעתם נראה שפסק המ"ב (סק"ב).⁴ ולדעת בני ספרד נחלקו הפוסקים אם יברך עושה מעשה בראשית, או יברך עושה את הים הגדול בלא שם ומלכות, ע"י הערה.⁵

הרואה את ים הכנרת מברך עושה מעשה בראשית.⁶

הרואה את ים המלח

הנה כתב רש"י בפרשת לך לך (י"ד ג) עה"פ "עמק השידים הוא ים המלח" רש"י (פרשת לך לך פ"ד ג) "לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח. ומדרש אגדה אומר שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו". ומבואר שהים המלח נתחדש לאחר מעשה בראשית, ודנו הפוסקים אם מברך עושה מעשה בראשית, דאולי לא חשיב 'מעשה בראשית'.⁷

הרואה את הים בלילה מברך. אבל כשחשוך מאוד ורק שומע את קול המים אין לברך.⁸

הרואה את הים ושכח לברך (או שלא ידע שעליו לברך), כשרואהו שנית תוך ל' יום אין לברך.⁹

הנוסע לים וראהו בדרך ונתכסה ממנו, ושוב חזר וראהו אח"כ, נחלקו הפוסקים האם אפשר לברך, ע"י הערה.¹⁰

הרואה את ים הכנרת ובירך עושה מעשה בראשית, ותוך ל' יום ראה את הים התיכון, נראה שעליו לחזור ולברך.¹¹

6 כ"כ בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ד הערה מ), ובשו"ת ישא יוסף (א"ח ח"ב סי' נ"ז) בשם הגרי"א זצ"ל, ובספר שער העין בשם הגר"ח זצ"ל (עמ' תמ"ב) ובשם הגר"ח פ"ש שיינברג זצ"ל (עמ' תנ"ד).

7 בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' מ"ז) צידד דיכול לברך עושה מעשה בראשית, דסו"ס בתחילה נעשה בידי שמים ולא בידי אדם כלל. וע"כ מספק יברך בלא שם ומלכות. וע"כ בהליכות שלמה (פכ"ג דבר הלכה סקמ"ג) דאין מברכין על ראיית ים המלח משום דאינו ממעשה בראשית אלא נוצר לאחר זמן. אמנם בשו"ת ישא יוסף (א"ח ח"ב סי' נ"ז) כתב בשם הגרי"א זצ"ל שאף אם לא נעשה במעשה בראשית מברך משום שהברכה ניתקנה על כל מה שעשה הש"ת שאין בו מעשה אנוש. וכ"כ בשו"ת אור לציון (שם). ובספר אילת השחר (פ' לך לך) כתב ז"ל "הוא ים המלח. פרש"י לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח, ומ"א שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו. וצ"ב הרי אין כל חדש תחת השמש, ואולי אין זה דבר חדש כי שני הדברים היו בעולם כל אחד בפני עצמו, אלא דבמקום זה המים והמלח התחברו יחד. אמנם צ"ב, דבכ"ב (עד:) איתא כי הוא על ימים יסדה וכו' אלו ז' ימים וד' נהרות שמקיפין את א"י, ואחד מהם הוא ימה של סדום, ולפי"ז משמע שים המלח היה כברירת העולם, ואולי חלק ממנו הי' מבריאת העולם ואח"כ נוסף עוד. ונפק"מ לברכת עושה מעשה בראשית על ראיית ים המלח, דעל ים שלא היה במע"ב א"א לברך, ואמרו בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שרק הרואה את כל ים המלח ביחד מברך, דבכה"א גוונא רואה גם את החלק שנבאר בששת ימי בראשית. אמנם צ"ב למה לא כתוב מפורש שהרואה רק חלק מים המלח לא יברך. והנה אם רובו כבר היה במעשה בראשית י"ל דאפשר לברך גם על החלק שנוסף אח"כ, דהברכה נקבעת לפי הרוב".

8 כן ראייתי בשם הגר"ח זצ"ל. ולפי"ז נראה שסומא אינו מברך כיון שאינו רואה כלל ורק יכול להרגיש את המיית המים.

9 כ"כ בקונטרס ה"ל ברכות המצויות (עמ' רל"ה) בשם בעל שבת הלוי זצ"ל. וכ"כ בספר שער העין (עמ' תע"א) בשם הגר"י זילברשטיין שליט"א.

10 בקונטרס ה"ל ברכות המצויות (עמ' רל"ה) כתב בשם בעל שבת הלוי זצ"ל דיברך. אמנם כשיעורי שלמי תודה (הל' בין המצרים) הביא בשם הגר"א זצ"ל דס"ל דאם ראה ים ולא בירך ונפסקה הראיה אפי' לזמן מועט נחשב כבי ראיות והפסיד הברכה. ונבטחויות והנהגות (חיד"ס סי' נ"ח) כתב שאין לברך בראיה בעלמא דרך נסיעה כמתעסק, ויש להעמיד האוטו ולהסתכל. ולא הבנתי דבריו, דענין מתעסק לא שייך אלא לענין חיוב על מעשה שעשה, ולא על ענין ראיה. □

11 דדמי לרואה מלך אחר דנקטו רוב הפוסקים דחזרו ומברך כיון שבכל ים יש התפעלות אחרת. נע"י בספר נתיבות הברכה (סי' קמ"ג) משנית בזה בארוכה. וכ"כ בהליכות שלמה (תפילה פכ"ג סכ"ז), וכן ראייתי בשם הגר"ח זצ"ל.

1 והמשך חכמה (פרשת וזאת הברכה ל"ד ב') חידש עוד טעם נלפי דעת השו"ע דקאי על ים התיכון ע"פ מה שאמרו בירושלמי שקלים (פרק ו הלכה ג) ומדרש רבה (בראשית רבה כו, ז) דכשחטא דור אנוש היה צף האוקיינוס והיה הולך עד כיפי ברבריה, ובדור הפלגה צף עד יפה ועכו. ולפי"ז אינו יכול לברך עושה מעשה בראשית משום שאינו "מעשה בראשית", שנעשה כשחטאו הדורות, ומשו"ה קבעו ברכה אחרת. וביאר בזה לשון הפסוק שם שנקרא ים התיכון "הים האחרון", דהכוונה דהוא אחרון בזמן. ולפי טעם זה לא יצא אפילו בדיעבד, כיון שאינו ככלל מעשה בראשית. וע' בשו"ת חכמת בצלאל (ח"ב סי' י"ב) שכונן בעצמו לדבריו, והאריך בזה הרבה לבאר שזהו מקור דעת השו"ע, ע"ש.

אך לדינא, אין לנו אלא דברי רש"י שפירש "שמפני חשיבותו קבעו ברכה לעצמו", וא"כ אם בירך שעשה מעשה בראשית יצא כמו שהורה הבי"ה"ל.

2 נחלקו הפוסקים אם מברך עושה את הים הגדול, או עשה את הים הגדול, נמ"ב (סי' רכ"ח סק"ג). וע' בפתח הדברי (סי' רכ"ח סק"ג) שהאריך בזה.

3 מקור הדברים הוא משו"ת הרא"ש שם, שנשאל לו על איזה ים מיייר, והבי' הבין בכוונתו להשיב דהוא ים התיכון, ותמחו על האחרונים דמשמע מדבריו להיפך, והאריך בזה הלי"ח והפרישה, והמג"א (סק"א) הביאו דעת פוסקים אלו להלכה, ודלא כהשו"ע. והכנה"ג כתב דאין כוונת השו"ע לפסוק כהרא"ש, אלא כרבינו יונה שהביא הב"י שם שכתב "ים הגדול למעט ימים קטנים שהם כמו שלוליות שנפדרין מהים הגדול שאינו מברך עליהם", ופירש דכוונת השו"ע דמברכין על הים שעוברין בו לא"י וכ"ש האקינוס. וע' בשו"ת בצל החכמה (ח"ב סי' י"ב) שהביא כל הדעות בזה.

4 וכן פסק הגר"ש ואזנר זצ"ל נספר שער העין (עמ' תל"א), וע"י מש"כ בזה בשו"ת ישא יוסף (א"ח ח"ב סי' נ"ז). אך בשונה הלכות נראה שייברך על שתיהם עושה מעשה בראשית, ואין הכרעה במ"ב בדבר. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' ק"ז) האריך בזה, ומסיק דכיון דבין כך יוצא בזה בדיעבד בברכת עושה מע"ב, יש לנהוג כן לכתחילה כדי לצאת מן הספק. ובספר שער העין (עמ' פ"ב) הביא פלוגתא הפוסקים האם למעשה מברך על ראיית האוקיינוס עושה את הים הגדול או דמחמת ספק יברך עושה מעשה בראשית. ע"ש.

ובספר וזאת הברכה (פ"י) כתב בשם הגר"מ שטרנבוך שליט"א שהנוסע מארה"ב לארץ ישראל מברך על ראיית האוקיינוס שעשה את הים הגדול, וכשרואה את הים התיכון לא יברך בשם ומלכות עושה מעשה בראשית, והנוסע מארץ ישראל לארה"ב יברך על הים התיכון עושה מעשה בראשית, וכשרואה את האוקיינוס יברך בלא שם ומלכות עושה את הים הגדול.

5 בכף החיים (שם סק"ה) כתב דכיון דאיכא פלוגתא יש לברך עושה מעשה בראשית שבוה יוצא אליבא דכו"ע. ונכמ"ש הבי"ה"ל (שם). וכ"כ בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ד הערה מ). אמנם י"א, דכיון שיש פוסקים שנוקטים כדעת השו"ע (ע"י בשו"ת חיים שאל להחיד"א (ח"א סי' ל"ט, וח"ב סי' ל"ח), לכן יברך שעושה את הים הגדול בלא שם ומלכות. ונראה דלא יברך עושה מעשה בראשית וכנ"ל, צ"ל דלכתחילה אין לברך ברכה שלא ניתקנה על דבר זה.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

לך לך תשפ"ג

זכות אברהם בארץ

ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט והכנעני והפריזי אז יושב בארץ. [לך לך יג, ז]
כותב רבנו: ועוד י"ל לפמ"ש רש"י בפ' לך לך על פסוק ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט והכתוב אומר והכנעני והפריזי אז יושב בארץ ולא זכה בה אברהם עדיין עכ"ל, ואף שאברהם זכה כבר דארץ ישראל מוחזקת היא, עכ"ז מבואר דאברהם לא זכה רק הגוף, אבל זכות פירות נשארה לז' עממין עד זמן שיכנסו לא"י, וכ"כ הפ"ד (בדרוש ט' בשם המ"ר פ' מ"א ע"ש), ובדרושי ביארתי זה ביתר ביאור, ד"ל דה"ל דינן בזכות הארץ כמו מקבל מתנה מהיום את הגוף ולאח"מ הפירות, דהגוף נקנה לישראל מיד והפירות נשארו לז' עד שיכנסו לא"י.
ועפ"ז יש ליישב קושית התוס' בקידושין (דף כ"ו) ד"ה אמר קרא כו' שהקשו למה לא מיייתי קרא דעפרון דמוכח דשדה נקנה בכסף, ולפמ"ש כ' נחא ד"ל דשאני התם דכיון דגוף השדה נקנה כבר לאברהם ולא ה' צריך לקנות רק לזכות פירות שהיו שייכי לעפרון, א"כ יש לומר דכה"ג שפיר מוכח דנקנה בכסף, משא"כ לקנות גוף השדה, אפשר לומר דלא מהני קנין כסף משום דבזה צריך קנין חשוב ואלים, לכן מוכיח מפסוק דשדות בכסף יקנו דגם כה"ג נקנה בכסף. (שו"ת באר יצחק ח"ד ס"ל וע"ש עוד בכל דבריו)

זכות מסירות נפש

ויאמר יקוק אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך. [לך לך יב, א]

שמעתי בשם המגיד רבי חזקיהו קרלנשטיין שליט"א לפני כשנה התארגנו אנשי ח"ק תל אביב לשבות לשבת גיבוש בטבריה, ואכן נסעו כל המשפחות לשם.
בשעה 8:00 בערב בליל שבת קיבלה אחת המשפחות הודעה בביפר שבתם בת ה' שנשאר אצל בני משפחה נפלה מקומה שניה והיא מורדמת ומונשמת ומאושפזת בתל השומר.
ההורים לא ידעו מה מותר להם לעשות, ופנו רב הח"ק הרב משה רוזה מה מותר להם לעשות, והוא אמר להם שהוא קיבל מבעל הציץ אליעזר זצ"ל שאמא נמצאת ליד ילד או ילדה מורדם ומונשם בזה כבר חצי רפואה, ועל באיסורים דרבנן ניתן להיקל כדי ליסוע לבית חולים.
ולכן לנסוע לבית חולים ע"י מונית גוי זה רק איסור דרבנן של אמירה לעכו"ם, ותחומין ק"ל שזה דרבנן לכן שאמא תיסע לתל השומר עם נהג מונית ערבי.

היא התארגנה לצאת והלכו לתחנת מונית וביקשו נהג ערבי, וסיכמו שאת הכסף יקבל אחרי שבת בחדר שלהם במלון, והתחילו ליסוע. באמצע הנסיעה האמא חלה לבכות, והנהג שאל אותה מפני מה את בוכה.
ואמרה לו את כל הסיפור, וסיימה הבת שלי מורדמת ומונשמת ואני לא אבכה.
אמר לה אפי' חרב חדה מנוחת על צואריו של האדם אל יתייאש מן הרחמים'.

והאשה נבהלה מאוד, מהיכן הערבי יודע דברים כאלו והיא שואלת אותו לשמו, ואומר לה קוראים לי ביטון.
ושאלה אותו הרי בקשנו נהג ערבי, ואמר לה אז מה, אנחנו בתחנת מונית יש סדר וזה היה התור שלי.
וכעת נבהלה האשה, הרי זה כבר איסור דאורייתא כל רגע, וביקשה לרדת מיד. והנהג אמר לה שכאן לעצור זה סכנת נפשות, שנגיע לאיזה תחנה אני יוריד אותך.
ואכן הגיעו לאיזה תחנה באמצע הכביש ושם היא ירדה בשעה 10:15 ללילה ליל שבת והיא בודדה בכביש.
אחרי כרבע שעה עברו שם זוג דתי, ושאלו אותה על מעשיה וסיפרה להם מה שקרה להם, ואמרו לה שהם גרים בישוב דתי סמוך לכאן והם הזמינו אותה לביתם, ושם שהתה כל השבת.
מיד במצאי שבת היא מתקשרת לבית חולים, ואומרים לה שבשעה 10:15 הילדה התעוררה ובדקו וראו שאין לה שום פגיעה והחזירו אותה כבר לבני ברק ע"י גוי.
וכן בשעה שהאמא מסרה את נפשה לקיום מצות שבת, זכתה הבת להינצל ולזכות לרפואה שלימה.

ויחשבה לה צדקה

לפי דעת התלמוד (כתובות נ, א): המבזבז אל יבזבז יותר מחמישית הונו לצדקה. "כל הונו" - כך היה ר' הירש רבינוביץ רבה של קבנה רגיל לאמר דרך-התול - "היא ההשפעה שיש לי בקהלה. חמישית של אוצר זה כבר הבאתי לקרבן כשנתתי בימים הראשונים שלי מכתבי המלצה", וזה אמר האיש שכלל החכמים בזבזן גדול היה בנתינת צדקה. "אבא ז"ל (ר') הירש לא השתמש מעולם במבטא "אבי" לקח מבן אחד ונתן לשני. אולם אני אינני רשאי להכריח את מי שהוא להביא נדבות על-ידי כפייה מוסרית".

כוח הלגימה

שמעתי לבאר בדרך צחות מה היה כוחו של אברהם שעשה את הנפש בחרן, ורבים התאספו עליו, ואילו אצל נח מצינו שמאה עשרים שנה דיבר על המבול וזה לא השפיע.
ואמרו בזה, דאצל נח זה היה באיומי, שאמר שאם לא יעשו תשובה יהיה מבול, וזה לא מצליח להשפיע.
אבל אברהם השפיע ע"י סעודות שעשה ואז אמר להם לברך, וגדולה לגימה שמקרבת.

בקשת מתנות

אמרי נא אחותי את למען יטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך. [לך לך יב, יג]

ופרש"י יתנו לי מתנות.

וק' וכי אברהם ביקש ממנה לעשות לו טובה בשביל כסף ומתנות. ועוד דהזכיר את זה קודם הבקשה וחיתה נפשי בגללך משמע שזה היה חשוב לו יותר מחייו.

ושמעתי בשם הגר"י גלינסקי זצ"ל לבאר על דרך הדרוש, שהנה אברם יורד למצרים ובכל מקום שהגיע צחקו עליו ואמרו לו זה האלוקים שאתה מאמין בו, הוא אומר לך לרדת לארץ ישראל, ואח"כ מביא רעב וכו', ואמר להם המתינו אני חייב לכם תשובה [כלוה החייב להחזיר הלוואה]. ותוך זמן קצר אברם חזר טעון בכסף ובזהב וכו', והשיב להם תשובה [- פרע להם את הקפותיו] ואמר להם אתם מבינים עתה שהכל היה לטובתי זה האלוקים שלי תראו איך הוא דואג לי.

מחשבה קדושה

ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד. [לך לך יז, יז]
שמעתי להתבונן דהנה בטבע האדם שהיה רגיל לשפה מסיומות שהוא חושב בשפה שלו וגם אם ידבר בשפה אחרת, וודאי דבר השרוגל ב שנים שרגיל לחשוב במחשבתו כפי שהיה רגיל לדבר. והנה אברהם היה רגיל לקרא לאשתו שרי, וכעת נצטוו מהקב"ה לקרוא לה שרה, ומיד כותב פסוק שויאמר אברהם בלבו ואם שרה הבת תשעים, כי ברגע שהקב"ה אמר לקרוא לה שרה מיד כך הוא חושב את שמה.

ליום היארציית של זקני קדוש ישראל רבי נחום שאדיקר נלב"ע ז"ב חשון תרכ"ו.

מסופר על רבי נחום משאדיק, שבוקר אחד כשבא ללמוד עם החברותא שלו הקדים לפני תחילת הלימוד ואמר לו, הבוקר זכיתי לשמוע קול משמים, ר' נחום נודע כיהודי שרחוק מאוד מהלצות ואינו מרבה לספר על עצמו ובדאי לא על מעלותיו הרוחניות. אך ר' נחום המשיך בסיפור "היום כשקמתי משנתי, שמעתי בת-קול משמים - 'נחום נחום, צא לחפש את הנעליים שלך'. יצאתי למסע חיפוש אחרי הנעליים ברחבי הבית אך לא מצאתי מאומה. לאחר עשר דקות של חיפוש חזרתי למקום השינה וראיתי את נעלי במקומם הרגיל ליד מיטתי. כוונתו היתה לעורר את החברותא להבין, שכל מה שיש זה לא מאליו, אלא זוהי נתינת חסד מהקב"ה, ושאפילו על כך שכשקמים ומוצאים את הנעליים במקומם ואפשר מיד לנעול אותם יש להודות לבוראנו, ק"ו על עצם העובדה שיש לנו נעליים. (רבי יצחק מלך באר יצחק ח"א עמ' 359)

פנינים לדף היומי – נדרים

פה קדוש איך יאמר דבר זה- ב' ע"א

החפץ חיים שלח רבים לילד לרבי יוסף זונדל הוטנר מאיישישוק לקבל ממנו ברכה לימים פגש את הח"ח ושאלו וכי צדיק אנין וענה לו כי הנה במסכת סנהדרין דף כ"ג ע"א ויובא ששאלו פה קדוש יאמר ו ב זה וכן יעויין בר"ן ראש מסכת נדרים דף בי ע"א ששואל על אחד מן הראשונים ז"ל בלשון פה קדוש איך יאמר דבר זה ולכאורה אינו מובן מה ענין פה קדוש לענין סברא של תורה שעניינה בדעת ולא בפה אלא אדם ששומר את פיו מכל דיבור אסור אזי הקב"ה שומרו שלא ייכשל אף בשוגג ואם הדין שאמר אינו אמת יוצא שאמר שקר ועל זה אמרו שהוא פלא כיצד פה קדוש ייכשל באיסור שקר.

הוסיף החפץ חיים ואמר אתה הרי צדיק ושומר את פיך ממילא הקב"ה לח יכשילך בשקר ומשום כך יכול הינך לתת ברכה לנזקקים מאחר שהינך שומר פיך מכל דיבור אסור

נדר ושבועה

שמעתי מהגאון הרב אהרונסון זצ"ל (שהיה רב שכונה בפ"ת) ששמע מרבו ה'שם משמואל' בשם אביו האבני נזר שהקשה, בהא דבתחילת פרשת נדרים בתורה כתיב (במדבר ל ב) "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר", ולכאורה מהו שאמר הכתוב דוקא התם "ראשי המטות", וכתב רש"י שם וז"ל 'ומה ראה לאומרה כאן, למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה', והקשה האבני

נזר מהו הענין לומר דין זה שהפרת נדרים ביחיד מומחה, דוקא בתחילת הפרשה, עוד קודם שפתח כלל ואמר את כל דיני נדרים. ויישב האבני נזר דבלא דברי התורה היה מקום לומר שנדר הוא באיסור "בל תוסיף", שהרי מוסיף איסורים על איסורי התורה, ובאה התורה לומר דאף שהיא הוספה שהוסיף, אך אין הוספה זו ככל התורה, שבכל התורה אין חכם יכול להתיר לו איסורים, ואילו באיסורים אלו שמוסיף על עצמו אפשר להפקיע את האיסור, וכיון שהוא מין איסור אחר, שפיר אפשר לידור, וליכא בזה איסור "בל תוסיף".

ולפי"ז יש לדון מהו נדר, והנה בחינוך (מצוה ל) כתב דאדם שנשבע, נשבע בחיי המלך, ואיתא בגמ' בשבועות לט. שכאשר נתן הקב"ה את התורה ואמר "לא תשא את שם ה' אלוך לשוא", נזדעזע כל העולם כולו מחמת חומר איסור שבועת שוא, וטעם חומר האיסור הוא משום ש'שבועה' הוא שכאשר נשבע בה' היינו שכשם שה' הוא אמת כך מה שאומר היא אמת, וא"כ אדם שנשבע לשקר הוא דבר חמור ונורא, אמנם גבי נדרים יש לדון מהו ענין הנדר שנודר על עצמו, ובחינוך שם כתב דשבועה היא בחיי המלך, ואילו נדר הוא במלך עצמו, וא"כ אף הנדר הוא דבר שאינו פשוט אלא הוא חמור ביותר.

בל תאחר

כותב הדבר אברהם (ח"ב סי' ב) הגה"ה. והנני להזכיר בזה מה ששמעתי הערה נפלאה בשם הרהגה"צ מוהר"ר ישראל מאיר מראדין שליט"א דהמארח עני לסעודת שבת מיד בבואו מביהכ"ס צריך למהר לסעוד דהא קיימי עניינים ולאחר עבר בבל תאחר. והיא הערה יפה לכאורה, אלא לפי שאין העולם נזהר בזה כ"כ מהדרגא בתר זכותא דאינה נכונה, משום דאומדנא דמוכח הוא דהמארח עני לסעודת שבת דעתו היא שבשעה שיאכל הוא יאכל גם העני עמו והוי כקבע זמן לצדקה בשעה שיאכל הוא וא"כ כל זמן שהוא עצמו אינו אוכל עדיין לא הגיע זמן הצדקה ואין מקום לעבור בבל תאחר. [ע"כ הגה"ה] ועי' שער הציון סי' תרל"ט סק"ז.

ט"ס בגליון הש"ס – ז' ע"ב

כתב מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בכת"י בגליון הש"ס נדרים ז' ב' ש"מ תלת הקשה שם רעק"א ואין מובן כלל כוונתו ושמעתי ממרן ז"ל שיש שם ס"ס וצ"ל ק"ל אמאי אמר ש"מ ג' דהא לא ש"מ שאם לא נידהו יהא בנידוי וע"ש בר"ן ד"ה או מיתה ודו"ק.

זהו תלמיד חכם

פעם נזקק לבית דין כדי להתיר נדר של אשה שבעלה בא בשליחותה, ואמר החזו"א שיקראו לאדם שנמצא בבית המדרש הלכו וקראו להגר"ר שלמה הרשור זצ"ל שישב ולמד שם ואז ביקשו החזו"א שישאל איזו קושיא נמשום שאי מכנפין אין אי לא לא נדרים דף ח' ע"ב. ומיד הקשה קושיא. אמר אחר כך החזו"א זהו תלמיד חכם שיודע לשאול ולהקשות על אתר. (מעשה איש)

מתארים לחטאת – י' ע"א

איתא בגמ' בנדרים י' ע"א חסידים הראשונים היו מתאווים להביא חטאת וצ"ע אמאי לא התאוו לאשם והנה הב"י בשם מהר"י אבוהב שמכאן שנודב אדם אשם כל יום וא"כ יכול לומר באשם יה"ר. אכן י"ל שבאשם אין אפשרות להביא והנה המלבי"ם כתב ליישב שחטאת אין הקב"ה מביא תקלה על הצדיקים אבל אשם אפשר שיבוא לפניו חתיכה ספק חלב ושומן וכלפי שמיא הוי שומן וא"כ יביאו אשם ודפח"ה.

אכן נראה בזה דחלוק מיסוד הדין אשם וחטאת דחטאת הוי קרבן רצון רק החוטא חייב בה כמו חטאת נחשון וכן למ"ל ושעירי ר"ח נעשה ברצון והנה אין בקרבנות צבור אשם דהיינו שקרבן אשם כולו הוי לכפרת פשע וחטא ולא קרבן שיסודו לרצון כמש"כ בחטאת ונשלמה פרים שפתינו (פרי חטאת) ולפי"ז שפיר לא מצינו שהתאוו לזה. אכן בחת"ס מצינו שגם התאוו לשאר מ"ע דהשבת גזילה וכדו' רק היו אנוסים ובחטאת שהוי שוגג לא שייך כמ"ש.

עניינים נחוצים

ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א
דומ"צ קהל עדת חרדים אופקים

הרואה קשת

כלומר שכבר נברא במאמרו בששת ימי בראשית עיקר הקשת (מהרש"א נ"ט.) אלא שענה מראה לנו, ע"כ. (ה) והיו דורות שלא נראה בהם הקשת כלל, כדורו של חזקיהו המלך, ושל רבי שמעון בר יוחאי, מפני שהיו כולם צדיקים גמורים ולא הוצרכו לאות (וכמו שפרש"י בפרשת נח ט' י"ב), או מפני שהיה בדור ההוא צדיק גמור שהגן בזכותו על כל הדור (וכמו שפרש"י במסכת כתובות ע"ז: אצל רבי יהושע בן לוי).

(ו) ע"כ אם נראה קשת אין זה סימן טוב, שזה מראה שאנשים עושים עבירות והקב"ה רוצה להביא מבול לעולם, אלא משום שנשבע שלא להביא עוד מבול, נמנע מזה. לכן כתב בספר 'חיי אדם', שמי שרואה הקשת אין כדאי להגיד לחבירו מטעם מוציא דבה, (והובא במ"ב ובכה"ח). אך נראה שאם רוצה לחנך את ילדיו לברך ברכה זו, מותר להראות להם הקשת, כדי שיוכל לחנכם בזה.

(ז) וביאר הדבר היטב בספר הברית (ח"א מאמר י' פרק י"ב) וז"ל: והנה בעת אשר יתראה הקשת לבני האדם אות היא לעולם שהדור חייב והדין נותן להביא עליהם גשם שוטף ומבול מים על הארץ לשחת כל בשר, לולא שהקב"ה זוכר הברית אשר כרת עם נח ובניו וכל נפש חיה כנאמר (בראשית ט' י"ד-ט"ו) "וְהָיָה בָּעֵנָנִי עָנָן עַל הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן: וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וְכִן כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל בָּשָׂר וְלֹא יְהִיָּה עוֹד הַמַּיִם לַמַּבּוּל לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר". וע"כ כשיש צדיק המגן על הדור בזכותו אין הקב"ה מראה זאת הקשת לעיני בני האדם, אף כי יהיו עבים ורוח וגשם אין הקשת נראה לעין האדם באדמה, כי הצדיק ההוא בעצמו ובכבודו הוא אות הברית, אות הוא לעולם וברית קודש הוא בין ה' ובין אנשים. ולכן בדורו של חזקיהו מלך יהודה ודורו של רבי שמעון בן יוחאי ורבי יהושע בן לוי לא נראתה הקשת, כאשר זכרו חז"ל (בפרק המדיר). ולא שהקשת הוא סיבת זכרון ה', כי אין שכחה לפני כסא כבודו, אך הוא סיבת זכרון האנושי, כי כשרואים

(א) אחרי שהשי"ת שטף את כל העולם במי המבול, ורק נח ומשפחתו ניצלו בצדקתו, כרת השי"ת ברית עם נח ובניו שלא יביא עוד מבול מים לכל העולם, והקים ברית על זה, ונתן לו סימן את הקשת. וחז"ל תיקנו לברך על ראיית הקשת, ולכן כאשר כעת מתחילה עונת הגשמים ולפעמים נראה הקשת בענן, נביא כאן את דיני ברכת הקשת.

(ב) הרואה הקשת אומר: "בא"י אמ"ה זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו" (לשון השו"ע או"ח רס"י רכ"ט) וכן נוהגים בני ספרד. ובני אשכנז נוהגים לומר: "ונאמן בבריתו" וכו' בוי"ו, כלשון הגמרא (ברכות נ"ט.) וכןסח הרמב"ם והטור, וכ"כ החיי אדם (כלל ס"ג ס"ד) ויש גם מבני ספרד שאומרים כן כמו שהביא בכה"ח שם.

(ג) ופירוש הברכה הובא בספר אבודרהם: "זוכר הברית" שנאמר, "וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית", וזוכר שנשבע שלא יביא עוד מבול, וכשרואה את הרשעים, רוצה [השי"ת] להחריב את העולם, ורואה הקשת וזוכר הברית ונמנע. ולא שצריך הקב"ה זכירה, שהרי אין שכחה לפניו, אלא מראה לעולם כשהם רואים את הקשת שרבו רשעי ישראל, ואלמלא השבועה היה מחריבו. "נאמן בבריתו" - שלא יעבירונו אע"פ שרבו הרשעים. "וקיים במאמרו" - אפילו לא היה הברית כיון שאמר בדבור בעלמא, "וְלֹא יְהִיָּה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ", ברור שיקיים מאמרו, ע"כ.

(ד) ובערוך השולחן שם ביאר: הברית שכרת הקדוש ברוך הוא עם נח שלא יביא מבול לעולם כדכתיב "וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן, וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי" נאמן הוא יתברך בבריתו שלא יביא מבול לעולם. ולפי שאין כל חדש תחת השמש ולא כעת נברא הקשת אלא שכבר נברא מששת ימי בראשית, והוא מעשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות כדתנן באבות, ולזה מסיימים וקיים במאמרו

האנשים זאת אות הברית בעת גבורות גשמים מתנחמים בלבותם ואומרים א"א להיות זאת הגשם עד להשחית, שהרי כבר הבטיח הבורא יתברך לאבותינו בפה מלא שלא יהיה עוד המים למבול לשחת הארץ, ולא איש קל ויכזב ובן אדם ויתנחם חלילה, אף גם אם הצדיק אבד ואין איש שיגן עלינו ה' הוא הצדיק, לפיכך אנחנו חייבים להודות ולברך על המראה הזאת ברוך זוכר הברית.

וכוונת הכתוב ופירושו כך הוא, "וְנִרְאָתָהּ הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן, וְזִכְרֹתֶי אֶת בְּרִיתִי", כלומר אף בעת אשר תראו את הקשת בענן ואז סימן הוא כי אתם דור סורר ומורה, דור עקש ופתלתל, תדעו נאמנה שאני זוכר תמיד את הברית ואת השבועה.

ח) עוד מבואר בגמרא (חגיגה ט"ז), שאסור להסתכל בקשת, היות שבנבואת יחזקאל נמשלה השכינה לקשת, אין זה כבוד שמים להסתכל בו, וע"ז נאמר במשנה שם: כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם. והמסתכל בו מבואר בגמרא שם שעונשו הוא שעיניו כהות. והקשו הראשונים: שאם אסור להסתכל בקשת איך מברכים עליו, שא"א לברך עליו אם לא רואים אותו תחילה? ותירצו שיש הבדל בין ראיה להסתכלות, שראיה בעלמא לפי שעה מותר אבל להסתכל ולהתבונן בו אסור (הובא בב"י). על כן יש לראות הקשת לזמן מועט כדי לברך עליו, ושוב לא יסתכל בו, וזהו כוונת מרן בשו"ע, שסיים: אסור להסתכל בו ביותר.

ט) וביאר המהרש"א בח"א: שהיה קבלה בידם דעיניו כהות במסתכל בקשת. והא ודאי במסתכל בשכינה ממש א"א להיות חי, כמ"ש "כי לא יראני האדם וחי" אבל הכא במסתכל בדמות וזיו של שכינה קאמר גם שאינו מת, מ"מ עונשו שעיניו כהות שהוא דמות מיתה, כמ"ש ג' חשובין כמת סומא וכו'.

י) והסתפק בביאור הלכה, האם צריך דוקא לראותו בתמונת קשת דהיינו כחצי עיגול, או שדי רק לראות מקצת ממנו, עכ"ל. ומסתימת הפוסקים שלא הזכירו שלא לברך אם לא רואים את כולה, משמע שאפשר לברך גם על ראיית מקצתה. וכן הוא מנהג העולם לברך אף אם רואים רק מקצת הקשת.

יא) וכתב בספר מקור חיים לבעל החו"י: אמרו לו נראה קשת, אם רואה אותו דרך חלון יברך, ואם אינו רואה אינו מחוייב לילך לחוץ ולברך וכ"ש להפסיק מלימודו, [וה"ה שאר ברכות הרא"י, כי כיון שאינו רואה עדיין אינו חייב להשתדל לראות כדי לברך], ורק כדי לראות מלך אפי' מלכי האומות מצוה להשתדל, מטעם שאם יזכה יבחין מה בין מלכי ישראל למלכי האומות, וכן עבור ברכת הלבנה מפני שמקבל בה פני השכינה.

יב) מי שבירך על הקשת ולמחרת ראה עוד קשת מברך עוד פעם, ולא צריך לחכות שלשים יום כמו שיש ברכות הרא"י שכך דינם לברך שוב רק אחר שלשים יום, מכיון שזה קשת אחר ולא אותו קשת שכבר בירך עליו

(שע"ת ומ"ב סימן רכ"ט סק"ב). ואם ראה קשת אחר באותו היום נראה שדינו כברקת הרעמים והברקים (בסימן רכז סעיף ב) שכל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת; אבל נתפזרו צריך לחזור ולברך. וכתב המ"ב (שם ס"ק ח') ודוקא היכא דהשמים נטהרו וזכו לגמרי ואח"כ נתקדרו השמים בעבים צריך לברך מחדש דהוי מלתא חדתא, אבל היכא שנתפזרו העבים ע"י הרוח אחד הנה ואחד הנה ועדיין מעונן הרקיע אז נפטר הכל ע"י ברכה הראשונה ואין צריך לחזור ולברך מחדש.

יג) ונשאל המהרש"ם (שו"ת חלק ב' סימן קכ"ד) על קשת הנראה בלילה האם יש לברך עליו הברכה, וכמו שמשמע מתרגום יונתן שהזכיר עה"פ (בראשית ט' י"ד) וְנִרְאָתָהּ הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן (בתרגום לעברי): "ותיראה הקשת ביום עד שלא תשקע השמש בענן". וענה: שהשל"ה בפרשת נח הביא בשם הרמ"א לבאר ענין אות הקשת, וגם מ"ש (בגמרא) נראה הקשת בימך, כי לא יתראה הקשת אלא ביום כשהשמש נגד הענן, ואם היינו זוכין שירד הגשם בעתם בלילי שבתות לא ה' נראה הקשת. ומ"מ בכ"ז כיון שבש"ס לא חלקו בזה, ע"כ צ"ל דודאי ע"פ רוב לא יתראה בלילה, אבל אם לפעמים רחוקות יזדמן שיתראה, יש לברך, עכ"ל.

וכספר הברית (ח"א פרק י"ב) כתב: ולפעמים בזמן מרובה אפשר שתראה הקשת גם כן בלילה כשהירח שלם ומלא, אף גם מבעשור לחדש והלאה, שאז קרובה להיות מלאה, אך רק בזמן עלותה או בזמן שקיעתה. והנראה בלילה הוא יותר בהירה מהנראית ביום, מפני שבאה מאור חוזר של הירח, עכ"ל.

יד) ושוב הביא בספר הברית טעמים למה בחר ה' לאות ולעד הקשת יותר משאר כל דבר מן הדברים אשר בטבע. וביאר:

א. בשם הרמב"ן: מפני כי דרך ומנהג מלומדי מלחמה ודורכי קשת לירות על יתר בחצים אלו מול אלו מחנה מול מחנה להיות ביד כל דורכי קשת רגלי הקשת נוכח לבו, ותיכף כשנעשה שלום ביניהם יהפכו הקשתות ותופש הקשת כל אחד מהם באופן שרגלי הקשת והיתר נגד העומד לקראתו, וזה סימן שלא יורו עוד המורים ולא יכונו חצם על יתר לירות, כי כבר פסקה המחלוקת ונעשה השלום ונכרתה קשת מלחמה. כן הוא מראה הקשת הנראה באויר השמים, רגליה תמיד כלפי הארץ ובליטתה כלפי השמים. על כן הוא סימן שלום בין ה' ובין האדם וכל החיים שלא לשחת כל בשר עוד, בהיות שלא דרך קשתו כאויב כמטחוי הקשת, אבל נהפוך הוא כאוהב ורגליה נוכח יושבי תבל.

ב. בשם החזקוני: אחר שהוא מראה דמות כבוד ה' כאשר זכרנו, הוא סימן ישועה ורחמים על כי כבוד ה' נראה בענן. ואין המלך מתראה בעת הזעם אך הוא מסתיר פניו בעת רעה כנאמר "וְהִסְתַּרְתִּי פְנֵי מִיָּהֶם וְהָיָה לְאֹכֶל וּמִצָּאָהוּ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת" (דברים ל"א), אבל באור פני מלך חיים ושלום, עכ"ל ספר הברית.

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממונטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת לך לך

לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך (יב, א)

הקשו המפרשים דלכאורה היה צ"ל להיפך דמתחילה הוא עוזב בית אביו ואח"כ את מולדתו וכו', לא זו אף זו. ואמר הגאון ר' מאיר סאלאוויציק בשם זקנו הגר"ח, דאילו היה כתוב כן ה"א דכולו מצוה אחת לצאת, [אלא שהקב"ה מפרש לו הסדר] אבל כיון דכתוב להיפך ע"כ דכל אחד ואחד הוי מצוה בפני עצמה, [ללכת מארצו, ללכת ממולדתו, וללכת מבית אביו, ויקבל שכר על יציאה מארצו וממולדתו ומבית אביו].

ובמדרש רבה (לט, ט) איתא, ליתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה. ואומרים בשם הגאון ר' ברוך בער ליבוביץ דאילו גילה לו הקב"ה מיד המקום, אז הציווי היה להגיע לשם¹, וההליכה עצמה לא תהיה אלא הכשר מצוה, אבל כיון דלא גילה לו המקום המיועד, אז בהכרח ההליכה עצמה הוא המעשה מצוה, וזהו השכר על כל פסיעה ופסיעה.

ועיין לקמן (פסוק ה), ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען. דלכאורה תיבת ללכת מיותרת דהוי ליה למימר או ויצאו ארצה כנען או וילכו ארצה כנען. אולם לפי מה שנתבאר בשם ר' ברוך בער, דההליכה עצמה היתה מצוה, י"ל דזוהי כוונת הפסוק ויצאו ללכת ארצה כנען, ללמדנו שההליכה עצמה, היתה גוף המצוה. והוסיף דאפשר לבאר דלכך נקט הקרא ב' הלשונות, ויצאו ללכת משום שבהליכת אברהם היו ב' ענינים א. לצאת ממקום רשע ב. ללכת לארץ ישראל מצד היותה הארץ הנבחרת. כמבואר ברמב"ן (יא, כח).

והוי כעין מה שפירש בספר בית הלוי בפרשת ויצא הא דכתיב (כח, י) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, דבהליכתו היו שני ענינים, א. משום ציווי אביו ב. משום ציווי אמו. דאביו ציוהו ללכת לחרן ליקח משם אשה, ואמו רצתה שילך לחרן כדי לברוח מעשו. וזהו דנקט ב' לשונות, ויצא יעקב ר"ל מפני ציווי אמו, וילך חרנה מפני ציווי אביו.

וה' אמר אל אברהם וכו' שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה. כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם וכו' קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה. (יג, יד-יז)²

יש לדייק מדוע דוקא עכשיו אמר הקב"ה לאברהם שא עיניך וכו' וקום התהלך בארץ וכו', ולא אמר לו כן בתחילת הפרשה כשאמר הקב"ה לאברהם (יב, ז) לזרעך אתן את הארץ הזאת.

וכדי לבאר הענין יש להקדים דלכאורה קשה מדוע ירד אברהם אבינו למצרים ולא בטח בה' שאמר לו ללכת לארץ כנען³. כן יש לעיין בפרשה הסתומה שאמר אברהם לשרה אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך (יב, יג). ופרש"י למען ייטב לי בעבורך, יתנו לי מתנות. ומלבד מה שנתקשו המפרשים מהי תכלית המתנות⁴, צ"ע דהלא כלפי השאלה של חיים ומוות המתנות אינן חשובות כלל. והיה לאברהם לומר למען תחיה נפשי בעבורך.

ונראה לבאר דכל ירידת אברהם למצרים היתה הכנה לירידת בני ישראל למצרים. ועי' ברמב"ן שכתב דכל

1. כלשונו הזהב צו קומען דארטען.

2. נערך מחדש.

3. עי' ברמב"ן (יב, י) שכתב שבאמת היה אסור לאברהם לצאת מן הארץ, וחטא חטא גדול בשגגה וכו'.

4. ובפרט שאברהם לא רצה ליהנות מהמתנות האלו ונתנם לבני הפלגשים כמבואר ברש"י (כה, ו) שכל מה שניתן לו על אודות שרה נתן לבני הפלגשים.

מעשי האבות באים ללמד על העתיד⁵. וכיון שהיה רעב הבין אברהם שזה סימן מהשמים שהוא צריך לרדת למצרים כדי שיהיה סימן ועזר לבניו כשירדו למצרים.

ובני ישראל היו צריכים לירד למצרים משום ששם היתה הזדככותם על ידי ההעברה בכור הברזל לעשות אותם לעם, ושם היתה ההכנה המצטרפת לקבלת התורה, ולזכות לרשת את ארץ ישראל.

א"כ ירידת אברהם למצרים היתה בשביל בניו, וכן בקשת המתנות היתה סימן לבניו שגם הם ישאלו ויבקשו ממצרים כלי כסף וכלי זהב. משום שבממון זה היה מונח כוחו של מצרים, וללא שבירת כח הטומאה של מצרים לא יכלו בני ישראל להעשות לעם ולא יכלו לקבל את התורה ולזכות בארץ ישראל. וא"כ היו המתנות חשובות אצל אברהם יותר מחייו שהיה מוכן למסור נפשו כדי שבני ישראל יהפכו לעם קדוש לה' ויקבלו את התורה.

וראיתי במעתיקי שמועות של מו"ר הגאון ר' יחיאל מיכל פיינשטיין שאמר כעין זה וגם הוסיף דבעצם צ"ע מדוע אברהם לא החזיר לפרעה את המתנות שקיבל ממנו שהרי ה' מקח טעות בנתינתם, כיון שהמתנות נתנו לו בתור אח שרה עבור שרה, וכשנתבררה הטעות היה לאברהם להחזירם. וי"ל דגם זה היה בגדר המעשה אבות סימן לבנים שבנ"י ישאלו בדרך ערמה אשה משכנתה ומגרת בית כלי כסף ואע"פ שלקחו בתורת שאלה יהיו פטורים מלהחזיר, עכת"ד. ואפשר לבאר שלכך אינם צריכים להחזיר את הממון למצרים, משום שבאמת מגיע להם הרכוש עבור עבודת הפרך שעבדו במצרים. כמבואר במסכת סנהדרין (צא.) שבאו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון ובקשו שבני ישראל יחזירו להם את הכלי כסף וכלי זהב שהשאלום, וענה להם גביהא בן פסיסא שהם עדיין חייבים לנו תשלום על עבודת הפרך שעבדו שם. וכן לאברהם הגיעו המתנות עבור זה שציערו אותו⁷. או דהוי דמי בושט⁸.

ולפי זה שפיר מובן שרק אחר ירידת אברהם למצרים ועלייתו משם ברכוש גדול יכל הוא לעשות סימן לבניו בארץ ישראל ללכת בה לארכה ולרחבה וכאמרם ז"ל במסכת בבא בתרא (ק.) דלכך הלך אברהם בארץ כדי שיהא נח ליכבש לבני בניו. דרך אחר שירדו למצרים ויעלו משם יוכלו לזכות בארץ ישראל.

וירק את חניכיו (יד, יד)⁹

פירש"י: חניכיו. והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות והוא עתיד לעמוד בה וכן חנוך לנער (משלי כב, ו), חנוכת המזבח (במדבר ז, י), חנוכת הבית (תהלים ל, א).

דרש הגאון ר' מאיר שפירא¹⁰ שמדברי רש"י הנ"ל מבואר דתכלית החינוך הוא שהלימוד יהא נשרש בהאדם

5. וז"ל הרמב"ן שם (יב, ו), אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה ואמרו במדרש תנחומא (ט) כל מה שאירע לאבות סימן לבנים, ולכן יאריכו הכתובים בספור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו, עכ"ל. וכ"ה במדרש רבה (סוף פרשה מ).

6. עי' במסכת ברכות (ט:): דדרשינן (שמות יב, לו) וינצלו את מצרים א"ר אמי מלמד שעשאוהו כמצודה שאין בה דגן, ור"ל אמר עשאוהו כמצולה שאין בה דגים. ורש"י בחומש פירש וינצלו ורוקיננו. דהיינו לא מספיק שבני ישראל יצאו ברכוש גדול אלא עיקר המטרה היתה לרוקן את מצרים כדי לשבור את כוחה (הרה"ג ר' יאיר כהן).

7. העיר הגאון ר' נטע זעליג וייס דלא מצינו תשלומין עבור צער שאינו צער גופני אלא צער נפשי, והיינו דתשלום צער איכא רק כשיש צער בגוף, וא"כ לאברהם לא הגיע תשלום עבור הצער.

8. כן ביאר הרה"ג ר' יהודה שפיטצער עפ"י המבואר באור החיים הק' בפרשת וישלח (לד, כז) שבני יעקב לקחו את ממון שכם כתשלום דמי בושט. ועוד אפ"ל שאברהם אבינו לקח את הממון כדמי בושט שהיה מגיע לשרה. [עי' בשו"ע אבן העזר (פג, א) שיש לבעל חלק בדמי בושט שאשתו מקבלת].

9. נערך מחדש עם הוספות.

10. בחנוכת הבית של ישיבת חכמי לובלין (סיון תר"צ), שמעתי מתלמידיו המובהקים מו"ר הגר"פ הירשפרונג, וכן

וישפיע עליו אפילו לאחר זמן. ובזה יש לבאר הא דכתיב בתהלים (לד, יב) לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם, דלכאורה הול"ל בואו בנים, אלא עיקר התכלית של חינוך הוא שאחרי הלימוד יעמוד ימשיך להחזיק במה שלמד, וזהו הפירוש לכו בנים, שלאחר שילמדו יראת ה' יוכלו לילך עמה¹¹.

ובזה פירש הרב מלובלין הא דאיתא בירושלמי כתובות (ה, יא) דשמעון בן שטח תיקן כמה תקנות, אחת, שהושיב מלמדי תינוקות בכל עיר, והשניה, דהנה כלי מתכת שנשבר פקעה טומאתו. ותיקן ר' שמעון בן שטח דאם תקנוהו חוזר הכלי לטומאתו הישנה. ואפשר לבאר שהתקנות שייכי להדדי דכמו בטומאה ישנה שמתבטלת בשבירתה חוזרת וננערת, על אחת כמה וכמה בקדושה שלא תיפסק ולא תיבטל לעולם. ולכן עמד ותקן בתי ספר לתינוקות שלא יפסקו ולא יבטלו מפתגמי אורייתא ויוכלו תמיד לחזור ללימודם¹².

והביא עוד הא דאיתא במכילתא בפ' יתרו אהא דכתיב (כ, כ) לא תעשון אתי אלהי כסף, דכל כלי בית עולמים אם אין להם זהב, עושין אותו של כסף, חוץ מהכרובים דאם שניתם משל זהב הרי הן כאלהי כסף. וטעם הדבר דבמסכת חגיגה (יג:) מבואר שהכרובים היו כרביא (כתינוק) והוא מרמז על חינוך שצריך להיות בתכלית המשובחת ביותר בלי פשרות כעין זהב.

ובן שמונת ימים ימול לכם (יז, יב)¹³

במסכת קידושין (כט.) ילפינן דאשה אינה מצווה על מילת בנה מדכתיב (כא, ד) כאשר צוה אותו אלוקים אותו ולא אותה. והקשו בתוספות (ד"ה אותו) דלמה לי קרא תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא שנימול בשמיני ללידתו ונשים פטורות. ותירצו דכיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא¹⁴. ומו"ר הגאון ר' מרדכי גיפטר¹⁵ תירץ דאין יום השמיני זמן אלא דהוא דין בגברא שיהא בר שמונה ימים, ולכן לא כתוב כאן ביום השמיני אלא בן שמונת ימים ימול לכם. וכן גבי קרבן כתיב בפרשת אמור (כב, כז) והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן והיינו שיעבור על הבהמה שבעה ימים.

ולכן אין להקשות על מילה בזמנה שזהו מצות עשה שהזמן גרמא דהתורה אמרה שכאשר הוא בן שמונה ימים הוא ראוי למילה¹⁶. וכן תירץ הגר"ח¹⁷ וכתב שיתכן שזו כונת התוספות בתירוץ שכיון שלאחר היום השמיני אין הפסק למצוה, מוכח שמה שהמילה היא ביום השמיני אינו מחמת שזהו זמן המצוה אלא שעל תינוק קטן משמונה ימים אין עדיין חיוב כשם שבשאר המצוות החיוב אינו אלא לבן שלוש עשרה.

מהגאון ר' ברוך שמעון שניאורסאן.

11. והעיר לי ידידי הרה"ג ר' צבי ווייס שאכן עד היום כתוב הפסוק לכו בנים על הבנין של ישיבת חכמי לובלין, ובאר הרב מלובלין שלכך בחר פסוק זה שזוהי תכלית הישיבה.

12. והעיר לי ידידי הרה"ג ר' צבי ווייס שהכוונה הוא שיחזור לשורשו ולמקור שממנו נשאב כמו בכלי שחזור לטומאתו הישנה, ואין הכוונה שיחזור רק ללמודו מכאן ואילך ובזה אתי הדמיון יפה.

13. ענין חדש שלא הובא במהדורה ראשונה.

14. אמנם התוס' שם כתבו דהיינו למ"ד דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום ובין בלילה, אבל למ"ד דאין מלין אלא ביום הוי מ"ע שהזמן גרמא.

ועיין בטורי אבן עמ"ס חגיגה (טז:) שכתב דמילה לא הוי מעשה"ג וביאר דלא הויא מצות עשה שהזמן גרמא אלא כגון שופר וסוכה דלאחר זמנם בטלה המצוה, ובשנה הבאה היא מצוה בפני עצמה ואין תשלומין למצוה שעברה. אבל מצות מילה דהמצוה היא פעם אחת, אף דהלילה אינו זמנו, מ"מ כשהאיר היום חוזר וניעור אותה מצוה עצמה, והלילה אינו רק הפסק, זה לא הוי זמן גרמא. הו"ד במנחת חינוך (ב, ט).

15. מכתביו, נמסר ע"י בנו הרה"ג ר' זלמן גיפטר.

16. ואין להעיר מדכתיב בפ' תזריע (ויקרא יב, ג) וביום השמיני ימול בשר ערלתו, דשם התורה מדברת על הדינים שעליה לנהוג דיני טומאת לידה ומזכירה התורה ג"כ שביום השמיני מצוה למול בשר ערלתו (הרה"ג ר' צבי ליכט).

17. הו"ד בספר הזכרון אבן ציון (עמוד שכט).

ברכות על ברקים ורעמים

א. אם צריך לברך ברכות אלו בעמידה ב. אם מפסיק לברכם אף כשיגרם ביטול תורה דברים

ג. אם בירך על הרעם והברק ברכה אחת והיה לאחר כדי דיבור מהברק

אך בתשובות "הנודע ביהודה" (קמא סימן מ"א) כתב להדיא על דברי המג"א בסימן ס"ו שמותר להפסיק באמצע קריאת שמע לברכת רעמים, דהמג"א מודה שלברכת הלבנה אין להפסיק. דבשלמא ברכת הרעם שנתחייב לברך על רעם זה, אף אם יהיה רעם נוסף ויברך מכל מקום ברכה זו לא חלה למפרע על הרעם שעבר, וכל שמברך על רעם זה פוטר את הרעמים הבאים לאחריו, ולכן דעת המג"א דמפסיק דאם לא יברך, יפסיד ברכה זו.

המברך על בשמים בחנות דומה למברך על ברקים ורעמים

וכדברי הנוב" מוכח מבאר הגר"א בסימן ר"ז, דנפסק שם שהיושב בחנותו של בשם ויצא ונכנס אינו מברך פעם נוספת אם לא הסיח דעתו. ומבאר הגר"א דדמי לברקים ורעמים בסימן רכ"ז שאע"פ שבכל פעם ברק אחר הוא, כיון שלא הסיח דעתו אינו מברך על שאר הרעמים דהברכה הראשונה היתה על כולם.

לגר"א ולנוב" יפסיק אף באמצע הלימוד

לפ"ז בנידון דידן לדעת הגר"א והנוב"א אם לא יפסיקו באמצע השיעור יפסידו את הברכה על רעם זה ששמעו בשעת השיעור, משא"כ לפי המ"ב יתכן שיכול להמתין ולברך אח"כ כיון שאין חיוב לברך על כל רעם אלא על כללות הרעמים ששומע מעבים אלו.

יש מהפוסקים שנקטו דביטול תורה דברים לא יפסיקו לברך הלומד תורה צריך לבטל ולהפסיק לימודו לעשיית כל המצוות, דבתלמוד תורה לא נאמר הכלל שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, כיון שהלימוד הוא על מנת לעשות. מכל מקום בתלמוד תורה דברים שאם יפסיקו יגרם הדבר לבטלה, נחלקו בזה הפוסקים בסימן ק"ו אם פוסק אפילו למצוה עוברת. - ולפיכך יש מפוסקי זמננו שנקטו שאין להפסיק תלמוד תורה דברים לברכת ברקים ורעמים.

ג. ברכה על ברק ורעם לאחר תוך כדי דיבור לברק

הרואה ברק ושמע רעם בתוך כדי דיבור. ובגמר הרעם התחיל לברך שכוחו וגבורתו מלא עולם בתוך ד" מהרעם, וכיון בברכתו גם על הרעם וגם על הברק, אך כבר עבר יותר מתוך כדי דיבור מהברק. היה נראה שצריך שוב לברך על הברק כיון שהברכה לא היתה בתוך ד" לברק.

אם דומה לעדות שהעד הראשון יכול לחזור בתוך כדי דיבור מהעד האחרון

בספר "שלמי תודה" כתב שהגרא"ל שטיינמן זצוק"ל דן בזה שמכיון שבברכות (נט.) מבואר שסיבה אחת גורמת לברק ולרעם שיבואו וא"כ מישך שייכי להדדי. - לכן כמו שעדים יכולים לחזור מעדותם תוך כדי דיבור, ואם יש מאה עדים וכל אחד מעיד בתוך כדי דיבור של חברו הראשון יכול לחזור בו כל זמן שהאחרון לא גמר עדותו משום דמישך שייכי להדדי, וחשיב תוך כדי דיבור לראשון כדאיתא בשבועות (לב.) בתד"ה "בתוך". ה"ה הכא דנחשב להמשך אחד חשיב תוך ד" של הברק וצ"ע.

ויש לחלק דבעדות אפילו כשיש מאה עדים שם כת אחת על כולם, ולכן נחשבים לדבר אחד. - משא"כ ברק ורעם אע"פ שבאים מחמת אותה פעולה, מ"מ הם נראים כדברים נפרדים שחכמים קבעו על כל אחד מהם ברכה בפני עצמה, ומאחר שקבעו שזמן הברכה הוא רק תוך כדי דיבור לראיתם, לא מהני מה שהברק והרעם באו בתוך כדי דיבור.

א. אם צריך לברך בעמידה את ברכות הברק והרעם

ברכת המצוות מבואר בפוסקים באו"ח (סימן ח') שצריך לברכם בעמידה. ואילו בברכת השבח כתב הפמ"ג (סימן תל"ב ס"ק א') להסתפק אם צריך לברכן מעומד.

היעב"ץ בספרו "מור וקציעה" (סימן ח') ובסידור "בית יעקב" (ברכת נט"י) נקט שכל הברכות שהם שבח והודאה צריכים להאמר בעמידה.

מקידוש לבנה נראה שאין צריך לברך בעמידה

לכאורה יש לפשוט ספק זה מדברי הגמ' בסנהדרין (דף מב.) שאמרו כל המברך על החודש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, ואמר אביי הלך נימרינהו מעומד. ופרש"י הואיל ומקבל פני השכינה מעומד בעי לברוכי מפני כבוד השכינה שמקבל.

משמע דדווקא מטעם של 'כאילו מקבל שכינה' בעי לברך מעומד, אבל בשאר כל ברכות השבח וההודאה א"צ לברכם מעומד. וכך נקט הפמ"ג (בפתיחה לאו"ח סוף הלכות ברכות) דברכות השבח מברך מיושב מלבד ברכת קידוש לבנה.

אם כוונת הגמ' לאפוקי ישיבה או לאפוקי מהלך

בספר "שלמי תודה" כתב לדחות את הראיה מדברי הגמ' בסנהדרין ע"פ מה שנסתפק ה"חזון איש" דמה שאמר אביי הלך צריך למימרא מעומד אם כוונתו לאפוקי ישיבה או לאפוקי מהלך. וכדמצינו בברכות (יג:) גבי קריאת שמע שצריך לאמרה לכתחילה עד "על לברך" בעמידה ולא כשהוא מהלך, לפי"ז אין ראיה לכל ברכות השבח שאין צריך לעמוד. האחרונים דייקו מהרמב"ם שכל ברכות השבח מברך בישיבה, שכתב בהלכות ברכות פ"י את סוגי ברכות השבח, ובהלכה ח' בברכת הגומל כתב דהוי בעמידה, משמע ששאר ברכות השבח הוי בישיבה. מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל הורה שמוטב לברך ברכת השבח בעמידה, די ש בזה הידור.

ב. להפסיק באמצע שיעור לברכות הברק והרעם

ציבור השומע רעמים באמצע שיעור באופן שלפי מזג האויר נראה שהרעמים ימשכו אף לאחר סיום השיעור, יש לדון אם יכולים לכתחילה להמתין מלבד עד שישמעו הרעמים לאחר השיעור, שהרי אין מברכין יותר מפעם אחת ביום אם לא נתפזרו העבים.

אם צריך לכיון לפטור את כל הברקים והרעמים שיבואו אחריו

בספר "שערי זבולון" (או"ח סימן צ') חקר האם כל ברק אורעם מחייב ברכה וכשמברך על הרעם הראשון הברכה מתייחסת לכל הרעמים, או שאין כל רעם ורעם מאותם עבים מחייב ברכה אלא כל הרעמים מאותם עבים מחייבים רק ברכה אחת.

הנ"מ בזה היא אם צריך לכיון בשעת הברכה שמברך על הרעם, לפטור בזה את הרעמים שיבואו אחריו עד שיתפזרו העבים. או לכל הפחות צריך לדעת שברכתו קאי על כל הרעמים ואז יתכן דהוי כמסתמא שכוון, כמו בסעודה שצריך לכוון על כל הסעודה.

אם מברכים באמצע קריאת שמע

המשנה ברורה (בסימן רכ"ז ס"ק ה') כתב שאם נתעורר לעשות צרכיו, אך אינו מתאוה כ"כ כדי שיעבור בבל תשקצו נחלקו אם יברך על הברק או הרעם קודם שיעשה צרכיו. ואם משער שישמע עוד קול רעם שיוכל לברך, בודאי נכון להחמיר. מוכח מדבריו שסובר שאין כל רעם מחייב ברכה לעצמה אלא כל הרעמים, ולכן כשיש איזו סיבה שלא לברך ברעם הראשון יכול לדחות ברכתו לרעם השני.

בסיעתא דשמיא עד עתה יצא לאור 'קובץ משולחן גבוה' ו' חלקים על התורה וג' חלקים על המועדים.

להשגת הקבצים, להערות והארות, ולרשימת התפוצה של הגיליון

ניתן לפנות לטלפון 05484-19094 או במייל mg036198046@gmail.com

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

קצות דרכיו של הגאון הגדול

רבי אברהם ארלנגר זצוק"ל

שרשיו

רבינו הגדול זצוק"ל נולד בלוצרן שבשווייץ בו' טבת תרצ"ב לאביו החבר הרב שמשון רפאל זצ"ל ולאמו הצדקנית מרת טויבא ע"ה לבית וורשנר. היה זה כשבועיים לאחר פטירת סבו הרב אברהם ארלנגר מייסד היהדות החרדית בעיר לוצרן. ויקרא שמו בישראל 'אברהם' על שם סבו.

בבית הגדול והקדוש שבלוצרן, ספג את יסודות האמונה התמימה, את אהבת התורה ששרתה בין כתלי הבית, ואת ה'יראת שמים' שריחפה בבית והורגשה בכל צעד ושעל. אביו החבר ר' שמשון רפאל זצ"ל, היה כולו אהבת תורה ואהבת הבריות. ממכתבים שכתב לבניו במרוצת השנים ניכר עד כמה היה שבע רצון כשבניו יושבים והוגים בתורה הקדושה.

אמו של רבינו מרת טויבא ע"ה היתה אישיות מיוחדת. גדולה בהנהגותיה התורניות, יראת שמים מאד וזהירה בקלה כבחמורה. על מצבתה נחרט לזכרון עולם, 'אף אבק לשון הרע שנאה נפשה'. ובימי חוליה, שהבינו כי המצב שלה חמור מאד, שאל אותה בעלה רבי שמשון רפאל, האם את מפחדת למות? היא נזקפה על מיטתה ואמרה, 'האזנים האלה שמעו פעם לשון הרע? הפה הזה דיבר פעם לשון הרע?' א"כ מה יש לי לפחד למות!!!

כבר בשחר נעוריו ניכרו בו ניצני הביקוש והתשוקה לדעת כל חלק בתורה הקדושה. כשהיה ילד, אחיו הגדול הגה"צ רבי חיים אריה זצ"ל, ערך לו בחינות על מה שלמד, אם לא ידע, היה אומר לו שהוא צריך לחזור ולשוב ולהבחין. פעם החליט רבינו לקחת קטע מסוים וללמוד אותו 101 פעמים! אך שוב לא הצליח במבחן. משראה שאינו מצליח פרץ בבכי..., אך כמובן לא התייאש והמשיך בכל עוז ללמוד תורה בתשוקה עצומה.

יש לציין כי רבנו לא גדל בבני ברק ולא בירושלים. הוא גדל בשווייץ בין הגויים, הוא למד בבית הספר של גויים, כידוע שלא היה אז בית ספר יהודי במקום, ועם כל זה מכח העמל שהשקיע בתורה הקדושה. הגיע למה שהגיע.

אל הישיבה בגייטסהד

ששנפטרה אמו בשנת תרצ"ט, נותר ילד יתום, מתוך משפחה של אחד עשר ילדים, נושא את כאבו בדומיה, נשען על אבי המשפ' חה ומפלס לו דרך שיגשים את שאיפתו של אמו הצדקנית, לגדול בתורה...

בגיל ארבע עשרה הגיעה ההצעה שילך וילמד בישיבה בגייטסהד שבאנגליה, למרות שהדרך לאנגליה היתה קשה עבור נער יתום ורך בשנים, הסכים אביו שיסע ללמוד שם תורה מתוך אהבת התורה העצומה שהיתה בו. סימנא טבא ראו כבר בנסיעה הראשונה לישיבה. כדי להגיע לישיבה היו צריכים לנסוע ברכבת, אח"כ במטוס ואח"כ לעבור שוב ברכבת. מי ילווה את הנער? סיבבה ההשגחה העליונה שבדיוק בזמן הזה, אמו של הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א נמצאה בשווייץ והיתה אמורה לחזור לאנגליה. הבן הופקד בידה והיא שמרה עליו ודאגה לכל צרכיו בדרך.

כשהגיע לאנגליה, שם פעמיו לגייטסהד, לישיבה של הגאון רבי לייב גורביץ זצ"ל, שם עמל בתורה יום ולילה ללא הרף. בגייטסהד לא היו שבים הביתה בכל חודש כמו היום, אלא היו חוזרים פעם בשנה לחג הפסח לשבועיים בלבד.

סיפור מדהים סיפר בנו הרה"ג ר' יצחק זאב שליט"א בשעת הלוויה. פעם נסעתי לאמריקה בשביל לאסוף כסף לישיבה, ואבא אמר לי תכנס לידיד שלי מהישיבה בגייטסהד ר' ישראל פרידמן. כשהגעתי אליו אמר לי אתם לא מכירים את אבא שלכם. 'מה אתה מתכוון?' שאלתי. והוא סיפר לי, כי שנה לאחר שהגיע לגייטסהד כשהיה רק בן חמש עשרה, אמר לי יום אחד 'התקלקלתי פה בישיבה' אני תמהתי ואמרתי לו, 'התקלקלת?' הרי אתה הוגה בתורה יום ולילה. ואז אמר לי 'עד היום, אם הייתי קם בבוקר יום אחד בלי לחלום בלימוד, זה היה מצער אותי מאד, עכשיו אני כבר לא מרגיש כזה צער אם אני לא חולם בלימוד בלילה'...

כשיצא לאור הספר 'קובץ שיעורים' של הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, מאד התחבר לספר וראה בו מורה דרך לעליה בלימוד עניון ובעמקות. בישיבה היה רק ספר אחד והיה תורות להשתמש בספר. והנה מצא רבינו יהודי שיש לו הספר ולקח ממנו בה' שאלה ליום אחד, ומכיון שחשקה נפשו בספר, ישב כל הלילה ורשם את כל דברי ר' אלחנן על מס' פסחים שלמדו אז בישיבה.

כן סיפר רבינו, שבימי בחרותו היה לומד את כל ה'קצות החושן' וה'נתיבות המשפט' שהיה על הדף שלמדו.

עוד סיפר שבחורף אחד סיים את חלק א' ב' וג' של המשנה ברורה. ואיך יתכן הדבר? כיון שהיו לו ארבע פעמים ביום קביעות ללמוד משנה ברורה, אחרי שחרית, אחרי מנחה, אחרי מעריב ולפני השינה.

כבר בהיותו בגייטסהד, ניכרה גדלותו ויראת ה' שפיעמה בו. גלויה ששלח בשנת תש"ח לידידו הבחור מנדל שטרנגר, מעידה על גדלותו ונקיותו, וכך כותב לו, "בשעה שהימים הנוראים ממשמשים ובאים וכל ישראל הולכים בדרכי התשובה, גם אני לא אניח מלבקש ממך מחילה גמורה על מה שבהיותי בקאפללען [עיירה בבבלגיה], עכבתי לך איזה פעמים מללמוד וגרמתי לך הרבה ביטול תורה על ידי זה". מכתב של חשבון נפש שעשה לעצמו בהיותו בן 16 שנים בלבד!

ישיבת מיר

אאחר שש שנים בשנת תשי"ב, חשקה נפשו של רבינו לעלות לארץ ישראל ללמוד תורה בישיבת מיר. אחת הסיבות שרצה לע' לות, היתה משום שראה במחברת החידושים שלו שלא הוסיף הרבה יותר חידושים מהמחברת של שנה שעברה, ומשכך אמר, אולי שם בארץ ישראל יהיה לי יותר עליה.

אך גם בזה נערמו עליו קשיים. אביו חשש איך בחור יתום יסע לארץ ישראל ואיך יסתדר שם, אולם לאחר ששמע אביו עד כמה וואף הוא לגדלות, קיבל הסכמה לנסוע לשנה אחת. גם הקושי הכלכלי, כמעט ומנע את עלייתו לארץ ישראל, אך הוא חסך פרו' טה לפרוטה ע"י שלמד עם תלמיד פרטי במשך כשנה וחצי. ובקושי הצליח לקנות כרטיס לנסיעה ואם לא במטוס לפחות באניה.

סיפור מענין סיפר פעם רבינו לתלמידו, כי כשהגיע באניה מגייטסהד לארץ ישראל, אבדו לו הכתבים על פרק 'איזהו נשך'. ואמר בלבו כי כשיגיע לארץ ישראל יכנס לבקש ברכה מגדולי ישראל שימצא הכתבים. הוא המשיך וסיפר, מהרב מבריסק פחדתי לבקש ברכה, כיון שהרב מבריסק היה מלך. אבל מהחזון איש לא חששתי, כי הוא היה אבא. הלכתי לחזו"א, והוא אמר לי, 'שהקב"ה יכול להחזיר את האבידה לבעליה'. יצאתי קצת מאוכזב כי לא אמר שאני אמצא. לאחר מכן נכנסתי גם לאדמו"ר רבי אהרן מבעלז זיע"א וסיפרתי לו על שאבדתי חידושי תורה. אמר לי ר' אהרן 'אתה עוד תחדש חידושים יותר טובים ממה שחידשת'.

למעשה לא מצאתי את הכתבים, אולם לאחר מכן הרגשתי שזה טוב שלא מצאתי, כי הייתי צריך לעבוד קשה וללמוד שוב את כל פרק 'איזהו נשך', ובזכות זה יצאו לי הרבה חידושים וביאורים בפרק זה. [ובאמת המעיין שם יראה כמה חידושים וביאורים נפלאים יצאו לו על פרק זה].

במכתב ששלח ראש ישיבת גייטסהד הגאון רבי לייב גורביץ לראש ישיבת מיר הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל כתב על רבינו שבחים רבים. בנוסף אמרו אז עליו שהוא בחור שלמד נשים נזיקין עם כל ה'רייד', וכן ששה חלקי משנה ברורה. כשהגיע לארץ ישראל ונכנס לר' אליעזר יהודה, שאל אותו ר' אליעזר יהודה האם ברור לך כל נשים נזיקין? רבינו השיב, 'ברור' אני לא יכול לומר. ואח"כ סיפר לנכדו שמה שאמר שלא ברור מכיוון שמסכת 'עבודה זרה' לא ידע ברור, ולא רצה להיות דובר שקרים, ומאידך התבייש לומר שאינו יודע.

כבר בהיותו בגייטסהד הצטרף רבינו לקבוצת בחורים שלמדו שו"ע 'יורה דעה' בסדר שלישי, ועשה זאת מכיון שבקהילות אשכנז נהגו שהבנים לומדים תקופה בישיבה ואח"כ יוצאים לעבוד לצרכי פרנסה, והיות ורצה רבינו להשאר בלימוד, ידע שאם יקבל סמיכה להוראה יוכל להמשיך בלימודו. באחד הימים נכנס לראש הישיבה רבי אליעזר יהודה פינקל לקבל סמיכה על מה שלמד שו"ע 'יורה דעה', אך רבי אליעזר יהודה לא היה נותן סמיכה, אלא א"כ קיבלו קודם מרב אחר. רבינו הלך תחילה להגאון רבי אליהו ראם זצ"ל ונבחן על 'יורה דעה' ומשנתן לו סמיכה, הסכים גם ר' אליעזר יהודה לתת לו. ובכך יכל רבינו להמשיך ללמוד תורה ללא מפריע.

בחודש תמוז תשי"ב התחיל את לימודיו בישיבת מיר. תקופה זו לא היתה קלה עבור רבינו, פעם סיפר שבקיץ היה חם מאד ולא היה מאווררים והיו צריכים ללמוד בחום גדול. ובחורף, הקור היה חזק והיינו הולכים לחדר ומתכסים בשמיכה ולומדים. לאחר מעט יותר מחצי שנה, שלח מרן הרב מבריסק זצ"ל לר' אליעזר יהודה פינקל, שהוא חושב שהבן שלו, הגאון ר' יושע בער, ראוי כבר למסור שיעורים והוא רוצה להקים ישיבה, ומבקש שישלח לו שבעה בחורים מצוינים. ר' אליעזר יהודה אכן שלח לו, ואחד מהם היה רבינו שנמנה אז על טובי הלומדים בישיבת מיר.

ישיבת בריסק

כשהגיע לישיבת בריסק התחבב מאד על רבותיו והיה לתלמיד מובהק של הגאון רבי יושע בער סולובייצ'יק זצ"ל, בו דבק בכל נימי נפשו. הוא זכה גם להיכנס אל מרן הרב מבריסק זצ"ל בכל מוצאי שבת ולדבר עמו בלימוד. פעם אמר לתלמידו דע לך, מה שמרן הרב מבריסק קירב אותי, זה רק בגלל שביקשתי מאד מאד לדעת ולהבין, וברוב ענוותנותו הוסיף שודאי גם קירבו מחמת היותו יתום.

בזמן שהיה מקורב לרב מבריסק, היה רושם כל דבר חידוש או הנהגה של מרן הגרי"ז, יש דברים שכתב ותחילה לא הבינו מה כותב ומה חידוש יש בהם. אולם אחרי ארבעים שנה באו ושאלו אותו איך נהג הרב מבריסק, ורק מרשימות אלו ידעו הנהגתו בהם. פעם יהודי אחד אמר לרבינו שראה את רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, שאל אותו רבינו, 'איך ר' ברוך בער נטל ידיים? והשיב לו אותו יהודי שאינו זוכר. אמר לו רבינו, 'היית אצל ר' ברוך בער ולא הסתכלת איך נוהג בנטילת ידיים'! קרוב לארבע שנים למד בישיבת בריסק, מתחילת זמן קיץ תשי"ג. עד חודש שבט תשי"ז.

סדר יומו

גם בשנים האחרונות סדר יומו של רבינו היה רצוף בהתמדה וניצול הזמן שלא ניתן לשער. הוא היה קם בארבע לפנות בוקר, אומר 'תיקון חצות', ומשעה זו החל את עבודת ה' הרצופה. הוא היה קם באופן קבוע באותה שעה, בין אם הנץ מוקדם ובין מאוחר. והיה לומד עד לתפילת 'ותיקין' אותה היה מתפלל בביהכ"ס 'אחזה'.

לאחר התפילה היה לומד בחברותא משניות, אח"כ היה הולך לביתו לארוחת הבוקר. לפני שהתחיל לאכול היה לו סדר של חמש דקות ללימוד מדרש. וביאר טעמו, מכיון שפחד שהלימוד ב'מדרשים' זה כ"כ מענין ויכול ללמוד גם חצי שעה ויבוא על חשבון לימודים אחרים שמחוייב בהם, ולכן עשה זאת לפני האוכל כדי שהרעב יפסיק אותו וילך לאכול. והנהגה טובה עשה בשעת לימודו, שהיה מציין לעצמו קטעים נבחרים מהמדרש שיוכל לאומרם בסעודות שבת.

לאחר הלימוד היה נוטל ידיו לאכול פת שחרית. פעם אמר שיש לו שתי סיבות שנוטל ידיים בבוקר, האחת לקיים מה שהגמרא אומרת במסכת בב"ק [צ"ב:] שהאוכל פת שחרית ניצול משמונים ושלושה חלאים. והסיבה השניה, כדי שיוכל פעם אחת ביום לקיים מצוות עשה דאורייתא של ברכת המזון.

בשנים האחרונות נזקק לנוח כמה דקות אחרי ארוחת הבוקר, ומיד בקומו החל ללמוד סדר א' כמה שעות ברציפות, עד תפילת מנחה גדולה. אחרי מנחה היתה לו חברותא, ובשעה 2:05 אוכל כרבע שעה. מיד אח"כ היו מגיעים בחורים מישיבת בריסק ללמוד עמו 'משנה ברורה'. אח"כ הולך לנחם כשעה, ובשעה ארבע התחיל שוב סדר לימוד עד מעריב. לאחר מעריב סעד את ארוחת עערב דקות ספורות. וחזר שוב ללמוד בחברותא משעה תשע עד השעה עשר וחצי. אח"כ קבע זמן לקבלת קהל חצי שעה לשא-לות הכלל והפרט.

פעם שאל אחד מתלמידיו את רבינו, אם נכונה השמועה שלומד כל יום שני סדרים של שש שעות ברציפות? ענה לו הרב, 'לא ספרתי, אבל אפשר לבדוק'. הוא החל לחשבן, 'היום תפילת ותיקין הסתיימה בשעה פלונית, אח"כ למד משניות עם חברותא, אח"כ טעם משהו לפת שחרית ומיד החל ללמוד סדר א' עד שעה 1.15 אח"כ הלך למנחה [וציין שמנחה לא נחשב הפסקה] ואח"כ עוד חברותא. הנה הגענו כמעט לשש שעות. ואח"כ החל לחשב את סדר ב' משעה 4.00 וכו'.

פעם אמר רבינו לנכדו שלאחרונה הוא צריך לנוח כל יום כעשרים דקות לפני סדר א' מאחר שקם בשעה ארבע לפנות בוקר, וגם בצהריים, פעם היה מספיק לו לישון קצת פחות ולאחרונה הוא צריך לנוח שעה. אבל אני לא מתאונן על כך. אלא אני אומר לרבש"ע 'אתה גזרת עלי לישון, אני עושה רצונך'.

יקרה היא מפנינים

כשהגיע רבינו לארץ ישראל אביו ר' שמשון רפאל זצ"ל, הביא לו ארבע וחצי מטר של בד מחנותו בשוויץ, ואמר לו שיוכל למכור אותם ובכסף שיקבל יוכל לחיות עם זה לתקופה. והנה כבר זמן רב שחשקה נפשו של רבינו לרכוש את הספר "שערי יושר" של הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל. הוא נכנס לחנות במאה שערים לרכוש את ה"שערי יושר" ומשבעל החנות לא הסכים כי היה ת"ח ורצה את הספר לעצמו והיה זה הכרך האחרון, אמר לו רבינו אם אני יתן לך ארבע וחצי מטר של בד תסכים להביא לי בתמורה את הספר? המוכר נענה להסכם, ובכך זכה רבינו לקנות את שאהבה נפשו.

פעם דרש רבינו באיזה מקום בחוץ לארץ ואמר שכתוב במסכת כלה רבתי פ"ג, 'ואהבת את ה' אלוהיך', 'את' לרבות את התורה והיינו שאהבת תורה זה לא הכשר מצוה אלא מצוה בעצמה. אחרי הדרשה ניגש אליו אחד האנשים שהתפעל מהמשנה הזאת, ונתן לו מאה דולר. רבינו הביט בו בתמיה ואמר, זה שוה רק מאה דולר? [נראה ברכת אברהם פרשת ואתחנן עמ' קד].

באחד הועדים שמסר לבחורים, קרא את הגמ' שאומרת שהתנאים השתבחו שידעו את כל התורה. ופתאום התחיל לבכות למשך דקה.

דרכי הלימוד

סיפר רבינו שלפני חמישים שנה למדו בישיבת מיר מסכת נדה והוא סיים עם החברותא שלו את דף ב' תוך שבוע. והזוג שישב לפניו למדו את דף ב' שלשה שבועות ואני הוכחתי אותם על כך. [אולם אותו בחור היה אמריקאי ואמר לי שבאמריקה יש הרבה סיבות לעזוב את הלימוד, והלימוד בעיון מחזיק אותם להשאר בישיבות ולכן לומד כך, ואמרתי שא"כ זה בסדר].

ופעם אמר לו בחור שלמדו אצלם בישיבה את דף ט' במסכת כתובות חמשה שבועות. רבינו היה נסער, איך אפשר להתקדם כך, יקח לכם אלף שנים לסיים את הש"ס! ונאנח רבינו ואמר, כבר אין לי כח לעורר על זה שזה לא נכון להתעכב הרבה כי בין כה לא יקשיבו לי. ורבות התאונן על ריבוי המראי מקומות שנותנים היום לבחורים.

שיחותיו

שיחותיו של רבינו במוצאי שבת היו לשם דבר, כל מבקש ה' היה מגיע לשמוע שיחות אלו שהיו חודרות לכל לב, עד כדי כך היה מלא הבית שהיו יושבים עד פתח הבית. ולפני השיחה היה מסתובב בחדרו אחוז בשרעפים, והיה אומר 'הולכים למסור דברי יראה, דברי אלוקים חיים בדביקות ויראת שמים'.

כל שיחה שהיה מכין רבינו, היה חי אותה. הוא לא מסר את השיחות רק כדי לחזק אחרים אלא הוא בעצמו היה מתעלה מהשיחות שמסר.

כשהיה מדבר בשיחותיו על רציפות והתמדת הלימוד, לא פעם היה רבינו בוכה. זה היה חודר בלבבות האברכים והיה משפיע עליהם רבות.

מספר נכדו, הלכתי עם רבינו יחד לשיחה בישיבת קמניץ, שם היה רגיל לדבר כל ליל שבת. ובמוצ"ש היה חוזר על השיחה הזאת בביתו בועד שמסר לאברכים עם מעט תוספות. אמרתי לרבנני שבאמצע הוועד אני יצא ואסע לביתי בבני ברק, והנה מסתיים השיעור והרבנני ראתה אותי עדיין בבית. לשאלתה, הרי אמרת שתצא באמצע השיעור? השבתי לה נכון, אך לא יכולתי להפסיק באמצע כי היה כל כך מעניין והייתי חייב לשמוע את זה עוד פעם.

רבינו לא הרבה למסור שיחות מעבר לשיחות הקבועות. אולם כשראה תועלת גדולה וזיכוי הרבים גדול, חרג מהנהגותיו והיה מוכן למסור שיחה כי כל מהותו בשיחות היה להגדיל כבוד שמים ולחזק את מבקשי ה'.

דבר ידוע היה שמי שרוצה להביא את רבינו למסור שיחה, היה צריך לבדוק שיש למעלה ממאה אנשים שמחכים לשמוע אותו, ורק אז היה מסכים לבוא. ונימק זאת באומרו שההכנה לוקחת לו זמן רב ומבטלת את סדריו הרגילים, אולם בעבור מאה אברכים שהתחזקו, שוה את המחיר.

בני המשפחה ידעו כי כדי שיבוא לבר מצוות של נינים מחוץ לעיר, היו מבקשים ממנו ומסדרים מקום שימסור שיחה בכולל אברכים שרוצים לשמוע חזק. ועי"ז היה מסכים לבוא לבר מצוה.

פעם ראש ישיבת 'מאור התורה' הגר"א סלים שליט"א, ביקש מרבינו שימסור שיחה בערב ראש השנה בישיבתו. תחילה סירב רבינו, אולם אחר זמן אמר שימסור, ונימוקו היה שאם למעלה משלוש מאות בחורים רוצים להתחזק איך אפשר לסרב.

בישיבת "קול תורה" היה רבינו מוסר שיחות פעמיים בשנה לפני חג השבועות ולפני ראש השנה. פעם ביקשו ממנו שמכיון שדיבר כבר כמה פעמים על ראש השנה, אולי הפעם ימסור שיחה בעשיית על יום כיפור. הוא אמר, האמת שגם על ר"ה יש לו מה להוסיף ולחדש אך בכל זאת בוחר לומר אותה שיחה כיון שזה הכי מעורר, והוסיף מהיכי תיתי לומר דבר פחות מעורר בגלל שכבר אמר את מה שיותר מעורר.

תפילה

עשרות שנים היה רבינו קם לתפילת ותיקין ומתפלל סמוך לביתו בבית הכנסת 'אחזה'. הוא היה מגיע תמיד כמה דקות לפני התפילה כדי שלא יהיה חילול ה'. וכל זאת לא רק בשחרית אלא גם במנחה וערבית.

כיון שהיה מקפיד על תפילה כותיקין, זכה לסייעתא דשמיא בענין זה. כששהה בקעמפ עם בחורי ישיבת קול תורה, היה מעוניין בתפילת ותיקין [וזה היה תנאי קודם למעשה שבא לקעמפ רק אם יהיה לו מנין ותיקין] וביקש מבחורים שיקומו מוקדם וישלימו לו מנין. יום אחד היה תכנית עד מאוחר בלילה וכולם הלכו לישון. רק ג' בחורים נשארו להתפלל ולא היה נראה כי יהיה מניין

לתפילת הנץ, לפתע הגיע טנדר עם אנשים, הם נעצרו ושאלו אם יש כאן מניין ותיקין כי הם רוצים להתפלל...

סיפר אברך שלפני 30 שנה שהיה ילד כבן שמונה ישב לשמוע את רבינו אומר פסוקי דזמרה בשבת בישיבת בריסק שם היה מתפלל שנים רבות בשבת בבוקר. והוסיף, שרבינו היה מתאמץ מאד באמירת פסוקי דזמרה עם כל הכח וכמובן תפילה אמיתית כמונה מעות. ואמירת הפסוקי דזמרה היתה ממש עבודה גדולה עבורו.

וסיפר בנו הרה"ג ר' חיים יוסף שליט"א שאנשים ניגשו אליו ואמרו לו שהיו הולכים במיוחד לשמוע את הפסוקי דזמרה של שבת וזה מאד חיזק אותם ביראת שמים.

רבינו היה מדגיש להרבה בחורים שרוצים שמחה בלימוד שיתפללו היטב ב'אהבה רבה' במילים 'את כל דברי תלמוד תורתך באהבה'. והיה מעורר רבות שראוי מאד לומר מזמור קי"ט בתהילים, כל יום כמה אותיות וזה סגולה להצלחה בלימוד, וסיפר שכך גם הוא נוהג בעצמו לומר כל יום כמה אותיות ממזמור זה.

ואם היתה סוגיא שלא היתה ברורה לרבינו כל צרכו, היה מתפלל ובוכה בדמעות שליש שיזכה להבין אותה. ולפעמים אף נתן צדקה עבור זה.

תפילה קודם הלימוד שחיבר רבינו לעצמו בדרך חרוזים והיה אומרה במשך שנים רבות. - "הריני מוכן ומזומן לקיים מצות תלמוד תורה, ולעשות נחת רוח לאל הגדול הגבור והנורא. לידע להבין ולהוסיף לקח ופלפול, בתורת אמת בישרות בלי בלבול. ולהדבק בהקב"ה ובתורתו, מתוך יראתו ואהבתו. בשמחה של מצוה בלי קצבה, בלי הפסקה שלא בהצדקה. ובעולמות להוסיף קדושה ואור, ובליבי לקבל לעשות ולשמור. ושכינתו הקדושה תשרה עלינו, ויכוננהו מעשה ידינו".

דבקנו במצוותיך

סיפר בנו הרה"ג ר' יצחק זאב שליט"א, לפני כמה שנים נכנסתי ביום ב' של חוה"מ סוכות לאבא, הוא אומר לי 'היה לי יום כיפור נפלא'. לא הבנתי מה הוא מדבר על יום כיפור בחול המועד סוכות, ואז הסביר לי שכל לילה עד היום חלמתי על יו"כ, והלילה ליל שני של חול המועד חלמתי על הדסים יפים ומשולשים. חלומות האלו היו מהרהורי ליבו, על זה הוא חשב ששה ימים אחרי יו"כ, הוא היה עדיין ביו"כ.

סיפר נכדו, סבא היה רגיל לבוא ולעמוד לפני הכהנים בשעה שביכרו ופעם התפללתי לידו והארכת בתפילה וחסמתי אותו עד ללא היה יכול להגיע ולעמוד לפני הכהנים. היה לו צער גדול מזה למרות שכתוב שגם בצידי הכהנים מהני אם הוא אנוס. כשבאנו הביתה אמרתי לו שהיה גם כהן אחד שהיה לפניו. הוא אמר לי 'תודה רבה', אינך יודע כמה ששימחת אותי עכשיו.

יראת שמים

באחת משיחותיו אמר רבינו שיש שואלים אותו מה זה יראת שמים? ואז שאג ואמר מנהמת לבו. יראת שמים זה לפחד מהריבונות של עולם, ופרץ בבכי...

בחדרו של רבינו מול מקום מושבו היה שלט, "שויתי ה' לנגדי תמיד". ובחודש אלול היה מונח אצלו עוד פתק שכתב בכתב יד קדשו מדברי רבינו יונה בספר היראה "משנכנס אלול עד מוצאי יו"כ יהא ירא וחרד מאימת הדין".

סיפר תלמידו, פעם נסעתי עם רבינו מבני ברק לירושלים ועברנו ליד הר הזבל - 'חיריה', ומכיון שידע רבינו שאי אפשר לדבר בלימוד בגלל שיש ריח רע, אז נשם נשימות עמוקות לראות עם עדיין יש ריח כדי שחלילה לא לדבר בדברי תורה במקום האסור. ורק אחרי שהרגיש שנגמר הריח חזר לתלמודו.

סיפר בנו, פעם הגעתי אל אבא בליל שבת וסיפרתי לו שהיום היה לנו בבית סיפור מענין, ששכחו להפריש חלה מהבצק. ואז שאל אותי ומה עשיתם עם החלות? אמרתי לו שהחזרנו אותם למטבח. ואז קפץ ואמר מוקצה!!! איך הנחתם את החלות בצד. והוסיף תתחילו ללמוד הלכות שבת.

עוד סיפר בנו, בערב שבת היינו מתפללים מנחה וקבלת שבת בביהכנ"ס 'זכרון משה' ואח"כ היינו עולים לבית לקרוא שנים קרא ואחד תרגום, ולמעריב היינו הולכים להתפלל בישיבת בריסק לאחר שחזרנו הביתה ממעריב אבא ראה שאני ואחי מתלחשים. הוא שאל 'מה קרה?' אמרנו לו 'אבא לא ראה את מודעות הענק בכל הרחובות?' אמר לנו, 'אתם לא יודעים שאני לא מסתכל במודעות רחוב'. והוסיף, כשהייתי בחור בישיבת בריסק, עברתי פעם ליד קולנוע אדיסון. וראיתי בשוגג תמונה לא כ"כ צנועה, מאד כאב לי על כך וקיבלתי על עצמי בלי נדר להשתדל שלא להסתכל יותר במודעות רחוב!

כשדיברו פעם על מי שבשוגג כיבה את האור בשבת שזה 'מתעסק', אמר רבינו, 'איך אפשר להתקרב למתג של חשמל בשבת?' וסיפר שפעם קרה כדבר הזה אצל מרן הגרי"ז, ומרן תמה כיצד אפשר לעמוד ליד מתג החשמל בשבת הרי בוערת שם אש.

דקדוק הלכה

בנוסף לגדלותו בתורה, ראה רבינו את לימוד ההלכה ודקדוק המצוות כחלק שמחייב בהתאם לדרגתו של האיש. ואם התרומם האדם והיה כבר מתאים להגדרה של 'בעל נפש', מיד באים עליו חיובים חדשים הראויים לבעלי מדריגה זו.

ב"ברכת אברהם" על ענייני תשובה כותב רבינו, "ומידת חסידות, במקום שנאמר שבעל נפש יחמיר וכו"ב, יתכן שתהיה עליו תביעה... והעבודה המוטלת עלינו תובעת מאתנו עליה מתמדת לכל החיים, ואשרי מי שזוכה לתשובה שלמה בקבלת עול מלכות שמים להיות נמנה בין העושים רצונו של מקום".

פעם אמר רבינו, שבבית הוריו בחוץ לארץ היו ממתנינים בין בשר לחלב 3 שעות. אולם מכיון שבש"ך [יורה דעה סי' פ"ט סק"ח] כתוב שמי שיש בו 'ריח של תורה' צריך להמתין שש שעות, א"כ ראוי לי להחמיר להמתין שש שעות.

בשנים האחרונות רבינו לא היה הולך בשבת עם משקפים ברחוב, ונימק טעמו שפעם היה הולך במשקפיים משום שלא חשש שיורידם כי לא יכל לראות כלום בלעדיהם, אולם לאחר שעשה ניתוח קטרקט הוא מצליח לראות גם ללא משקפים ולכן חושש שמא אתי למישלף.

והוסיף שלשם כך קנה ד' זוגות משקפים! לכל המקומות שנמצא בהם בשבת, אחד בביתו, השני הוא מניח בישיבת קמניץ שם

מתפלל בליל שבת, השלישי בשיבת בריסק, שם מתפלל בשבת בבוקר, והרביעי בביהכנ"ס הסמוך לביתו, שם לומד בשבת בצהרים.

סיפר אחיינו, פעם אכלתי אצל רבינו בסעודת שבת והביאו למנה אחרונה עוגה במילוי תפוחים. והנה ראיתי שהוא מברך בתוך הסעודה 'מזונות' מיד שאלתי אותו, כבוד הרב הרי על מזונות לא מברכים באמצע סעודה, על המקום השיב, הרי בביאור הלכה בס' קס"ח כתוב, שהמברך על עוגה עם פירות לא הפסיד ומדוע א"כ שלא לברך.

היתה תקופה שהיה רבינו נשאר בצהריים בשיבת "קול תורה", והיו מביאים לו ארוחת צהרים. והנה שם לב, שהרבה מאכלים שמביאים יש בהם ספק מה לברך. והיה מעודד בחורים ליטול ידים כל יום בארוחת צהרים כדי לפטור את כל הספיקות.

הנהגותיו בקודש

מכבדה יותר מגופו

דלותו של רבנו ודרגתו שזכה לעסוק כל ימי חייו אך ורק בתורה, לא יכולה היתה להתקיים לולי הרבנית תליט"א שעמדה לימינו. היא הסירה ממנו את כל טרדות הבית וכל כולה היה מסירות נפש לתורה כדי לאפשר לבעלה הגדול, לגדול בתורה.

רבינו ידע גם לבטא את ההערכה הזו ובהזדמנויות שונות ראו עד כמה כיבד והוקיר את הרבנית וכיבדה באופן מעורר השתאות. כפועל יוצא ראו כיצד מוצא כל הזדמנות כדי לשמח אותה.

פעם בסעודת שבת אמר רבינו לנכדו אתה מכיר את ניגון פלוני של 'יה רבון עולם' ואמר שכן. תדע, זה ניגון שהשווער שלי הרב יעקובוביץ היה שר, בא נשיר את זה ונשמח את סבתא, והנה באמצע באה מהמטבח ואמרה ששכח איזה פרט בשיר. והסיק מזה רבינו תראה כמה זה מכבד אותה.

פעם ביום שלג, צילם בחור את רבינו בכניסה לשיבה, כשהוא הולך עם מטריה. אמר לו הבחור יש לי תועלת רבה מהתמונה של רבינו, זה נותן לי הרבה אהבת תורה. אמר לו רבינו, א"כ תמכור לי תמונה אחת ואני יראה אותה לרבנית, מסתבר שזה ישמח אותה, הרי כתוב מכבדה יותר מגופו.

ענייני אכילה

לל ענייני האכילה היו אצל רבינו מסכת בפני עצמה. בכוונה להתחזק כדי שיוכל לעבוד את הקב"ה. בדף שהיה על שולחן האכילה של רבינו היה כתוב את דברי ה"משנה ברורה" [ס' רל"א סק"ה], "הנני רוצה לאכול ולשתות כדי שאהיה בריא וחזק לעבודת ה' יתברך". וברמ"א וב"משנה ברורה" [ס' קס"ז ס"ה] משמע, שהעושה כן אכילתו כקרבן.

ופעם אמר רבינו, תמיד אכלתי מה שאשתי הביאה לי ולא ביקשתי אף פעם עוד מנה. והוסיף ואמר שבשבת אפשר להקל קצת בנושא המותרות.

סיפרה הרבנית תליט"א שהיה רבינו רגיל בזמן אכילת ארוחת הבוקר והצהרים לקרוא בספרים על גדולי ישראל כגון 'עובדות ההנהגות לבית בריסק' וכן סיפורים על ה'חפץ חיים' ו'החזון איש' ועוד גדולי ישראל. ואם ראה דבר שהיה יכול להיות ממנו תועלת לחיזוק, היה מסמן לו את זה, ואח"כ מספר את זה בשיחותיו.

ומברכות הנהגין של רבינו ניכר עד כמה סדר העבודה שלו היה כרוך עם הלכות ברכות שנלוו לכל אכילה.

ממשנה ברורה כותב [סימן קפ"ג ס"ק י"א] שירא שמים יברך ברהמ"ז עם כובע, אך לרבינו היה תשוקה לברך גם ברכת 'על המ' חיה' עם כובע. והיה לו כובע ישן אותו לבש כשבירך 'על המחיה'. אך מכיון שחשש על זמנו היקר היה מניח את הכובע בחדרו כדי שלא יצטרך לצאת החוצה מחדרו בכל פעם שירצה לברך 'על המחיה'.

רבינו השתדל מאד לברך מתוך סידור, כשכל ברכה וברכה נאמרה בהתעוררות ובכוונה גדולה. וסיפר בנו, כי איננו זוכר אפילו פעם אחת בכל השנים, שאביו בירך איזו ברכה אחת מברכות הנהגין כמצוות אנשים מלומדה, הכל היה בהתעוררות ושימת לב. בחתונת נכדתו שהיה צריך לצאת מוקדם מהאולם כי 'מחר צריך לקום מוקדם'. ראו איך שרבינו הקפיד לברך מתוך ברכון בריכוז גדול בלי להוציא את עיניו מהסידור, למרות שמסביבו היו מוזיקה וריקודים.

שבת

בספרו "ברכת אברהם" על המועדים כתב רבינו, "ענין נשמה יתירה הוא ענין השפעה רוחנית גדולה של רוח קדושה ותוספת חכמה. וכל הדברים האלו הם באים בתביעה נוראה עלינו, שראוי לנו להשתמש ביום זה לאותה השגה המוגשת לנו מן השמים, להוסיף בחכמת התורה והיראה לעלות במדרגה בהבנה ובהשגת האמת ובתפילה. וכי יעלה על דעתו של אדם שכוחות עליונים האלה נמסרו לנו בשביל מנוחת הגוף והשינה והאכילה? וכי כן ראוי להיות צורת היום שהקב"ה קראו חמדת הימים? הרי דברים האלה תובעים מכל אחד ואחד לבדוק את כל שעות עם השבת קודש, האם הוא ממלא אותם כראוי, הרי מסתבר שרוב היום ראוי להיות עסוק בתורה ובתפילה ובהוספת יראת שמים וקדושה... וראויים הדברים למי שאמרם, ויתירה מזו למי שחי את השבת כך.

בכל ערב שבת כשהיה הולך רבינו למקוה היה מחליף טלית קטן לכבוד שבת ומברך עליה לאחר שיצא מהמקוה. פעם אחת הלביש רבינו את הציצית ושכח לברך. ובכדי ששוב לא יקרה דבר זה, הניח בכל פעם בערב שבת פתק בבית ובו כתוב 'לא לשכוח לברך על הציצית'.

בליל שבת היה הולך למסור שיחה בשיבת קמניץ בשכונת הבוכרים. ובסעודה היו אוכלים אצלו שני בחורים. א"א לשכוח איך ככל הסעודה אצל רבינו היתה רק בדברי תורה, הוא היה מסיים את המנה שהגישו לו, ומיד החל בקריאת חומש עם רש"י או פי' רש"י או פי' רש"י או פי' רש"י... וכן היה מקריא מתוך ספרי מוסר או מדרשים, והיה אומר לבחורים אתם יכולים להמשיך לאכול ואני ילמד. וכמובן היה לומד בקול רם ליכות גם את הסובבים אותו.

בכל שבת בבוקר היה רבינו קם כהרגלו בשעה ארבע לפנות בוקר והולך ללמוד עד תפילת שחרית. בתחילה למד בשיבת בריסק עד שפעם משהו עשה ששש... והבין שהפריע לו לישון. אך מכיון שרצה ללמוד בקול רם, עבר ללמוד בשיבת קמניץ ששם גם

היה חשמל כשר. ובהמשך השנים שהתחבר לגנרטור החל ללמוד בביתו גם בשעות אלו. אגב, מכיון שחשש רבינו שגזל שינה, הלך בערב ראש השנה ותלה פתקים בכל הבניינים הסמוכים לשיבת בריסק בכדי שמי שגזל את שנתו ימחל לו.

גם לאחר סעודת שבת בבוקר היה רבינו נח מעט ומיד הולך ללמוד עד שעת מנחה. אחד השכנים סיפר שהיה מתפעל איך רבינו לומד בבית הכנסת בשעות הצהריים, גם בימי הקיץ החמים שלא היה שם מזגנים.

סיפר אחיינו, פעם אכלתי אצל רבינו בסעודת שבת בבוקר ומיהר לסיים ואמר לי שיש לו חברותא עוד מעט והוא רוצה לנח, כשעמדתי על יד הדלת לכיוון היציאה שמעתי את רבינו אומר לרבנית, 'תעירי אותי עוד עשר דקות כי יש לי חברותא'. זו היתה כוונתו שהוא צריך לנח...

את סעודה שלישית היה מתחיל רבינו באופן קבוע עשרים דקות לפני השקיעה.

סיפר אברך שאכל פעם אצל רבינו. הייתי בהרבה מקומות שבסעודות שבת דיברו דברי תורה. אבל שדיברו רק דברי תורה וסיפורי צדיקים ראיתי רק אצל רבינו.

בשבת אחת ראה רבינו אברך שהלך לידו והיה עם שעון על היד. והתבטא הרי הוא נראה בן תורה, א"כ איך הוא הולך עם שעון? ורק אחרי שהסבירו לרבינו שבשכונה זו יש עירוב פנימי למהדרין, קצת נחה דעתו.

חשמל כשר

רבינו הקפיד מאד שלא להשתמש בחשמל המיוצר על ידי חילול שבת. במשך שנים רבות, כשעדיין לא היה גנרטור כשר בביתו, ייו לו מצברים. וכתחליף למקרר שלא יפעל בשבת, היו מכניסים בקבוקים קפואים שיקררו את האוכל. וגם כשיצא שהחג והשבת סמוכים, היו מסתדרים עם זה, ולא היה מיקל בשום אופן בענין זה.

פעם נסע לשבות בקעמפ עם ישיבת "קול תורה", ומכיון שבמקום לא היה גנרטור. טרח רבינו להביא עמו שלשה לוקסים שמאירים ע"י מכלי גז, אחד לחדרו, אחד לחדר האוכל והשלישי למקום מושבו בבית המדרש.

ושקעה השמש

בקיץ האחרון סבל רבינו מ'שושנה' ברגל והיה שוכב במיטה ימים שלימים ללא תזוזה, דבר שגרם לו חולשה גדולה ועייפות. מעשה נורא סיפר נכדו שליט"א. הייתי רגיל ללמוד כל בוקר עם סבא משעה 9.15 עד 10.15 והנה בוקר אחד באתי וסבא נרדם מרוב חולשה, חיכתי במשך שעה אך החולשה כנראה גברה על סבא ולא הצליח לקום. הלכתי כלעומת שבאתי. והנה למחרת בבוקר אני מוצא מכתב מרטיט שכתב לי סבא בכתב רועד וז"ל:

"לידידי וכו' היום יום ה' השעה 05.01 בבוקר ועדיין לא למדתי כלום וכנראה החברותות רואים שנרדמתי או מעין זה ועוזבים. ואני בוכה בלב וכי אסור להעיר בשביל ללמוד תורה כי הם חיינו וכו'. והרי זה מאד נגד רצוני ונראה מאד נגד רצון השי"ת וע"י זה עוברים לי שעות רדומים וכואבים, וגם אם כואב לי אני רוצה ללמוד, הלימוד לא כואב אלא המחלה כואבת. אבקש מאד נא תעירני אם נרדמתי, בביל אל תעזבני לכל הזמן היקר שזכיתי פעם ביום, וכי לא די הכאבים שיש לי והגלות במיטה ובביתי וכו', הנני בבקשתי תעירני ותי עוררני ותחזקני ואל תעזבני סתם, וכל התירוצים תוכל להגיד אח"כ. אני בבקשתי שלא תירוצים אני צריך אלא תורה ועבודה, תרחם עלי ותעירני ותחזקני".

ובראש השנה וביום הכפורים האחרונים, עוד זכה רבינו להתפלל בישיבת בריסק סמוך לביתו. לאחר תפילת נעילה שוחח עם אחד ממקורביו על מה שכתוב 'אתה נותן יד לפושעים', ושאל אנו נמצאים בסוף היום ועדיין אנו פושעים? ואמר, כן צריך עדין לשוב בתשובה ושהקבלה בלב צריכה להיות כמו קיר.

למחרת יום הכיפורים חש חולשה וישן יותר מהרגלו. הוא איחר לתפילת ותיקין לאחר עשרות שנים שלא זכור כזה איחור. בבוקר נכנס לנח, ושוב מרוב חולשה לא יכול היה ללכת למנחה גדולה בזמן כהרגלו והלך להתפלל בביהכ"ס זכרון משה. בצהרי היום הרגיש חולשה גדולה מאד. וימים ספורים לאחר מכן ביום המר והנמנה ה' חשון, השיב את נשמתו ליוצרו ועלה סערה השמימה למגינת כל בית ישראל.

סיפר נכדו, לפני ארבע שנים שאלתי את סבא האם הוא לא מפחד מיום המיתה? והשיב רבינו, 'ממה יש לפחד הרי זה הסדר - אדם חי כאן ואח"כ הולך לעולם האמת, וכל זמן שאני כאן אני לומד תורה ומקיים מצוות. וכך קיבלתי מרבתי שאין לעשות עסק מיום המות'. וכך הרגישו עליו בשעותיו האחרונות שהיה עליו מנוחת הנפש כאדם שעובר מעולם לעולם בלא חשש ופחד.

וביציאת נשמתו כשעמדו בניו וחלק מנכדיו סביבו, ביכו מרה את האבידה הגדולה של ראש משפחתם. נהרות של דמע ליוו את רבינו כשרבבות מבני התורה המסולאים בפז מבכים על האי שופרא דבלי בארעא, ווי ווי נשמעה ירושלים גונחת, אוי לספינה שאבד קברניטה ירושלים תתן קולה, ארץ ישראל הרכינה ראש על שבר בת עמי והעולם כולו, עולם התורה מבכים על החלל ההותיר בהסתלקו מעמנו. ובשמים ששים ושמחים בבא צדיק, נפש נקיה, ובוודאי יקבלו את פניו מיליונים של זכויות של תלמידי דיו ושומעי לקחו, של לומדי ה"ברכת אברהם" וספרי ההדרכה והמוסר. אוי לנו כי אבדנו אדם גדול בישראל, מי יתן לנו תמורתו. בנו שליט"א הזכיר בהלוויה שרבינו ביקש מכל אחד שנמצא בלוויה או בהספדים, שיאמר לו בפה מלא שמוחל לו מחילה גמורה על כל פגיעה בין במעשה בין בדיבור בין במחשבה, ומבקש ג"כ שכל אחד יעביר זאת למכריו שאינם נמצאים שם.

עוד כתב בצוואה שלא להגזים בהספדים ומי שיש לו ספק גוזמא שילך לחומרא ולא יספיד. וגם לא לתת להספיד לאדם שיודעים שהוא יגזים.

ואנו מקוים שחלילה לא עברנו על דבריו והגזמנו, אלא השתדלנו לכתוב את מה ששמענו או ראינו בעינינו, והכל למען נדע את הזכות שנפלה בחלקנו, להיות במחיצת רבינו.

ונזכה במהרה שיבולע המוות לנצח ויקיצו שוכני עפר במהרה בימינו, אמן.

לרגל היארצייט של מרן ראש הישיבה

הגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל

י"א חשוון תשע"ב | י"א שנה לפטירתו

הצצה זעירה לאורחות חייו של מרן רה"י

אהבתו הרבה את תלמידיו כבניו ממש

אהבתו הרבה - של מרן ראש הישיבה רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, שבשנה זו מלאה י"א שנה להסתלקותו לשמי מרום - לתלמידיו עד בכדי מסירות נפש ממש, ידוע לרבים, בכל עולם התורה בכלל ולרבבות תלמידיו בפרט. במאמר שלפניכם לקטנו זעיר פה זעיר שם עובדות וסיפורים על אהבת רבינו לתלמידיו ותן לחכם ויחכם עוד.

'אינני יודע אם אני זוכר את כולם, אך נכון הדבר שאני אוהב כל אחד ואחד מהם'

נפתח במה שמסופר, פעם הגיע הגאון הגדול **רבי חיים קרייזוויטש** זצוק"ל לבקר את מרן רה"י **רבי נתן צבי** זצוק"ל במעונו. כשיצא שאלוהו מלוויו מה ראה להטריח עצמו לבקרו, הלא הגרנ"צ צעיר ממנו בעשרות שנים. השיב רבי חיים שהסיבה שבא, היות והוא הינו מרביץ תורה לאלפי תלמידים שיש לו במוסדותיו שלשת אלפים תלמידים (מספר התלמידים בישיבה באותם ימים) והוא מכיר את כל התלמידים, זוכר אותם וחושב איך לגדלם. אם כן למרביץ תורה כזה, ראוי שהוא יטריח עצמו. כשסיפרו את דברי רבי חיים לרבי נתן צבי הגיב בענוותנותו: **'אינני יודע אם אני זוכר את כולם, אך נכון הדבר שאני אוהב כל אחד ואחד מהם'**.

גם אם אינך צריך משהו תכנס

מרן ראש הישיבה **הגרנ"צ פינקל** זצ"ל, חש באמת ובתמים שכל אחד מבני הישיבה הוא כבנו, וכך התנהג אתו. כשהיה מקבל בחור לישיבה היה רגיל לומר לו, כשהוא מחיך את חיוכו המפורסם: **"אם תצטרך משהו תכנס, וגם אם אינך צריך משהו תכנס"**.

לא היה זה פתגם בלבד, מפעם לפעם היה מגיע לאחדים מבני הישיבה, ושואלם מדוע אינם נכנסים לשוחח אתו. כשטענו שאין להם שאלות ובלמוד הם משוחחים עם רמ"ם אחרים, טען להם רבינו: **"אין לכם ב"ה בעיות או שאלות, ניחא. אולם מדוע אינכם נכנסים סתם כדי שאשמע משלומכם וכל הסובב איתכם לטובה"**.

בחור צעיר, מבני חו"ל, שזה עתה נכנס לישיבה, שמע שיש לו לרבינו קביעות לימוד בחברותא עם בחורים רבים, ביקש גם הוא מרבינו לקבוע לו זמן ללמוד איתו, רבינו כדרכו הסכים. הוא קבע לו זמן לימוד שבועי בחומש עם רש"י בעיון. אגב לימודם, הבחין רבינו שלמרות שהיה בחור מצוין, בהיותו בן חו"ל הוא מתקשה לקרוא היטב רש"י. ישב איתו רבינו ולימדו בסבלנות איך לקרוא, עד שידע לקרוא היטב.

לבש את הקיטל וברכו בכוונה והתרגשות, כאב המברך את בנו

אחד מתלמידי הישיבה, מבני חו"ל, נכנס לרבינו בערב יום הכיפורים, ובקשה בפיו, רחוק הוא מהוריו אלפי קילומטרים, והוא מעוניין לקבל מרבינו ברכה חמה, תחליף לברכת הבנים שנותן האב בערב היום הקדוש יום הכיפורים. רבינו לא פטרו בברכה חמה בלבד, הוא לבש את הקיטל וברכו בכוונה והתרגשות, כאב המברך את בנו.

בימי מלחמת המפרץ, כאשר היה מתח גדול בארץ, כאשר ימים ארוכים קודם לכן איים הצורר מבגדד שוב ושוב, שישלח טילים עם ראשי נפץ כימיים וביולוגיים לארץ ישראל. כאשר החלה אזעקה החלה היסטוריה, וכל אחד הזדרז לעשות את ההשתדלות שאמרו לעשות, להיכנס לחדר אטום וללבוש מסכות אב"כ ועוד. רבי נתן צבי שמע את

האזעקה דאגתו היתה נתונה לבני הישיבה. היות ובאותם ימים לא היה גר קרוב לישיבה, התקשר מיד לגיסו הגאון רבי נחמן ליואווץ שליט"א שגר בסמיכות אליו וביקש לקחתו לישיבה. רבי נחמן הגיע ולקח אותו לישיבה.

הוא בא לישיבה, הסתובב בכל החדרים האטומים לוודא שכולם בסדר. החדרים היו אטומים, לכן דפק בכל חדר, בכל מקום שאלו בחרדה, מי זה? כי חששו שמישהו לא הספיק להיכנס ולפי מה שאמרו, אסור היה לפתוח את נייר דבק הסלוטייפ והסמרטוטים, אמר להם: "אמרו תהילים, אמרו תהילים". אין לתאר איזו אווירת רוגע השרתה עובדת הגעתו להיות בבניין הישיבה עם התלמידים, רבים מהם היו בני חוץ לארץ, שמצאו עצמם במצב מתח וחרדה הרחק מהוריהם וכל משפחתם. וכאן יִשְׁנֻ ראש ישיבה שבמקום לדאוג להימצא עם יקיריו ובני משפחתו, הם בניו יקיריו.

פעם התרחשה רעידת אדמה שהורגשה היטב בבניין הישיבה, הציבור שהיה בביהמ"ד המרכזי החל לרוץ החוצה בבהלה גדולה, וחשש להיכנס פנימה חזרה, שמא ייפול הבניין ח"ו. רבי נתן צבי הגיע מביתו, הוא לא אמר דבר, נכנס לבית המדרש נטל גמרא והחל ללמוד לבדו כדי להרגיע את הציבור ולתת את ההרגשה שהוא עם הציבור.

כשהחלו להגיע השמועות על נפילת מגדלי התאומים קיבל זאת הציבור בתדהמה רבתי, וכל אחד ניתח את המאורע המרעיש מנקודת מבטו. היו שתהו איך זה ישיפע על כלכלת אמריקה ואיך תגיב, ומה יהיה עם התרומות לשיבות רבות שמבוססות על תרומות מארה"ב. מיד כששמע רבי נתן צבי החל דואג, מה יהיה, הרי ישנם כמה הורים לתלמידים שעובדים ונמצאים שם וברגע אחד עלולים להיות יתומים רבים בישיבה. רק זה היה הנושא שהעסיק אותו באותם שעות. יש לקחת בחשבון שהייתה זו תקופת הזוהר של התרומות לישיבה מיהודי ארה"ב, והיו נדיבים גדולים שמשרדיהם היו באותם מגדלים, והיה חשש סביר שכל התרומות ירדו בעקבות מאורע זה, אולם כשעמד על סדר היום חשש של מצב חירום אצל בניו אהוביו בני הישיבה, לא העסיק אותו כלום מלבד זה.

כמה פעמים כשישב בשמחות ונפגש עם הורים רבים של תלמידי הישיבה וכן כשהיה נוסע לחוץ לארץ בארצות שונות ופגש הורים לתלמידים מהישיבה, היו כולם מתפעלים, איך מונחים כל התלמידים על לוח לבו, שהיה מספר לכל הורה על בנו, לאחד סיפר שבנו החליף עתה חברותא, לשני סיפר שבנו אמר חבורה מופלאה בעניין פלוני, כך זכר פרטים מדויקים אודות מאות ואלפי בני הישיבה.

"שכל בחור יהיה אצלך כבן יחיד"

שח הגה"צ רבי ראובן הכסטר שליט"א משגיח ישיבת מיר ברכפלד, שכאשר שוחח אתו רבי נתן צבי לפני שנתמנה לתפקידו, שאלו: מה הציפיות של הישיבה ממנו כמשגיח? ענה לו ראש הישיבה: "שכל בחור יהיה אצלך כבן יחיד". המשגיח ושאל: "עבור כמה בחורים נבנית הישיבה, ענה לו: כמה שיותר!".

היה פָּאָב כשהבחורים הגיעו לסוגיית פרק האיש מקדש

אחת ההזדמנויות שראו בחוש את מסירותו לתלמידים הייתה כשראו את אבהותו בסיועו להקמת ביתם. אזנו הייתה כרויה לשמוע תלמיד בשידוכים על כל התלבטויותיו והתחבטויותיו וברגישות ועדינות כיוון והראה את הדרך מה הדברים החשובים באמת ואיך לבדוק אותם.

לא אחת, כשהחליט שכדי לברר כראוי, כדאי היה שייפגש עם פלוני שמכיר היטב את אחד הצדדים פנים אל פנים, עשה זאת. למרות שלפעמים היו אלו נסיעות רחוקות ומייגעות. למעלה מזאת, פעם היה משוכנע שהכל בסדר, אולם ברגישותו הבין שהבחור יהיה רגוע יותר, אם ייסע בעצמו לברר והחליט שלמרות שיעוריו הרבים והיותו טרוד בעול הרבים שמחייבת מי שעומד בראש מרכז התורה הגדול בעולם, מחלתו וייסוריו, לקום ולנסוע ולברר, עד שהבחור ייגש לבניין ביתו ברוגע ובשמחה.

כשהתעוררו שאלות וספיקות שהיה צורך לשמוע הכרעה של דעת תורה שלח את הבחור לשאול, ולא אחת היה קם ונוסע בעצמו עם הבחור לבני ברק אל מרן הגראמ"מ שך והגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, לשמוע את דעת תורתם הצרופה כיצד לנהוג.

בחורים שהיו תקופה ארוכה בשידוכים מפליאים את העובדה שהיה זוכר פרטים ופרטי פרטים ממצבם, מצרכיהם, ומהשידוכים שהוצעו וכד'. פעם התעניין אצל בחור מבוגר על שידוכיו, אמר לו הבחור שאין לו לאחרונה

הצעות ואין לו כסף להבטיח לשדכן, אמר לו שיפנה לשדכן ואת דמי השדכנות הוא לוקח עליו. כמה וכמה פעמים כשהיו שידוכים שעמדו לרדת מהפרק משום בעיות כספיות, כאשר ראה שאינו מצליח לפשר ביניהם שיתדורו ביניהם שילם את ההפרש מכיסו הפרטי.

בענין זה מסופר, שני אברכים מחשובי הישיבה נדברו ביניהם לעשות שידוך ביניהם. השידוך החל לקרום עור וגידים עד ששני הצדדים היו מוכנים לשבור צלחת. אז התברר לפתע שמסיבות שונות אחד מהצדדים אינו יכול בשום אופן להתחייב כספית. מטבע הדברים השידוך נתקע ולא יכל לצאת אל הפועל. רבי נתן צבי שהיה בסוד העניינים התעניין מה קורה עם השידוך, שמע על המצב, הוא ביקש לקרוא לשתי האברכים והודיע להם שהשידוך ייסגר הערב על שולחנו. לפליאת האברכים אמר: "בשידוך שכזה אני הצד השני" ושילם על חשבונו את הכסף שהיה חסר להשלמת השידוך.

מספר תלמידו הרב א. ד. שבתקופה בין ארוסיו לנישואיו התעניין אצלו היכן בדעתו לגור, כששמע שהעניין עדיין לא מסודר, קבע אתו לצאת אתו בין הסדרים בשעה שתיים בצהריים לחפש דירה מתאימה. בשעה היעודה הלך אתו ועם כלתו לבדוק האם יש מספיק שמש בדירה, איך השכנים וכד' ממש כאב שדואג לבניו. את דירות ילדיו שלו, לא היה הולך לראות בעצמו, אולם כשהרגיש שאין לו מי שיעזור לו למצוא דירה ראויה הצטרף אליו, להיות לו לאב ואם.

וכי לבן שלנו לא היינו נשארים לאירוסין

גם בהיותו בארה"ב כשהיו שמחות של תלמידים השתדל ללכת, גם אם הדבר היה כרוך במאמץ של נסיעה ממושכת וכדו', זאת למרות שהגיע במסירות נפש, על מנת לעזור בכלכלת הישיבה בכל זאת כפי שאב לא יוותר על השתתפות בשמחת בנו גם אם הדבר קשה, כך הוא התאמץ. להשתתף גם בהיותו שם.

פעם כאשר עמד לצאת לנמל התעופה לטיסת חזרה לארץ ישראל, התקבלה לפתע שיחת טלפון שהערב תתקיים שמחת אירוסין של אחד מבני הישיבה בעיר מונסי, הגיב בפשטות, שיש להישאר ולנסוע למונסי, לאירוסין. הרבנית הזדעקה, הלא יש כרטיס מוכן לטיסה, הכל מתוכנן ומאורגן, אולם ראש הישיבה הגיב בפשטות: וכי לבן שלנו לא היינו נשארים לאירוסין?!, לבסוף באו החתן והכלה למעונו בהפתעה. רבי נתן צבי הרעיף עליהם ברכות לרוב, ואז יצאו לשדה התעופה.

אני הצד השני!

כך מתאר באזנו אחד ממקורביו: פעמים רבות, הגיע הערב, רבי נתן צבי מותש לחלוטין, יום ארוך ומפרך של עמל התורה, שיעורים וחברותות וכל עול הרבים הרוחני והגשמי העצום, שב לביתו חיוור וחלש, הוא מבקש לברר אלו שמחות יש הערב בישיבה. מתברר שהערב מתקיימות חמש שמחות, 'במצב זה, לא שייך בשום אופן ללכת לכולם' – פוסקים כולם, הוא שואל של מי השמחות? מתחילים למנות בפניו: 'של פלוני', מיד הוא מגיב: 'אליו לא שייך לא ללכת!' ו'של פלוני' שוב חוזרת על עצמה אותה תגובה. וכך כמעט לגבי כל אחד ואחד, כשהוא זוכר ומפרט למה הוא חייב ללכת. לבסוף נופלת ההכרעה, הולכים לכל השמחות!

עד היכן הדברים מגיעים, באותו ערב בו נישא בנו בכורו ראש הישיבה שליט"א התקיימה חתונה של אחד מבני הישיבה, ברור היה לכולם שביום שמחת בנו בכורו לא שייך שימצא זמן להשתתף בשמחה אחרת. להפתעת התלמידים יצא משמחת נישואי בנו, עצר מונית, נסע לחתונה השנייה, רקד עם החתן והמחותנים רבע שעה וחזר לשמחתו.

מקורות: בכל נפשך; שיחות רבי נתן צבי; ידידינו הרב אברהם ארנטרוי על סיועו רב.

(ייש"כ למערכת העלון בית המדרש שע"י ישיבת מיר על מסירת הדברים)

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

לך לך תשפ"ג

ברית של שלמות

תוכן

א' - בריאת האדם לשם תיקון / א

ב' - ברית של תיקון / ג

ג' - מחשבות של תיקון / ו

מקרטעים בשבילים צדדיים. הם מגיעים לבסוף לכל מיני דברים קטנים, ומביאים לאדם הישגים עלובים.

א' - בריאת האדם לשם תיקון

הנגר הבכיר

לכן תוכלו למצוא לפעמים אדם חשוב, מנהל בכיר של חברה גדולה ומכובדת, שכאשר הוא חוזר הביתה מהמשרד בתום יום עסקים ארוך ומתיש, הוא יורד מיד למרתף, נוטל לידי את כלי עבודתו, ועוסק בעבודות נגרות. הוא מסוגל לבלות שם שעות ארוכות - הוא מנסר ומשייף ומצפה בלכה עד שלבסוף הוא עולה על יצועו בשעות הקטנות של הלילה.

ואשתו תוהה לעצמה, "במה הוא כל כך עסוק שם במשך הלילה כולו?" אז למחרת בבוקר, אחרי שהוא יוצא למשרד, היא יורדת למרתף על מנת לראות את פרי עמלו של בעלה המנכ"ל הבכיר, והיא מגלה ארון ספרים קטן.

אין מה לומר שהיא מופתעת ביותר. ארון הספרים הזה שבעלה בנה, נחמד ככל שיהיה, שווה כמה דולרים לכל היותר, ובעלה יכול בקלות להרשות לעצמו לרכוש אותו במקום להשקיע שעות רבות כל כך בבנייתו. ובכל זאת, איש העסקים העשיר והעסוק, הקדיש שעות רבות מזמנו היקר כדי ליצור חפץ כה פשוט וזול.

"כמו של הקונדיטוריה"

האמת היא שאשתו אינה שונה ממנו. הלא מדובר בגברת בעלת אמצעים המאפשרים לה לחלוש על מיטב המאפיות והקונדיטוריות בעיר ולרכוש עבור משפחתה את המאפים היקרים והטעימים ביותר. ובכל זאת, מה

אינסטינקטים הפוכים

כתב בספר חובות הלבבות (שער הבחינה פ"ד) כי האדם ניוון בשתי מערכות של אינסטינקטים. המערכת הראשונה, זו שמוכרת לנו יותר, היא זו הכוללת את האינסטינקטים שמאפשרים לנו לשרוד מבחינה גשמית - האינסטינקט לאכול, האינסטינקט לישון, להתעטש, לבלוע. תינוק קטן, כבר מהרגע שהוא יוצא לאוויר העולם, ניוון באינסטינקט לנינוק ולבלוע. אין צורך ללמד אותו את הטכניקות הללו משום שהקב"ה כבר צייד אותו ביכולת ההישרדות בעולם. יש לנו הרבה מאוד אינסטינקטים כאלו, כל מיני יכולות טבעיות שמבטיחות את קיומנו כאן בעולם הזה.

אולם ישנה מערכת שניה של אינסטינקטים שלא הרבה ידוע לנו אודותיה, ואיננו שמים לב אליהם כל כך, ואלו הם האינסטינקטים שנועדו בעיקר עבור התכלית שלנו בעולם הבא. התורה מלמדת אותנו שהאדם לא נולד רק למען קיומו הגשמי, הוא לא נברא רק כדי לשרוד בעולם הזה, ולפיכך טבע בו הקב"ה מערכת של אינסטינקטים שנועדה לדרבן ולעודד אותו תמיד להשיג את הדבר לו הוא זקוק יותר מכל דבר אחר - לתקן ולהשלים את עצמו טרם בואו לעולם הבא.

אלא שמה שקורה על פי רוב הוא, שבמקום להבין את המטרה האמיתית של האינסטינקטים הללו, אנחנו מכוונים אותם לכל מיני דרכים חלופיות ומסיטים אותם מיעדם המקורי. במקום לדהור קדימה בכביש המהיר ולהגיע להישגים גדולים, האינסטינקטים הללו

האדם היוצר

יש ירושלמי שכותב משל הממחיש לנו את משמעותו של פסוק זה. המשל הוא לאומן בעל מלאכה, שיושב בחנותו במשך היום כולו. הוא לוקח גזרי עצים ויוצר מהם כל מיני כלים נאים ושימושיים. בזמן שהוא עסוק בעבודה, בנו הקטן מסתובב בחנות, ולפעמים הילד הקטן רוצה לאחוז בכלים ולחקות את אביו. אך האב מזהיר אותו לבל יגע בכלים המסוכנים. אולם לבסוף, כשהילד גדל ומתבגר, אביו אומר לו, "עכשיו זה הזמן. הנה לך, קח לידיך את הכלים והחל ליצור בעצמך". כך כתוב בירושלמי.

והנמשל הוא לאדם הראשון, שהקב"ה ברא אותו כדי שהוא יהיה יוצר, ולכן טבע בו תשוקה וכמיהה ליצור ולעשות. ובמדרש רבה (יא, ו) מבואר שזהו פירושה של מילה זו, "לעשות", כלומר שהקב"ה ברא את האדם כדי **שהאדם** יעשה. בכך שהקב"ה טבע בנו את האינסטינקט הזה, את הכמיהה לעשות וליצור, הרי זה כאילו הורה לנו לקחת המושכות לידינו, ולהתחיל לעסוק במלאכת היצירה.

לתקן עולם במלכות ש-ד-י

הדחף הזה נקרא בספרים הקדושים "תיקון" - זהו שמו של האינסטינקט שדוחף אותנו ליצור ולהגשים, "לתקן עולם במלכות ש-ד-י". בתורת הקבלה נעשה שימוש רב במילה זו. על ידי המחשבות, הדיבורים והמעשים שלנו נעשים תיקונים גדולים ועצומים בכל העולמות, ויתכן ונרחיב בנושא זה בהזדמנות אחרת, אולם כרגע נתמקד במשמעות הפשוטה של המושג "תיקון", בדברים אותם נוכל להבין ולחוש בקלות. בכל אדם קיים דחף ליצור, תשוקה עזה לתקן את העולם.

כמובן שצריך לדעת **איך** לתקן את העולם, ובהמשך נדבר על כך, אולם ברצוני להעיר זאת כאן ועכשיו, למקרה ומאן דהו חושב שהדברים אינם חידוש כלל עבורו. יש הסבורים שהם כבר יודעים כל מה שצריך לדעת על הנושא הזה, ולכן אבהיר בזאת, שעלינו ללמוד **כיצד** לתקן את העולם, ולהבין מהו התיקון שאותו מבקש מאיתנו השי"ת יותר מכל.

היצירה החשובה ביותר שאותה תוכל ליצור, הדבר שראוי יותר מכל לתשומת לב מצדך בכל הנוגע לתיקון, זה אתה בעצמך! זו מטרתו האמיתית של האינסטינקט הזה להיות יוצר - **כדי שתעשה מעצמך משהו!**

אנחנו רואים בפועל? שעל אף האמור, יש בתוכה איזה מין דחף למצוא מתכון חדש

ולבלות שעות רבות במטבח ביתה באפיית עוגה מפוארת, על אף שזו אינה משתווה לעוגה המוצגת בקונדיטורית הבוטיק.

מהו הדחף הזה שמניע אותה ליצור עוגה משלה? מה ממריץ את בעלה לבנות את ארון הספרים הקטן הזה? האם הדחף הוא הצורך בארון או בעוגת שוקולד? הלא באפשרותו לרכוש ארון איכותי בהרבה מזה שהוא בנה, ואף היא יכולה בהחלט להרשות לעצמה להוציא כמה דולרים על עוגה משובחת יותר.

התשובה היא, שהם מגיבים לדחף שהבורא יתברך טבע בהם, והוא הדחף והתשוקה **ליצור**. הם רוצים להיות יוצרים; הם רוצים לעבוד ולעמול על משהו שיוכלו לראות בו כדבר שלהם. בכל אדם ישנו אינסטינקט מולד, שמטרתו העיקרית היא להמריץ ולדחוף אותנו ליצור עבור עצמנו משהו נצחי, לבנות את עולמנו הנצחי, אלא שרבים אינם מבינים את מטרת הדחף הזה שתוסס ומבעבע בקרבם, ולכן תחת זאת הם בונים ארון ספרים או אופים עוגה.

המקור

מיהו המקור לדחף האדיר הזה? מי הוא זה שמשמש עבורנו מודל לחיקוי בתכונה זו? זאת נוכל ללמוד מהפסוק הראשון בתורה, "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים". הקב"ה הוא הבורא והיוצר הראשון.

שמא תשאלו, "מה זה נוגע אלינו? הפסוק מדבר על ה', לא עלי!" התשובה היא שזה קשור אלינו בקשר הדוק, כי כאשר הקב"ה ברא את האדם הוא נפח באפיו נשמת חיים, ו"מֵאֵן דָּנָפַח מִדְּלִיָּה נֶפֶח" - הנופח נופח מתוך עצמו. נמצא שהבורא נפח בתוך האדם את התשוקה ליצור, כפי שהוא יתברך בורא ויוצר.

אם נרצה לבסס את הרעיון הזה, ולהבין שאלו אינן רק מילים יפות בעלמא, אלא מציאות אמיתית, נבחן את לשון הפסוק בפרשת "ויכולו", "כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכַל מְלָאכָתוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת" (בראשית ב, ג). מהי משמעות המילים, "אשר ברא... לעשות"? המילה "לעשות" נראית לכאורה כמיותרת. הקב"ה ברא, וזה הכל! מה הכוונה שהוא "ברא לעשות"?

ולכן אם בעלך רוצה לבנות לעצמו ארון ספרים מיוחד עבור הש"ס שלו, טוב מאוד. שיקנה ש"ס יקר ויבנה עבורו ארון יפה, למען יוכלו הספרים לעמוד בצורה מפוארת ויפה על גבי המדפים שהוא בנה במו ידיו. זה יוסיף הילה של תורה לביתכם. זה מצויין ממש!

וכשאתך אופה חלות, זה גם כן דבר נפלא; בזה היא משתמשת באינסטינקט היצירתי שלה למטרה נפלאה. כאשר היא מניחה את לחם הפנים על גבי שולחן השבת, המשפחה כולה צריכה להתפעל מהחלות הזהובות.

עם זאת, עלינו להבין שלא נבראנו למטרה של כריתת יערות ובניית רהיטים; לא נבראנו כדי להפוך קמח וסוכר ומרגרינה לעוגות מפוארות. עליך לזכור מהי היצירה החשובה ביותר - אתה! זהו עיקר תפקידך בעולם! אמנם זה לא התפקיד היחיד שלך, אולם זהו התפקיד החשוב ביותר.

הבן יקיר לי

היסוד הזה מבואר בדברי המדרש על הפסוק, "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נָח אִישׁ צַדִּיק תָּמִים", ומבאר המדרש את כפילות המילה "נח", שעלינו לקרוא את הפסוק כך: "אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נָח נָח" - כלומר שנח עצמו היה התולדה הראשונה והמובחרת ביותר שלו. זוהי עיקר עבודתנו בעולם, ליצור ולתקן את עצמנו.

כולנו משתוקקים לילדים טובים וצדיקים, כולנו מתפללים שבנינו יהיו תלמידי חכמים - הכל טוב ויפה! אולם עלינו לוודא שהנחת הגדולה ביותר תגיע לנו מעצמנו! אל לנו לסמוך רק על נכדינו, שהם יהיו צדיקים וירו אותנו מלא חפניים נחת, שכן יום אחד אתה עלול לעבור במקרה ליד מראה, ותרצה להיות בטוח שאתה מסתכל על הנחת הגדולה ביותר - על עצמך!

ב' - ברית של תיקון

קל וחומר ממנוע

וזה מביא אותנו למצוה בה נצטווה אברהם אבינו בפרשת השבוע, "זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ הַמּוֹלֵד לָכֶם כָּל זָכָר" (בראשית יז, י). והנה, מצוה זו שבה נצטוונו להסיר דבר מה מגופנו, היא תופעה ייחודית ביותר, שכן אנחנו יודעים שאין דבר בגוף שהוא מיותר.

זהו שמוסיף המדרש הנ"ל ואומר, "אֲפֹלוּ אָדָם צָרִיךְ תִּקּוּן", כלומר שמבין כל התיקונים שאותם "בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת", שה' ברא על מנת שהאדם יעשה ויתקן אותם, אל לו לשכוח לתקן את עצמו! אחרת האדם עלול לחשוב שהוא עושה ויוצר, ובעצם הוא אינו מתקן דבר!

פרופסור לענייני תיקון עולם

מכל עבר אנו רואים אנשים רבים כל כך, שחושבים שהם מתקנים את העולם, אולם בעצם הם עסוקים בלהרוס את העולם! בקמפוס של "ברוקלין קולג'" [מכללת ברוקלין] תוכלו למצוא הרבה "מתקנים", אנשים שמנסים לתקן את העולם, ומדברים תמיד על הצורך להפוך את העולם למקום טוב יותר, אולם אנשים אלו הם כשלון אחד גדול! וזאת משום שהם מבקשים לתקן את כל השאר, אך בינתיים הם מזניחים את התיקון החשוב ביותר, ושוכחים את זה שבאמת צריך להפוך אותו לטוב יותר.

אולם גם אלו שאינם מתיימרים להיות מתקני העולם, גם הם מולכים שולל על ידי הדחף הזה. זו הסיבה לכך שהמנכ"ל עסוק בבניית ארון הספרים במרתף ביתו. זה נכון, הוא "יוצר", הוא מתקן, אבל לא זו היא תשוקתה האמיתית של נשמתו. הדבר דומה לאדם רעב שלועס נייר. הוא יכול לרמות את עצמו לפרק זמן קצר ולחשוב שבכך הוא משקט את רעבונו, אולם לאחר זמן מה הוא מגלה שהוא עדיין רעב. ואשתו, זו שעסוקה באפיית עוגה מפוארת, תישאר גם היא רעבה אף לאחר שהגישה אותה לאורחים שהתפעלו ונהנו ממנה. כי לאמיתו של דבר, האינסטינקט הזה נועד לדברים גדולים הרבה יותר.

המטרה העיקרית

והנה, אין כוונתי לומר שיש בעיה בלאפות עוגה או בלבנות ארון ספרים. אין ספק שהדחף הזה לשפר ולתקן את העולם אינו מוגבל רק לתיקון האדם בעצמו; האינסטינקט לקחת עץ וליצור ממנו ארון, או לקחת קמח וליצור ממנו עוגה הוא גם כן חלק מהכמיהה המולדת הזו. אולי לא זו התכלית של האדם בעולם הזה, אבל זה כן חלק נלווה של האינסטינקט הזה, וגם לכך ייעד אותו הבורא יתברך. הוא רוצה שיבנו רהיטים מעץ. הוא מעוניין שהעצים שביער יהפכו לגזרי עץ וישמשו להסקה ולבניה. זו מטרתו של היער. ולכן, כאשר האדם לוקח חומרי גלם ויוצר מהם דברים, זה בהחלט חלק מתפקידו בעולם.

כותרות של "פייק ניוז"

האם נמצא כעת כותרת בעיתון כלשהו שבה המדענים יודו בכך שהם פגעו במיליוני אנשים בכך שהם גרמו להם לכרות את השקדים? האם עמוד השער של עיתון ה"ניו יורק טיימס" יזעק, "טעינו! השקדים אינם איבר מיותר!"? לא, הם לא עושים את זה ולא יעשו את זה. כאשר יש תגלית שבה הם רוצים לעשות שימוש כדי להוכיח לעולם את התיאוריות שלהם, הם ממלאים בה את העיתון כולו, אולם כשהם מגלים שזה כלום, שמדובר בטעות גמורה, לא תשמעו אף מילה אחת בנושא.

כך גם לגבי האפנדיציט - גם איבר זה נפל קרבן למאמיני האבולוציה. הם אמרו שזהו איבר שנשאר בטעות מקיום קדום יותר, ולכן המליצו לכרות אותו בהזדמנות הראשונה. הם לא הבינו שהאפנדיציט חשוב מאוד לתחזוקה השוטפת של בריאותנו, כפי שהשקדים הם חלק ממערכת הלימפה שמגינה על הגוף מפני מחלות.

לאט לאט הם מגלים את חשיבותם של כל איברי האדם. כמובן, עדיין יש להם כמה תיאוריות מטורפות לגבי איבר אחד או שנים שאת תפקידם הם עדיין לא הבינו, אולם בסופו של דבר הם יגלו שאין כלל מושג של חלק בגוף שהוא מיותר ובלתי נחוץ. ככל שעובר הזמן כך יתגלה עוד ועוד כי הבריאה כולה היא מושלמת. הכל נברא בדיוק מירבי, בדיוק למטרה שלשמה הוא נוצר. שום חלק בגוף אינו מיותר!

המילה ולקחה

אולם הנה אנחנו מגלים שלכאורה ישנו חלק אחד בגוף שהוא יוצא מן הכלל - "וְנִמְלַתְּם אֶת בֶּשֶׂר עֵרְלָתְכֶם" (יז, יא). נראה לכאורה שהערלה היא דבר מיותר. אבל זה לא הגיוני! אם שלמותו של האדם דורשת ממנו להיות ללא הערלה, היה עליו להיוולד כך, ללא ערלה. הבורא יתברך לא ברא אדם בלתי מושלם; הכל מותאם באופן מדויק לצרכי האדם. מדוע במקרה האחד והיחיד הזה, ברא הקב"ה את האדם באופן שהוא לכאורה בלתי מושלם?

וזה מחזיר אותנו לפסוק בפרשת בראשית, "אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת". ומבין כל הדברים הנכללים במילה "לעשות", הרי שהחשוב ביותר הוא שהאדם יעשה ויתקן את עצמו. וכפי שהבאנו לעיל מהמדרש "אֶפְלוּ אָדָם צָרִיךְ תִּקּוֹן", והאדם שעליך לדאוג לו יותר מכל הוא אתה בעצמך.

כפי שכבר הזכרנו בעבר, אדם שמרים את מכסה המנוע של רכבו ומציץ לעבר המנוע, לא יעלה על דעתו שיש שם אפילו חלק אחד מיותר, ולו הקטן ביותר. גם איש חסר השכלה לחלוטין המתגורר באחת משכונות העוני של העיר ניו יורק שמתעסק עם רכבו ורואה בורג קטן שלא נראה שיש לו איזה תפקיד מיוחד, לעולם לא יחשוב אפילו לרגע שהבורג הזה הוא בלתי נחוץ. דבר אחד הוא יודע - יצרני הרכבים אינם טיפשים. יש לו מספיק אמון ביצרן הרכב כדי להבין שהוא לא היה מבזבז אפילו בורג קטן או חוט חשמל זעיר. זה כלל לא בא בחשבון! משכך, אנחנו בהחלט יכולים להיות סמוכים ובטוחים שלכל חלק בגוף האדם, גם המזערי ביותר, ישנה תכלית מיוחדת ונחוצה.

אל תאמינו למדענים!

מסיבה זו אנו מתעלמים לחלוטין מטענותיהם של מאמיני האבולוציה הטיפשים והפרופסורים האויליים שטוענים שאיברים מסוימים באדם אינם נחוצים לקיומו ותפקודו, אלא הם רק שרידים שנשארו בטעות מאותן אגדות הבל שבהן האדם השתנה מקוף לבן אדם או מעכברוש לבן אדם! הם טוענים שבמשך תהליך זה, איברים מסוימים, שהיה עליהם להעלם במהלך התפתחות האדם, נותרו בטעות מאחור.

בעבר טענו המלומדים הללו כי ישנם כמאה וחמישים איברים כאלה. הם טענו שמאה וחמישים חלקים מגוף האדם הם מיותרים, ושאינן בהם צורך כלל וכלל. דוגמא אחת הם השקדים. הם גילו "תגלית מדהימה" עבור האנושות, שהשקדים אינם נחוצים כלל לאדם, וזהו אבר שנותר כשריד ממצב קדום באבולוציה. וכך, ברחבי ארה"ב החלה התופעה של ניתוחים להסרת בשקדים. הניתוח האחד והיחיד שעברתי בחיי, ברוך ה', היה ניתוח לכריתת השקדים. ועד היום אני מסוגל לסלוח למאמיני האבולוציה, שניתוח זה הגיע כתוצאה מתפיסתם השגויה.

היום הם כבר התפכחו - הם מתחילים להדביק את הישגיו של אותו קשה-יום שמבין שחייבת להיות סיבה לכל חלק במכונית - ועכשיו הם גילו שהשקדים הם איבר חשוב ביותר, ושהם חלק ממערכת הלימפה. אם מתפתח זיהום בשקדים, אין להאשים את השקדים ולכרות אותם. לא! הם ממלאים את תפקידם, ומתפטרים מזיהומים הקיימים בגוף.

התורה. אצל רבים, המילה "תמים" מתארת אדם פשוט שסומך על כל אחד, כעין הבן התם המוזכר בהגדה של פסח, אדם שהוא לא מדי עמוק ופיקח.

אולם לא זו היא משמעותו של המושג "תמים". "וְהָיָה תָּמִים" פירושו "עליך להפוך את עצמך למושלם". זהו ציווי: הֵיךְ מושלם! חפש שלמות! בקש תיקון! תקן את עצמך עוד ועוד!!

נמצא שכאשר הקב"ה ציווה את אברהם, "הִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי וְהָיָה תָּמִים", הוא גילה לו בזה מהי הדרך להשיג שלמות זו, וכיצד יוכל להגיע לאותם יסודות גדולים שאותם מצות ברית מילה אמורה ללמד אותו. דרכים רבות הן להשגת השלמות, אולם כאן גילה הקב"ה לאברהם את הדרך הטובה ביותר, והיא, "הִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי" להתרגל לחשוב תמיד על כך שאתה נמצא במחיצתו של הבורא יתברך! בכל מקום שבו אתה מתהלך, בין אם אתה נמצא עם הצאן והמקנה בשדות ובין אתה נמצא במחיצתה של שרה באהל, בכל עיסוק שבו אתה מתעסק, תמיד אתה נמצא "לִפְנֵי" - אני עומד ממש כאן על ירך. ובכך תזכה ל"וְהָיָה תָּמִים" - זוהי הדרך להשיג שלמות.

המבחן הגדול

מכיון שכל מטרת חייהם של אבותינו היתה להשיג שלמות, הם חיו כל רגע ורגע מחייהם באופן זה של "התהלך לפני". אכן, מדובר במשימה לא פשוטה! זהו מאבק אדיר מאין כמותו! לא קל לחשוב כל הזמן שאתה עומד לפני ה'. אולם הם עשו זאת - ה"עסק" שלהם בעולם היה ענין זה, לשאוף תמיד לשמר הכרה זו שאני מתהלך לפני השי"ת. כך כותב הרמב"ם בספרו מורה הנבוכים (ג, נא) - שכידוע אינו ספר דרוש - שהאבות חיו כל חייהם, עשרים וארבע שעות ביממה, מתוך הכרה זו שהם עומדים לפני ה'. ודבר זה הוא אשר הקנה להם את השלמות הגדולה אותה השיגו.

יש לציין בענין זה את דבריו של המסילת ישרים (פרק טז), וזה לשונו: "והנה באמת זהו המבחן שבו נבחנים ונבדלים עובדי ה' עצמם במדרגתם, כי מי שיודע לטהר לבו יותר, הוא המתקרב יותר והאהוב יותר אצלו יתברך. הם המה הראשונים אשר בארץ המה, אשר גברו ונצחו בדבר הזה, האבות ושאר הרועים אשר טהרו לבם לפניו".

אך כיצד יזכור האדם את תפקידו זה? לך נועדה מצות ברית מילה. כבר בתחילת חייו של האדם, ציווה הקב"ה לעשות פעולת תזכורת פומבית, ואנחנו עושים תיקון בתינוק על ידי אות הברית. הסרת הערלה היא סימן הברית - וסימן זה נועד להזכיר לאדם שהוא עדיין אינו מושלם, ועליו עוד לתקן את עצמו. וכשם שהוא זקוק לתיקון על ידי מילה, כך הוא זקוק לתיקון גם בשאר התחומים. זה מה שמלמדת אותנו ברית המילה, שתפקידו של אדם בחיים הוא לתקן את עצמו. מברית המילה עלינו להקיש ולהבין שכשם שגופנו זקוק לתיקון, כך גם דעתנו ומידותינו זקוקות לתיקון.

המסר הזה נועד לכולנו, ולא רק עבור הרך הנימול! מצות המילה נעשית במעמד גדול ומכובד משום שהיא נועדה עבור כולם: אנשים ונשים, בנים ובנות. אות הברית, הערך הגדול הזה שאותו מלמדת אותנו מצות המילה, הוא שיעור המיועד לכל כלל ישראל, כי על כל אחד ואחד מאיתנו מוטל לתקן את עצמו.

המצפן להשגת השלמות

והנה אם נחשוב על כך, הרי שמדובר בדרישה גדולה ביותר מהאדם; השגת השלמות היא משימה לא פשוטה. אנחנו זקוקים לאיזשהו כיוון כדי להתחיל במבצע הגדול הזה. אדם שיוצא למסע, לעולם לא יכול להגיע אל יעדו אם לא ידע לאיזה כיוון לנסוע. אי אפשר להיכנס למכונית ולהתחיל בנסיעה בלתי מוגדרת. אדם יוצא מניו יורק אולם הוא אינו יודע לאיזה כיוון עליו לפנות - לצפון או לדרום? "לֹא יָדַע לָלֶכֶת אֶל עִיר" (קהלת י, טו). אם לא ידע האדם את הדרך אל השלמות, הוא בוודאי ילך לאיבוד; בסופו של דבר הוא גם יגיע למבוי סתום, פעם אחר פעם.

משכך עלינו לחזור אל הפסוקים בפרשתנו. מי שילמד אותם בשום לב יבחין כי כאשר הקב"ה ציווה לאברהם אבינו את מצות ברית מילה, הוא הקדים ואמר לו כך: "הִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי וְהָיָה תָּמִים".

טעות לגבי תמימות

והנה, למרבה הצער ישנה טעות נפוצה בקרב הציבור לגבי משמעות המילה "תמים", הנובעת מכך שבשפה המדוברת נעשה במילה זו שימוש שונה מכפי שכיוונה

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

אחרת מלבד עבודת ה'. הם הזכירו לעצמם ללא הרף שהם הולכים, עובדים, מדברים לפניו יתברך ממש.

עומד לפני המלך

אדם שיש לו מודעות תמידית לעובדה שהוא עומד במחיצתו של הקב"ה, יהיה זהיר בכל פעולה ותנועה שלו. הוא יחשוב פעמיים לפני שהוא פותח את פיו ויזהר מאוד לגבי כל מילה היוצאת משם. אפילו מי שנמצא במחיצתו של ראש העיר ניו יורק מילותיו יהיו מדודות, על אחת כמה וכמה שמי שזוכר שהוא עומד לפני ה' יזהר להיות שלם, בדיבורו ובכל הנהגתו.

אכן, כדי לקנות מודעות זו נדרשת לאדם מידה רבה של מסירות למטרה! אולם זה מה שדורש השי"ת מהעם שכרת עם הקב"ה אות ברית קודש. בכך מקיים האדם את הציווי הגדול של "הִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד".

ג' - מחשבות של תיקון

"מותרות" לכולנו

והנה, אני מודע לכך שנושא זה נשמע כדבר מופשט וערטילאי עבור רבים מכם, וחלק מהסיבה לכך היא שהדבר הזה אינו נעשה בפועל. אפילו הציבור החרד לדבר ה', על פי רוב חי את חייו בשגרה מבורכת של קיום תורה ומצוות והרגלים טובים ומעולים, אך המושג של לחשוב על השי"ת בכל עת נדמה כמידת חסידות, סוג של "מותרות" השייכות רק לאנשים גדולים.

אולם עליכם לדעת שענין זה שאנו מדברים עליו אינו דבר שחידשתי והמצאתי, אלא זהו חיוב גמור, פסוק מפורש בתורה: "הַשְׁמֵר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים ח, יא). זהו זה! אי אפשר להתחיל להתפלפל כשמדובר בפסוק מפורש! הַשְׁמֵר! שים לב לחשוב תמיד על ה'!

אולם למען האמת ישנו פסוק מפורש עוד יותר, פסוק אותו אנו מזכירים שלוש פעמים ביום, אליו לא נוכל להתכחש כלל, פסוק המורה לאדם לזכור תמיד את בוראו.

עבודת האהבה

"וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ". האם אי פעם חשבתם על משמעותו של הפסוק? הבעיה היא שאנשים

מבואר בדברי הרמח"ל שגדולתם של אבותינו אברהם יצחק ויעקב ובני משפחתם לא התבטאה בעיקר במעשים שעשו. כמובן שהם עשו מעשים גדולים ונפלאים. כאשר אברהם אבינו עקד את בנו על גבי המזבח, או כאשר נפל למרגלותיהם של אורחיו והתחנן לארח אותם בצל קורתו, היו אלה מעשים כבירים! הישגים עצומים!

אולם המסילת ישרים מלמד אותנו שאם נמדוד את אבותינו רק באמצעות מעשיהם הגדולים, הרי שבזה אנו ממעטים מגדולתם. **שכן עיקר גדולתם לא היתה במעשים אלא בדעת. גודל מדרגתם נמדדה במידה שבה חשבו על הקב"ה.** זהו המבחן לגדלות אמיתית.

הכנסת אורחים של דעת

כאשר אברהם אבינו שחט בן בקר עבור כל אחד משלושת האורחים שבאו בצל קורתו, אין ספק שהיה זה מעשה אדיר מאין כמותו. הלא באותם ימים לא היו אמצעי קירור, ופירושו של דבר הוא שכן בקר שלם, על בשרו הטוב והמשובח, הלך לאיבוד, וזאת רק כדי לספק לשון בחרדל עבור כל אחד מהאורחים. אברהם "בזבז" אם כן שלושה שוורים טובים עבור אורחיו, רק משום שחפץ היה לתת להם את הטוב ביותר. הכנסת האורחים של אברהם אבינו היתה ביטוי מיוחד במינו של מידת החסד שלו, והיא מהווה סמל ומופת לכל הדורות שבאו אחריו.

אולם לא זוהי עיקר גדולתו של הסיפור הזה. הגדולה האמיתית טמונה במחשבותיו של אברהם בזמן ששחט את הפרים. הוא לא עשה זאת כפי שאנחנו עושים זאת. אנחנו מוציאים את הנקניק הטוב ביותר שיש לנו במקרר ומגישים בפני האורח - וזה טוב מאוד! אולם כאשר אברהם הגיש את הבשר, בזה הוא הלך לפני ה'! היה זה ממש כמו הכהן הגדול המקריב את פרו ביום הכיפורים. אדרבה, בעבודתו ביום הכיפורים, הכהן הגדול השיג רק מעין דמעין מהדבקות שהרגיש אברהם אבינו בשעה ששחט את בן הבקר עבור אורחיו. במשך כל הזמן שעמד על גביהם ושימש אותם, מחשבתו היתה דבוק בהשי"ת והוא עבד אותו עבודה תמה. הוא לא שכח, אפילו לא לרגע, שהוא עומד לפני ה' ומשמש אותו.

זו היתה גדולתם האמיתית של האבות הקדושים - לא רק במעשים הגדולים אותם עשו אלא דוקא במעשים הפשוטים והיומיומיים אותם גם אנחנו עושים, אותם קיימו האבות כוונה טהורה, ללא שום פניה ומחשבה

עמנו בכל יום. צריך לחשוב על הניסים שעשה ה' עם ישראל בימי קדם, ועל מה שהוא עושה עבורנו עכשיו, בימינו אנו. צריך לחשוב על כך שה' מסתכל על כל פעולה שאתה עושה, והוא יודע אף את מחשבותיך.

ברגע שהאדם שותל את הזרעים הללו, מתחילים לצמוח שם דברים מרהיבים. מי שמרגיל את עצמו להיות אדם חושב - וכוונתי לאדם שחושב על ה' - לאט לאט זה מחלחל אל האדם ומקיף את כל מציאותו. כאשר אדם זוכה ללכת עם ה', כל יום הופך להיות יום מרגש ומסעיר. כבר אין מושג של שגרה משמימה. אין יום שהוא נטול משמעות.

גלעין האפרסק המופלא

היום הלכתי ברחוב יחד עם בחור צעיר, וראיתי גלעין של אפרסק מושלך על המדרכה. "הבט! יש כאן נס, ממש לנגד עינינו!" אמרתי לו.

"איפה? איזה נס?" שאל.

הצבעתי לעבר הגלעין, אולם הוא הסתכל עלי במבט אטום. פירושו של דבר הוא שנכונה לו עוד עבודה מרובה.

ראשית, אין שום חלק בעץ האפרסק שחזק כמו הגלעין. "הגלעין עשוי מחומר חזק ביותר, יותר מכל חלק אחר בעץ - מדוע זה כך?" אתגרתי אותו.

מדובר בבחור נבון, אז הוא ענה, "אולי כדי להגן על הזרע שבתוך הגלעין".

בדיוק! איזה דבר נפלא! לא מדובר בעץ אלא בחומר דמוי פלסטיק, חזק ביותר, שמגן על העתיד של עצי האפרסק. אפילו בעלי חיים אינם מסוגלים לשבור את הגלעין ולהגיע אל הזרע.

תכלית הדקדוק

הראיתי לו כיצד הגלעין עשוי משני חצאים שמתאימים בדיוק אחד לשני. אולם אם תנסה להפריד ביניהם, בדרך כלל הדבר לא יעלה בידך. שני החצאים דבוקים יחד בדבק חזק ביותר, מעין מלט, מתכון מיוחד בעל חוזק מיוחד, אשר מטרתו למנוע את הפרדותם של שני החצאים.

אולם ראה זה פלא, כאשר מניחים את הגלעין בתוך האדמה, הוא נפתח מעצמו. הדבק החזק הזה עשוי בצורה שכזו שהוא נכנע לחיידקים ולפטטריות שנמצאים באדמה, והגלעין נפתח מעצמו!

אינם עוצרים כדי לחשוב מה המשמעות של המילה "לבבך". הם סבורים שהכוונה ל"לב" כפי שנוהגים לומר על אדם שהוא בעל "לב טוב", אולם זו משמעות מוטעית. המילה "לב" בתנ"ך פירושה שכל או דעת, וזהו הפירוש האחד והיחיד!

עליך לאהוב את ה' לא בחצי מדעתך אלא בכל דעתך. כל מחשבותיך צריכות להיות מכוונות כלפיו יתברך. "וּבְכָל נִפְשְׁךָ" פירושו כל רצונותיך. "וּבְכָל מַאֲדְךָ" היינו בכל האמצעים העומדים לרשותך. אך "בְּכָל לִבְבְּךָ" פירושו בכל מחשבותיך. נמצאנו למדים שיש כאן ציווי מפורש שכל מחשבותינו צריכות להיות מוקדשות לאהבת ה' - כלומר שעלינו לחשוב עליו תמיד, בכל עת.

וכך מגדיר הרמב"ם את המצוה הזו: "וְכִיצַד הִיא הָאֱהָבָה הָרְאוּיָה, הוּא שְׂיֵאָהֵב אֶת ה' אֱהָבָה גְּדוּלָּה יְתֵרָה עֲזָה מְאֹד עַד שֶׁתִּהְיֶה נִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּאֱהָבַת ה'... וְהוּא שׁוֹגֵה בָּהּ תָּמִיד בֵּין בְּשִׁבְתּוֹ בֵּין בְּקוּמוֹ בֵּין בְּשָׁעָה שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָה" (פ"י מהלכות תשובה ה"ג).

כמה חבל! הנה לנו עבודה חשובה ויסודית כל כך, שכמעט ולא מדברים אודותיה! הלא מדובר בפסוק מקריאת שמע עליו אנו חוזרים מדי יום כמה וכמה פעמים! כיצד ניתן לומר שמצות עשה דאורייתא כזו היא מידת חסידות בעלמא? ברור כשמש שזוהי חובה המוטלת על כל יהודי באשר הוא! כל אחד ואחד מאיתנו, אנשים ונשים כאחד, מצווה לחשוב על הקב"ה בכל זמן ועת.

ללכת עם ה'

זהו הפירוש של "אֶת הָאֱלֹקִים הִתְהַלַּךְ נֶחֱ", "וַיִּתְהַלַּךְ חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹקִים". כתוב שהצדיקים הולכים תמיד עם ה'. כיצד אפשר ללכת עם ה'? האם אפשר ללכת אתו במורד הרחוב, בזרועות שלובים? כן! כך בדיוק! זה אפילו קרוב יותר מזרועות שלובים, כי ה' נמצא במחשבותיך, ועליו אתה חושב תמיד. זוהי משימתו האמיתית של האדם בעולם הזה. מי שחפץ להשיג גדולה אמיתית, הדרך לעשות זאת היא באמצעות חשיבה תמידית אודות הקב"ה.

כמובן, צריך לדעת על מה לחשוב. מי שראשו ריק מתוכן, תהיה זו משימה לא קלה עבורו לחשוב על ה', ועל כן עליך להתחיל ולשתול זרעים בשכלך. עליך להתחיל ללמוד ספר חובות הלבבות. צריך ללמוד מה הפירוש של המושג "בטחון", מה הפירוש של "בחינה", כיצד לומדים להעריך את פלאי הבורא יתברך ואת החסד שהוא עושה

לאט, ההבנה הזו חודרת את תודעתנו, שאנחנו הולכים יחד עם הקב"ה. איזה הישג עצום!

רפואה למתוסכלים

וזו בשורה לאותם מתוסכלים שביניכם. ישנם אנשים שמרגישים שלא השיגו דבר בחייהם. "אילו רק הייתי ראש ישיבה חשוב שהקים ישיבה גדולה, שם הייתי מרביץ תורה לעדרים, מוסר שיעור כללי עם פלפולים אדירים ומעמיד תלמידים הרבה". אולי לחלק מכם עדיין יש חלומות מעין אלו; אולי יש לכם רעיונות כיצד להפיץ יהדות בעם ישראל. אולם בינתיים אתם מתוסכלים, שכן אתם מרגישים שהחמצתם הזדמנויות רבות לפעול דברים גדולים ולהגיע להישגים כבירים.

לא ולא! אל נא תאמרו כך, שכן עדיין ישנו הישג כביר שזמין לכל אדם ובכל שעה, הישג שהוא גדול יותר מכל המתואר לעיל. וזהו ההישג של "התהלך לפני ה' זהו התיקון הגדול ביותר שיכול האדם לעשות, משום שבזאת הוא מתקן ומשלים את עצמו, ואין דבר חשוב מזה! זה מה שמשיג האדם שמתהלך תמיד עם ה'.

ניקח לדוגמא בעל מפעל שנמצא בדרכו לפגישה מכרעת עם לקוח פוטנציאלי, והוא מעוניין מאד שהאיש הזה יבצע רכישה ממפעלו. כרגע בעל המפעל ממתין בחדר ההמתנה טרם פגישתו. מה הוא עושה עכשיו? האם נגזר עליו לשבת באפס מעש? לא! הוא יכול לחשוב על ה', ובכך ליצור ולתקן את עצמו.

דוגמא נוספת - אתה יושב בחדר ההמתנה אצל רופא השיניים, ממתין לתורך. אל תיקח לידך מגזין אשר ירעיל את מוחך כל מיני שטות ורוע. לא - אתה יכול להמתין לרופא בעורך חושב על השי"ת.

מתכון להשגת חשיבות

אל תחשבו שמדובר במשימה קלה. לא רק שלא קל לעשות את זה, אלא שלא קל לדעת מה מוטל עלינו לעשות. זהו נושא שצריך ללמוד אותו כראוי, אולם מדובר בעבודת חיים הזמינה לכל דורש. אשה עומדת במטבח ביתה, עוסקת בעיסוקיה הרגילים - אם תלמד להתרכז באמונה, בבטחון, באהבת ה', ביראת שמים, היא תטפח ותגדל את הרעיונות הללו בקרבה, ובכך היא תוכל להפוך לאחת מהנשים גדולות ביותר בהיסטוריה של העם היהודי! אין אף אחד שיודע מכך? אז מה? הוא יודע מכך, וזה מה שחשוב.

יש כאן עיצוב מדהים, המראה על מחשבה ותכנון. מי תכנן כך את הגלעין? מי חיבר את הנוסחה של דבק-הפלא הזה? השי"ת קורא לנו: "חישבו עלי!" אל תמשיכו הלאה, אל תתעלמו מהפלא הזה! כאשר אתה רואה גלעין של אפרסק ברחוב או במטבח ביתך, עצור והתבונן בו!

מי שיפתח את עיניו יראה את מעשי ידיו של ה' בכל מקום. הסימנים לחכמתו וחסדו של ה', הניסים והנפלאות של הטבע, מקיפים את האדם מכל עבר. תפוחים ולחם, עצים ועננים, דשא ועלים! הכל! כולם מיועדים עבור מטרה אחת ויחידה: לעורר אצלך מחשבות אודות הבורא יתברך. זוהי תכלית הבריאה - שנזכור תמיד את מי שברא את כל זה, ונחשוב עליו תמיד.

"ה'יש מְשַׁכֵּיל?"

אכן, התבוננות זו לא תהפוך אותך לראוי לקבל סמיכה לרבנות. אי אפשר להתקבל לאף כולל עם הידע זה לבד. אך אחד לא יכבד אותך עקב כך שאתה חושב על ה'. אולם אל תתן דעתך לכך! הקב"ה רואה את מחשבותיך האציליות, הוא רואה שאתה מתהלך עמו, ומה שהוא רואה - זה מה שחשוב מכל!

מה יש לו לאדם אם הוא גדל בתורה ומשיג פאר וכבוד בין יראי ה', אם הוא אינו גדל אף בדבקותו בה' ובקושי חושב עליו? ה' מחפש מישהו שמבקש להתהלך יחד עמו! כך אומר הפסוק (תהילים יד, ב): "ה' מְשַׁכֵּיל הַשָּׁקִיף עַל בְּנֵי אָדָם לִרְאוֹת הַיֵּשׁ מְשַׁכֵּיל דָּרֶשׁ אֶת אֱלֹקִים" - ה' בודק - יש כאן מישהו חכם? האם יש מי שחושב עלי? הוא מחפש מישהו שמעוניין למלא את התכלית שלשמה בא לעולם. כמה חבל שאנחנו חיים את חיינו מבלי לקנות את ההכרה הזו ש"ה' מְשַׁכֵּיל הַשָּׁקִיף"!

הוא מסתכל עלי!

כדאי לכם לנסות את זה פעם. נניח שאין לכם כעת מה לעשות. למען האמת, גם אם יש לכם מה לעשות כדאי לכם לנסות את זה. שיטה טובה לפתח את "שרירי" הדעת שלנו היא להתאמן לחשוב על כך שה' מסתכל עלינו. פשוט לחשוב את המחשבה הזו: "ה' מסתכל עלי!"

אפשר להתאמן על זה בכל הזדמנות - בהמתנה לאוטובוס, בהליכה ברחוב, להתרגל לחשוב ולהרגיש שברגע זה ה' מסתכל עלי. הוא מביט בי דרך חלון הבית. הוא מביט בי גם דרך חלון הבית ההוא, דרך הסדקים שבקיר ודרך פנסי הרחוב. הוא מביט בנו כל הזמן. לאט

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

אמרו חז"ל (עירובין יח, ב), "כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה שוב אינו נחרב" - האם יוכל הרב לבאר את הענין בזה?

תשובה:

אין ספק ששימור בית יהודי תלוי בכמה וכמה גורמים, וזהו אחד הגורמים, וכפי שמצוי במקומות רבים בדברי חז"ל. פעמים רבות אנו עדים לבית יהודי שנהרס ונחרב ל"ע. זו יכולה להיות מחלה פתאומית או טרגדיה אחרת, ושני ההורים הולכים לעולמם ח"ו. זה קורה. לעתים ישנה טרגדיה מסוג אחר, כגון שאבי המשפחה בורח. הדברים הללו קורים ל"ע. ישנן כל מיני דרכים שבהן בית עלול להיחרב ח"ו.

והנה, בית יהודי, מלבד הערך הרב שיש לו עבור בני הבית, הרי שהוא אחד מאבני הבנין החשובים ביותר עבור עם ישראל, ולכן חובה עלינו לעשות כל שביכולתנו, ולנצל כל כלי שבידינו כדי לשמר את יציבותו של בית כזה. ואחת הדרכים העיקריות לעשות זאת היא על ידי שישמע קול התורה בבית בלילות. בעת כזה - הקב"ה מעוניין בקיומו, ולכן הוא ישמור עליו שמירה מעולה לכל ייחור, ויגן עליו מכל מיני מרעין בישין שעלולים היו לגרום לפירוק הבית.

בית יהודי שנחרב ח"ו הוא כמו חורבן של בית מקדש מעט! אחת הדרכים שנוכל להגן עליו היא על ידי שנשלח את הגמרא מהמדף ונתחיל ללמוד! ואם אינך ידוע ללמוד גמרא, קח חומש וקרא פסוקים בקול רם. שב על יד השולחן בסלון, אפילו לזמן קצר, ולמד. אינך מבין כיצד כל האווירה בבית הזה משתנה. וזה כבר גורם לקב"ה לרצות לשמר את הבית הזה ולהגן עליו.

גם אם תחשוב על ה' במשך דקה אחת בלבד, שישים שניות ברצף, זה כבר הופך אותך לאדם גדול. אדם הולך ברחוב, מסביבו המון בני אדם, והוא מרגיש בלתי חשוב. אתה רוצה להיות חשוב? ברגע שתתחיל לחשוב על ה', אתה עולה בבת אחת מעלה מעלה ונמצא במקום גבוה יותר מכל הסובבים אותך. זהו מתכון מהיר להשגת חשיבות - לחשוב על הקב"ה. "אֵת ה' הָאֱמָרָתָּ הַיּוֹם... וְהָאֱמָרָתָּ הַיּוֹם" (דברים כו, יז-יח).

זוהי דרך חיים הזמינה לכל אחד ואחד, צעירים וזקנים כאחד. מי שיבחר לצעוד בדרך זו יגלה עולם חדש לגמרי של עבודת ה'!

ומי שירגיל את עצמו ויאמץ אליו את דרך החיים הזו, אין ספק שיצליח בדרכו, שכן זוהי גדולה אמיתית; זו היתה גדולתם של האבות הקדושים, וזו יכולה להיות גדולתו גם כן. לא המעשים הנעלים עושים את האדם, אלא המעשים הפשוטים והרגילים, חיי היומיום, המלווים עם דבקות דעת, המביאה לגדלות אמיתית. כך תיצור את ה"אני" השלם! רק על ידי ניצול הטבע היצירתי שלי למטרה שלשמה הוא ניתן לו על ידי השי"ת.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

תיקון על ידי חיבור

הקב"ה הטביע בנו את הטבע לתקן ולהשלים, והדבר החשוב ביותר עבורנו הוא לתקן את עצמנו. דבר זה אנו לומדים ממצות ברית מילה, שבאה לה להקדמה, "הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים". הדרך שבה נוכל לתקן ולהשלים את עצנו היא באמצעות חשיבה תמידית על ה'.

השבוע נשתדל בלי נדר, להקדיש דקה אחת בכל יום, להתהלך לפני ה'. נזכיר לעצמנו שה' מסתכל עלינו ובוחן את מחשבותינו ומעשינו, וכל פעולה שאנחנו עושים, נעשה מתוך הכרה זו, שאנחנו עושים זאת לפני ה'. בכל מקום שבו נהיה נתהלך את ה' ונשלים את עצמנו.

נספר תהליך

סיפורים וחיזוקים בענייני אמונה והשגחה

סיפור מצמרר...

הבן שלי חזר הביתה מטיוול עם חבריו מהחיידר, והוא בלי המשקפיים. איפה המשקפיים שלך? שאלתי. "ברוך השם שהמשקפיים נעלמו ולא אני", ענה לי בני, והראה לי את כפות ידיו. הן היו פצועות ומלאות חתכים.

מה קרה לך? נבהלתי. ואז הוא סיפר סיפור מצמרר.

כל הילדים הלכו במסלול מסוים, והוא ועוד כמה חברים התרחקו קצת והתקדמו. לפתע הילד שלי הרגיש שהאדמה עליה הוא צועד אינה יציבה, ושהוא מתחיל להתגלש. מתחתיו פעורה תהום עמוקה, ונשקפת לו סכנה איומה.

הוא חיפש במה להיאחז, עד שהוא מצא שיח של קוצים. בלית ברירה הוא נאחז בקוצים בכל כוחו וניסה לעלות בחזרה למעלה. ככה עברו עליו כמה דקות נוראות של מלחמה על החיים. בחסדי שמים הגיעו שני חברים מאחוריו ודחפו אותו קדימה, עד שהוא הצליח לעלות ולחזור לקבוצה שהייתה עם המלמד.

הייתי בהלם. ניצלת ממוות! תגיד לי, באיזו שעה היה כל הסיפור המחריד הזה?

הוא אמר לי את השעה, ואני נדהמתי. בדיוק ברגעים האלו בירכתי המזון! כמה ימים קודם לכן שמעתי חיזוק נפלא, כמה חשוב ליטול ידיים לארוחה ולא להסתפק במאכלים שברכתם אינה 'המוציא', מכיוון שכך זוכים במצווה הגדולה של ברכת המזון המשפיעה הרבה ברכה ומביאה שפע לבית. בברכת המזון נמצאות כל האותיות פרט לאות פ', ולכן המברך זוכה שלא ישלטו בו אף וקצף. באותו יום כאשר ניגשתי לברך ברכת המזון, חשבתי לעצמי שיש לי זכות גדולה, וזו עת רצון להודות להשם ולבקש את כל הבקשות שיש בברכת המזון. ובדיוק ברגעים האלו הסיר הקב"ה מעמנו אף וקצף, והציל את בני מאסון.

(גיליון השגחה פרטית)

השיטה להגדלת הכנסות

אני סופר סת"ם, ויש לי שעות מוגדרות שאז אני כותב ובשאר היום אני יושב ולומד. לאחרונה נקלעתי לחובות, וכדי להחזירם חשבתי לעצמי שאולי אני צריך להוסיף עוד כמה שעות לכתיבה. למדתי היטב שער הבטחון, והתייעצתי עם רב האם אני צריך מדין חובת השתדלות להוסיף עוד זמן לכתיבה כדי לשלם את החובות.

לאחר שאלת רב התברר לי שאני פטור, והחלטתי שבמקום להוסיף עוד שעות לכתיבה, אדרבה, אני אוריד חצי שעה מהכתיבה, ואת הזמן הזה אקדיש ללימוד.

שבוע לאחר מכן אני מקבל הזמנה מאדם בחו"ל שרוצה להזמין אצלי ספר תורה, והמחיר שהוא מוכן לשלם, הוא פי שלש ממחיר רגיל שמשלמים לי כאן בארץ ישראל... וברוך השם בכסף הזה גם הצלחתי לחיות בחודשים אלו, וגם לשלם כל החובות, והכל בזכות האמונה ובזכות ההוספה שהוספתי על לימוד התורה, ההיפך ממה שכולם עושים, שמורידים מהתורה ומוסיפים בכתיבה, והקב"ה הראה לי, שמי שלומד את תורתו, יש לו דרכים רבות איך לעזור לו.

זורקים עליך אבנים? לפעמים זה בדיוק פתח ההצלה שלך...

המעשה דלהלן - אותו סיפר הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א - אירע עם יהודי יקר אשר נתברך מן השמים במתנת עשירות במנה גדושה, וזה מעשה עשירותו:

מתחילה הייתה העניות והרעב מנת חלקו. באותם הימים היה חבר בהנהלת ארגון חסד גדול בעירו. והנה באחד הימים ישבו כל חברי הוועד לאסיפה עם היו"ר הממונה עליהם, ומחמת איזו סיבה פתח היו"ר פיו וביזהו בבושות נוראות ובזיונות עצומים, עד שהעדיף להבלע מתחת פני האדמה ולא תראה בושותו לעין כל - אך היא לא פצתה את פיה...

גם שאר חברי הוועד לא עצרו כח לראות בשפיכת דם חברים, על כן בגמר האסיפה יצאו יחד עמו ל"יער ירושלים" להתוועד יחד באסיפת מריעים ולהפיג צערם במאכל ומשתה... והנה באמצע סעודתם נשמע קול נהי ויללה בכי ומספד. בתורם אחר מקור הבכי, ראו כי הוא בא מפי חתול שנשאר תקוע על עץ גבוה מאד, ולרוב פחדו החל לבכות וליילל...

נכמרו רחמיו של מיודענו, והחליט להציל את החתול בכל דרך. חישב ומצא, כי הקב"ה ברא בטבעו של החתול שאינו ניזוק מנפילה אף ממקום גבוה ביותר, נטל אפוא אבן גדולה בידו, זרקה לצד החתול. ואז לנוכח האבן, קפץ החתול עדי ארץ ונמלט על נפשו למרחבי היער...

אז נענה האברך ואמר: "עתה נוכחתי לראות כי לא כל 'מכת אבנים' באה להרע למוכה. אלא פעמים שטובה עצומה יש בה, והיא-היא הצלתו ממות לחיים ומאפילה לאור גדול". ובא לרמז על עצמו, כי שמא המכות שנחתו עליו היום - הן הן הפתח להצלתו.

ואכן כך הווה, כי אחר תקופה קצרה מאד נזרק האברך מחברותו בהנהלת הארגון, ואז יצא לדרכו בעסקי נדל"ן, ומאז הגביהו הקב"ה והרים קרנו מעלה מעלה עד שנהפך להיות מעשירי העיר.

וכל אחד ילמד לעצמו, לאו דווקא בעניין חברות בהנהלה, אלא איש איש על מעמדו ומכוננו. פעמים ש'שכחות' באה עליו וכל מצבו ומעמדו מתערער עד היסוד - ה'בוס' הביט בו בעיניים רוגזות, או ראש הכולל שלחו לשלום מעל פני הכולל, וכיו"ב כל חד וחד בדיליה - אל יאבד עשתונותו, אלא ידע כי בזה טמונה הצלתו והרווחתו לכל ימי חייו לטוב לו כל הימים. יפקח עיניו וימצא כי 'יש מנהיג לבירה'.

(באר הפרשה)

שני מעשים נפלאים המראים כיצד גם בדורנו ניתן לשבת בסוכת האמונה כל השנה ולהגות בתורת ה' בלי שום עסק אחר

כבר הבאנו כמה פעמים עובדות נפלאות שאירעו עם אברכים, להראות איך גם בדורנו ניתן לשבת בסוכת האמונה כל השנה כולה, ולהגות בתורת ה' יומם ולילה בלי שום עסק אחר. נביא שני מעשים נפלאים שארעו לאחרונה, שמראים איך שהקב"ה דואג לעמלי התורה שיהיה להם את כל צרכם.

סיפר לי ראש כולל אחד נמרץ, שמדי שנה רגיל לחלק לאברכים 'תוספת חג' נאה שתסייע בהוצאות העצומות של החג. ראש כולל זה מאד מכבד את האברכים, ומקפיד מאד לתת להם את הסכום במזומן, ולא 'מגולם' באריזות מזון ומענקי חג למיניהם - אולם השנה [תשע"ט] הוא סמך על נדיב אחד, שבסופו של דבר אילץ אותו לרכוש קרטון עופות וחמשה קילו בשר לכבוד החג בעד כל אברך, ובנוסף לכך הדבר גרר אותו להוצאה של 3000 ש"ח שהיה עליו להביא מעצמו, כהשתתפות עצמית. וכך במשך כמה ימים הוא התהלך בהרגשה לא טובה, מדוע לא זכה הפעם לחלק סכומי כסף כרצונו. והנה ממש בעיוה"כ, מתקשר אחד מהנדיבים שאליהם פנה בבקשת עזרה, ומספר שנותרו לו 3000 (!) שקלים מגיוס כספים שעשה למען אחד מהכוללים הענקים בארץ, וזאת בתנאי שהסכום יוקדש בדווקא למוצרי בשר או עופות, כדרישת תורמיו...

באותו רגע תפס מיודענו ראש הכולל בבת אחת, למה הוצרך להשיג בדיוק את הסכום הזה על

עופות ובשר לאברכים, כי מאין היה מתחיל עכשיו להתארגן ביום האחרון של הזמן במציאת קרטונים של עופות ובשר? וכך הכין הקב"ה מלכתחילה את הצלחתו בהשלמת המגבית.

סיפור נוסף פלא והפלא ששמעתי בשבוע שעבר מכלי שני: בסוף חודש אלול התקשר גביר אחד למשרדי 'יד אליעזר' וביקש לתרום סכום גדול לכמה אברכים עמלי תורה. במשרדים שם הציעו לו לפנות אל הגאון הגדול רבי אשר אריאלי שליט"א, שהוא מראשי ישיבת מיר ומכיר היטב אברכים בעלי משפחות מרובות ילדים שמטבע הדברים מצבם דחוק וזקוקים לעזרה כספית כזו.

הוא התקשר במהרה לגאון הנ"ל, שאמר לו על אתר חמשה שמות של אברכים שידועים לו כבעלי משפחות גדולות שמצבם דחוק מאד. המבין יבין, שהוא לא שלף שמות סתמיים מתלמידיו. למותר לציין שבתור מי שמשמש בתפקי מרכזי בישיבה, שופכים את ליבם לפניו אנשים רבים, ובוודאי ידועים לו עשרות מקרים קשים בישיבה, ומביניהם הוא בחר את חמשת המקרים הקשים מביניהם, אותם שלדעתו יותר 'נצרכים' מכל הרשימה המוכרת לו.

תדהמת הגביר הנ"ל לא ידעה גבולות. כל חמשת האברכים (!!) שהוא התקשר אליהם בעצמו מתוך רצון כנה לעזור, כולם (אבל כולם!) סירבו, בתואנה שהם מסתדרים והם לא צריכים עזרה, והכל טוב, ושלוש...

יצוין שהוא פנה אליהם בצורה מאד סימפטית, הוא לא ביקש שישלחו לו דפי חשבון וצילום משכורת, גם לא דרש ספחי תעודות זהות ותצלום בני משפחה... ובכל זאת הם סירבו בטענה שאולי יש שנצרכים יותר מהם...

תשובתם גרמה לקידוש ה' עצום!! בוודאי מוכרח להיות שהצדיקים הללו כ"כ רגילים בסייעתא דשמיא שמושפעת עליהם כסדר, עד שאינם מגדירים את עצמם כנזקקים ואינם להוטים להשיג עוד כמה מצלצלים. והקב"ה דואג להם תדיר שישמר כבוד התורה שלהם, להמציא להם כל צרכם וסיפוקם בדרך כבוד הראויה לעמלי תורה יקרים אלו שעליהו קאי עלמא.

אשרי מי שיאמין לאמת הברורה והפשוטה הזאת, שגם בימינו עוזר ה' שלא כדרך הטבע לעמלי תורה, שעי"כ יזכה לתורה.

(עינינו גל')

יש חיים לאחר החיים!

הג"ר שמואל ברוך גנוט שליט"א, מראשי ישיבת משאת המלך, עם סיפור אמיתי המספר, אחד מעובדי העירייה המוערכים והידועים בעיר מגוריי אלעד. יהודי הגון ורב פעלים, רציני ויסודי, המוכר לי, שנים רבות, כיהודי ירא שמים, מקצועי ואחראי. וכך הוא סיפר לי לפני כמה שנים:

"לפני כמה שבועות נערך כינוס פנימי של הישיבה התיכונית בה למדתי, לפני ארבעים שנה ויותר. המפגש היה אמור להפגיש את כל חברי הקבוצה שלנו וכיון שחלפו להם ארבעים שנה, שמחתי מאד לפגוש את כל החברים מאז ולראות מה יצא מהם אחרי תקופה כה ארוכה.

"בפרט עניין אותי מה קרה עם דוד (שם בדוי). אביו של דוד, שהיה אחד מגבאי בית המדרש של חסידי סדיגורא בתל אביב, נפטר צעיר לימים ובנו דוד שהיה אחד מידידי הטובים, עבר תקופה קשה מאוד. התנתק מאיתנו, החברים, ובסופו של דבר התרחק משמירת תורה ומצוות. מידי פעם הגיעו אלינו שמועות שהוא נכנס לעסקים והתעשר. עניין אותי לדעת מה איתו כעת, האם הקים משפחה וכיצד הוא מסכם את חייו עד כה. שאלתי את המארגנים האם דוד אישר את השתתפותו והם השיבו בחיוב. דוד יבוא.

"והוא אכן בא, ואני, יחד עם רבים מחברי, נדהמנו. הוא הגיע לבוש כחרדי. עם כיפה שחורה גדולה, חולצה לבנה וציציות מתבדרות, כשזקן ארוך יורד על פי מידותיו.

"המפגש היה מלבב ומרתק. חלק מהחברים התמנו לרבנים ידועי שם וכולם שמחו לשמוע מה קורה

עם כולם. במהלך המפגש הקציבו המארגנים שכל אחד יספר על חייו כמה דקות. דוד נעמד בתורו וסיפר:

"בוודאי רובכם תמהים מה קרה לי, מה עבר עלי וכיצד השתניתי כל כך. חייתי כחילוני מוחלט. היה לי טוב בחיים. הייתי עשיר ולא היה לי משעמם. היו לי כמה עסקים וחיי זרמו למישרין. והנה, ביום רגיל אחד כשאני בן 32, חטפתי התקף לב. הריצו אותי לבית החולים ולמרות כל נסיונות ההחייאה, קבעו הרופאים את מותי ואף חתמו על תעודת פטירה..."

"דוד הוציא מכיסו את תעודת הפטירה שלו עצמו, עליה חתום רופא מכובד, המורה להעבירו לחדר המתים, והוא ממשיך ומספר:

"האמת היה שחוויתי, מה שנקרא כיום, 'מוות קליני'. הרגשתי שאני עולה מעלה מעלה והנה הרבי מסדיגורא זצ"ל נעמד עלי, יחד עם אבי מורי ז"ל, ושניהם גוערים בי מדוע עזבתי את התורה והמצוות. עליתי לבית דין של מעלה ושם, בנוכחות הרבי מסדיגורא ואבא שלי, הציעו לי לשוב לעולם הזה, בתנאי שאתחייב ללמוד תורה בכל יום שעה אחת. זאת הייתה ההתחייבות שדרשו ממני, והוסיפו שאם לא אתחייב - משאירים אותי שם, בשמים..."

"התחייבתי ומיד התעוררתי. לתדהמת הרופאים לא היה גבול. לא היה כדבר הזה. המת קם לתחייה. כל בית החולים היה על הרגלים. נפטר מתעורר בדרכו לחדר קירור - זה עוד לא היה להם.

"השתחררתי מבית החולים ועמדתי בהתחייבותי וקבעתי חברותא ללמוד שעה בכל ערב. עזבתי את העסקים ואני עובד בתחום הקשור לתעשייה הביטחונית, ומקפיד כל יום, לרוץ מיד לאחר העבודה לשיעור היומי והמאוד קבוע שלי. כך חייתי במשך עשרים שנה, לא מפסיד שיעור תורה של שעה אף לא יום אחד. אט אט התחזקתי עוד ועוד, התחלתי לשמור מצוות והנה אני כאן, לפניכם..."

"ומה קרה לאחר עשרים שנה?", שאלנו ודוד המשיך וסיפר את סיפורו המדהים:

"בדיוק 20 שנה אחרי, כשהייתי בן 52, התקיימה חתונתה של אחיינתי באולמי 'ארמונות חן' בבני ברק. הודעתי לאשתי שאני לא מתכווין לוותר על שעת הלימוד היומית שלי, עליה התחייבתי בבית דין של מעלה, אך אשתי וילדי לחצו עלי שלא אחזק לחתונה וכך מצאתי את עצמי נוסע לבני ברק, מוותר על שיעורי היומי והקבוע.

"ואז קרה הדבר. במהלך החתונה חטפתי התקף לב. מסביב החלו צעקות ואנשי הצלה החלו להגיע אלי, מנסים לטפל בי. עצרתי אותם בשארית כוחותי ולחשתי: 'אל תעשו לי כלום. רק תביאו לי מהר כך גמרא!!'

"הגמרא הגיעה מיד ואני התיישבתי ללמוד בשארית כוחותי. פתחתי את הגמרא, קראתי כמה שורות ופשוט הרגשתי בריא. וכך היה. הפארמדיקים בודקים אותי ואני ממשיך ללמוד את שעת הלימוד היומית שלי. וכן, 'ההתקף נעלם. הוא בריא', הם מכריזים..."

"כולנו היינו בהלם. דוד העביר בין כולם את 'תעודת הפטירה' המדהימה אותה הוא נושא עליו, לכל מקום, כתזכורת חיה ל'מי יחיה ומי ימות' הפרטי שלו.

(אולי מיותר לציין, מספר פרטים שונו לבקשת המספר, לשמירה על צנעת הפרט).

"מה לך נדחף? הנה מקומך, על יד מקומי!"

סיפר בעל המעשה, אברך חשוב ובן עליה, אשר מאוד איוותה נפשו 'לקנות' מקום בבית הכנסת של קהילתו לימים הנוראים דשנת תשפ"ג, בכדי שיוכל להתפלל בישוב הדעת מבלי להיות נע ונד... אך דא עקא שלא היה ברשותו את הסכום הנדרש ובעל כרחו נאלץ לוותר על משאלת לבו ולא קנה מקום, אך התחזק בבטחון בבורא כל עולמים שהוא כל יכול ובידו 'לסדר' לו מקום גם מבלי שיקנה. כך בכל חודש אלול התאזר באמונה עם תפילה, עד שבערב ר"ה, בהגיעו לבית הכנסת, מרוב שהיה לבו סמוך ובטוח שבוודאי יש לו מקום, ניגש ל'מפה' שתלתה בחצר בית הכנסת לבדוק איה מקומו... אך שמו נעדר מרשימת מזמיני המקומות.

בדלית ברירה נעמד באחד ה'מעברים' שבין השורות, כשהוא נדחף בין המון הבחורים, והנה לפתע קורא לו אברך אחד ואומר לו: מה לך נדחף, והרי הנה מקומך על יד מקומי... הוא התפלא מאוד, כיצד יתכן כדבר הזה, אך הלה אמר לו: הנה, הבט וראה ששמך רשום על גבי הספסל במקום הסמוך לשלי.

הלך לבדוק, ואכן, ראה זה פלא, על כל המקומות כתוב שם האיש אשר עבדו מיועד המקום ושם עירו, כשמצוין על הדף (מדבקה) 'ימים נוראים תשפ"ג', ואילו במקום שעליו רשום שמו כתוב 'ימים נוראים תשפ"ב'... נתברר, כי 'בטעות' (שאינה מצויה כלל) שכחו למכור מקום זה, והניחו שם ספסל שעוד היה מודבק עליו דף מהשנה שעברה...

בא וראה כמה פלאות סיבב מסבב כל הסיבות כדי 'לסדר' לו מקום הגם שלא קנה בשנה זו. להודיעך כוחם של בעלי אמונה, ולהודיעך שהקב"ה מושיע את האדם באופן שלא עולה על דעתו. (ובוודאי מחובת האדם להשתדל ולסדר ענייניו, אך אם אין ביכולתו, מכל סיבה שהיא, יתחזק באמונה וידע שהקב"ה יעזרהו, ואונס רחמנא פטריה...).

(באר הפרשה)

"הסוד של אבא" - מבוסס על סיפור אמיתי שנשמע מפי בעל המעשה

חמישים שנה חלפו מזמן שהוברחנו יחד עם כל משפחתי, מטריפולי בירת לוב - לטורקיה, ומשם לארץ ישראל. מהבריחה עצמה איני זוכר הרבה, רך בשנים הייתי, אך הבנתי שהיה זה מבצע נועז ומסוכן שבחסדי שמים הצליח על הצד הטוב ביותר.

אלא שהורי היקרים ז"ל נאלצו להותיר אחריהם את כל רכושם בלוב, ועלו לארץ הקודש ללא פרוטה אחת. עניים מרודים ממש! קיבלנו דירה קטנה במקום שנקרא 'רמת פנקס' (כיום שכונה באור יהודה). רהיטים לא היו לנו, מלבד כמה ארגזי תפוזים ששימשו ככיסאות וגם כארון אחסון... וזוג מיטות ברזל מחלידות. לא היה קל בכלל, אך היינו מאושרים: נמצאים אנו בארץ הקודש משאת נפשו של כל יהודי!

למחרת בואנו, הלך אבא ז"ל ללשכת משרד העבודה כדי להתעניין על עבודה כלשהי בה יוכל לפרנס את בני הבית הרעבים ללחם. אבא חזר כעבור מספר שעות, וסיפר באושר על עבודה שקיבל במפעל צבאי הנמצא בלוד.

המרחק מרמת פנקס ללוד אינו גדול במיוחד, אך אבא נאלץ לנסוע מדי יום, בשעה שאינה בוקר ואינה לילה, נסיעה ארוכה ומתישה באוטובוס ישן ומקרע, במסלול מאסף שעבר על פני תחנות רבות, עד שהגיע לכביש האחורי של העיר לוד, שם היה יורד ומבוסס את דרכו בשבילי עפר, בגשם המרטיבו עד לשד עצמותיו, או בקיץ כשהחמה קופחת על ראשו, ובמשך שעה (!) הלך והלך, עד שהגיע עייף ומותש לשערי המפעל. במפעל עבד בעבודה פיזית ומתישה - עד שעת אחר הצהריים מאוחרת, ואז נאלץ ללכת ולבוסס בחולות שעה ארוכה, עד שהגיע לפאתי העיר לוד, והמתין לאוטובוס במשך זמן רב, ושב לביתנו בשעת ערב מאוחרת מאד.

אבא הגיע בשעה כה מאוחרת - שכולם כבר ישנו! במשך מספר שנים ראינו את אבא רק בשבתות ובחגים! אך בשבת לא ניתן היה להכיר באבא את היהודי עמל הכפיים - שאינו רואה מנוחה במהלך השבוע. אבא ז"ל היה מנהל ביד רמה את שולחן השבת, שר ואומר דברי תורה מתוקים מדבש, מספר סיפורים, ומתענג על לימוד בצוותא עם כל אחד מהילדים. מעולם לא שמענו את אבא מדבר בשבת בדברים שאינם מעניין קדושת השבת.

באחד מהימים שמענו מאמא ע"ה על עול הפרנסה של אבינו, והצטערנו לשמוע שהאדם היקר הזה, שבטריפולי היה סוחר מצליח - כאן נאלץ לבוסס דרכו שעות בחול, ולעבוד עבודה לא קלה כלל! לא פעם שאלנו את אבא בשבת, איך הוא מצליח להתמיד בעבודתו, חרף הקשיים, ובפרט כיצד הוא שורד את ההליכה בחול הרטוב או הלוחט, שעתיים כל יום?

אך אבא חייך ואמר שיש לו סוד שעוזר לו להחזיק מעמד... אך שבת היום לה' ולא כדאי לדבר

היה זה ביום חם וקייצי במיוחד, אמא עמדה במטבחון הצר, סחטה תפוזים, והכינה עוגת שוקולד יפה ומרשימה. עוגה היתה דבר נדיר אצלנו גם בשבתות - מחמת העניות הגדולה, גם מיץ תפוזים לא היה דבר ששותים בשגרה בכל יום. אמא הודיעה שהיום יש הפתעה! ולכך הולכים לישון מאוחר... בדריכות רבה המתנו להפתעה, עד שבשעת ערב מאוחרת נפתחה הדלת - אבא עמד בפתח. מעולם לא ראינו את אבא בשעה שחזר ממסעות עבודתו. הוא היה נראה כשבר כלי ממש, עייף מאד, בגדיו רטובים מזיעה, ונעליו מלאים בעפר דרכים. אך פניו קורנות מאושר!

אבא רחץ פניו וידיו, והתיישב בכבדות, ואמר כשקולו רועד מהתרגשות: "ילדי היקרים, שאלתם אותי מה פשר הצלחתי לשרוד בעבודה כה קשה ומתישה, ובפרט כיצד אפשר ללכת כל יום שעתיים בחום ובקור? כעת הגיע העת לגלות את הסוד!"

עמדנו מביטים במתח רב באבא, והוא המשיך: "כל יום בדרך לעבודה אני משנן עמודי גמרא בעל פה מסדר נזיקין, עד שאני מגיע לשערי המפעל! האמינו לי שאני כלל לא מרגיש את הדרך הקשה, במוחי חולפות להם הוויות אביו ורבא - והם אשר מוליכות את רגלי! וכך גם בדרך חזור, מילותיה המתוקות של הגמרא אשר רוחש פי, מגרשות ומשכיחות את העייפות, וכשאני יורד מהאוטובוס בשעה מאוחרת בסמוך לבית, אני חש כביכול התעוררתי מחלום מתוק!"

"ילדים יקרים, בואו תחגגו איתי, היום זכיתי בחסד השם, לסיים בעל פה את שלושת הבבות: בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא. מזל טוב! התכבדו מהמטעמים לכבודה של תורה!"

עוד שנים רבות המשיך אבא ז"ל לעבוד במפעל, ולהשתדל לפרנס את המשפחה, ומפעם לפעם זכינו להישאר ערים בשעת ליל מאוחרת ולחגוג עם אבא עוד סיום מסכת בעל פה!

אבא ז"ל הלך לבית עולמו בשיבה טובה, ואין זה פלא שזכה לראות דורות ישרים של תלמידי חכמים, המצטיינים בחשקת וידיעת התורה!

(בפיקוד דרשתי)

לפעמים הישועה כבר מוכנה, צריך רק תפילה כדי לקבל אותה

שמעתי מבעלי המעשה, על אברך שזכה להכיר את בוראו לבדו ממשפחה שאינה שומרת מצוות, ועלה ונתעלה, אמנם בני משפחתו סירבו לעזור לו ולכך חי בדחקות גדולה.

כשנולד לו בנו החמישי, החליטו חבריו מהכולל לאסוף בשבילו סכום כסף כדי לקנות לו עגלה חדשה, וכך עשו ופנו לחנות עגלות ובקשו לקנות ממנו זיכוי לעגלה, ובכך להביא לו את העגלה בצורה מכובדת ע"י שיספרו לו שזה סבסוד מאיזו קרן וכו'.

בבוקר בתחילת הסדר ניגש אליו אברך ואמר לו שיש לו זיכוי בשבילו לעגלה. איך שהאברך שומע זאת הוא מתחיל לבכות. ומספר: "אתמול בלילה אשתי אומרת לי שהיא לא מסוגלת לצאת לרחוב עם העגלה הישנה שלנו, והיא צריכה עגלה חדשה. אמרתי לה שאני מבין אותה אבל אין לי כרגע אפשרות לקנות, מחמת ריבוי ההוצאות של הלידה. ואז היא החליטה שהיא תקום חצי שעה קודם, להתפלל על כך. היום בבוקר היא קמה מוקדם והתפללה על עגלה חדשה. והנה עכשיו אני מגיע לשיבה ואתה מודיע לו על זיכוי לעגלה חדשה, ואיך לא אבכה".

הנה הרי העגלה כבר היתה מוכנה להם מקודם, שאספו כבר לזה את הכסף, אבל היה צריך את התפילה של האשה בשביל לזכות לישועה.

וכך למדנו בפרשת בראשית, בפסוק "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה", ופרש"י: "כי לא המטיר - ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים". למדנו מדברי רש"י שלפעמים ההטבה נמצאת כבר בעולם, רק צריך תפילה כדי לזכות לה.

(ספרו נפלאותיך)

בס"ד פרשת לך לך תשפ"ג

שהקדימו מקניהם לבניהם. אך י"ל דהנה מלחמה זו היתה בליל פסח וכפרש"י (טו) ויחלק עליהם לילה, ואעפ"כ 'הותר' לחלל יו"ט למלחמה לא רק משום פק"נ דהצלת לוט, אלא גם בשביל הצלת רכוש, וכדאיתא בשו"ע אור"ח שכת' ו. בעכו"ם שבאו בשביל עסקי ממון מותר לחלל שבת, וזהו הרבנותא כאן דלאברהם הותר לחלל שבת גם בכדי להציל הרכוש.

יד יח. ומלכי צדק הוציא לחם ויין. בשבת (וה"ה ביום חול בשביל לפתוח את התאבון) שותים קודם יין ואח"כ אוכלים לחם, ולמה כאן הוציא קודם לחם ואח"כ יין? וי"ל דהנה קשה למה כתוב אח"כ והוא כהן לאל עליון. מה התורה באה לומר בזה? וי"ל שקושיה מיתרצא בחברתה. דלכהן אסור לשתות יין, שמא יבנה ביהמ"ק והוא יוצרך לעבודה ושיכור לא יכול לעבוד, ואיתא בגמ' דין שבתוך הסעודה אינו משכר, וא"כ כיון שהוא כהן לכן הוא לא שותה יין קודם הסעודה, אלא רק לאחר הלחם הוציא יין. ומובא ברש"י שמלכי צדק הוא שם, ששמר את כל התורה.

יד כג. אם מחוט ועד שרוך נעל וגו' ולא תאמר אני העשרתי את אברהם. יש להקשות דהנה למלך סדום אמר אברהם לא אקח ממך מחוט ועד שרוך נעל. ולמצרים אמר לשרה למען ייטב לי בעבורך שיתנו לי מתנות וכו'? וי"ל דהנה ידוע שכל מעשה אברהם בירידתו למצרים מפני הרעב ואח"כ נגעים גדולים שנעשו לפרעה הכל בא לרמוז על אשר יארע לבניו כשירדו למצרים מפני הרעב ויירעו להם המצרים ויפשטו ידיהם בנשותיהם ואח"כ יענישם הקב"ה בנגעים גדולים ויוציאם בכסף וזהב. וא"כ הוא הטעם שרצה אברהם לקבל מתנות מבית פרעה וכך הוא סלל הדרך לבניו שייצאו ברכוש גדול ממצרים. אבני שהם.

טו א. אל תירא אברהם הנני מגן לך. ידוע שהציור בעל שש קצוות נקרא מגן דוד, ויש להקשות למה לא מגן אברהם ע"ש שהקב"ה הגן על אברהם כמבואר בפסוק זה: וי"ל שעל אברהם הקב"ה הגן כדרך מלך שמגן על חייליו מארבע רוחות השמים צפון דרום מזרח ומערב. משא"כ אצל דוד מצינו שהקב"ה הגן עליו גם מלמטה ולמעלה. כמבואר בסנהדרין צה שישבי אחיו של גלית ביקש להרוג את דוד כנקמה על הריגת אחיו והוא תפס את דוד כפתו והניחו מתחת קורת בית הבד וכשהוריד הקורה נעשה לדוד נס והתרככה הארץ מתוכה ושקע בה. ואח"כ מסופר שישבי זרק את דוד השמימה ותקע את רומחו בארץ כדי שדוד יפול עליו ובאותו רגע אבישי בן צוריה העמיד את דוד באוויר ע"י שם קדוש, וכך ניצל מיד ישבי גם משמים וארץ, וא"כ מצינו אצל דוד שהקב"ה הצילו לא רק במלחמות שזה מארבע רוחות העולם אלא גם מלמעלה ולמטה והיינו משש רוחות, לכן הציור בעל שש

איך אברהם אבינו לקמן בנה מזבח בהר המוריה הא אמרינן בע"ז דכל הר בארץ ישראל בידוע שיש עליו ע"ז? אלא י"ל דמכיוון שהוא עשה את ההר, לא היו יכולים לאוסרו ע"י ע"ז דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ר"נ גשטטנר.

יב יז. על דבר שרי אשת אברהם. יש להקשות דהנה לקמן כ' ג אצל אבימלך שלקח את שרה כתוב הנך מת על האשה אשר לקחת והיא בעולת בעל, ומשא"כ הכא לא נקטו והיא בעולת בעל. ומאי טעמא בזה? וי"ל דהנה הרמב"ם ט' ח ממלכים כתב דבן נח אין להם גירושין בכתב אלא כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין. והנה הכא אמרה שרה שהיא אחותו וא"כ נחשב כאומרת אין אני רוצה בו וא"כ באותו הרגע פוקע האישות ואין עונש לפרעה שהיא בעולת בעל, אלא רק שהיא אשת אברם והיינו שנענש בזכות אברם ולא מטעם אשת איש, משא"כ אצל אלימלך לאחר שנימול אברהם ואיתא בחגיגה ג. שע"ז נתגיר וכעת הוא זקוק לגט וממילא גם כשאמרה אחותו היא היא עדיין בעולת בעל. ולפ"ז מובן למה כאן אמר וינגע ה' דהיינו שם הויה ולהלן אמר ויבא אלוקים לאבימלך שהוא גדר דין כי כאן זה לא מדינא כי מדינא היא לא אשת היא משא"כ אצל אבימלך זה מדין לכן כתב שם אלוקים. צפנת פענח.

יב יח-יט. למה לא הגדת לי כי אשתך היא. למה אמרת אחותי היא. יש להקשות דלכא"ו יש כאן כפילות בשאלה: א. למה לא אמרת כי אשתך היא. ב. למה אמרת אחותי. והל"ל רק למה לא אמרת אשתך היא? וי"ל דמצינו במגילת אסתר שמרדכי צוה על אסתר שלא תגיד את עמה ואת מולדתה, והטעם בזה כדי שיחשוב אחשוורוש שהיא ממשפחה בזויה ויימנע מלשאתה. ועל זה כעס פרעה, שהיה לאברהם לומר על שרה שהיא אינה אשתו בלי להוסיף 'אחותי היא', שאז ממילא פרעה היה נמנע מלהינשא לה, כי אולי היא ממשפחה בזויה. וע"י שהוסיף ואמר אחותי היא, גילה שהיא ממשפחה מכובדת ולא היתה סיבה לפרעה להמנע מלהינשא לה, וע"ז הוא התלונן.

יג ח. כי אנשים אחים אנחנו. אומר רש"י קרובים, ודומים בקלסתר פנים. יש להקשות מה ראה להוסיף הטעם שדומים בקלסתר פנים? וי"ל כיוון שהם דומים אז מעשה הגזל של לוט יכול לגרום לחילול ה' כי יחשבו שרועי אברהם גוזלים כיוון שהם דומים, וזה גם טעם למה אברהם לחם בחירוף נפש נגד המלכים למען הציל את לוט משום שלא יגרם חילול ה' שלוט הדומה לאברהם נהרג ויחשבו שאברהם נהרג. רבי עובדיה יוסף.

יד טז. וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו ורכושו השיב. יש להקשות אמאי הקדים שהשיב את כל הרכוש הרי העיקר הוא הצלת לוט? וברש"י פרשת מטות לב טז כתב דגנאי הוא לבני גד

וארטים לפרשת השבוע

יב א. לך לך .. אל הארץ אשר אראך. אומר רש"י לא גילה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דיבור ודיבור. וכע"ז הביא במדרש לתת לו שכר על כל פסיעה ופסיעה. ולפ"ז י"ל שלכן לא גילה לו את הארץ מיד, כי אם היה מגלה לו להיכן הולך אז ההליכה היתה הכשר מצווה, וכעת שלא גילה ההליכה עצמה היא מצווה ולכן מגיע שכר על כל פסיעה ופסיעה. רבי ברוך בער מקמוניץ.

יב ב. ואגדלה שמך. פרש"י ואגדלה שמך זהו שאומרים אלוקי יעקב. נראה לומר בביאור הדברים דהנה הקב"ה אמר ליעקב לא יקרא שמך יעקב אלא ישראל, ואילו אנו אומרים אלוקי יעקב ולא ישראל, והטעם בזה הוא משום שהאבות הקדושים אברהם יצחק יעקב הם יג אותיות כנגד יג מידות. ואילו היו אומרים אלוקי ישראל זה היה יוצא יד אותיות. לכן כשהקב"ה אמר לאברם **אגדלה שמך** לאברהם איך זה יסתדר? רק ע"י שיאמר אלוקי יעקב, וזהו שאומר רש"י ואגדלה שמך זהו שאומרים אלוקי יעקב. **ויש להוסיף כאן** את דברי הגר"א ש'אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב', ביחד זה 26 כנגד שם הו-יה, ואילו היו אומרים אלקי ישראל היה יוצא יותר מהו-יה, ולא הורדנו את הויו מ'ו'אלקי יעקב כי כללי הדקדוק לכתוב 'ו'אלוקי. אומר הגר"א שדבר זה מרומז בהפטרות **'למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלוקי משפטי יעבר'.** והיינו למה אומר אלוקי יעקב והקב"ה דיבר לומר אלוקי ישראל? י"ל כדי שלא יסתר שם הו-יה שהוא 26, ולמה לא אומרים אלוקי יעקב וכך ישאר שם הו-יה י"ל כי משפטי הדקדוק יעברו, וזהו שנאמר ומאלוקי משפטי הדקדוק יעברו. **עוד רמז** לענין זה הנה האבות הם יג אותיות, והאמהות שרה רבקה רחל ולאה ג"כ יג אותיות סה"כ 26 אותיות כמניין הו-יה, וכתב הערוך השולחן עפ"י שכתוב לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל, והיינו שלולי שרצינו את שם השם באבות (26 אותיות) אז יאמר נא ישראל והיינו שהיינו אומרים אלוקי ישראל.

יב ט. ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה. פרש"י כל מסעיו הנגבה ללכת לדרומה של אר"י וגו' להר המוריה שהיא נחלתו. וצ"ע מדוע הר המוריה נקראת נחלה של אברהם? וי"ל עפ"י דאיתא בתנחומא וירא כב על הפסוק וירא את המקום מרחוק וכתב בהר ה' יראה בתחילה מקום ולבסוף הר? אלא שאברהם ראה את מקום המקדש שהוא היה בעמק, ואמר אי"ז מכבודו של מקום שיבנה ביתו בעמק, והתפלל ונעשה הר. וא"כ י"ל דלכך הוא נחלתו של אברהם כי נברא על ידו שהוא עשה את זה להר בתפילתו ולכן קנאן להיות שלו (רש"י יד יט) משא"כ שאר חלקי הארץ עדיין לא עשה בהם שום קניין להיות שלו. ולפ"ז החת"ס מתרץ עוד קושיה דיש להקשות

קצוות נקרא מגן דוד ולא מגן אברהם שאצל אברהם מצינו שהקב"ה הגן עליו במלחמות והוא מארבע רוחות ולא משש. פרדס יוסף.

טו ח. במה אדע כי אירשנה. וביאר ברש"י ששאל באיזה זכות הוא יקבל את ארץ ישראל ולא שאל באיזה אות או סימן יקבל. יש להקשות הא כבר בפרק יב ז, וכן בפרק יג טו אמר הקב"ה לאברהם שהוא יתן לו את הארץ ומדוע רק כאן שאל במה אדע כי אירשנה? וי"ל דמצינו בב"ב סלע זה לצדקה ע"מ שיחיה בני הר"ז צדיק גמור וזהו דווקא בישראל אבל בעכו"ם שאומר כן חטא הוא לו. ואיתא בפסחים ח. שה"ה בשאר מצוות האומר כן הר"ז צדיק גמור. ולפי"ז י"ל שנסתפק אברהם האם הוא ייצא מכלל בן נח, ולכן כל זמן שלא הבטיחו הקב"ה בבן חשש אברהם שמא הוא נחשב בן נח, אבל לאחר שהבטיחו הקב"ה בן ראה אברהם שאינו מונהג ע"י כוכבים ומזלות כמבואר בחז"ל צא מאיצטגנות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, וכיוון שאינו נתון להנהגת המזלות מוכח שדינו כישראל שמונהגים רק ע"י הקב"ה ולכן שאל באיזה זכות יתקיימו בו הברכות האלו. פרשת דרכים.

טו יד. וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. ישנה משמעות בפסוק שבגלל שהקב"ה דן את הגויים לכך יצאו ברכוש גדול וצ"ב הטעם. ויש ליישב שהרי מבואר שהשכר שישאל נטלו כשיצאו ברכוש גדול הוא עבור שבנו את פיתום ורעמסס, והנה לכאורה מדוע נטלו ע"כ שכר, הרי פיתום ורעמסס נחרבו ע"י הצעקה של יהודה כשנלחם על בנימין אצל יוסף. אלא י"ל שאיתא בב"ב שאם אדם שיבר כלי ע"י צעקה הוא פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, וא"כ כאן יהודה היה פטור מדיני אדם, ורק חייב בדיני שמים. וזמש"כ וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי, היינו הכוונה למה שיהודה עשה, את זה רק הקב"ה דן וממילא הם פטורים בדיני אדם כי רק בדיני שמים חייבים, ולכך יצאו ברכוש גדול מהמצרים. משנה למלך.

טו טו ואתה תבוא אל אבותך בשלום, וברש"י מכאן שתרח עשה תשובה. והראיה היא מזה שהוא יבא אל אבותיו בשלום סימן שאבותיו בגן עדן. ע"כ ידוע. הנה יש להקשות מנלן שאביו עשה תשובה, אולי מה שאביו בגי' משום הא

דאיתא בגמ' שצדיק בן רשע מעלה את אביו לגי'ע שלא יאמרו אביו בגי'עם ובנו בגי'ע, וא"כ קשה דהרי יכול להיות שהוא כלל לא עשה תשובה. וי"ל, אומר המהרש"א, שהנה קשה אמאי כתיב תבוא אל אבותך בשלום, בלשון רבים, הרי היה לו רק אבא 1. אלא י"ל שגם סבא של אברהם דהיינו אבי תרח היה בגי'ע ולכן כתוב אבותך ברבים ולא אביך ביחיד. והרי בן מכניס רק את אבא שלו אבל לא את הסבא, סימן שתרח עשה תשובה, שגם הוא הכניס את אבא שלו, דהיינו סבו של אברהם.

טז יג-יד. ותקרא שם ה' הדובר אליה וגו' כי אמרה הגם הלום ראיתי אחרי רואי. ע"כ קרא לבאר באר לחי רואי הנה בין קדש ובין ברד. יש להקשות מה אמרה הגר ראיתי אחרי רואי. ועו"ק למה כתב כאן בין קדש ובין ברד למאי נפק"מ היכן היה הדבר הזה. וי"ל, אומר רבי חיים מוולאז'ין ע"פ יחזקאל א ג וברש"י שם, שאין השכינה שורה בחו"ל אלא"כ שרתה השכינה על הנביא לפני"כ בארץ ישראל. והנה בתחילת גיטין ב. איתא דהמביא גט מרקס וחגר ופרש"י בין קדש ובין ברד הווי כמביא ממדינת חים. ולפי"ז מובן כאן מה שאמרה הגר: הרי היא נמצאת בחו"ל דהוא בין קדש וברד, וא"כ איך שרתה עליה השכינה, לכן הקדימה ואמרה ראיתי אחרי רואי, והיינו שכבר ראתה השכינה אצל אברהם בהיותה בביתו בארץ ישראל.

עוד יש לפרש מאי ראיתי אחרי רואי. דהנה מבואר בגיטין סו. ובמגילה ג. שלא מדברים עם מלאך הנגלה שמא שד הוא. אלא"כ מוציא ש"ש מפיו, וכאן איך דיברה עם המלאך אולי הוא שד. וי"ל דאיתא בגיטין שם דאם יש למלאך צל סימן שאינו שד. וא"כ י"ל דהכא ראתה אחרי רואי והיינו צל. לכן הבינה שהוא מלאך ולא שד. ישמח משה.

עו"ל מדוע רק כעת נוכחה לראות שהוא מלאך, י"ל רק כשראתה אותו הלום - והיינו בבאר מים הבינה שהוא לא מכשף, כי אי"א לעשות מעשה כישוף על המים כמבואר בסנהדרין סז: וע"כ קרא לבאר באר לחי רואי, כי ע"י הבאר גילתה שהוא מלאך. תוספת ברכה.

ז ה. ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם. כאן אצל אברהם כתוב ולא יקרא עוד את שמך אברם. ואילו ביעקב כתוב לא יעקב יאמר עוד שמך, והיינו שאצל אברהם הוסיף את. ויש

ללייב הטעם בזה ע"פ ברכות יג. כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה או בלאו עי"ש, ופרכין למה ביעקב לא נאמר דין זה? ומשני הגמ' דהתם ביעקב, ישראל עיקר ויעקב טפל, והיינו שלא התבטל לגמרי השם יעקב. והנה איתא בגמ' ב"ק מא: שבשור הנסקל נאסרה הנאת עורו כי כתוב את בשרו את הטפל לבשרו. וא"כ י"ל שאצל אברהם כתוב ולא יקרא עוד את שמך והיינו גם הטפל לשמך, ולכן יש לאו כי גם טפל אסר, אבל אצל יעקב לא כתב את והיינו שהשם העיקרי לא יהיה יעקב, אבל הטפל ישאר יעקב, ולכך לא כתב את כי לא מיעט את הטפל. רבי שאול קצנלבוגן.

ז כד. ואברהם בן 99 שנה בהמלו את בשר ערלתו. בשבת פח'. רבא הוי קא מעיין והוציא דם מאצבעו אמר לו מין אחד עם פזיו אתם שהקדמתם נעשה לנשמע, וקשה מה הקשר. וי"ל אומר רבי משולם איגרא דהנה יש להקשות, כידוע יש מחלוקת בגמ' האם מצווה ועושה עדיף, או אינו מצווה ועושה עדיף, ויש להקשות למי"ד אינו מצווה ועושה עדיף למה אברהם לא מל עצמו קודם גיל 99 הרי הוא קיים כל התורה כולה, וי"ל שס"ל שאסור לאדם לחבול עצמו, ומי"ד מותר לאדם לחבול בעצמו, יסבור שגדול המצווה ועושה לכן הוא חיכה שהקב"ה יצווה אותו. וכעת הכל כפתור ופרח. דמעתה מוכח דלמי"ד חובל בעצמו פטור ס"ל שמצווה ועושה עדיף, וכמו שנתבאר, ולכן אמר אותו מין לרבא (שוודאי ס"ל שמותר לחבול בעצמו, כי כך הרי הוא עשה) למה הקדמתם נעשה לנשמע, הרי גדול מצווה ועושה.

שם. פרש"י נטל אברהם סכין ואחז בערלתו ורצה לחתוך והיה מתירא מפני שהיה זקן בא הקב"ה ואחז עמו. ועי"ל בטעם שהקב"ה אחז עמו עפ"י שבת קלו: דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ויו"כ והנה מילת אברהם הייתה שלא בזמנה וזה היה ביו"כ (תוס' ר"ה יא) והיאך שרי? וי"ל שנפסק ששניים שעשו פטורים. וזהו שהיה מתירא למול מילה שלא בזמנה ביו"כ, והיה זקן - היינו שקנה חכמה וקיים כל התורה, ולכן אחז עמו הקב"ה ושרי מדין שניים שעשאוה. חת"ס.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

בכבשן האש, והגדיל לעשות נפשות בחרן, עבד את ד' באהבה עד שהכתוב מעיד עליו אברהם אוהבי. הקב"ה מנסה אותו בעשרה ניסיונות קשים, והוא נשאר באמונתו שלם ותם. הקב"ה אומר לו לך להפרד ממשפחתך, לך אל ארץ אשר לא ידעת, הקב"ה מבטיח לו ואעשך לגוי גדול, והיה ברכה, ברכות למכביר. אברהם מציית ויוצא מיד לדרך, וכשבא לארץ כנען מיד תוכפים אותו צרות, ויהי רעב בארץ, הוא חייב לרדת מצרימה - לוקחים את אשתו. הקב"ה בעצמו אמר לו ואעשך לגוי גדול

נסיונות

שנינו בפרקי אבות: עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום עכ"ל. ומעשה אבות סימן לבנים, כל אדם עובר נסיונות בחיים, יש יותר ויש פחות, אבל אין לך אדם שאינו עובר נסיונות, ותכלית כל הנסיונות היא לזכך את האדם ולהביא אותו אל תיקונו. אנחנו קוראים בפרשיות אלו על אברהם אבינו שאביו היה עובד ע"ז ומעצמו הכיר קונו, ונלחם מלחמת ד' ומסר עצמו למיתה

צריך לנסות את אברהם? וכי לא ידע את עוצם אהבתו של אברהם אליו ושיעמוד בכל הניסיונות?! אומר המדרש משל למי שמוכר כדים, הוא חובט בהם במקלו בכל הכח, כדי שיראו כולם שהם חזקים. כך הקב"ה מנסה את אברהם בניסיונות כדי להראות לנו מי זה אברהם. אם לא היו הניסיונות לא היינו יודעים מה המיוחד באברהם אבינו שהוא קורא לו אברהם אוהבי. עוד ניסיון ועוד ניסיון, עד ניסיון העקדה. ובשום שלב אין אברהם מהרהר אחר מידותיו של הקב"ה, הוא מאמין בד' בכל ליבו שכל מעשיו אמת וצדק ללא פגם ודופי ח"ו. כמו שאומר דוד המלך בתהילים: "נתת ליראיך נס להתנוסס" - הניסיונות מרימים את האדם לדרגות גבוהות ונישאות. מעשה ביהודי אחד שהיה עובד בבית מרוח, שחכר מהפריץ, הפריץ היה מסתדר איתו, ואם לא היה לו לשלם היה דוחה לו את התשלום לשנה הבאה, אולי ירוויח יותר. שנה אחת הפריץ היה צריך ליסוע לחו"ל ומינה אחר תחתיו, אותו ממונה היה אכזר ושווא יהודים, בסוף השנה, הגיע הזמן לשלם וליהודי לא היה כסף. הממונה לא הסכים לדחות התשלום, וכל תחנוני היהודי עלו בתוהו, והלקה את היהודי באכזריות רבה ארבעים מלקות. כשחזר הפריץ התחיל היהודי לבכות לו, סיפר לו מה שעשה לו האיש, כעס הפריץ ואמר לו, על כל מכה תקבל מאה זוז, על ארבעים מלקות ארבעת אלפים זוז. ועוד, אותו ממונה יש לו שמונים דונם אדמה, ארבעים דונם שלך. בא הביתה ראתה אותו אשתו בוכה, שאלה אותו מה קרה? אמר לה חבל שלא נתן לי שמונים מלקות, הייתי מקבל את כל השמונים דונם. אומרים בעלי המוסר: יבוא אדם לשמים ויצטער מדוע לא היו לי עוד ייסורים. שם בשמים יודעים להעריך את הייסורים, כאן בעולם, אנחנו לא מבינים. אם באים חלילה ייסורים – קבל אותם באהבה, ניסיונות וייסורים מקדשים ומרוממים אותנו אם נקבלם באהבה! וכשמקבלים באהבה מלבד מה שמתרוממים לדרגות גבוהות זוכים להיפטר מכל הייסורים. הרב אלבז.

נביא כאן מדברי רבותינו כיצד על האדם להתייחס לניסיונות. הרמב"ן על הפסוק והאלקים נסה את אברהם כתב: שכאשר הקב"ה רוצה לתת משהו טוב לצדיק הוא עושה לו ניסיונות בשביל להצדיקו, משא"כ רשעים הוא לא עושה להם ניסיונות. ודע כי השם צדיק יבחן, כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו. והנה כל הניסיונות שבתורה לטובת המנוסה. וכן כותב השל"ה שהקב"ה ניסה את אברהם אבינו בשביל לתת לו את השפע שקיבל, ולכן כ"א כשמיגע לידו ניסיון האם לדבר לשה"ר, האם לדבר באמצע הלימוד, האם לקום בזמן לתפילה, האם לכוין בתפילה, האם לעשות חסד וכו' ידע שהכל נשלח לו ניסיון מהקב"ה שרוצה לתת לו שפע רב וע"י שיתגבר ויעמוד בנסיון ויעשה רצון ה' יזכה לקבל את השפע שהקב"ה שולח לו כעת. והניסיונות שיש לנו הם המרוממים אותנו ומביאים אותנו למקומות הגבוהים והנעלים ביותר, והדברים נאמרים גם כשיש לאדם איזה

צער או עצבות עליו לעשות רצון ה' ולהמשיך להאמין שהוא יכול להפוך הכל לטובה ולקבל הכל בשמחה ובידיעה שהכל מאתו יתברך. וז"ל החפץ חיים בספר דבר בעתו פרק י'. והנה בדרך כלל צריך האדם להתחזק עצמו בכל זמן וזמן ואף אם סבבוהו הרבה ענינים ממצוקות הזמן אל יהיה מיצר ודואג אלא יקבל אותם באהבה כי הכל מיד ה' הוא שהוא טוב לכל, כי באמת כל נפשות האדם ירדו לניסיון לזה העולם יש שניסיונו הוא בעוני או שארי מצוקות הזמן. ויש שניסיונו הוא ע"י עשירות [וחלק אותם הקדוש ברוך הוא לכל אחד ואחד כפי שידוע לו ערך נפשו ובאיזה ניסיון ראוי לה להתנסות לפי ענין התיקון הנדרש ממנה] וכדאיתא במדרש רבה וז"ל אשרי אדם שעומד בנסיון שאין אדם שאין הקדוש ברוך הוא מנסה אותו מנסה לעשיר אם תהיה ידו פתוחה לעניים ומנסה העני אם יוכל לעמוד ולקבל היסורין ואינו כועס ואם עמד עשיר בנסיונו ועושה צדקות הקדוש ברוך הוא מצילו מדינה של גיהנם ואם עמד עני בנסיונו ואינו מבעט הרי הוא נוטל כפלים לע"ל. עכ"ל. וא"כ הדבר שכל אדם מתנסה בזה העולם אם נזדמן לו איזה ענין שהוא מצוקה גדולה אל יפול לבו עליו כי רק מנסה ה' אותו אם יקבלם ולא ירהר אחר מידותיו ובעבור זה יתגדל שכרו מאוד ויהיה לו רק טוב כל הימים, מה שצריך זה להכיר שהכל מאתו יתברך ולהתפלל לפניו שהכל יעבור. ואם הצדיק עליו מדת הדין באמת ולא הרהר אחר מידותיו של הקדוש ברוך הוא סוף שאין היסורין מתעכבין עליו ועוברין הן ממנו. וכמה חשובין מאוד בעלי יסורין אצל הקדוש ברוך הוא שהוא מיחד שמו עליהן אפי' כשהן חייני. והוסיף ע"כ הרב שטינמן זצ"ל שאדם צריך לדעת שאם העמידוהו בנסיון הוא יכול להצליח דאם לא הי' יכול להצליח לא היו מעמידים אותו בנסיון. והנה בן אדם הרבה פעמים מרגיש את עצמו במצב קשה. יש מצבים קשים, אבל צריך להתבונן דאם יש לו ניסיון ויעמוד בו זה יביא אותו לעליה וממילא יסתכל על כל הדברים בצורה אחרת, כל דבר שבא עליו היצר הוא יסתכל שזה ניסיון אולי אוכל לעלות, מזמנים לי אפשרות והקב"ה בודאי יעזור לו. וצריך להיות מאושר מניסיונות שיש לאדם כי אם לא נותנים לו ניסיון סימן שלא רוצים להעלות אותו וכמו שהקב"ה אמר לאברהם אבינו קח נא בבקשה ממך עמוד בנסיון זה שתעמוד במלחמה החזקה ותהי' מאושר אז. ובתחילת הספר מסילת ישרים, כשהוא עונה על השאלה "מה חובתו בעולמו" הוא כותב "נמצינו למדים, כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון". הניסיון הוא עיקר התפקיד של האדם העולם הזה!

ניסיונות יש לכולם, ולכל אחד יש את החבילה שלו ואת הקשיים שלו ואדם לא צריך לבקש מהקב"ה שיתן לו ניסיון אחר כי לכ"א נותן הקב"ה ניסיון שיכול לעמוד בזה ואילו יהיה לו כסף למשל אז יהיו לו קשיים אחרים רח"ל, ובוודאי שהניסיונות באו לחשל אותנו ולגרום לנו להתפלל ולתקרב אליו יתברך. וידוע כשהרב שטינמן חזר מחוץ לארץ כנשע למען הכלל, הוא סיפר לי כי נכנסו אליו גבירים יקרים מרחבי תבל

לשוחח ולשפוך לב. והנה איש אחרי איש מהם סיפרו וביקשו ברכה על צרות פרטיות שיש להם, לכולם. והם לא התאוננו על צרות סתם של מה בכך, אלא להיפך, רח"ל. אמר הרב שטינמן בצער: לא שווה בכלל להיות גביר! אמנם כסף יש, אבל כאלו צרות אחרות כנגד זה, שכבר יותר שווה שהניסיון יהיה במחסור הכסף. וניסיון זה נתינת כח להתמודדות.

מספר ה"בן איש חי": מעשה בחכם אחד (אומרים שהסיפור היה עם הבן איש חי בעצמו שהיה עצור לתקופת זמן) ששונאיו העלילו עליו כי דיבר סרה במלכות. שוטרי המלך באו אל ביתו, תפסוהו וכלאוהו בבית הסוהר. השלטונות רצו לדכא את רוחו ולערער את בטחונו העצמי, כדי שיודה באשמה שטפלו עליו. מה עשו? כלאוהו בצינוק, מבודד מן העולם, הניחו לו מעט אוכל בתאו, והרשו לו להכניס פנימה רק דפים וכלי כתיבה. אדם רגיל היה נשבר לגמרי. אבל אותו חכם ניצל את מצבו המיוחד ועסק בתורה יומם וליל. באותם ימים, בעודו שרוי בתעניות וסיגופים, העלה על הכתב חידושים נפלאים בתורת הסוד והקבלה. הדפים הרבים התקבצו לכדי חיבור שלם. מרוב שהיה שקוע בתורה ובחידושי הנפלאים, שכח שהוא כלוא בצינוק מבודד בבית הסוהר... החוקרים חקרו אותו על דבריו כנגד המלכות. הוא, כמובן, הכחיש את ההאשמות מכל וכל וטען שהכל שקר ועלילות דברים שהעלילו עליו שונאיו. ואכן, ניכרים דברי אמת, החוקרים האמינו לו שהוא חף מפשע וכעבור זמן שוחרר מבית הסוהר ושב לביתו. ואז הגיעה העת להתבונן במה שקרה לו. חשב הרב לעצמו: הרי שום דבר בעולם לא קורה מעצמו, הכל מאת ה', כל דבר יש לו סיבה ומסובב. אם כן, תהה בלבו, על מה עשה לי ה' ככה, מדוע הייתי צריך לעבור את כל הניסיון הקשה הזה? בלילה בשנתו הופיעו בחלומו גדודים גדודים של ילדים, כולם דמו לו בקלסתר פניהם, יפי תואר והדורי מראה. אמרו לו: אתה רואה את הילדים האלה? כל אלו הם יצירה שלך! הכיצד? – תמה החכם, ונענה כי יצירתם היתה על ידי שישב בצינוק. והוא המשיך לתמוה: כיצד יצרתי אותם? אמרו לו: דע לך, כל אלו הם נשמות אשר היו לכודות מחמת החטאים שחטאו בגלגולן הקודם. השליכו אותן לצינוק, ובמשך שנים חיכו שמישהו יבוא ויגאל אותן, כדי שיוכלו לשוב ולעלות למרומים. והנה מן השמים סובבו שיעלילו עליך עלילות דברים, כדי שתיאסר ותושלך לצינוק ותעסוק שם בתורת הסוד ותחבר חיבור חשוב בעניינים אלו, ועל ידי כך יתקנו אותן נשמות והן ישובו ויעלו למרום. אומר הרב "בן איש חי": לפעמים נגזרה על האדם גזירת גלות, הוא נאלץ לגלות מביתו לארץ זרה וככריה. הוא חושב לעצמו: מה עשיתי? על מה עשה לי ה' ככה? למה נגזרו עלי ייסורים אלו? התשובה היא: היה עליך לעזוב את ביתך ומשפחתך ולגלות לארץ אחרת – כדי לגאול ולהציל נשמות חוטאות. זו היתה תכלית גלותך. דע לך, זכות גדולה נפלה בחלקך להציל נשמות בישראל.

מעשה שקרה בזמן השואה האיומה, סיפר רבי גרשון ליבמן שהוא פגש פעם ישיש זקן ברוסיה, שסיפר לו שהוא יהודי. שאל אותו הרב במה הוא יהודי? אך היהודי לא ידע כלום מיהדותו, לא קריאת שמע, לא תפילה, לא שבת ולא יום כיפור! כלום ממש! רק פסוק אחד הוא ידע לדקלם "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". פסוק בסיסי של קריאת שמע הוא לא ידע, אבל לדקלם פסוק מתוך פרשת התוכחה – ידע גם ידע...סקרנותו של רבי גרשון לא ידעה גבול, והוא בקש מן היהודי הסבר לפשר הדבר המוזר הזה? הסביר לו היהודי את פשר הענין: "בימי צעירותי הייתי במחנה ההשמדה 'בירקנאו', יחד עם עוד יהודים, תחת ידם האכזרית של קלגסי הנאצים ימ"ש, שהיו מעבידים אותנו בעבודות קשות עד מאד, באכזריות איומה ובלא טיפת אנושיות כלל. אותם ארורים חיפשו כל הזדמנות להתעלל ביהודים, כשהם מתמוגגים מהנאה למראה היהודים הנאנקים תחת סבל שאין לתאר... ופעמים רבות עד מוות ממש. 'תחביב' נורא היה לנאצים במחנה, שהיה ממוקם ליד גבעה. הם היו מבקשים מן היהודים לטפס על הגבעה כשעל כתפיהם משאות כבדים מאד. [וצריך להבין שהיהודים היו במצב של תת תזונה, בשערי מות, ממש עור ועצמות ותו לא], וכך היו חיות הטרף הנאציות עומדים בצד הגבעה, ונהנים ומתמוגגים למראה היהודים המנסים לטפס כשמשא כבד על כתפיהם, ומחמת כובד המשא וקושי הדרך – מתגלגלים ומתדרדרים למטה בשברון עצמות ומות אכזרי מאין כמותו. מעטים

ממש זכו לצאת בחיים מ'תחביב' אכזרי זה. להיות מנהל בנק היו צריכים שלושה דברים: רשיון. קבלות. וחליפה בעלת כיסים גדולים בשביל לטמון בהם את הפקדונות. יום ישיש אחד רבי שמואל לבש את בגדי השבת שלו לרגל ברית של אחד מקרוביו ולאחר הברית הוא קצת עסק בענייני מסחרו. בליל שבת סיים תפילת מעריב והחל לצעוד לביתו כאשר לפתע הבחין כי כיס מעילו תפוח, לתדהמתו הרבה התברר לו כי כל כספי הפיקדונות שהופקדו בידיו נמצאים בכיס מעילו, ברגע זה עצר רבי שמואל מהילוכו. כל חייו על כף המאזנים השלכת השקית הוא השלכת כל עתידו לנהר גועש, הוא ראה בדמיונו את הסוחרים והלקוחות שחסכו מפת לחמם כולם עומדים בביתו וצועקים גנב ופושע ותוך רגע המון זועם מרוקן את ביתו. רבי שמואל שירא ה' היה לא חשב פעמיים, הוא ניער את החליפה שלו והשליך את כל הפקדונות על הרצפה והמשיך ללכת אל ביתו. באותה השבת רבי שמואל לא ויתר על קוצו של יוד מהסעודות השמחות ומהשירה העליזה שמילאה את ביתו בסעודות השבת. במוצאי שבת לאחר הבדלה הוא סיפר לבני בית על מה שקרה עמו בליל שבת. כולם היו בהלם. רבי שמואל יצא מביתו למקום בו השליך את כספו והנה החבילה שלימה בלי שאף אחד נגע בה!!! למחרת כבר רבי שמואל קיבל בהפתעה את ניהול אוצר המחוז והתעשר עושר רב וזכה להקים שכונה מפוארת בירושלים ולצאצאים שכולם ת"ח. מנכדו רבי משה טורק שסיפר סיפור זה.

רבי שמואל שטראוס היה יהודי מאוד שמח. הוא זה שבנה את חצר שטרויס המפורסמת שבירושלים כולל המבנים שבתוכה ובשכונה זו גרו גאוני המוסר רבי איצלה בלור ורבי נפתלי אמסטרדם ולימים שכבשו אותה הערבים נקראה שכונת מוסררה על שם גאוני המוסר שגרו בה. ואיך זכה רבי שמואל לעושר כה גדול, היה זה בזכות נסיון גדול שעבר בחייו. אותו רבי שמואל היה מנהל בנק קטן בגרמניה מה שירש מחמיו העשיר. באותו הזמן בשביל

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: בפרשתנו אברהם אבינו נפרד מלוט, מה קובע מי הוא חבר טוב ומי הוא חבר רע? **תשובה:** רבי מיכל יהודה לפקוביץ היה אומר חבר טוב זה מי שמושך אותך לדברים טובים. וחבר רע זה מי שמושך אותך לדברים לא טובים, ואפי' אם הוא מוצלח מפרגן ולומד טוב. וגם אדם גדול כמו אברהם אבינו נצטוו להתרחק ממשפחתו ומבית אביו.

שאלה: ידוע שאברהם היה מגייר את האנשים ושרה את הנשים, מה זה המעשה אבות הזה שמחייב אותנו? **תשובה:** אדם לא יכול לבוא ולומר אני עסוק בלימוד התורה אין לי זמן לאחינו בני ישראל, אלא צריך מאוד להתאמץ ולהשתדל בקירוב רחוקים ככל שניתן, וגדולי ישראל בכל הדורות התאמצו רבות מאוד להוציא יקר מזולל והשתדלו בכל עד אין קץ למרות זמנם הדחוק. ידוע שהגאון מוילנא שכל שניה הייתה מדודה אצלו היה המייסד של השיעורים לבעלי בתים העמלים למחיתם. וזה לא דווקא בקירוב רחוקים אלא תמיד צריך להשתדל בשביל השני. הנה אברהם אבינו עשה מלחמה אדירה למען אחיינו לוט כשהיה בסכנה, רבי בן ציון אבא שאול היה אומר ע"ע שזכה לכוח הברכה בזכות שהשתדל מאוד בקירוב רחוקים. ואיתא בחז"ל אמר רבי שמעון בר יוחאי כל מי שיש לו חלק בקירוב רחוקים זוכה לראות בנים ובני בנים זוכה לעשירות וזוכה לעולם הזה ולעולם הבא.

שאלה: מדוע הסטיפלער הגיע פעם לשיעור עם שמיכה עליו? **תשובה:** הסטיפלער הקפיד מעולם לא לאחר לשיעור פעם הגיע עטוף בשמיכה, כשנשאל על כך מדוע הגיע כך הוא ענה משום שנקרעו לו המכנסים היחידות שהיו לו והגיע זמן השיעור ולא רצה לאחר לכן התכסה בשמיכה והגיע כך לשיבה.

שאלה: איך אדם יידע באיזה עניין הוא יכול להיות אדם גדול? **תשובה:** בספר שבט מוסר סוף פרק כז וכע"ז בצדקת הצדיק לרבי צדוק הכהן כתב שכל דבר שייצרו תוקפו והוא מתגבר ע"ז סימן שבהתגברות הזאת הוא יצליח להיות אדם גדול. והיינו מי שרגיל לנעוץ ומתגבר על הכעס ע"ז יצמח לאדם גדול זך ונקי, וכן מי שרגיל לדבר לשה"ר ומתגבר ע"ז ע"ז הוא מזדכך ומיטהר להיות אדם גדול, וכן מי שנשחף אחרי עיניו למקומות לא טובים

שאלה: מה יש להתחזק ממידותיו של אברהם אבינו? **תשובה:** בפרשיות אלו אנו קוראים על אברהם אבינו שכתוב בחז"ל שהיה עמוד החסד כדכתיב תיתן אמת ליעקב חסד לאברהם, ואף מסר נפשו על החסד, ומי שעושה חסד הקב"ה עושה עמו חסד אף כשלא מגיע לו, וכתוב הרבה בחז"ל שאדם העוסק בחסד אין מידת הדין שולטת בו רק רחמים והיינו שאין עליו דינים גם כשמגיע לו עונש. ואיתא במדרש מי שהוא גומל חסד יהא מבושר שתפילתו נשמעת. רבינו יונה בשערי תשובה (ג טו) מביא שאנשי סדום היו רעים וחטאים לה' מאוד בכל המידות והעבירות הכי מושחתות, והכתוב מעיד שהסיבה שהם הושמדו מעל פני האדמה היא משום שביטלו מצוות הצדקה והחסד, ומכלל לאו אתה שומע הן, רואים כמה חשוב העניין הזה של חסד. **ידוע בשם רבי חיים מוולאז'ין** שכל מטרת האדם בעוה"ז היא לעזור ולסייע לשני. והחזו"א היה נוהג לומר שבמצוות חסד לא מקיימים רק מצוות חסד אלא גם תלמוד תורה כי התורה נדבקת לנפש עדינה, ועדינות קונים ע"י עשיית חסד, יוצא מזה שעשיית חסד מייצרת כלי קיבול לתורה. וידוע שאב"י ור"ב היו מבית עלי שנגזר עליהם למות בגיל צעיר ואב"י האריך ימים יותר מר"ב משום שעסק גם בחסד, ואותו דבר מצינו אצל גדולי הדורות שעסקו רבות בחסד והקדישו שעות רבות ויקרות למען היחיד ולמען הכלל. ומהראוי להביא את דברי חז"ל משעה שחרב ביהמ"ק נשתייר לנו רק דבר אחד מג' עמודים והוא מידת החסד ועולם חסד יבנה והיינו שע"י חסד יבנה העולם, וע"י נזכה לגאולה, וע"י החסד זה נחשב שיש לנו גם תורה וגם עבודה.

רבי חיים עוזר גרודזינסקי כתב באחרית ימיו בזה"ל 'העונג היותר גדול לי בחיי לגמול חסד עם זולתי ולהטיב למישהו ועוד התבטא באחרית ימיו 'לפנים בימי עלומי הייתי סבור שאצל אדם

ומתגבר ע"כ, וכן מי שרגיל להתבטל מללמוד וכיו"ב ע"י שמתגבר ע"מ שייצרו תוקפו יזכו לצמוח ולהצליח עד מאוד.

שאלה: חיזוק להתמדה בלימוד לתחילת זמן חורף? **תשובה:** איך שאדם קם בבוקר כך יילך לו כל אותו היום. אם אדם מתגבר כארי בבוקר לקום משנתו ולא שם ליבו ליצה"ר ואח"כ מתפלל במתינות כמו שצריך אז כל היום מצליח לו כראוי בס"ד אדירה ללא שום בעיות, אך כשאדם בבוקר לא מצליח להתגבר על היצה"ר כראוי אז כל היום היצה"ר רודף אותו ולא נותן לו מנוחה וגם אין לו ס"ד להצלחה ביום. ורבותינו נתנו ע"כ את הפסוק בוקר וידוע ה' את אשר לו, והיינו שלפי הבוקר כך ה' נותן את הס"ד. וכן כל התחלת עניין כגון התחלת תפילה אם מתחיל את התפילה בזמן ומתפלל כמו שצריך אז כל התפילה עולה לו לרצון, אך כשמתחיל בחטף וצריך להזדרז וכו' אז התפילה ככה ככה ובקושי מסייעת בעדו. וכן בלימוד איך שמתחיל כך נקבע כל הסדר. רבי מנחם צבי ברלין סיפר שהיה לו חבר שקיבל ע"ע לא לקום מהמקום בחצי שעה הראשונה של סד"א אלא לפק"י ממש. אחרי תקופה מסוימת הוא סיפר שכל הטרדות הרבות שהיו לו לפניו נעלמו. וידוע בשם רבי אליהו לופיאן שהקבלה הכי טובה שאפשר לקבל להצלחה בלימוד היא שבשעה הראשונה של הסדר נעשה תענית. וגדו"י קבעו שהיום מספיק רבע שעה, וכבר ממילא יצליח. וחשוב מאוד לכתוב חידושי תורה וסיכומי סוגיות. כל פעם שהייתי נוסע לשיבה רבי חיים קניבסקי היה מחייב אותי לכתוב מה שלמדנו ולשלוח לו וכשלא עשיתי את זה הוא היה מקפיד על זה וכמה פעמים הוא הגיע אלי לשיבה והעיר לי כשלא כתבתי לו חידוש תורה, וכשהייתי כותב הוא היה כותב מכתבי חיזוק ועידוד. **עוד דבר:** ידוע מכתבו של הסטייפלער. שעיקר רצון הקב"ה הוא שאדם יידע גמ' רש"י ותוס'. את המפרשים צריך לשמוע כדי ליישר השכל, אבל לא צריך לדעת אותם. וכל עיקר ההצלחה הוא בחזרה שמפתחת הכשרון. (זמן חורף בעולם הישיבות הוא זמן שצריך בו הרבה סבלנות כדי להצליח, והרבה אומרים שעידוד (לא חפירה) מצד ההורים כגון משלוח דברים מהבית, ונשיאה בעול, מאוד מסייע לעבור את הזמן בשמחה וברוגע, כי כשבחור יודע שיש מי שחושב עליו ואכפת לו ממנו, זה נותן הרבה כוחות). ואל לו לאדם להתרגש מנפילות כי נפילות זה דבר טוב כי ע"י אפשר לקום כי כשנופלים קמים ומתרוומים ורצון ה' בנפילות, וזה הדבר הטוב שיש ביצה"ר כי הוא מפיל אבל ע"י אפשר לקום ולהתרום, מה שלא קורה כשלא נופל, ובודאי על האדם לא להפיל עצמו, אך כשנופל שלא ישבר כי זה דרכו של צדיק אם לא נפלת לא קמתי.

שאלה: היו כעת בחירות, אדם שחובב מאוד נייעס וכו', איך אפשר למנף את זה להצלחה? **תשובה:** יש כאלו שמעניין אותם מאוד נייעס מה קורה, איזה ממשלה נסגר וכדו', וודאי שיש כאלו שיש להם ניסיון גדול להתעסק עם זה ולשמוע קווי נייעס וכדו' כדי להתעדכן, אבל כל זה הוא ניסיון ומי שעומד בניסיון זוכה בזמן חורף להצליח מאוד כי כשהקב"ה רוצה לתת לאדם איזה מתנה הוא מעמידו בניסיון וע"י שמתגבר על הניסיון הוא מקבל המון ס"ד, לא לכל אחד מגיע ס"ד וגישמאק בלימוד, לכן הקב"ה שולח ניסיונות שאם נעמוד בזה אז נקבל ס"ד להצליח, ועין בהרחבה במאמרי מוסר על ענייני ניסיונות.

שאלה: בימים אלו לפני 28 שנים נרצח ראש הממשלה יצחק רבין ע"י יהודי, מה ההיסטוריה של אותו ראש ממשלה ש'זכה' להירצח ע"י יהודי? **תשובה:** ברור שהשקפת התורה שהמעשה הזה חמור מאוד והרוצח נחשב לרוצח שפל ביותר. אך יש לציין קצת מההיסטוריה של אותו ראש ממשלה. כמה עשרות שנים קודם במדינת ישראל הקטנה התחוללה מלחמת אחים לא פשוטה ובאותו הזמן ניסו הקבוצה המתנגדת לשלטון השמאל דאז להיכנס למדינה עם נשקים באוניה הנקראת **אלטלנה**, באותו הזמן רבין היה המפקד והוא זה שירה ורצח יהודים שהיו על אותו האניה, ונתקיים בו על דאטפך אטפוך.

שאלה: מהי הסגולה של יום שישי י חשון הקרוב? **תשובה:** בספר מועד לכל חי כותב רבי חיים פלאגיי שכל העושה איזה עסק או ענין אחר באותו היום זוכה למזל טוב ולברכה והכל יצליח לו מאוד. כי זה יום שנולד בו גד וכתוב עליו חופף עליו כל היום.

שאלה: הגיע ובא 'אחרי החגים' והמצב הכלכלי קשה ביותר, איך עוברים את זה? **תשובה:** כבר הזכרנו זאת בשנים קודמות: ידועים דברי החינוך שכותב וז"ל: כל מי שברך ברכת המזון בכוונה אין שולט בו לא אף ולא קצף וכו' ומזונותיו מצויין לו ברוח ובכבוד כל ימיו. ומוסיף הב"ח שהמדקדק יזהר לברך

דווקא מתוך הספר. ורבים עושים זאת ורואים ישועות. ויש להוסיף שבמקביל יש לעשות את דברי החפץ חיים, שמלבד בשמו"ע יש על האדם למצוא זמן פנוי באמצע היום ולבקש מהקב"ה בתחנונים שיחוס עליו בענייניו. והחזו"א כתב במכתבו בזה"ל: ומי שמתפלל ומרבה בתחנונים הוא פועל יותר מהמשתדל.

שאלה: אדם שהתפלל הרבה בימים נוראים על כל מיני עניינים, האם צריך להרבות בתפילה גם היום, הלא הכל נגזר ונחתם בר"ה, ומה יועיל שיבקש היום שוב, כי אם נגזר אז נגזר ואם לא מה תוסיף תפילה? **תשובה:** הנצי"ב (במדבר כג הרחב דבר) וכו"ה ברבי צדוק הכהן (צדקת הצדיק סו) והוא מחז"ל, שאפילו שהתפילה בימים נוראים התקבלה, אבל הורונו חז"ל שהדרך לקבל את השפע שנגזר בימים נוראים היא ע"י תפילה, ומביאים ראיה מתפילת אליהו על הגשמים שאפי' שהקב"ה הבטיח שירד גשם הוצרך אליהו להתפלל ע"כ. והיינו שנגזר עלינו שפע וטוב באם נתפלל. ורבי שמשון פינקוס מביא משל לאדם שקיבל צ"ק ע"ס מיליון דולר אם הוא לא יפדה את הצ"ק לא יהיה לו את הכסף, אז נכון שיש לו כסף אבל בשביל שיוכל להשתמש בו הוא צריך לפדות. אותו דבר המתנות שקיבלנו בר"ה, בשביל לממש אותן צריך תפילה, כך טבע הקב"ה בבריאה.

שאלה: בהקדמה לקובץ אגרות חלק א הביא שנשמה באה לבקש תיקון מהחזו"א מי זה הנשמה ההיא? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי סיפר שהיה מחלוקת ברבנות בעיירה קאסווא היכן שאביו היה רב ומינו שם רב כנגד אביו של החזו"א ואותו הרב בא לבקש מחילה ותיקון מהחזו"א.

שאלה: מי היא המדינה הכי מאוכלסת בעולם? **תשובה:** בעולם חיים שמונה מליארד אנשים. בסין ובהודו כל אחת מהם חיים קרוב למליארד וחצי אנשים, עד היום סין היתה המדינה הגדולה, אבל בימים אלו הודו עוקפת את סין והופכת להיות המדינה הגדולה בעולם. המדינות הבאות בתור הם עם כמה מאות מיליונים. ארה"ב למשל היא הבאה בתור והיא פחות מחצי מליארד.

שאלה: מה צריך לעשות אחרי אכילה, ויש להימנע מלא לעשות את זה? **תשובה:** חז"ל אמרו: אכל ולא הלך ד"א אכילתו מרקבת, וידוע שגדולי ישראל הקפידו מאוד על מאמר חז"ל זה, ויש להיזהר בזה מאוד. וידוע שהליכה אחרי אכילה אפי' כמה דקות יכולה לסייע בשיפור מערכת העיכול, ומונעת מחלות קשות וכן מונעת החמרה במחלת הסוכר, ומסייעת בבריאות האדם בכל התחומים.

שאלה: מה הדרך לאדם שביתו יהיה מלא בשפע ברכה אושר ועושר כל הימים? **תשובה:** על הפסוק בפרשתנו למען ייטב לי בעבורך אמרו חז"ל בב"מ נט. לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין הברכה מצויה בביתו של אדם אלא בעבור אשתו, שנאמר ולאברהם הטיב בעבורה. ורבה היה אומר לבני מחוזא תכבדו נשותיכם וע"י תתעשרו. ואם יש לו ממון קונה לה כל צרכיה בשמחה, וכשאינו לו ינהג כמו רבי עקיבא שאמר לאשתו בת כלבא שבוע אילו היה לי כסף הייתי קונה לך בלי גבול. והאר"י היה אומר שכשהבעל לא מתקמצן עבור אשתו אפי' שאין ידו משגת כ"כ אז הקב"ה לא מתקמצן בעבורו ומעשירו, אך כשמקמצן עבור רצונות וצרכיה של אשתו אז הקב"ה מקמצן בעבורו ולא מתעשר רח"ל. (ושמעתי מרבי מאיר פרישמן (גיסו של מייסד העלון רבי ישראל היינמן שליט"א בברית של בנו) לבאר מדוע כשמכבד אישה הוא נהיה עשיר, משום שאדם הראשון נתקלל בזיעת אפיו תאכל לחם והאישה נתקללה והוא ימשול בך, וכשלא מושל בה אז ממילא גם לא מתקיים בו בזיעת אפיו..)

שאלה: כשילד נכשל באיזה משהו האם לבקר אותו בשביל שיתחנך או לא? **תשובה:** ילדים הם חסרי ניסיון ואחריות ולא עושים דברים מתוך רוע ובדווקא ואם קרה טעות צריך להיזהר מלבקר את מה שעשה כי ביקורת לא מקדמת את הילד לשום מקום ופוגעת בו בביטחון העצמי ומורידה לו את המצב רוח ורק מתעורר אצלו כעס ומרד. ולכן יש להיזהר לא להאשים לבעוס לפגוע או לזלזל בילד, אלא לעודד שיש שעות וזמנים טובים ויש זמנים של ירידה ולהיות לצידו, ולעצם העניין צריך למצוא איזה זמן ולשעת כושר ברוגע ובכבוד בכדי שישפר את ההתנהגות וכו'.

שאלה בחושן משפט: בחור שעבד בבין הזמנים והרויח סכום כסף למי זה שייך האם לו או לאביו? **תשובה:** לרמ"א דינו כמצאיה שבסמוך על שולחן אביו שייך לאביו ובאינו סמוך ה"ה

לעצמו בין קטן בין גדול. ויש מהפוסקים (הרעק"א והשבות יעקב ועוד) פסקו שבגדול זה לעצמו. ויע"ע במחנ"א אפרים ובערוך השולחן שהרחיבו בזה. מתוך משפטי אהרן עמוד רעא.

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות של השבוע: א. לשימור גרביים וגרביונים (המכילים לייקרה, לא כותנה) לטווח ארוך יותר- מומלץ להקפיד (!) לכמה שעות לפני השימוש הראשון, בדוק! **ב.** לכיבוס כיפות קטיפה משומן הראש. יש לכבס ביד עם שמפו שיער או סבון רגיל. במי ברז קרים. ללא השריה. פחות מדקה. אפשר לשטוף את הכיפה תוך כדי המקלחת עם סבון מה שמזדמן. והעיקר הוא שמיד למתוח אותה על הראש כדי

הלכות

ותן טל ומטר - קיצור שינון הלכות המצוות בעניין שאילת טו"מ (לאשכנזים כי לע"מ הברכה שונה לגמרי ויש בזה דינים שונים). מ-ז' חשוון מתחילים לשאול טל ומטר בברכת השנים.

ואם לא שאל: אם נזכר קודם ברוך אתה ה' יחזור לותן טו"מ. אם נזכר אח"כ, **קודם שומע תפילה** יאמר בשומע תפילה, ויאמר ותן טל ומטר לברכה (וי"א שמוסיף נמי על פני האדמה) כי אתה שומע. האומר קודם ו

חשוון (לאחר שמחת תורה) ותן טל ומטר לפי רבי שלמה זלמן אוירבך אינו חוזר כי סו"ס מעיקר הדין הוא זמן מטר. ולרבי חיים קניבסקי חוזר. **ומהני נמי לומר אחר סיום הברכה בשומע תפילה,** אבל לכתחילה יאמר לפני כי אתה. ואם נזכר אחר שומע תפילה **עד שלא אמר יהיו לרצון שבסוף התפילה (השני)** חוזר לברכת השנים. ואם נזכר אחרי רצה וחזר לשמע קולנו יצא בדיעבד.

חידות

מצוות באותו השם, אחד זה בראש האדם והשני הוא בשדה? **ה.** איזה אנחה אדם רוצה? **ו.** מי היה הראשון שלמד חומש עם רש"י.

תשובות: א. פדיון הבן, קיים רק במי שבנו הוא בכור ולא בכהן או לוי, וכן רק בלידה טבעית. **ב.** ראשית הגז. וכן גזיזת שערות הראש להשאיר פאות. **ג.** שכחה. **ד.** פאה. **ה.** אנת רוחה. **ו.** אבא של רש"י, שלמד איתו חומש בהיותו ילד.

חידות לשאול את הילדים על החורף: **א.** איזה אור יש בלילה בעיקר בחורף? **ב.** מה נהיה מוקדם בחורף? **ג.** מה יש בשמים הרבה בחורף? **ד.** איזה שתייה וסוגי מים משתמשים הרבה בחורף? **ה.** מה עולה בחורף בזכות הגשם? **ו.** איזה דבר משתמשים בו בחורף ולא בתור לבוש?

תשובות: א. ברקים. **ב.** חושך. **ג.** עננים. **ד.** תה ומרק חם. **ה.** הכנרת עולה. **ו.** מטרית.

חידון משמעויות מילים לפרשת לך לך:

ה' משמעויות למילה ארץ:

ארץ - מדינה. מקום מסויים. "לך לך מארצך... אל הארץ" (בראשית יב א). **ארץ ישראל. ארץ - העולם. כדור הארץ.** "את השמים ואת הארץ" (בראשית א א). "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו ג). **ארץ - יבשה. קרקע. אדמה.** "ויקרא אלוקים ליבשה ארץ" (בראשית א י) "על הארץ תשפכנו כמים" (דברים יב טז). **ארץ - מחוז גדול בתוך ארץ.** "שלוש ארצות (בארץ ישראל) לנישואין (כתובות קי). **ארץ - חומר. גשמי, לא רוחני. ארציות.**

פס' י' 'צאצאי הגר'. 4. פרק יג' פסוק טז' 'זרע אברהם'. **ב.** "גם הגוי אשר יעבודו דן אנוכ"י, "וירדוף אחרים עד דן". **ג.** פרק טז' פסוק ג'. **ד.** אלוני ממרא, וברש"י ממרא הוא שם אדם, רש"י יג יח. **ה.** טעון במסעות רש"י על הפסוק כבד מאוד. יג ב. **ו.** ידי בארות בארות.

חידון ידע תורני: א. איך יתכן תפוח ביום שישי אסור באכילה, בשבת מותר ובמוצ"ש שוב נאסר? **ב.** איזה עוד מאכל (חוץ מייך) משתבח כשישן יותר מאשר חדש? **ג.** שם אדם שמוזכר בגמרא ושמו כשם נהר פישון? **ד.** איך יתכן קידוש אישה ולא מספיק גט כדי להתירה? **ה.** האם א"א היה עובד ע"ז טרם הכיר את ד'?

תשובות: א. כתובות נה' ב' ומשנה דמאי ד' א'. קנה תפוח דמאי מעם הארץ והעם הארץ אומר לו שזה מעושר, הוא לא נאמן ואסור באכילה. אבל בשבת שא"א לעשר, נאמן שזה מעושר ומותר באכילה. ובמוצ"ש שוב נאסר כי כעת ניתן לעשר. **ב.** 'יתבאה' כתובות נו' ב' בגמ' (וברש"י יותר מפורש) **ג.** יבמות קו' ב' 'פישון הגמלי' מנהיג גמלים שהיה נקרא פישון. **ד.** יבמות נ' א' קידש יבמה בכסף או שטר (לא בביאה) כיוון שמקודשת רק מדרבנן צריכה גם חליצה חוץ מהגט. **ה.** הרמב"ם פא' מהלכות ע"ז כתב שהיה א"א עובד ע"ז יחד עם בני דורו.

חידות לבוגרים: א. איזה מצוה הקשורה ללידת הילד ורוב העולם לא זוכה לקיים אותה? **ב.** איזה מצווה מהתורה קשורה למספרים? **ג.** איזה מצווה מקיימים רק כאשר אדם לא מתכווין לקיים אותה? **ד.** איזה שתי

חידות שינון הפרשה: מותאם גם לילדים: מתוך עלון לעניננו: א. מלך שנער? **אמרפל. ב.** "ואברכך ואגדלה שמך ואהיה ____"? **ברכה. ג.** והיית לאב המון ____? **גויים. ד.** בן משק ביתו של אברהם הוא ____? **זמשק. ה.** שפחת שר? **הגר. ו.** "למען יטב לי בעבורך ____ נפשי בגללך"? **וחיתה. ז.** "ושמתי את ____ כעפר הארץ"? **זרעך. ח.** אחד העמים שאברהם עתיד לרשת ____? **חתי. ט.** השם מבטיח לאברהם שיקבר בשיבה ____? **טובה. י.** "עמק השידים הוא ____"? **יס המלח. כ.** זרעו של אברהם נמשלו ל ____? **כוכבים. ל.** בן אחיו של אברהם? **לוט. מ.** "קחה לי עגלה, ועז ואיל ____"? **משולשים. נ.** מילה נרדפת לברחו ____? **נסו. ס.** עיר שאנשיה היו רעים וחטאים? **סדום. ע.** מי היה ה'פליטי'? **עוג מלך הבשן. פ.** המלאך אמר להגר שישמעאל יהיה ____? **פרא אדם. צ.** "ויאמן בד ויחשבה לו ל ____"? **צדקה. ק.** "ימהו ____ צפונה ונגבה"? **קדמה. ר.** אברהם ירד מצרימה בגלל ה ____ בארץ? **רעב. ש.** "מחוט ועד ____ נעל"? **שרוך. ת.** אברהם נמול כשהיה בן ____? **תשעים ותשע.**

חידות על הפרשה: א. 4 דברים בפרשה שכתוב עליהם שאי אפשר לספור? **ב.** היכן 'דן' מוזכר פעמיים בפרשה? **ג.** פסוק שמוזכר בו 3 פעמים אברהם? **ד.** איזה מקום ישב אברהם בחברון שהוא שם של אדם? **ה.** מה נחשב לכבד? **ו.** מילה בפרשה הכתובה פעמים ברצף מלבד לך לך?

תשובות: א. 1. פרק יג' פס' טז' 'עפר' 2. פרק טו' פסוק ה' 'כוכבים' 3. פרק טז'

יומא טבא לרבנן!

**יוצא לאור מחדש ע"י מכון מגן
אבות עם הערות וציוני מקומות שו"ת**

זרע יעקב

ממוהר"ר יעקב ׳ נאיים מגדולי מרוקו וליורדנו

אשר דיבר עליו החיד"א נוראות :

"דרופתקא דאורייתא דמיוזנו כאריה בתוך לבאים. שדי זיהרי"ה להאיר
על הארץ וכל העם רואים. המאור הגדול הרב המובהק המאיר כברק
כמוהר"ר יעקב ׳ נאיים נר"ו ויעתר לו ה' עותרא סגיא ובתים מלאים".
[כיכר לאדן, סימן ה' - ד]

ענינים שנדונו בספר

אם הוציאו ס"ת מן ההיכל ונודע שאינו מוכן וגלול למקום קריאת היום אם מחזירין אותו
ומוציאין המוכן

המקדיש פירות לברק הבית או אמר קונם פירות אלו עלי אם מותר להריח בהם ואם מברכין
עליהם למיך אתרוג של מצוה אין מברכין עליו

משיקה מבושם ויש שאמרו שנעשה משמרי היין בתערובת בשמים ושורפין אותו אם מותר
לזלפו על הטאבקין לשתותו

מה שנוהגים קודם נטילת ידים לסעודה לשתות מים שרופים וללפת בכמה מיני פרפראות אם
מברכין ברכה אחרונה או לא כיון דלגדור הם באים

כמה שיעור ב' מתנות לאביונים

בית הכנסת שיש בה מילה אלא שאבי הבן איננו בעיר אם נופלים
על פניהם

אם משעלה עמוד השחר קרוי יום או לילה

אם נמצא בתבשיל תולע מה יהיה דין המאכל ודין הכלים

אם מברכין שהחיינו על פריון פטר חמור

אם נגע עכו"ם בין שלא בכוונה ע"י ד"א

יין של ערלה או כלאי הכרם כמה הוא שיעורם בלח למלקות

כל השיעורין שהם בכזית בכמות או במשקל וגם שיעור ס' לבטל
האפרוח במדה או במשקל

ועוד הרבה נידונים

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 105 | פר' לך תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

75 שנה לאחר שהוקמה בגבעת הישיבה בב"ב, התכנסו אלפי בוגרי הישיבה למעמד אדיר של כבוד התורה

אלפי בוגרי הישיבה הוזמנו למעמד 'לדורותם' בו התכנסו כמעט שמונה עשורים של תלמידים לאולם אחד בכדי להקל על המשא הכבד המונח על כתפי ראש הישיבה הגרמ"ה הירש.

כך ניתן היה לראות בין השולחנות את ראש ישיבת קול תורה וחבר מועצת גדולי התורה הגרמ"י שלזינגר, עמוד ההוראה הגר"י זילברשטיין, הדיין הגר"י סילמן, ועוד מאות ראשי ישיבות, תלמידי חכמים ויושבי על מדין שהגיעו כמו שאר הבוגרים לחלוק כבוד לתורה וללומדיה ולהעלות על נס את הימים בהם עלו והתגדלו בינות לעמודים של בית המדרש המפואר בסלבודקה.

במרבז המעמד נשמעו דבריהם של ראשי הישיבה מרגן ורבנן הגר"ד לנגר, הגרמ"ה הירש שליט"א והגאון ר' שמואל זקס סיים את הש"ס לעילוי נשמות אמו שבימים הקרובים ימלאו שנה לפטירתה. את דבר המעמד נשא הגר"מ שטרנבוך ר"מ בישיבת מיר.

ראשי הישיבה דיברו בהתרגשות אדירה על המעמד הכביר ועל כך שהם זוכים לראות את האחדות של תלמידי הישיבה וביקשו מהציבור הקדוש להירתם ולהקל על העול הגדול המונח על כתפי ראש הישיבה שמכתת את רגליו בגולה להחזקת הישיבה.

מסע היזוק של מדרן גאון ישראל הגר"ד לגדו שליט"א בעיר ביתר בישיבת מן ההר

הכנסת ספר תורה לבית הכנסת חניכי הישיבות עפולה גבעת המורה

בראשות המרא דאתרא הגר"נ דוטשילד שליט"א צילום שמוליק קורלנסקי

המרא דאתרא הגר"נ דוטשילד שליט"א
בבתיבת האותיות

ראש ישיבת גאון יעקב הגר"ז ברלין שליט"א
בבתיבת האותיות

המרא דאתרא הגר"נ דוטשילד שליט"א במעמד

ראש ישיבת גאון יעקב הגר"ז ברלין שליט"א במעמד

מדרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א
 בשיעור מיוחד בכולל 'אמונת חנה'
 בהיכל ישיבת תפארת ישראל חיפה

אידוסי בתו של נכדת מרן הגרמ"ה הירש
 בת לבנו הרב אהרן הירש

מעמד סיום בין הזמנים מטעם איגוד בני הישיבות
 בבית הכנסת בית אהרן - מזרח פרדס כץ
 בבית מדרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

לאחר סיום המסכתות ע"י בחורי הישיבות שנלמדו בבין הזמנים

בפלפול הלכתי עם בני הישיבות

כולל "זכר יצחק"
 כנס חיזוק והתעוררות לזכרו של מייסד הכולל
 הרה"ג ר' אלתר יצחק דרשוביץ זצ"ל
 כ"ז תשרי תשע"ג

שמחת חתונת נכדתו של הפוסק הגאון הגדול
רבי יהודה אריה דינר רב מרכז בני ברק
גדולי ישראל, רבנים וראשי ישיבות עלו לאחל מזל טוב.

מעמד פתיחת תכנית מבחנים חדשה על תלמוד ירושלמי
בביתו של מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

נשיא דרשו הג"ר דוד הופשטטר
בביקור בבתייהם של גדולי ישראל לקראת פתיחת זמן חורף

נשיא דרשו הג"ר דוד הופשטטר מתקבל בסוכתו של מרן ראש ישיבת סלבודקא הגרמ"ה הירש שליט"א
שהתעניין אודות התרחבות פעילות דרשו ברחבי תבל

"ישועה פרטית בזכות רחל אמנו"

עמוד צלותהון ישראל
מֶרֶן הגאון הצדיק
רבנו הגדול

בנימין פינקל

שליט"א

יעלה במיוחד לקבר רחל אמנו
במוצ"ש י"א חשון תשפ"ג

להתחנן ולהתפלל על תורמי ועד הרבנים
שיזכו לישועה פרטית בקרוב ממש

ואח"כ ימשיכו שלוחי ועד הרבנים
להעתיר עליכם

יום יום
עד שתזכו
לישועה

עיקר מוקדם הישראלית השכינה בגלות הוא בקבר רחל" (הגאון מווילנא)

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

ניתן לתרום לוועד הרבנים גם בכל עמדות נדרים פלוס וקהילות